LVI
D.
18.

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LVI
D
18
NAPOLI

[illegible]

Digitized

LVI
D
18.

ARGENTORATI CIↃ IↃC LXXIX.

Sereniſſimæ ac Potentiſſimæ

Suecorum Reginæ

CHRISTINÆ AVGVSTÆ

Vitam, Pacem, Gloriam!

Epiſtola huic hiſtoriæ ab Authore præſcripta cum illam primum Ser. Reginæ offerret.

Sereniſſima Domina:

BEllum, quod Tuis auſpicijs, cum Dano geſtum eſt, merebatur ſane, impenſiore curâ facundiâque memorari, quam à me factum eſt, aut fieri omnino potuit. Sed commentarios, non iuſti operis hiſtoriam, molito, veniam largiaris, rogo, & qualecunque deuotiſſimi Tibi hominis obſequium, ijs aſpicias

oculis, quibus obſcura etiam illuſtrari & humilia extolli poſſunt. Quibus ſubſidijs inſtructus fuerim, aut caruerim, nihil attinet enumerare. Daturum autem me operam, vt exactius perſcribatur materia huius voluminis, cultuque plane alio conſpiciatur, non longo poſt tempore, auſim polliceri, ſi non aſperneris DOMINA. DEVS Te ſeruet, REGINA OPTIMA MAXIMA, AVGVSTISSIMA!

Maieſtati Tuæ

deuotiſſimus ſeruus

J. H. B.

Sere-

Epiſtola exemplari inſcripta quod Regi F. M. ab Authore tranſmiſſum eſt.

Sereniſſimo Potentiſſimo ac Invictiſſimo
Principi ac Domino
DOMINO
CAROLO
GVSTAVO

Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regi, Magno Principi Finnlandiæ, Duci Eſthoniæ, Careliæ, Bremæ, Verdæ, Stetini Pomeraniæ, Caſſubiæ, & Vandaliæ, Principi Rugiæ, Domino Ingriæ & Wiſmariæ, nec non Comiti Palatino Rheni, Bauariæ, Juliaci, Cliuiæ & Montium Duci, &c. &c.

Regi ac Domino meo Clementiſſimo.

Victoria, ſalus, perpetua felicitas!

Sereniſſime ac Potentiſſime Rex, Rex ac Domine mi Clementiſſime:

ANni præterierunt nouem, cum me nihil tale cogi-

cogitantem, multo minus merentem, bona quædam fortuna nutu Maximæ Reginarum ab extremis Germaniæ finibus in Sueciam tranſtulit. Duo ibi inprimis videre incomparabilia contigit: CHRISTINAM Regnantem, & CAROLVM GVSTAVVM in ſolium Regium aſcitum. Jlla, vt bellum Danicum, paucis ante annis geſtum, ſcriberem, ſuppeditatis monumentis mandauit: Tibi SERENISSIME REX, dum bellare cum Danis iterum cogeris, quicquid eſt huius ſcripturæ reuerentiſſime geſtit approbari. Fas ſit, oro quæſoque, adiri tantæ

Maie-

Maieſtatis faſtigium , inter ardua curarum; & immenſa occupationum , quas totus orbis ſuſpicit ac veneratur. Miraculum ſeculi eſt, ille tot hoſtibus ſuſtinendis par animus , illa prudentia pacis juxta bellique negotijs expedita , illa facilis in promptos vſus eloquentia, illud diuinum ingenium , illud ſingulare judicium, illa memoria feliciſſima , qua non dignoſcere tantum, ſed nominatim percenſere tot Tuorum agmina ſoles. Conjunxiſti infinita decora, quæ Paterni Palatinorum Rheni ſtemmatis excelſiſſima nobilitas , & Regalis Heroina Mater Tua natali-

bus Tuis inſeuerunt: Atque vt in Te amando venerandoque nationum illuſtriſſimæ concertarent, in Germania concipi, in Suecia naſci Te fortuna voluit. Acceſſit diſciplina, excitandæ ad ſumma indoli vere regiæ vndique accommodata. Peregrinatio, qualis Heroum fuiſſe antiquitus memoratur, aſſiduo copioſoque ſapientiæ ac elegantiæ profectu, per omnia, quæ in Dania, Germania, Belgio, Anglia, Gallia, ſciri diſcique merentur. Militiæ magiſtrum nactus Torſtenſonium, inter ipſa rudimenta & tyrocinia, virtutis ad maiora natæ, & te-

ſtimo-

ſtimonium à tanto imperatore luculentum meruiſti, & præſagium ingens apud omnes excitaſti. Nihil de Lipſienſi acie, nihil de laboribus illo ipſo bello Danico, quod hoc libello exponitur, toleratis, nihil de alijs rebus, quas ſtrenuè quidem & fortiter, ſed ductu alterius confeciſti, dicam. Maturè enim Te fortuna Tua ad ſummum armorum imperium vocauit. Jam ad Pragam, caput rerum in Bohemia, cum exercitu conſiſtenti, multarum victoriarum fructus ſeſe vltrò offerebant, niſi pacis Germanicæ conſummandæ potior gloria alio

 curas

curas Tuas tranſtuliſſet. Mindam ergo profectus, poſtquam Legatos Suedicos ex conſilio Oſnabrugenſi Te præſtolantes admiratione Tuæ prudentiæ impleuiſti, Noribergæ poſtea, in maiore theatro nobiliſſimarum pro pactione pacis adimplenda actionum, maximi ac verè Regii Principis cottidianis documentis ſpectatus & concelebratus es. Scilicet non minus inter Proceres & ciues, quàm in caſtris inter milites, auctoritas Te fati Tui & futuræ magnitudinis genius comitabatur, ac in hominum animos meritorum Tuorum gra-

gratias deliciasque diſſeminabat. Reuectum in Sueciam, quanti Te Regina faceret, quâ caritate, quo honore colendum judicaret, non Holmenſium tantum decreto Comitiorum, & ſolenni, quo coronam ſuſcepit feſto, ſucceſſione Hæreditaria Tibi conſtituta ac promulgata, oſtenſum voluit, ſed ampliſſimis deinde ſignificationibus nunquam non declarauit. Senatus etiam populusque Suecorum qua gaudiorum publicorum conſpiratione, quo concentu applauſuque, Reginæ conſilium, & Tuam dignationem cœlo tulit? Jn quo fortunæ profectu

fectu, animus Tuus, ad imperandum ille quidem genitus delectusque, non aliam tamen potius, quàm ex obſequij pietate, gloriam, tanquàm omnibus inſignibus Regijs inſigniorem, expetiuit. Quo Maieſtas Regia cultu propitianda, qua fide demerenda eſſet, non aliâ magis vnquam diſciplinâ, quam Tui exempli magiſterio, intellectum eſt; Jbunt in annales Suedicos erudiendis poſteris tàm ſancta publicæ quietis & concordiæ pignora, quibus iſta tempora nihil habuerunt auſpicatius ad felicitatem Patriæ. Cui maximum ex multis beneficium diui-

nis

nis obſecuta motibus Chriſtina Regina dedit, cum Te SERENISSIME DOMINE non Principem modo, ſed abdicato poſt hæc ſpontè ſceptro, Regem dedit. Grandi equidem & arduo Regni auctoramento, ſed Heroico. Quis enim vnquam Magnorum Regum, vel ad res ſecuras acceſſit, vel diuturno otio gaudere potuit? Plurimos tamen felicitate in eo ſuperas, REGVM JVSTISSIME, quod non prouocas bella, ſed propulſas; neque aliena jura per ambitionem temerare, ſed Tua, virtute tueri contendis. Sicut enim ab omni ipſe diſſidendi ſtudio,

dio, magnitudine quâdam animi plurimum alienus es; ita in quæ tempora natus ſis, non potes ignorare. Quæ conſilia, quâ officina prodierint, de Suecia primum exarmanda, deinde nouis & longinquis bellis implicanda, adeoque de Germania quoque altero pacis ſuæ fideiuſſore & cuſtode nudandâ, cui denique poteſt obſcurum eſſe? Sed conſtabit DEO ſui conſilij ratio, qui tam vaſtis molitionibus acerrimam mentem Tuam oppoſuit. Nec longè ſunt argumenta diuinæ opis. Compreſſo quippè feliciter motu Bremenſi, qui primordia Jmperij

perij Tui laceſſebat, poſtquam Religioni in Suecia ſuum decus, ærario ſuas vires reſtituiſti, tot hoſtium in Te conſpiratas vires, Polonorum, Moſchorum, Danorum, hactenus inuictus non ſuſtines modo, ſed fatigas. Et Poloniam quidem, vt contemto pacis ſtudio, præter violatas non vno nomine inducias, ſceptro Tuo diuinitus firmato litem moueret, atque in ipſa Suecia res nouas moliretur, eadem ſidera concitarunt, quæ hactenus omnem concordiæ curam interuertunt. Quanquam enim is fuerit armorum Tuorum, REX INVICTISSIME,

SIME, ſucceſſus, vt duodecie acies Polonos vinceres, Regemque, qui Te Suecia expellere conſtituerat, regno eiiceres; nunquàm tamen inſtaurandæ Pacis curam omiſiſti, neque tàm vi, quàm clementia, quantum poſſes, teſtatum eſſe voluiſti. Qui in fidem Tuam ſe permiſere Palatinatus nec non Quartiana militia, habebunt in omne æuum, quod de Tuis virtutibus prædicent. quæ profectò Polonorum animos non parum ceperant; niſi quod Religio ipſorum ſacris aliena diſplicebat. Sed Tu quidem, ſeuera diſciplina, & fidis pactionibus caue-

cauebas ſacris , vti erant: quorum turbatio, cum violatione templorum, non Tuis, ſed ipſis Polonis ferè imputanda eſt. Pontifici tamen & clero pontificio inter ſolitas nec ignotas artes fuit, obtentu diuerſorum ſacrorum animos nationis à Te diuellere, & propoſita Tua criminari. Neque enim vt coronam Regni Polonici Tuo capiti imponeres, quam ne oblatam quidem recepiſti, ſed vt jus Regni Sueciæ, quod ſibi aſſertum ibat Rex Johannes Caſimirus, Tibi Tuæque Domui ſartum tectum conſervares, pia juſtaque arma induiſti. Qui

b eam

eam ſibi occaſionem dari crediderunt, vt velut ex inſidijs in Te vndiq; coorti omne nomen Suecum in ordinem redigerent, paciſque in Germania tot laboribus ac diſcriminibus partæ fructu ſemel deſpoliarent, ſatis opinor ſentiunt, tàm bonam cauſam, virtute inuſitata munitam, majore periculo quàm ſpe oppugnari; neque extemporanei operis eſſe, gentis exercitæ armis, animo inuictæ, Regis ſui auſpicio inſuperabilis, opes conuellere. Quanquam autem, REX AVGVSTISSIME, DEI & ſummæ Reipublicæ negotium tàm magnifice

ce hactenus in oculis humani generis geris, vt vigilias, labores, facta Tua, ſummorum omnis æui Jmperatorum exemplis nil neceſſe ſit concedere; quanquam militiæ Tuæ decora omnibus gentibus miraculo, hoſtibus ſtupori ſint; illuſtrius tamen & amplius eſt, quod precamur, vt illi forti, illi excelſo, illi in omnia promto animo Tuo, Pacem foris domique & emeruiſſe, & perornaſſe paulo poſt contingat. VIVAT REX MAXIMVS CAROLVS GVSTAVVS & vincat, & longæua Regiæ Domus poſteritate, meritorum laudumque He-

roicarum ſeriem perpetuet! Hæc ſummo pietatis calore precatus, vt genua Tua, REX AC DOMINE CLEMENTISSIME, humillime fas ſit contingere, & ad pedes Regios exiguum hunc libellum deponere, ſupplicat

SACRÆ REGIÆ MAIESTATIS TVÆ

deuotiſſimus ſeruus

J. H. B.

Sacræ

Sacræ Regiæ Maieſtatis Regnique Sueciæ Senatori, Cancellario Aulico &c.

Litera Authoris ad Illuſtriſſ. Biornclou: factum inſtitutumq́ue huius operis explicantes.

Jlluſtriſſimo & Excellentiſſimo Domino,

DOMINO

MATTHIÆ BIÖRNCLOV

Hæreditario in Elmenhoff, Wanneſtadt & Tislinge &c.

DOMINO MEO GRATIOSISSIMO.

Jlluſtriſſime & Excellentiſſime Domine, Mœcenas Gratioſiſſime,

E*Tiamſi curis Tuis, quas Reſpublica ſibi vindicat, ſæpius ob-*

ſtrepere priuata clientium deſideria nequaquam debeant, ſperaui tamen fore, vt veniam dares his literis, primum quidem reuerentiam & obſequia Tuis aduerſum me meritis in perpetuum debita profitentibus, votaque pro Tua incolumitate ſuſcipientibus; deinde etiam preces, quarum à Tuo fauore vnice pendet exitus perferentibus. Hiſtoriæ Danicæ tandem publicandæ, vt me deſiderium vehementius incederet, multa & diuerſa, quibus nomen meum lacerari intelligo, conuitia effecerunt. Apud Danos enim rumor diſtulit, me totam illam natio-

tio-

tionem, eiusque Regem, grauibus opprobrijs notaſſe in mea hiſtoria. quod cum non dubitarent nonnulli coram mecum quaſi expoſtulare, monſtraui vni alteriue opuſculum, & multa inde prælegi; addens, nihil mihi tale mandatum à Sereniſſima Regina fuiſſe, vt conuitio quemquam, etiam in hoſtium partibus, inceſſerem. Nam in cauſſis belli enarrandis fieri quidem non poſſe, quin alteri parti moleſta accidat narratio; ſed nullam in eo meam inuidiam; & publice hæc pridem dicta ſcriptaque fuiſſe. Longe autem grauius fuit, quod apud Vos quo-

que, me mutatæ, quaſi in contrarium Vobiſque aduerſum habitum hiſtoriæ, inſimulari cognoſcerem. Solatio tamen eſt, quod cauſſam dico, apud gnarum totius negotij iudicem. Tu enim, Illuſtriſſime Domine, *omnia memoriter tenes. Sub diſceſſum è Suecia meum, duo exempla reliqueram: vnum compactum, quod Reginæ obtuli; alterum per partes, vt deſcriptum erat Magno Cancellario Axelio Oxenſtiernæ, tradidi. In priore, obſequendum erat voluntati Regiæ, adornandâ priſcum ad morem hiſtoriâ: igitur de cauſ-*

ſis

ſis belli ſummatim egeram. quas prolixius, ex editis vtrinque ſcriptis, exhibitas, alteri exemplari addideram, quando Cancellarius fuſè iſta narrari voluerat. Tractatum Pacis itidem per ſummas tantum inſerui: quia inſperatus diſceſſus me vberiore commentatione excluſerat. Sed, cum penes me eſſent, quæ ad pleniorem deſcriptionem pertinerent (diligentiſsime enim enotaueram) ſtatim Germaniæ redditus ſuppleui totum eum hiſtoriæ locum, vtiliſsimum ſcilicet, & ceteris omnibus quodammodo præferendum. Ceteras acceſsiones, luculentas ſane,

Tuis

Tuis auſpicijs conſiliisque debeo, Jlluſtriſſime Domine. *id quod, abſque mea commemoratione, pulcre Te meminiſſe, opinor. Quare ne ſcribere quidem apologiam incipiam. Vt omnia mihi deſint, candor certe ſupererit: de quo vel Tuum teſtimonium mihi ſufficere poteſt. &c.*

Argentorati 8. Januarij 1666.

Illuſtriſſimæ Tuæ Excellentiæ

addictiſſ.

J. H. B.

BELLI SVECO-DANICI Annis CIↃIↃC. XLIII. XLIV. XLV. Geſti HISTORIA.

LIBER PRIMUS.

Jnitium bellandi de improviſo, ex parte Germaniæ à Torſtenſonio factum, cum ſerie Germanicarum rerum connectitur. Iter Torſtenſonij, & primordia Holſaticæ expeditionis. Iudicia de hoc bello, & ſtatus rerum in Europa. Cauſſæ belli accuratius explanatæ. Fœdus Belgicum cum Suecis, qua huc pertinet. Diſpoſitio militiæ Suedicæ in Germania. Torſtenſonius Holſatiam occupatam ordinat.

Regis Daniæ induſtria in propulſando bello. Error & opinio apud Danos & Norvegos de his armis. Cæſaris pro Dano curæ. Vicinorum conſilia. Jutia, Ditmarſia, Venſilia occupantur. Fioniam Rex Daniæ tutatur. A parte Sueciæ cum præmiſſus eſſet in Daniam Fecialis, qui bellum denuntiaret, Guſtavus Hornius Scaniam cum exercitu ingreditur, & pleraque occupat. Etiam ad fines Norvegicos copiæ armatorum diſponuntur. Danorum in Norvegiâ, & ex eâ conatus. Jemtia in Suecorum ditionem redacta. Regis Daniæ Gotheburgenſis expeditio. Claſsis Suedicæ à Lud. Geerio in Hollandia conductæ adventus, & poſt pugnam unam alteramque regreſſus: cum ſeditione, turbæ nauticæ. Claſsis major è Sueciâ præfecto Claudio Flemmingio, Fimbriam occupat, & poſt acre cum Rege Daniæ prælium navale in portu Chriſtianpriſiæ obſeſſa, feliciter evadit.

Bellum

BEllum quod Sueci, annis præſcriptis, cum Danis terrâ marique ſummâ vi geſſerunt; biennio non toto inter maxime memorabilia noſtri temporis haberi meruit. Nam & locis peruagatum eſt ampliſſime, inde â Germaniâ quidquid Danicæ ditionis litoribus Oceani terminatur, hinc Scaniam, Bleckingiam, Hallandiam, fineſque Noruegiæ complexum; infeſtato mari claſſibus, tentatis aut captis inſulis: & duces habuit celeberrimos, Regem acerrimo animo, virtute militari ſummâ, cùm præcipuis æui bellatoribus commiſſum: & eventu inprimis admirabile apparuit, poſtquam duobus grauiſſimis bellis vno eodemque tempore, opes animoſque Suecorum ſufficere intellectum eſt. Ex quo enim ſuſcepta Guſtaui magni ductu & auſpi-

ciis expeditio Germanica, etiam poſt fata tanti victoris, adoleſcenti inter patriæ incrementa Chriſtinæ filiæ crebras pepererat laureas; nihil viſum illuſtrius, quam quod in medio externorum armorum curſu, finitimo certamine exacto, Reginæ tum maxime imperium capeſſentis primordia, ſecuritas domeſtica & Danica Pax, non* ſine omine futurorum exceperunt. Sicut autem ſumma & ineuitabilis neceſſitas Suecos ad hæc arma egit, ſicut paulo poſt cauſſarum ſeries accuratius explananda oſtendet: Ita non domi tantum quam minimo motu ſtrepituque omnia apparari, pars conſilii fuit; ſed foris quoque inchoando bello celeritatem & diſſimulationem ſingularem adhibuit Linnartus Torſtenſonius, Suedicis in Germaniâ armis ſummo cum imperio præfectus. ad quem, alijs prorſus conſiliis operibusque intentum miſſus è Suecia Jacobus Törneſchildius, pene-

penetratis poſt objectas ab hoſtilibus Cæſareorum copiis moras itineribus, Reginæ mandata attulerat, initio Octobris, anni qui hujus ſeculi quadrageſimus tertius vſurpatur. Jis jubebatur Torſtenſonius, firmare copiis ac præſidiis loca munita in Sileſia, Morauia, & quæ alibi Regis vtilitatibus ſubleuandis & connectendis inſeruirent; diſponere ſtatum Pomeraniæ & Weſtphaliæ; inuigilare & prouidere ſecuritati portuum & maritimæ Pomeraniæ, & huic rei vnum ex præcipuis ducibus cũ idonea equitũ peditumq; manu deſtinare, qui & alias hoſti qua opus, ſe obijceret, atque his probe conſtitutis cum majore exercitu ſub ſignis ordinato Holſatiam ingredi, inque ea, qua Danica eſt, vt & Jutia, ſtatiua militibus partiri. Addebantur, quæ ad demonſtrandum conſilium de propulſandis bello injurijs Danicis pertinebant: tum quibus in omnes partes erga ſocios,

amicos, medios, ſuſpectos, officiis, literis, quaque agendi conſuetudine, longius, propius, vti fas eſſet. Quibus cognitis, Torſtenſonius cum ſubinde ex captiuitate Tribunum Gerſtorfium dimitteret, induciarum mentionem apud hoſtem illo interprete cœpit injicere. Verum nullo ad ea relato reſponſo, ordinandis de cetero, ſicut præceptum erat, rebus animum intendit. Quoniam vero ex ipſa Cæſareorum bellorum ſerie, noui & grandis cœpti rationes fuerunt diſpenſandæ; nõ alienum inſtituto ſuſcepti operis videri poteſt, ſi nos quoque occupatum ordinariis curis ducem per momenta rerum priora, ad id temporis deducamus, quod in Danos ſubito expeditionem ejus deflexit.

1642. Partâ igitur apud Lipſiam anno ſuperiore victoriâ quo minus effuſe Sueci vterentur, hoſtemque ad interiora receptacula perſeque-

ren-

rentur, multitudo vulneratorum eo certamine obſtitit: ſummaque ratio, & mox fortuna fuit, Lipſiam à tergo munimentum habere. Hac in ditionem redactâ, cum iterum longinquis aduerſaretur conſilijs hiems, Freibergam obſidere placuit: quæ capta cum Lipſienſibus & Chemnicenſibus præſidiarijs, hoſtilia ad Albim munimenta à Pirna Magdeburgum vſque coërcere potuiſſet: Sittauiâ & Luccauiâ, ex parte Luſatiæ obuerſa, idem præſtituris. Repugnarunt Freibergenſes ſummâ ope: donec hoſtis è ſtatiuis Bohemicis, vbi copias inſtaurabat, ad obſeſſam vrbem tam opportune conuolauit, vt ab ipſa apparata oppugnatione, poſt editam cuniculorum opere ingentem murorum ruinam, Torſtenſonius reuocaretur. Jnde cum nulla pugnandi facultas eſſet, in Luſatiam, exactoque ibi altero menſe, in Bohemiam itum: quo præceſſerat hoſtium exercitus, 1643.

Gallaſſio iam rerum ſummam tenente, poſtquam Piccolominium Hiſpanis petentibus Cæſar conceſſerat. Tendebant vltra Albim Cæſariani: citeriora Torſtenſonius, euocatum è Pomerania Stalhanskium, & quaſdam è Sileſia copias expectans, inſidebat: neutra parte ab occupandis, aut muniendis locis opportunis ceſſante. Ceterum capto Melnicco Suecus Albim ponte tranſiuit, prætereque caſtra hoſtium, paulo ante Kœnigsgratio Brandiſium translata, cum dimicandi copiam fruſtra feciſſet, Brodam Bohemicam petiit, indeque Morauiam ingreſſus, Olomucium acri obſidione liberatum, inſtructu & copiis ſtudioſiſſime firmauit. Neque hoſtis quamquam ſtatim inſecutus, caſtraque ſemper vicina metatus, prohibere potuit, quo minus vi metuque occuparetur, quidquid fere locorum ſecuritati aut abundantiæ Olomucii profuturum

rum videbatur. Hæc occaſio fuit, inſiſtendi præcipuo & perpetuo militiæ Suedicæ conſilio, vt tranſlatis in Cæſaris patrimonium armis, officina belli tot cladibus reſarciendis hactenus abunde ſufficiens imminueretur; & ad pacem amandam argumenta domi hoſtibus naſcerentur. Augebat periculum Tranſyluanus: quem ex dubio amico apertum fore inimicum, vtprimum Sueticarum opum ſocietas tot occultis pridem literis nuntiisque affectata, è propinquo affulgeret, non immerito Cæſar ſuſpectabat. Igitur conſiliis armisque vel ad eiiciendum Torſtenſonium, vel ad diſtrahendum, nihil reliqui factum eſt. Submiſſa ſunt continenter in caſtra Gallaſſii ſupplementa nouorum militum: Cæſarisquoque expeditionem ſumturi, primo fama, mox iter Niclasburgenſe magnam ſpeciem habuit. Et quamuis miſſus in Sileſiam Comes Bu-

chemius, in itinere male multatus vix cum tertia militum parte peruaſerat, conficiebatur tamen illis in locis iuſti inſtar exercitus: quem in Pomeraniam præſidiis Sueticis inſeſſam, aliquid auſurum, facile apparebat. Nam Kœnigsmarckius, apud Saxoniam inferiorem & Weſtphaliam cum delecto milite ad ſubita belli excubare iuſſus, quia ſupplementis è Sueciâ deſtinatis nondum augeri potuit, vix par futurus diſturbandis hoſtium cœptis credebatur. Quo factum eſt, vt Torſtenſonius retrahendo è Sileſia Buchemio, ad caſtra hoſtium expedito agmine profectus, detrectante aleam prælii Gallaſſio, late ad interiora populationem & terrorem diſpertiret: receptisque quæ Olomucii reliquerat, impedimentis, Brinnam obſidere pararet; ſi forte hoſti omne in cunctatione conſilium ponenti, pugnandi neceſſitas poſſet afferri. Verum cum

nec

nec obſidioni, nec prælio, ſed nec ſtatiuis longioribus locus faveret, repetito Olomucio, apud montana Morauiæ tantisper ſubſiſtere, hoſtemque domi continere, Eulenbergâ interim obſeſsâ ſubactâque, placuit, donec fortuna morandis nouandisque hominum conſiliis intenta, ſedem ac rationem belli commutauit. In Sileſia ergo totus menſis October reficiendo militi, ordinandisque in poſterum rebus, datus eſt: Pomeraniæ præſertim reſpectu; in quam transmittere bellum hoſtis enixiſſime contendebat. Quippe Cracouius, ſupremâ apud Cæſareos vigilum præfecturâ auctus, delectas equitum & dimacharum cohortes, ambagioſo itinere, per Bohemiam, Luſatiam, Sileſiam, finesque Poloniæ raptim egerat, vlteriorem-que Pomeraniam, captis impetu direptisque quæ iniuriæ opportuna, euaſtauerat. Accurrit quidem propere Kœnigsmarckius,

receptisque locis plerisque, Cracouium vt caſtris ſe tueretur apud Belgardum adegerat: ſed quin ſuppetias laturi eſſent Cæſarei, vt primum Torſtenſonius digrederetur, dubitari non poterat. Ille igitur nunc citra, nunc vltra Viadrum moras nectens, tandem ad finitima Poloniæ Helmoldo Wrangelio relicto, vt Kœnigsmarckium ſubſidiariâ ope firmaret, ſi quid illâ moueretur, Glogouiam, reuertit: famaque & paratu ſpeciem præbuit, moturi, ſi res exigeret, in Pomeraniam, cui minus iam timebatur: quippe in qua hoc tempore totis viribus bellum gerere hoſtis non niſi malo ſuo poterat. Sed nouam pauloque ante in Sueciâ præceptam expeditionem molienti, inter artes erat, tum hac ſimulatione, tum inſecutâ tortuoſi itineris ambage, veteres nouoſque hoſtes in errorem ducere. Gallaſſius vtique & Götzius ſtatim Cracouium mouere,

nuere, vt ſi imparem ſe Torſtenſo-nio ſuſtinendo iudicaret, per fines Polonicos Vratislauiam incolumes reduceret copias. Jnterceptæ ſunt literæ hæc mandata ferentes: Suecoque occaſionem præbuerunt, Palatinum Poſnanienſem de pactis induciarum appellandi, poſtulandique ne alterâ vice hoſti Suecorum tranſitum per limites ſuos Poloni concederent. Sed Cracouius alio nuntio de voluntate Cæſaris certior redditus, caſtris munitiſſimis tacitâ fugâ elapſus, quâ dictum eſt viâ, per fines Poloniæ, turmas pleraſque ſeruauit. Kœnigsmarckium, quo minus eos aſſequeretur, reciſi paſſim à fugientibus pontes, & mox illis refectis, reuerentia fœderum cum Polonis, morabantur. Torſtenſonius interea ſuperato Glogouiæ Viadro, Luſatiam, inde Saxoniam ingreſſus, denique credebatur ponte nauali, quem apud Torgauiam fecerat, Albim tranſiturus: præ-

præſertim, poſtquam id facere juſſus Kœnigsmarckius, qui paulo ante cum ſuis turmis, ad exercitum reuerterat, veluti præmitti viſus eſt. Varia hinc de hibernis eius fama: ad quam hoſtis quoque ſe circumegit, nequicquam occupaturus iter, quod Torſtenſonius ſimulauerat. Js enim, præteritâ Viteberga, cum Coſuicum in fronte Anhaltini agri poſitum petiſſet, iterumque dehinc imaginem præbuiſſet Albim tranſituri, repente Serueſtam conuerſus, per Magdeburgenſem tractum, Hauelbergam iter intendit.
1. Dec. Huc antequam perueniret, conuocatis copiarum ducibus præfectisque gratias egit ob ſtrenuam fidelemque operam, cuius ſe teſtem profeſſus, nihil magis in votis habere confirmauit, quam vt fortiſſimæ legiones poſt aſſiduos itinerum, caſtrorum pugnarumque labores, aliquo tam exercitæ militiæ ſolatio præmioque refice-

ficerentur. neque enim ſpei fructum longe abeſſe. interim reipublicæ & inſtantibus curis ſeruiendum. in hiberna & Holſatiam absque tormentorum apparatu ire, non eſſe imperatorium: neque equos ſubito parari poſſe, niſi amputatis, quæ relinqui poſſent, ipſi equorum ſarcinasportantium, viribus, ſubleuare rem tormentariam, quæ caſtrenſis verè ſupellex ſit, aggrediantur. Simul his, obligauit fidem ſuam, recepturos, quæ quisque nunc amitteret. Reticuit de offenſis Dani, nouique belli conſiliis. Jlli extemplo inter ſe collocuti, quingentos amplius de ſuis equos, magna alacritate tormentis deſtinant, vehiculorumque ac ſarcinarum ſuperflua igni abſumunt. Transmiſſo deinde apud Hauelbergam flumine, cuius nomen oppidum quod dixi, participat, cetera feſtinantur. diſpertitoque in tres cuneos agmine, partem eque-

equeſtrium copiarum, aſſumtis ſclopetariis maioribus equo vehentibus, Pritzualdiam verſus, Torſtenſonius ipſe ducit: cum parte alterâ Witebergius Perlebergam contendit: Carolus Guſtauus Wrangelius cum peditatu, quanta poſſet itineris induſtriâ ſequi iubetur. Convenere qui præceſſerant, equites ac delecta peditum manus Raceburgi, Polabo-
11. *Dec.*
12. *Dec.* rum veterum patria; occupandæque Holſatiæ initium poſtridie fecerunt ab Oldesloâ inter Hamburgum & Lubecam ſitâ. Unde Sebergam (Aelberaga olim fuit) &
14. *Dec.* poſt tertium diem Chilonium peruentum eſt. Hanc enim vrbem, fidei & mercimoniorum ſedem, anniuerſario nobilium congreſſu celebrem, portuque præclaro opportunam, principio ſtatim in poteſtate habere, inter conſilia præſidiaque belli fuit. Et iam Mortaignius ſex cohortium manu Pinne-
12. *Dec.* bergenſem agrum in ditionem redegerat.

degerat. Jta momento temporis excutitur altâ pace, ac improuiſò belli tumultu trepidat omnis Holſatia. pro ſe quisque feſtinare, cariſſima rerum in vrbes vicinas arcesque munitas aſportare: multi fugere; plures ex fugâ reprehendi, aut inundantibus late copiis præoccupari. Neque mora interpoſita eſt, quin tumultuoſiſſimo nuntio ipſius Regis Daniæ aures verberarentur: rapiente hunc laborem Segebergenſis arcis præfecto, qui haud ſatis diligenti cuſtodiâ aſſeruatus erat. Non parum autem mitigauit oppreſſorum calamitatem, ratio & humanitas Ducis: qui non niſi repugnantibus nocere doctus; recreando militi ex bello Germanico huc diuertiſſe; atque ſecuritatis non poſſeſſionis cauſſa obtinere, quæ occuparentur, videri volebat. Jd quod etiam Mareſcallo Regni Daniæ, cauſſam armati ingreſſus per literas requirenti, inter-

poſita mora rebus præſentibus opportuna, reſpondendum duxit. Satis autem conſtat luculentas nobilium opes, Lubecenſium vehiculis mercibusque permixtas, dum exactius inquirendi cura conſulto remittitur, Chilonio dimiſſas eſſe. Hoc itaque Danici belli principium, ſicuti ſine vulnere, & ſanguine adverſus imparatos prouenerat, ita humanioris tituli velamento conueſtiri facile potuit: cum præſertim non paci minus quam bello paratum animum ſibi retinendum Sueci ſtatuiſſent, ſi vel tum exſcindere belli cauſſas Dani properarent. Ceterum tam repentina rerum commutatio, propemodum Europæ totius conſilia iudiciaque commouit. Perturbatis enim apud pleraſque nationes rebus, diſſidiisque paſſim feruentibus, non niſi magnis motibus accipitur, quicquid nouum emergit. Gallos à multo jam tempore reipublicæ tractandæ ratio, opi-

bus libertati Europæi orbis imminentibus oppoſuerat. Jn eo certamine, per varia rerum diſcrimina, ſatis animaduertit Gallia, nec belli ſucceſſu, nec pacis ſecuritate ſuſtentari ſatis aut firmari ſuum ſtatum, niſi amicorum virtutem ac fidem, in eaſdem ſpes metusque arctius conſociaret. cum ergo quantum in fœdere Suedico præſidii collocatum eſſet, non paucis aut leuibus ex præterito documentis meminiſſet, neque ſegni prudentia in futurum ratiocinaretur; ad famam hujus belli non modice perculſa, querelas ac obteſtationes miſcuit, de communibus propoſitis, quæ tempore maxime alieno debilitari aut rumpi videbantur. Auxit hunc dolorem, quod inconſciis inconſultisque Fœderatis rem tantam ſuſcipi, deuolutaque in ipſorum humeros præcipui oneris mole, fortunam partium in diſcrimen mitti; ani-

mo haud ſatis æquo ferendum iudicabant, qui ſua tantum cogitant, dum de alienis deliberant. Propior periculo Princeps Caſſellana, virili conſtantia, conſilio, fide, præcipuum decus adepta, non diſſimiles ob cauſſas, animi angebatur. Belgici Ordines, quorum & res vt cum maxime agebatur, & fides obſtricta erat, ſicut Fœderis leges paulo poſt circa cauſſas belli commemorandæ oſtendere poſſunt, quo animorum habitu ſe his negotiis adhibuerint, in loco cognoſcetur. Britannia, magnum olim librandis noſtri orbis rebus momentum facere ſolita, nunc inter domeſticorum armorum tumultus, externa contrariis quidem ſtudiis, ſed vt extra ſui temporis & operis rationes poſita, reſpiciebat. niſi quod altera factio Danum premi, altera valere, ſuæ ſpei tutius exiſtimabant. Hiſpani, quod caſus obtuliſſet in ſapientiam verſuri, mul-

ta Gallis mala & ominabantur & meditabantur. Luſitani firmandæ cum Suecis amicitiæ intenti, non tam iudicium ſuum profe-rebant, quam curas occultabant. Quorum Legatus ſcriptis ad Torſtenſonium Hamburgo (20. Decembr.) & Wiſmaria (29. Decembr.) literis præter officia, pecuniam offerebat. In Germania Suecorum hoſtes, diſtractos illorum vires, bellique partem in alias ſedes translatam, Regemque Daniæ cautiora hactenus ſecutum, nunc vel inuitum in partibus fore, occulti lætabantur: palam occaſionem nacti, probra in nomen Suedicum iaciendi, & quicquid fortibus felicibusque armis obiectari ſolet, ingeminandi. Quibus præcipua rerum ad quæſtum diriguntur, ſicut à ſuis rationibus alienum nunquam putauerunt, ſi Danis, quos imperioſius acerbiusque vectigalia exigere crebro querebantur, ali-

quando vi munita contradictio opponeretur; ita amori præſentis lucri inuidiam paulatim poſthabere, neque probare videbantur arma, quæ ex tam inopinato mercimoniis emundis vendundisque intercesſerant. Reipublicæ ſtudioſos altius perculit, quod ſpecioſi totiensque liberandæ Germaniæ titulo præſcripti operis contextus ſolui videbatur, pacisq; ſpem auidioribus paſſim animis hauſtam, postquam Legati componendis rebus Germanicis Monaſterii & Oſnabrugæ iam conuenire cœperant, verſis repente in pacis conciliatorem armis, plerique deſperauerant. Et iam inter diuerſa Suecis timentium aut obtrectantium ſtudia, euentum rei arduæ ac præcipitis, fœcundus præſagiis rumor varie figurabat. Aluerunt hos animorum motus querelæ Danorum, latè & cito
30. *Ian.* 1644. diſperſæ, ac ſubinde libello publicatæ in hanc ſententiam: Sue-
cos

cos iniuſtum, minimeque neceſſarium bellum, rebus necdum repetitis; contra leges patrias, quibus mutuæ neceſſitudinis inter vtrumque populum conſeruandæ ſarciendæque formula continetur, Regi tot nominibus coniuncto, eo ipſo tempore intuliſſe, quo Suecorum bello in Germaniâ componendo præcipuam is impenſamque operam nauaſſet. Hæc accenſa verbis ad inuidiam & miſerationem compoſitis, auxerunt apud homines deſiderium cognoſcendi, quænam res gentem graui bello implicitam, nouæ moli humeros ſubiicere adegiſſet. Nam ea, quibus Sueci ius & neceſſitatem noui belli declarauerant, licet prius exarata, ſerius tamen vulgo innotuêre. Certatum dehinc inter arma mutuis reſponſis; iteratâque non ſemel ſcripturâ diſceptata lis eſt. Cuius ordo quibus momentis conſertus ſit, in quantum hiſtoriæ modus patitur, mihi 16.Ian.

quoque exequendum arbitror. Nam cauſſas rerum, quæ geruntur, fingere, ut præſens mouit affectio, aut per ignorantiam negotii ſuis propoſitis omnia & opinionibus accommodare, aut ſtudio partium iure acta dicere vel iniuriâ, quæ inuiſus dilectusue egit; ſicut uſitatum, ita rebus intricandis potius, quam explicandis idoneum eſt. Neque ſatis ſuæ exiſtimationi conſuluerit, qui ſolitis inter accolas odiis, aut inſita quadam bellandi cupiditate actos Suecos ad temerarium bellum procurriſſe, temere pronunciauerit. Laceſſentibus enim undiquaque cauſſis, impoſita certandi neceſſitas, ubi nulla in iure & pactis ſpes relinquitur, plena iuſtitia eſt. Sed & illi, qui differri in aptiora tempora, quamuis iuſtum diſſidium, merito & cordate optabant, ſatis intelligent, neceſſitatem, quæ raro permittit occaſiones eligere, ante ra-

tio-

tionem eſſe. Querebantur ſane Sueci pridem, nullam Danis reuerentiam fœderum initorum obſtitiſſe, quo minus, ruptis humani iuris vinculis, inſitum odium, & infeſtum in hanc gentem animum quauis occaſione explerent: idque tum aliunde demonſtrari poſſe credebant, tum propioris æui documenta maxima, à trigeſimo ampliusanno, non quidem ut cauſſam hujus belli, ſed quo prioribus recentia hæc compararentur & opponerentur, repetebant. Rex enim Daniæ Chriſtianus IV, vt Carolo IX. Suecorum Regi bellum inferret, nullamque pactionem, quamuis ſæpius oblatam, admitteret, has fere interpoſuerat cauſſas: quod commercia in mari Balthico tam Danis quam alijs, interdicto Rigenſis & Curlandicæ nauigationis præciderentur; quod ius Regium Dano in Lapmarckia Noruegiæ nomine competens Sueci vſur-

pando attrectarent. quanquam in
Rigenſes quidem & Curlandos,
tum Suecorum hoſtes, nec reni-
tente Dano, & pacto Stetinenſi,
ne retineretur, obligato, iſtud in-
terdictum non iniuria factum
erat: & in cauſſa Finnorum ma-
ritimorum Lapponiæ, iure ſuo
non Sueci minus, quam Dani in-
ſiſtere poterant, ex ſententia Fla-
ckeſebacenſi, donec iudicio ar-
bitri, & viâ fœderibus deſcripta,
aliter ſtatueretur. Fruſtra, vt id
fieret, petitum: remiſſis primo ex
Dania ad Senatores & Ordines
menſ. Regni Suedici, præterito Rege,
Octobr. patentibus literis, imperioſe tolli
1610. iſta iubentibus; tum Suecis, qui
Holmia Calmarniam progreſſi,
quo minus Wiſmariæ apud arbi-
trum & Danos ſtatim præſto eſ-
ſent, vento detinebantur, non
expectatis. Jta, ne reſponſo qui-
dem dato, ad Regis Caroli IX.
literas, quibus Regem & Senatum
Daniæ de iniquitate rei, & defi-
nien-

niendis iuxta pacta controuerſijs monuerat, ad arma procurſum eſt: dum Rex Daniæ, Ruſſico Polonicoque bello implicitos Suecos, & ætatem Regis Caroli ingraueſcentem, adeoque iniurijs opportunam ſpeculatus erat. Id bellum, quod Rex decedens Filio Guſtauo Adolpho unâ cum Regno reliquerat, interuentu &. opera Jacobi Magnæ Britanniæ Regis compoſitum eſt: ſopitis præter cæteras, etiam quatuor illis, quas ad iudicium arbitri ſententia Flackeſebacenſis diſtulerat, controuerſijs. Non diutius quam ad anum huius ſeculi XVIII. durauerat amicitia, cum Danus paulo ante diem reſtituendæ Suecis arci Elffsborgenſi dictum, Fridericum Grubbium cum quibusdam querelis miſit, eo potiſſimum nomine tum motis procul dubio, vt, ſi vel minimum quidpiam in redemptione illa deſideraretur, exaggeratæ, prætextum retinendæ m. Ian. 1613.

arcis darent. Verum, impletis omnibus, querelæ obliuioni, non vltra quartum tamen annum,
1622. traditæ, occupata à Suecis Riga, per internuntium Danicum Petrum Galtium vehementer inſtaurari cœptæ ſunt. Mota tum lite de immunitate vectigalis, Danus in tantum ſuorum ciuium in Suecia immunitatem extendebat, vt Regi Sueco ademptam cuperet facultatem, imperandi Suecis etiam volentibus tributa, ex vſu & neceſſitate Reipublicæ; niſi exceptis mercibus, quas Dani à Suecis emerent. Pugnabat hoc cum maieſtate Regis & Regni, neque concedi poterat ſine pernicie publica, & periculo exempli: cum præſertim pactis Regnorum, nihil aliud quam immunitas mercibus Danicis in Suecia, & Suedicis in Dania, Noruegia, Oreſunda attribueretur. Cum Rex Guſtauus Adolphus, ne lites iſtæ inter Regna hæc conſererentur,

peti-

petiiſſet, Danus, neque vlteriore transactione, neque iudicio tentato (quod pactis Regnorum „præcipitur;) reſcripſit: certum 1621.
„ſibi de nauibus & mercibus Sue- 20. Aug.
„dicis vectigalia exigere, donec „moleſtiæ ciuibus ſuis in Suecia „oblatæ omitterentur. Verborum minas res ipſa comprobauit, exactis toto anno vectigalibus: cum interim Guſtauus Adolphus, inſuetus alias tam imperioſe tractari, neque parum dolens mandata ſibi & repreſſalias à vicino tot nominibus coniuncto intentari, conditiones tamen æquiſſimas, & ſupra quam exigi poterat, temperatas patientiſſime offerret, & ex formula pactorum componi, legatis utrimque miſſis, diſſidia, poſtularet. Verum, vt vidit, nihil patientia & æquitate profici, arma aduerſus Danum ſumere, quamuis graui Polonico bello irretitus, decreuit. Tum demum 1624.
Rex Daniæ literis ſcriptis, nego- 24. Apr.

tiationem rei apud limites admiſit, qua omnis controuerſia diſcuſſa eſt. Jacta tum quædam ſunt de vectigali Oreſuntico, & certificationibus (quas vocant) mercium Suedicarum; per quæ ſatis apparebat, Regem & Senatum Regni Daniæ id agere, vt exaucto amplificatoque variis nominibus illo vectigali, omnium Rerumpublicarum & nationum mari Balthico vtentium bona, arbitrariæ Danorum taxationi ſubiicerentur; ciues autem Suedici, antiquitus immunes, & vi pactorum peculiarium ab omni onere & impedimentis liberi, per obliquum irretiti, aut vectigal indebitum penderent, aut nauigationem & mercaturam vario prætextu experirentur reſtrictam, oneratam, acciſam, & cui, ſublato emolumento, ſponte intermori neceſſe eſſet. Ergo quæ Dani flagitabant, ut Suecorum certificationes jureiurando munirentur,

&

& diſertis verbis, proprias merces eius qui nominatur, teſtarentur, vtraque reiecta ſunt; tanquam noua inuenta turbandis commerciis & pactis Regnorum nata; & cum inſigni aliorum populorum præiudicio coniuncta; ſi ſublata fide, qua mercatura omnis nititur, nouis ſubinde litibus materia ſuppeteret. Quid? quod Dani nunquam oſtenderunt, quo iure ab hominibus amicis, vndam ſolummodo, terras eorum interfluentem nauigantibus, vectigal Oreſundanum exigatur. Sicut amplius iudicabunt, qui ſeruitutem eam hactenus ſeruierunt. Sed tum quidem re vltro citroque agitata, conuenit, vt iureiurando neutra pars certificationes firmaret, Suecis autem in Dania, Noruegia, Oreſunda, ſalua immunitas, ſecundum pacta & exempla priorum temporum procederet. Conuerſo hinc in bellum Polonicum

Guſta-

1625. Guſtauo Adolpho, Danus paulo poſt in bellum cum Cæſare incidit, cum ſe ducem & defenſorem circuli Saxonici inferioris ferret: euentu non alio, quam vt poſt prælium Luterenſe, amiſſamque Holſatiam & Jutiam, pace Lubecenſi ſibi conſulere contentus, ſociorum & amicorum iura & commoda dimitteret, atque maritima Pomeraniæ & Megapolin Cæſaris arbitrio armisque, non ſine graui incommodo Borealium horumce Regnorum relinqueret. Quibus in rebus, quanquam de mente Dani aduerſus Suecos non obſcura fuerit coniectura, Guſtauus tamen Adolphus non dubitauit lapſam eo tempore Regis Chriſtiani auctoritatem reſtituere; neque fœdus abnuit, quod metu & conſcientia priorum conſiliorum peti, præclare intelligebat; haud immemor, ſecum olim ad hanc formam minime actum eſſe. Quam

grate

grate habuerit iſta amicitiæ officia Danus, vel inde liquet, quod miſſi ad Lubecenſem pacificationem à Rege Guſtauo Adolpho Legati, qui de communibus commodis, tum de cauſſà Stralſundica, quàm tuendam anno ſuperiore vterque Regum ſuſceperat, denique de ſubnatis cum Cæſare controuerſijs agerent, inſtigantibus, vt poſteà patuit, Danis, non admiſſi ſunt. Ab ipſa vero pace Lubecenſi, ſolitæ in Suecos Danorum iniuriæ, nouam ſeriem exorſæ ſunt. Deſertâ primo, mox in Cæſaris manu relictâ cum ſuis portubus Pomeraniâ, Stralesſundâ cum Suedico præſidio deſtitutâ, ne ferendæ quidem opis facultatem Suecis in expedito eſſe patiebatur poſita à Danis ad oſtium Penæ fluuij, infra inſulam Ruden, citra omnem iuris ſpeciem, nauis galeata; quæ venientes & egredientes merces vectigales faciens, cum nauigantibus ipſis initio par-

ceret, neque interiorem negotiationum curſum attrectaret, mox atroces injurias cumulare auſa, aliquando in nauem Suedicam puluere bellico & inſtrumento militari oneratam diſplodere non dubitauit. Toleratum id Suecis & Duci Pomeraniæ (qui nequicquam tolli nouum onus poſtulauerat) ne Cæſar quidem vel potuit, vel voluit emendare. Conſecutum eſt, vt Megapolitani Duces, propinquitate Sueco juncti, cum Danus eos deſtituiſſet, auita ditione pellerentur, terrâ omni cum portubus Fridlandio traditis: Pomerania nullius culpæ comperta, ſola inuitante portuum commoditate, exercitu occuparetur: piratica aduerſus Suecos inſtitueretur. Quibus, aliisque de cauſſis, bello cum Cæſare gerendo implicitũ Regem Guſtauum Adolphum, Danus ex omni occaſione cum hoſte colludens, ne ſuorum quidem commodorum reſpectu,

impe-

impedire deſtitit. Ceſſerat & Ipſe & Filius omni iure Archiepiſcopatus Bremenſis: ſed à Cæſare tamen, cum aduerſus Suecos tueri nequiret, vltro ſe paſſi ſunt implicari, vt Friburgum reciperent. nam quo minus Stadam, vt conuenerat, inſiderent, poſtquam Papenhemius præſidium Cæſaris eduxerat, ſucceſſus Ducis Johannis Friderici Adminiſtratoris, qui Suecorum auxilio Danos Friburgenſi munimento excuſſerat, obſtitit. Glückſtadienſes, tum alia incommoda ſæpius obtulerunt, tum anno CIↃIↃCXXXII. nauem Suedicam tormentorum ictibus merſerunt, fortuitum eum caſum poſtea cauſſati. Apud idem Caſtellum Glückſtadienſe, nouum vectigal exigendi licentiam, per cauſſam retorſionis in Hamburgenſes, re vera aduerſus omnes Albi commeantes, à Cæſare, conniuentibus partim Electoribus, hac lege impetrauit, vt Cæſari

omni modo ſuffragaretur, & contra Suecos auxilio eſſet, ſi negotiatio pacis minus ſuccederet. ſub perſona enim pacificatoris hæc talia Danum agitaſſe, ex ſecretioribus commercijs documentisque abunde cognitum eſt. Neque quisquam rerum publice geſtarum haud imperitus ignorat, quemadmodum, non tantum ſuperſtite Guſtauo Adolpho, ſed vel maxime poſt mortem eius, Regno Sueciæ aduerſa ſtruxerit apud Electores, Principes, Ciuitates Imperij Germanici, aliosque extra id conſtitutos. Ita CIƆIƆC-XXXIII. anno, miſſis in Sileſiam legatis, eo ad pacem tractandam Cancellarium Oxenſtiernam inuitauit: cum nihil niſi occaſio captaretur Suecis obtrectandi; præſertim apud imperitiores, qui pacem cœco impetu cupiebant. nam & literæ ſecuritatis à Cæſare impetratæ, ſolos fœderis Lipſienſis ſocios nominabant; & præ-

ter

ter manifeſtam rei indignitatem, neminem latere poterat, negotium tanti momenti, in quo totius Europæ commoda verterentur, neque Regni Suedici, neque Fœderatorum nomine, citra præuiam conuentionem ſuſcipi poſſe. Poſt infortunium Nordlingenſe, pacemque Pirnæ & Pragæ fabricatam, erupit amplius iniqua voluntas. quamuis enim ſumma communis boni ratio & domeſtica ſalus Regem Daniæ monere debebat, vt procumbentis libertatis curam ageret, præualuit tamen in Suecos odium: quibus vt ægre fieret, omnia pæne afflixit, niſi DEVS cauſam meliorem ſuſtinuiſſet. Etenim Ordines Germaniæ, modo apertâ viâ, modo per obliquum à Suecis diuellere ſtuduit: conſilia Suecis nocitura vel ſuggeſſit, vel fouit: atque ſub imagine amici ac ſequeſtris, vnice ſemper conatus eſt, arma Suecorum infirmare, occaſiones

& commoda interuertere, cauſ-ſamque totam difficultatibus intricare. Exemto rebus humanis Adminiſtratore Bremenſi Duce Johanne Friderico ſub finem anni CIƆIƆCXXXIV. Rex Daniæ cum Ordinibus Archiepiſcopatus, de Duce Friderico Filio ſuo, inſalutatâ Suecorum Reginâ tranſegit: quanquam non ignoraret, Archiepiſcopatum armis Suedicis, eiecto per Regem Guſtauum Adolphum hoſte, occupatum, præſidiis firmatum, & in id temporis optimo iure poſſeſſum; niſi quod reditibus & iurisdictione Adminiſtrator, Regis Suecorum auunculus, ſub patrocinio Regni Suedici, ſaluaq; eius ditione, fruebatur. Hoc facto, neceſſe fuit, Suecorum arma per Germaniam infirmari, lineam communicationis in mari occiduo è Suecia, Anglia, Scotia, Gallia, Belgio, corrumpi; appulſum & ſubuectionem militum, armorum, inſtrumenti bellici,

præ-

præcidi atque intercipi. Regina, quæ non inuita, recte atque ordine petitum Duci Friderico Archiepiſcopatum dediſſet, abunde intellexit, quid damni, ludibrii, indignitatis pateretur à Principe conſanguineo & vicino, ad quem Germanicæ cauſſæ propoſitum non parum pertinebat. Spreuit tamen contumeliam ſibi factam, præfectosque ſuos conniuere, & præſidia Stadâ atque Boxtehudâ educere iuſſit; conceſſo inſuper Epiſcopatu Verdenſi, & immunitate tributorum ac ſtatiuorum vtrobique indulta. Atque ita ſuæ militiæ vſum & commoda honori Regis Dani & Filij eius, in terris Sueca vi ſumtuque partis poſthabuit: cum priori Adminiſtratori, quanquam arctiori cognatione & beneuolentiâ coniuncto tantum non fuiſſet indultum. Iterum autem loco referendæ gratiæ, paulo poſt copijs Suedicis ſubtrahebantur tributa, quæ Comitatus Pin-
 neber-

pando attrectarent. quanquam in Rigenſes quidem & Curlandos, tum Suecorum hoſtes, nec renitente Dano, & pacto Stetinenſi, ne retineretur, obligato, iſtud interdictum non iniuria factum erat: & in cauſſa Finnorum maritimorum Lapponiæ, iure ſuo non Sueci minus, quam Dani inſiſtere poterant, ex ſententia Flackeſebacenſi, donec iudicio arbitri, & viâ fœderibus deſcripta, aliter ſtatueretur. Fruſtra, vt id fieret, petitum: remiſſis primo ex Dania ad Senatores & Ordines

menſ. Octobr. 1610. Regni Suedici, præterito Rege, patentibus literis, imperioſe tolli iſta iubentibus; tum Suecis, qui Holmia Calmarniam progreſſi, quo minus Wiſmariæ apud arbitrum & Danos ſtatim præſto eſſent, vento detinebantur, non expectatis. Jta, ne reſponſo quidem dato, ad Regis Caroli IX. literas, quibus Regem & Senatum Daniæ de iniquitate rei, & defi-

nien-

niendis iuxta pacta controuerſijs monuerat, ad arma procurſum eſt: dum Rex Daniæ, Ruſſico Polonicoque bello implicitos Suecos, & ætatem Regis Caroli ingraueſcentem, adeoque iniurijs opportunam ſpeculatus erat. Id bellum, quod Rex decedens Filio Guſtauo Adolpho unâ cum Regno reliquerat, interuentu & opera Jacobi Magnæ Britanniæ Regis compoſitum eſt: ſopitis præter cæteras, etiam quatuor illis, quas ad iudicium arbitri ſententia Flackeſebacenſis diſtulerat, controuerſijs. Non diutius quam ad annum huius ſeculi XVIII. durauerat amicitia, cum Danus paulo ante diem reſtituendæ Suecis arci Elffsborgenſi dictum, Fridericum Grubbium cum quibusdam querelis miſit, eo potiſſimum nomine tum motis procul dubio, vt, ſi vel minimum quidpiam in redemptione illa deſideraretur, exaggeratæ, prætextum retinendæ m. Ian. 1613.

arcis

arcis darent. Verum, impletis omnibus, querelæ obliuioni, non
1622. vltra quartum tamen annum, traditæ, occupata à Suecis Riga, per internuntium Danicum Petrum Galtium vehementer inſtaurari cœptæ ſunt. Mota tum lite de immunitate vectigalis, Danus in tantum ſuorum ciuium in Suecia immunitatem extendebat, vt Regi Sueco ademptam cuperet facultatem, imperandi Suecis etiam volentibus tributa, ex vſu & neceſſitate Reipublicæ; niſi exceptis mercibus, quas Dani à Suecis emerent. Pugnabat hoc cum maieſtate Regis & Regni, neque concedi poterat ſine pernicie publica, & periculo exempli: cum præſertim pactis Regnorum, nihil aliud quam immunitas mercibus Danicis in Suecia, & Suecidicis in Dania, Noruegia, Oreſunda attribueretur. Cum Rex Guſtauus Adolphus, ne lites iſtæ inter Regna hæc conſererentur, peti-

petiiſſet, Danus, neque vlteriore transactione, neque iudicio tentato (quod pactis Regnorum „præcipitur;) reſcripſit: certum 1621.
„ſibi de nauibus & mercibus Sue- 20. Aug.
„dicis vectigalia exigere, donec „moleſtiæ ciuibus ſuis in Suecia „oblatæ omitterentur. Verborum minas res ipſa comprobauit, exactis toto anno vectigalibus: cum interim Guſtauus Adolphus, inſuetus alias tam imperioſe tractari, neque parum dolens mandata ſibi & repreſſalias à vicino tot nominibus coniuncto intentari, conditiones tamen æquiſſimas, & ſupra quam exigi poterat, temperatas patientiſſime offerret, & ex formula pactorum componi, legatis utrimque miſſis, diſſidia, poſtularet. Verum, vt vidit, nihil patientia & æquitate profici, arma aduerſus Danum ſumere, quamuis graui Polonico bello irretitus, decreuit. Tum demum 1624.
Rex Daniæ literis ſcriptis, nego- 24. Apr.
tia-

tiationem rei apud limites admiſit, qua omnis controuerſia diſcuſſa eſt. Jacta tum quædam ſunt de vectigali Oreſuntico, & certificationibus (quas vocant) mercium Suedicarum; per quæ ſatis apparebat, Regem & Senatum Regni Daniæ id agere, vt exaucto amplificatoque variis nominibus illo vectigali, omnium Rerumpublicarum & nationum mari Balthico vtentium bona, arbitrariæ Danorum taxationi ſubiicerentur; ciues autem Suedici, antiquitus immunes, & vi pactorum peculiarium ab omni onere & impedimentis liberi, per obliquum irretiti, aut vectigal indebitum penderent, aut nauigationem & mercaturam vario prætextu experirentur reſtrictam, oneratam, acciſam, & cui, ſublato emolumento, ſponte intermori neceſſe eſſet. Ergo quæ Dani flagitabant, ut Suecorum certificationes jureiurando munirentur, &

& diſertis verbis, proprias merces eius qui nominatur, teſtarentur, vtraque reiecta ſunt; tanquam noua inuenta turbandis commerciis & pactis Regnorum nata; & cum inſigni aliorum populorum præiudicio coniuncta; ſi ſublata fide, qua mercatura omnis nititur, nouis ſubinde litibus materia ſuppeteret. Quid? quod Dani nunquam oſtenderunt, quo iure ab hominibus amicis, vndam ſolummodo, terras eorum interfluentem nauigantibus, vectigal Oreſundanum exigatur. Sicut amplius iudicabunt, qui ſeruitutem eam hactenus ſeruierunt. Sed tum quidem re vltro citroque agitata, conuenit, vt iureiurando neutra pars certificationes firmaret, Suecis autem in Dania, Noruegia, Oreſunda, ſalua immunitas, ſecundum pacta & exempla priorum temporum procederet. Conuerſo hinc in bellum Polonicum

Guſta-

grate habuerit iſta amicitiæ officia Danus, vel inde liquet, quod miſſi ad Lubecenſem pacificationem à Rege Guſtauo Adolpho Legati, qui de communibus commodis, tum de cauſſâ Stralſundica, quam tuendam anno ſuperiore vterque Regum ſuſceperat; denique de ſubnatis cum Cæſare controuerſijs agerent, inſtigantibus, vt poſtea patuit, Danis, non admiſſi ſunt. Ab ipſa vero pace Lubecenſi, ſolitæ in Suecos Danorum iniuriæ, nouam ſeriem exorſæ ſunt. Deſertâ primo, mox in Cæſaris manu relictâ cum ſuis portubus Pomeraniâ, Straleſundâ cum Suedico præſidio deſtitutâ, ne ferendæ quidem opis facultatem Suecis in expedito eſſe patiebatur poſita à Danis ad oſtium Penæ fluuij, infra inſulam Ruden, citra omnem iuris ſpeciem, nauis galeata; quæ venientes & egredientes merces vectigales faciens, cum nauigantibus ipſis initio par-

ceret, neque interiorem negotiationum curſum attrectaret, mox atroces injurias cumulare auſa, aliquando in nauem Suedicam puluere bellico & inſtrumento militari oneratam diſplodere non dubitauit. Toleratum id Suecis & Duci Pomeraniæ (qui nequicquam tolli nouum onus poſtulauerat) ne Cæſar quidem vel potuit, vel voluit emendare. Conſecutum eſt, vt Megapolitani Duces, propinquitate Sueco juncti, cum Danus eos deſtituiſſet, auita ditione pellerentur, terrâ omni cum portubus Fridlandio traditis: Pomerania nullius culpæ comperta, ſola inuitante portuum commoditate, exercitu occuparetur: piratica aduerſus Suecos inſtitueretur. Quibus, aliiſque de cauſſis, bello cum Cæſare gerendo implicitũ Regem Guſtauum Adolphum, Danus ex omni occaſione cum hoſte colludens, ne ſuorum quidem commodorum reſpectu, impe-

impedire deſtitit. Ceſſerat & Ipſe & Filius omni iure Archiepiſcopatus Bremenſis: ſed à Cæſare tamen, cum aduerſus Suecos tueri nequiret, vltro ſe paſſi ſunt implicari, vt Friburgum reciperent. nam quo minus Stadam, vt conuenerat, inſiderent, poſtquam Papenhemius præſidium Cæſaris eduxerat, ſucceſſus Ducis Johannis Friderici Adminiſtratoris, qui Suecorum auxilio Danos Friburgenſi munimento excuſſerat, obſtitit. Glückſtadienſes, tum alia incommoda ſæpius obtulerunt, tum anno CIↃIↃCXXXII. nauem Suedicam tormentorum ictibus merſerunt, fortuitum eum caſum poſtea cauſſati. Apud idem Caſtellum Glückſtadienſe, nouum vectigal exigendi licentiam, per cauſſam retorſionis in Hamburgenſes, re vera aduerſus omnes Albi commeantes; à Cæſare, conniuentibus partim Electoribus, hac lege impetrauit, vt Cæſari

omni modo ſuffragaretur, & contra Suecos auxilio eſſet, ſi negotiatio pacis minus ſuccederet. ſub perſona enim pacificatoris hæc talia Danum agitaſſe, ex ſecretioribus commercijs documentisque abunde cognitum eſt. Neque quisquam rerum publice geſtarum haud imperitus ignorat, quemadmodum, non tantum ſuperſtite Guſtauo Adolpho, ſed vel maxime poſt mortem eius, Regno Sueciæ aduerſa ſtruxerit apud Electores, Principes, Ciuitates Imperij Germanici, aliosque extra id conſtitutos. Ita cIↄIↄc-xxxIII. anno, miſſis in Sileſiam legatis, eo ad pacem tractandam Cancellarium Oxenſtiernam inuitauit: cum nihil niſi occaſio captaretur Suecis obtrectandi; præſertim apud imperitiores, qui pacem cœco impetu cupiebant. nam & literæ ſecuritatis à Cæſare impetratæ, ſolos fœderis Lipſienſis ſocios nominabant; & præ-

ter

ter manifeſtam rei indignitatem, neminem latere poterat, negotium tanti momenti, in quo totius Europæ commoda verterentur, neque Regni Suedici, neque Fœderatorum nomine, citra præuiam conuentionem ſuſcipi poſſe. Poſt infortunium Nordlingenſe, pacemque Pirnæ & Pragæ fabricatam, erupit amplius iniqua voluntas. quamuis enim ſumma communis boni ratio & domeſtica ſalus Regem Daniæ monere debebat, vt procumbentis libertatis curam ageret, præualuit tamen in Suecos odium: quibus vt ægre fieret, omnia pæne afflixit, niſi DEVS cauſam meliorem ſuſtinuiſſet. Etenim Ordines Germaniæ, modo apertâ viâ, modo per obliquum à Suecis diuellere ſtuduit: conſilia Suecis nocitura vel ſuggeſſit, vel fouit: atque ſub imagine amici ac ſequeſtris, vnice ſemper conatus eſt, arma Suecorum infirmare, occaſiones

& commoda interuertere, cauſ-ſamque totam difficultatibus in-tricare. Exemto rebus humanis Adminiſtratore Bremenſi Duce Johanne Friderico ſub finem anni cIↃIↃcxxxIV. Rex Daniæ cum Ordinibus Archiepiſcopatus, de Duce Friderico Filio ſuo, inſalutatâ Suecorum Reginâ tranſegit: quanquam non ignoraret, Archiepiſcopatum armis Suedicis, eiecto per Regem Guſtauum Adolphum hoſte, occupatum, præſidiis firmatum, & in id temporis optimo iure poſſeſſum; niſi quod reditibus & iurisdictione Adminiſtrator, Regis Suecorum auunculus, ſub patrocinio Regni Suedici, ſaluaq; eius ditione, fruebatur. Hoc facto, neceſſe fuit, Suecorum arma per Germaniam infirmari, lineam communicationis in mari occiduo è Suecia, Anglia, Scotia, Gallia, Belgio, corrumpi; appulſum & ſubuectionem militum, armorum, inſtrumenti bellici,
præ-

præcidi atque intercipi. Regina, quæ non inuita, recte atque ordine petitum Duci Friderico Archiepiſcopatum dediſſet, abunde intellexit, quid damni, ludibrii, indignitatis pateretur à Principe conſanguineo & vicino, ad quem Germanicæ cauſſæ propoſitum non parum pertinebat. Spreuit tamen contumeliam ſibi factam, præfectosque ſuos conniuere, & præſidia Stadâ atque Boxtehudâ educere iuſſit; conceſſo inſuper Epiſcopatu Verdenſi, & immunitate tributorum ac ſtatiuorum vtrobique indulta. Atque ita ſuæ militiæ vſum & commoda honori Regis Dani & Filij eius, in terris Sueca vi ſumtuque partis poſthabuit: cum priori Adminiſtratori, quanquam arctiori cognatione & beneuolentiâ coniuncto tantum non fuiſſet indultum. Iterum autem loco referendæ gratiæ, paulo poſt copijs Suedicis ſubtrahebantur tributa, quæ Comitatus Pin-

 neber-

nebergenſis, bona cum pace Comitis Schauenburgici, perſoluerat, ab eo tempore, quo Rex Guſtauus Adolphus hoſtes expuliſſet. Neque de poſſeſſione Comitatus illius, poſt exceſſum Comitis nunc quæritur: ſed quo jure amicus amicum inſalutatum, eiicere potuerit ſuis juribus, dum adhuc arma inter Suecos & Cæſarem vigebant, & pars vtraque, oppreſſione inimicorum, & auxilio amicorum ſe firmabat. Jactabatur etiam ſubinde aliquid juris affectati in Halberſtadienſem Epiſcopatum, & quaſdam in agro Luneburgico præfecturas; nulla ſane ſpe conſequendi à Cæſare & iuſto domino id, quo ſemel ſe Danus abdicauerat, ſed vt ex occaſione Suecorum commoda turbaret, periculoque & impenſis, quin etiam ingratijs & ludibrio eorum, reciperet perdita, ſicut in cauſſa Bremenſi & Verdenſi videre licet. Quo tempore Ga-

laſſius agrum Megapolitanum, excepta Wiſmaria cum appoſito munimento, occuparat, anno autem CIↃIↃCXXXVIII. etiam Warnemundenſem munitionem ceperat, Rex Daniæ naues bellicas miſit, juſſas adoriri Suecos, ſi vectigal ab egredientibus & ingredientibus acciperent: quanquam inter Guſtauum Adolphũ Regem, & Duces Megapolitanos res tranſacta, & aliquot annorum uſu, propter opem belli Germanici, firmata, ad Daniam nullo modo ſpectaret. Regina tamen, ne quid oriretur inde turbæ, abſtinere ſuos vectigali capiendo juſſit. Reiecto poſtea trans Albim Cæſareo exercitu, qui in Pomerania & Megapolitano agro, per hyemem & inſecutam totam æſtatem caſtra Suecorum caſtris oppoſuerat, Banerius munitionem Warnemundenſem, adhuc hoſtili præſidio inſeſſam, Wrangelio ſummo vigilum præfecto oppugnandam dedit. Prope deditio-

nem reſerat, cum ad alia digreſſus ille, ubi mox reuertiſſet, reperit interea Cæſareum præſidium à Nauarchis Danicis in Holſatiam & ad ſuos aſportatum; nec minus adiutos Roſtochienſes in auferendis tormentis & apparatu bellico, disiiciendisq; operibus. Ut ergo, re nondum perfecta, Cæſareos & Roſtochienſes interturbare aggreſſus eſt, jactæ è nauibus Danicis pilæ glandesque, aliquot milites eius interemerunt: neque dubium habebatur, quin reparationem munimenti etiam deinde impediſſent Dani, niſi hyems & aliæ fortaſſis cauſſæ interceſſiſſent. Conſimili importunitate, Præfectus Danicus ſub Inſula Ruden, Wolgaſtienſi præſidio à Suecis obſeſſo, non deſtitit, quamuis monitus, annonam ſubuehere. qui cum ad hunc modum Suecorum amicitia, haud dubie domo juſſus abuteretur, obſidionem in longius trahi neceſſe fuit.

Quid conſiliorum, Arnhemius & Franciſcus Lauenburgicus in Regem & Reginam Succiæ fabricati ſint, non incompertum eſt, & fortaſſe amplius innoteſcet. In eo negocio, non poſtremus Dano locus, qui auctores fouit, partemque operis, ſi deſtinata prouenirent, ipſe ſumſit, neque vero adhucdum deteguntur conſilia diuinitus oppreſſa: illud vnum intelligi datur, in omnibus regno Suecorum aduerſis, aliquas Dani partes fuiſſe. Neque præteriri debet, quod Rex Daniæ, ex quo emerſit bello Germanico, defenſionem & patrocinium Circuli Saxonici Inferioris, vt olim contra Cæſarem, ita deinde contra Suecos, affectauit: non, quaſi quicquam eiusmodi, in tali rerum ſtatu, ſecundum leges Imperij & Circulorum inſtitui poſſet; ſed vt Ordinum erga Regem Succiæ beneuolentia & reuerentia turbaretur, & arma

eius infirmarentur; parata exinde diſſidiorum occaſione, & loco exercitibus vsque ad reconciliatam pacem ſuſtinendis ademto. Poſſet etiam attingi, quo aſtu Wiſmaria alijsque locis munitis in agro Megapolitano, præſidia Suedica excutere, ſua ingerere molitus ſit Danus; tum quæ conſuluerit ac obtulerit nonnullis Electoribus ac Principibus Jmperii: ſed ſuo tempori iſta reſeruantur. Jn pacificationis negotio, inde ab initio belli videri voluit occupatus. Sed miſſis Dantiſcũ Legatis eius anno CIↃIↃCXXX, perſuaderi non potuit, vt vel ſemel cum Suecis Elbingæ, aut loco medio congrederentur, quod officium ſequeſtris poſtulabat. Sileſiacum congreſſum, de quo ante, cum nihil aliud quam Fœderatos à Suecis diuellere, ſicut ab Electore Saxone initium factum eſt, Cæſar ſtuderet, non eſt mirum, ſucceſſu caruiſſe.

Commutatis dehinc plurimum pace Pragenſi rationibus belli, Suecos non à Cæſare tantum, ſed à Saxone etiam alijsque hoſtes judicatos, Rex Galliæ graues ob cauſſas arctiori ſociandorum armorum neceſſitudine ſibi adiunxit. Sicut autem inter Suecos Gallosque, alii agendum negotium ſuſceperant; ita inter Cæſarem & Suecos Danus ſemper operam obtulit ſuam, non ingratam tum Suecis, ſperantibus publicas communis boni rationes priuatis odiis interceſſuras. Sed de partium ſtudio abunde teſtantur negotiationes præuiæ, Danicæ legationes in Sueciam & in aulam Cæſaris factæ, literæ ad Electores & Collegialem, quem vocant, conuentum Noribergæ inſtitutum; aliæ item legationes literæque ad alios: nec minus ea, quæ inde conſecuta ſunt. Semper Suecorum cauſſa damnata, ſemper aduerſariorum rationes

pro-

probatæ, conſilia laudata ſunt; non ſine adiectis interdum minis in Suecos & inimicitiarum denunciatione. Præcipue autem fœdus Sueco-Gallicum, anno CIƆIƆC-XXXVII. arctioribus vinculis inſtauratum, impedire, & poſtquam coiuit, rumpere ſtuduit Danus: ſemper vrgens, vt cum Cæſare ſeorſim, excluſa Gallia, Sueci paciſcerentur. Multo labore declinandus hic dolus erat, ad quem inſtruendum non Cæſarei magis, quam Dani contendebant, excitandæ Gallorum in Suecos ſuſpicioni & æmulationi. Cum in negotiatione præuia mentio fieret Ordinum Belgicorum, qui Galliæ fœderati erant, poſtularetur que, vt ratio eorum haberetur, qui communem ſemper cauſſam fouiſſent, male acceptum eſt à Danis, & eo tractum, quaſi moræ paci de induſtria iniicerentur. Ante biennium & amplius præuia negotiatio, actoribus Saluio,
Comi-

Comite de Auaux, & Conrado Lützouio, ita terminata eſt, vt dies conuentus diceretur xv. Martij CIƆIƆCXLII. Hanc licet Cæſarei non obirent; ſed vltro differrent, Lützouium mandata transgreſſum cauſſati, locoque promiſſæ ratihabitionis Cæſar nihil niſi literas ad Regem Daniæ mitteret, quibus conuenta improbabat; aliasque conditiones pacis proponebat; Rex Daniæ tamen culpam moræ & impedimenti Suecis potius, quam Cæſari tribuit, nec promouit rem, ſicut ſpoponderat, ſed extraxit. Hunc in modum Suecis bellum Germanicum aggrauare Danus ſtuduit. Neque minus interim domi incrementa Sueciæ turbari, pacta, conſuetudines, neceſſitudines mutuæ, paulatim eludi cœpere. Perturbatio totius Europæ, vicinusque orbis & in eo Sueci bellis impliciti, ſpem fecerant, nunc potiſſimum amplificari opes

Dani-

Danicas poſſe. Jgitur, quod olim tentatum, ſed aduerſus ſerio reſiſtentes omiſſum fuerat, jam occupatis alibi nationibus, Suecis etiam per conquiſitiones militum nouo ſcrupulo iniecto, in omnes ex mari Balthico in occiduum nauigantes vectigal intendit Danus, nec duplicatum modo, ſed in nonnullis mercibus triplicatum, aut quadruplicatum, in quibusdam, ligneis præſertim, dimidium pretij exegit: quinimo pro centenario nitri, XIV. numos vnciales vectigalis nomine, poſtulatos conſtat, cum ſedecim, non amplius væniret. Coorta de vectigali Polonico diſputatione, quanquam nulla cum ea gente inimicitia erat, naues quædam Polonicæ nauali Dantiſcano abductæ ſunt; omnium quoque nauium & mercium Königsbergam petentium vectigal quadruplo auctum; non alio nomine, quam quia ibi vectigal, exigi cœ-

ptum

ptum erat. Neque amicitia cum Anglia Scotiaq; obſtitit, quo minus graue illud vectigal penderent. Eodem loco Belgæ & Hanſeatici habiti: atque ita omnium pæne nationum bona taxationi Oreſunticæ ſubiecta. Quantum ad ciues Sueciæ, cæteris quidem juxta pacta conuenta Regnorum & antiquam conſuetudinem immunitate gaudentibus, vectigales erant Reualienſes, Rigenſes, Naruenſes, Pernauienſes. Hi ergo, non minus ac cæteræ nationes, noua illa & intolerabili exactione vexati ſunt. de Pernauienſium frumento, obtentu menſuræ majoris, ſesqui altera parte auctum vectigal. Naruenſibus quoque oneratis, cum appellatus eſſet Rex Daniæ, idem ſibi juris in Oreſunda, quam alijs Regibus in ſuis terris vrbibusque eſſe, reſpondit. Eandem fortunam in Oreſunda expertæ ſunt ciuitates Megapolitanæ & Pomeranæ, in clientela

Suecorum tum acquieſcentes. Ac cæteri quidem ciues Sueci, vt dictum eſt, ſine manifeſta pactorum violatione, ad hunc modum onerari non poterant; ſed vt immunitas tamen eorum & nauigatio inhiberetur, primum anno CIↃIↃCXXXVII. merces diſcriminari, omniaq; ad apparatum & inſtrumentum belli pertinentia, tranſitu cœpta ſunt prohiberi: ita, vt nemini Sueco, alteriusue nationis homini, ſine peculiari indultu, tormenta, ſclopos, arma, gladios, puluerem bellicum, nitrum, globos & ſimilia liceret per Oreſundam portare; quamuis antea id nemini vetitum, Suecisque mercatoribus ſemper conceſſum, atq; vſitatum fuerit. Prætexebatur jus regium, ſed revera id agebatur, vt omnes manufacturæ, quæ vocantur, ad mare Balthicum, inprimis in Suecia ſubiectisque ei prouinciis, quarum incrementa omnibus modis euerſa cupiebat

Danus,

Danus, intercidcrent. Quod ſi plures in freto Oreſuntico naues concurrerent, Suedicæ aut Suedica portantes, poſtremæ dimittebantur; deterrendis à negotiatione Suedica, ad hunc modum grauata, peregrinis. Atque vt amplius turbarentur Sueci, quotannis nunc vna nunc plures naues Suedicis mercibus oneratæ, vario prætextu detentæ, Hafniam deductæ, inſpectæ, litibus vexatæ, quædam præter omne jus confiſcatæ, quædam ſine omni reſtitutione damni abſolutæ ſunt. Neque aliter Suecorum ciues, naues, bona, Glükſtadij excipiebantur. Quod ſi quis Suecus priuatim in Dania jus ſuum à Rege aut Regno peteret, ſemper in confeſſo debitoque ære, liquidâque cauſsâ, re infecta dimiſſus eſt. Quotiens naves & merces Suedicæ in Oreſundam venere, quarum certificatio vel nondum adeſſat, vel improbabatur, ſtatim

exactum eſt vectigal, non vſitatum, ſed nouum illud & intolerandum; niſi Haffniam abripi mallent nautæ, nequicquam omnibus, per quæ ſatisfacere poterant, oblatis. Adeo pactorum, amicitiæ, conuentionum, morum, æquitatis religiónem, cupiditas vectigalis, & ſtudium perdendi nauigationes Suedicas abſorbſerat. Jnter nuper vetita fuit: ne quis Suecus Oreſundam transiret naue, portante equos, aut præfectos militares ex bello Germanico venientes, vel eo tendentes; præſertim plures. Quomodo naues vtriusque Regni, in mutuo occurſu ſe gerere debeant, jam olim conſtitutum erat: neque à bellicis Suecorum nauibus Oreſundam tranſeuntibus aliud exigebatur, quam vt apud Croneburgum ſubſiſterent, deque ſuo aduentu per nuncium ſignificarent. Contra ea, præfecti Danici cœperunt exigere, vt apluſtre

detra-

detraheretur : vnaque & altera minorum nauium , ad id faciendum tormentis adactæ ſunt. Sed & qui Croneburgo præfuit, anno CIϽIϽCXXXVII, nauis bellicæ Suedicæ præfectum , in Oreſundam venientem , amice ad ſe inuitauit, cumque ille , nihil ſuſpicatus mali , egreſſus eſſet naue, miſſa eſt ex arce nauis Danica, quæ Suecam præfecto deſtitutam cogeret ſignum nauale detrahere; cuius generis plura nec vno loco euenerunt. Præter tot ac tantas indignitates , Suecorum Regina maluiſſet ſilentio premere aliud ſpecimen animi in ſe , & ſuam gentem iniqui , niſi ad omnium notitiam publicam res tota pridem emanaſſet. Cœperat ante aliquot annos , Regina mater quibusdam rebus in adminiſtranda republica parum delectari. cui diſſenſioni cum paruo poſſet negotio medicina fieri, Rex Daniæ per internuntium

ſuum Petrum Wibe oleum igni af-
1638. fudit: ſubinde per Legatum ſuum Chriſtianum Ulricum, denique per filium Woldemarum, aliosq; arcanos miniſtros eo rem perdu-
1640. xit, vt conducta Hafniæ ab eo quem Danicus internuntius miſerat, nauis, Reginam matrem clam exciperet, ac menſe Julio, Reginâ filiâ Regnique adminiſtratoribus inſciis, aſportaret. Quam miſſus à Rege Daniæ, cum duabus bellicis nauibus, præfectus rei matitimæ, apud Gotlandiam ſuſcepit, vlteriuſque prouectam, prætetita Lubeca, in Fimbria inſula expoſuit. Quale hoc ſit, quantaque moleſtia & contumelia redundet, verbis non exprimitur: Ipſi tamen Daniæ Regi, Miniſtriſque & ciuibus eius, nec non omnibus juſti honeſtique ſenſu præditis, præcipue autem Regibus & Principibus, quorum fortuna ſupra communem ſortem DEVS euexit, exiſtimandum

dum datur, an deceat vicinum, amicum, cognatum vltro ſe immiſcere ſtatui alterius domeſtico, talique cum iniuria & ignominia afficere. Neque hiſtoria ſinit nos ignorare, qui euentus plerunque auſa eiuscemodi conſecuti ſint. Et ſane, non abiiſſet impune tam diu tantum contumeliarum, niſi notæ temporum iniquitati parendum fuiſſet. Intelligebantur quidem iſta, qualia erant; neque cuiquam dubitandum videbatur, quin à compluribus jam annis, occultum cum Regina Sueciæ bellum, neque aperto minus noxium, Dani gererent. quæ res ſicut ſuo tempore negligenda non erat, ita tanti interim non fiebat, vt tam alieno Sueciæ tempore in ſimultatem, indeque in bellum iri deberet. Jmmanis belli Germanici moles, interim Reginæ animum facile compulit, vt ſperaret, Danum patientia Suecorum à grauioribus auſis retentum, ſa-

tis habiturum, ſi alienis incommodis ſua in tantum commoda prouexiſſet, modumque in cæteris adhibiturum eſſe. Sed dum ſpe futuræ compoſitionis & tolerantur multa, & toleranda videntur aliqua, tentata patientia in tantum contemni cœpit, vt Danis perſuaſiſſimum eſſet, Suecos aut ſeruire hanc ſeruitutem, aut de ſalute periclitari, ſi ſe commouerent, oportere. Neque errauit plane illa opinio: Regina ob mediocres iniurias nihil profecto moturâ, niſi deſperatis omnibus remediis, ad vltimam juris rationem, quæ vim vi propulſat, confugiendum vidiſſet. Et prioribus quidem annis, veluti per gradus cœpta eſt premi negotiatio Suedica, diſcrimine primum & interdicto certarum mercium; inde augmento vectigalis, imminutis Suecorum priuilegijs: tum deſtinatis in Suecos & alias nationes nouis inuentis, dum inſpiciuntur naues,

naues, & reſignatis literis ac in-terceptis nauigatione tardata, in-terdum confiſcantur, damno multantur, dominis eripiuntur. Sed quatenus vectigal, vtut ini-quum, ad tempus ferri, ac ſubin-de conditionibus finiri poſſe vi-debatur, conniuentibus oculis iſta transmiſſa, neque ad ani-nimum adeo reuocata ſunt. quamuis enim quo tenderent ta-lia, non obſcurum erat, & iniu-riæ vni ac alteri factæ, omnes petebant terrebantque, ipſa ta-men vexatio ad paucos pertine-bat. At vero, anno præterito 1643. dum nauigatio & mercatura Sue-dica, manifeſta caperet incremen-ta, non diſtulerunt amplius Da-ni, conſilijs pridem deliberatis facta jungere, id eſt, dare ope-ram, vt omnis illa nauigatio at-que negotiatio, adeoque cum alijs nationibus communicatio ad mare occiduum, turbata præ-cideretur, aut ipſa difficultate in-

utilis reddita, ſponte corrueret. præter onera igitur cæteris nationibus communia, in dimetiendis nauibus, & nouis multiplicatisque inſpectorum vocabulis & miniſteriis, ipſo numero, etſi malitia hominum abeſſet, terribilibus, primo in dubium cœptæ ſunt vocari certificationes Suedicæ, Regnorum pactis conſentaneæ & hactenus vſitatæ; tanquam paucis nummis venales, merisque fraudibus refertæ eſſent. atque, vt crimini locus eſſet, ciſtis literisque refractis, modis omnibus quod obijci poſſet, requiſitum eſt: infamatis plerisque juratis magiſtratibus per ciuitates, quaſi ſuam auctoritatem impoſturis commodarent: quamuis magna pars mercatorum Suedicorum non ignoti, iisque eſſent facultatibus, vt fraudibus inſtruendis opus non haberent. Tractis adhunc modum in controuerſiam Suedicis certificationibus, fieri

non

non poterat, quin tota negotiationis ratio, & fundata certificationibus immunitas tollere- 1624.
tur. Eodem pertinet, quod olim in congreſſu apud limites reiectum negatumque, nunc impræſcia Regina refodiebatur exigebaturque, vt certificationes Suedicæ, *propria* eius; qui nominabatur, *bona* diſertis verbis teſtarentur. Cum enim, vt omnes mediocriter mercaturæ periti norunt, pauca inter negotiatores commercia proprijs pecunijs, pleraque autem varijs conuentionibus & conditionibus conſtent, imminuta fide, occaſionem confiſcandi naues merceſque quæri apparebat. Debebatur porro Suecis immunitas peregrini potus, niſi quatenus in vtroque Regno importatus venditur. hoc quoque jus primo in controuerſiam vocatum, mox ſublatum eſt: riſu exceptis, qui querebantur. Lite ſemel ſub varijs

rijs eiuſmodi prætextibus motâ, ſtatim ad executionem, nulla ſignificatione aut admonitione præmiſſa, ventum eſt. Anno præterito, cum naues Suedicæ aut Suedica portantes, pactis Regnorum immunitatem decernentibus fretæ, in Oreſundam veniſſent, pars etiam vectigal exactum ſoluiſſent, jamiam abituræ, nouis inſpectionibus ſubiectæ, militibus inſeſſæ, Hafniamque abductæ ſunt. ibi denuo inſpectis omnibus, refringebantur ciſtæ ſarcinæque, omniaque prædæ ac direptui habebantur, contra fœdera, pacta, ámicitias, conſuetudines, naturam commerciorum, ipſumque jus & æquum. Omnia tunc in Suecos licita: nullo leuamento. Nihil Miniſter Succorum Ordinarius, nihil ſupplices libelli apud Regem & Senatores Regni potuere: vna voce occurſum omnibus; noui judicij formulis ſtandum eſſe. Conſtituti ſcili-

ſcilicet erant, vocabulo collegij naualis, viles quidam homines: qui ex præſcripto, vt apparuit, judicantes, nihil certificationibus, Regnorum pactione determinatis, nihil teſtimonijs aut documentis è Suecia alijsue Rebuspublicis tribuebant; naturam commerciorum negligebant, exercitionem nauium non ex re & conſuetudine, ſed ex propoſitis Danicis æſtimabant, adeoque naues denique cum mercibus confiſcabant. Quo jure, totus orbis judicet. Si quid enim deſideratum eſſet in certificationibus, illud vtique vel exacto vectigali, ſaluo nationis jure, expiari, vel in maiore delicto, confiſcatio nocentem ſolum, non innoxium nautam, aliosq; participes mercium petere debuit. Quod ſi ab hoc judicio ad Regem & Senatum Regni prouocaretur, nihil aliud quam moleſtia augebatur, vexationi accedebat mora, neque minus interea

ſtatim

ſtatim à ſententia Collegij pronuntiata, naues Danis addictæ, in vſus publicos, bonis diuenditis, conuertebantur: quin & aliquæ non euaſerunt hoc remedio priorum judicum ſæuitiam. In quas autem nullus omnino prætextus adornari potuit, reſtitui quidem, perſoluto mercium pretio jubebantur, ſed absque compenſatione damni, nec ſinè mulcta, quamuis innoxijs & à Rege abſolutis impoſita. quinta enim pretij pars nouis illis accuſationibus & inſpectionibus deſtinabatur; cumque reſtitui ſibi ſua ſecundum Regis ſententiam peterent, ſuperbè à Pro-Rege habiti, oblata per contumeliam minima parte, aliquando rebus nec redditis dimiſſi ſunt. Jnſignia ſunt exempla duarum nauium: quarum altera Ludouici Geerii, altera Johannis Sibrandi Gotheburgenſis, primum detentæ, tandem poſt multam vexationem à Collegio nauali dimiſ-

miſſæ ſunt. Nauis Geeriana æs & filum æneum, aliaque magni pretij bona, tum ferrea tormenta, quæ Regis permiſſu literisque recipere licuit, vehebat. nullum de nauis, nullum de mercium proprietate dubium erat. Ea cum 1642. ſero autumno in Oreſundam veniſſet, neque ſola tali tempore periclitari vellet, accepta apud teloneum ſchedula immunitatis Hafniam proceſſit, & in conſpectu omnium hibernauit. Vere primo, iterum repetendi curſus in Oreſunticum fretum reuerſam, noui inſpectores militibus occupant, Hafniam reducunt, apud tribunal iſtud nauticum accuſant. poſt inauditas vexationes, cum nullus fraudis titulus potuiſſet reperiri, non ſine maximo temporis diſpendio, abſoluta eſt: ademtis tamen multis tormentis ferreis, nec perſoluto, quod primum promittebatur, pretio, dum obtenditur, menſuram globorum
non

non reſpondere exemplo literis ad Regem Daniæ ſcriptis inſerto. Altera nauis Gotheburgenſis merces Suedicas, pretio tonnam auri, vt loquuntur, vincente, è Belgio Holmiam portabat. Hæc perſoluto in Oreſunda, vnde poſtulabatur, vectigali, impoſitis militibus deducitur Hafniam, reuelluntur ciſtæ ſarcinæque, requiruntur literæ; in jus vocantur mercium domini; neq; impetrari tamen per Jnternuntium Suedicum tempus poterat, quo Holmiam res nuntiaretur, ipſique venirent, aut certos homines allegarent. magna quippe pars mercatorum Holmienſium, Jpſaque Regina, mercium aliquid in hac naue habebant. Rex Daniæ, qui tum Hafniæ aderat, appellatus de eo negotio, ad formulam judicii omnia reiecit. Cum igitur tribunalis nautici quoque ſententia abſoluta nauis eſſet, Pro-Rex vel ſua vel aliorum ſponte denuo juſſit

juſſit inquiri, & merces exonerari. in qua inquiſitione omnia ita disiecta ſunt, ac ſi prædæ expoſita eſſent. Cumque ne ſic quidem aliquid criminis reperiri potuiſſet, retentis tamen quibusdam Reginæ bonis, & quidem Regio ſigno notatis, alijsque; denique nauis, vt erat confuſiſſima, ingenti cum contumelia Regij nominis & ciuium Suecorum iactura, dimiſſa eſt. Hinc judicium de alijs ſimilia paſſis, fieri poteſt. ſicut enim hi quidem non ſine detrimento & diſpendio temporis naues mercesque receperunt: ita alij poſt eadem temporis & ſumtuum impendia, absque ſuo merito, per iniuriam, non absque ludibrio & irriſu, ſua bona amiſerunt. Etiam Ipſius Reginæ bona & vina, quamuis certificatione idonea munirentur, vectigali ſubiiciebantur: cum Miniſter Suecorum in Dania, præter opinionem & prioris temporis

conſuetudinem reſponſum ferret: Petendum literis à Rege Daniæ, ſi quid immune Regina in poſterum cuperet. Scilicet, vt precarium non ſine contumelia redigeretur, quod jure fœderum pactorumque debebatur. Jmprouiſis autem eiusmodi vexationibus, multorum ſane in Suecia ciuium concuſſa fide, interuerſis bonis, magna & late patens damnorum æſtimatio proponi poſſet: amplius tamen metus & periculi noxa diffunditur. in Oreſundam enim bona ſua mittere, quid erat aliud, quam in diſcrimen dare? itaque aliqui mercaturam immutare, & alia maritima loca quærere coacti ſunt. Nonnulli nautas juſſerunt de bonis Suedicis ipſo jure immunibus vectigal pendere. quidam in utrumque parati, præter certificationes pecuniam ſecum exportabant, vt huius potius quam negotiationis jactura defungerentur. Acceſſit perturbatio

batio maxima in fodinis Sueciæ metallicis, ac prouincijs eo pertinentibus: tum prouentuum & redituum Regiorum imminutio. Quam indignum porro ſit, quod Rex Daniæ; poſtquam ſemel cœpiſſet Regnorum pacta & conſuetudines interpretari, ſuos judices conſtituit, & negotia diſceptationi Commiſſariorum vtriusque Regni debita; ſibi & Senatoribus Regni Danici vindicat, facile judicabunt, qui pacta horum populorum, & lites earumque compoſitiones non ignorant. Quanquam autem querelæ Suecorum jam olim per Strömfeldium in Danis agentem ex- 1639.
promptæ; adeo contemtim erant habitæ, vt tertio demum anno 1642.
elapſo vix reſponſum impetrâretur, quod extenuatis offenſis titulum juris ſecurè prætulit; neque deſtinatum Danorum propoſitum aliud quam hoſtilia portendebat; Regina tamen, pactorum

reuerentiæ iterum hoc dandum cenſuit, vt Senatores Regni Danici, & per eos Rex ipſe, de iniurijs emendandis & expiandis mo-
3. Iun. nerentur. Jgitur Senatui Regni
1643. Suedici accuratius queſto, duo tantum Senatores Danici ea reſponderunt, per quæ, eluſa pactorum neceſſitudine vim quæri intelligeretur. atque cum denuo
19. Aug. Sueci, diutius iſta ferri non poſſe, ſignificarent, pro denuntiatione belli accepta epiſtola, & minacibus Pro-Regis Daniæ verbis increpita eſt: non eſſe obſcurum, quo pertineant eiusmodi literæ; venirent Sueci; ſe via media occurſuros. Secutæ ſunt literæ Senatorum Regni Danici, quæ nil aliud quam juris titulum indignitatibus in Suecos exercitis, de quibus nihil interim remittebatur, obducebant. Non poſſunt extenuare Dani, quaſi ad paucos pertinentia, quæ Sueciæ jugulum petebant, ipſamque Rei-
publi-

publicæ animam ac ſpiritum intercipere parabant: neque quæſtionem de fraude, aduerſus munitos pactis, tali modo, tali loco, exercendam quisquam dixerit: ſed nec leuioribus remedijs, aut congreſſu & tranſactione finiri rem potuiſſe opinabuntur, qui Danicam ſuperioris temporis conſuetudinem, & huius Ipſius Regis in Carolum IX. arma, de quibus ante, tum inſtructum in Reginam bellum, ſi ematuruiſſent conſilia in tempore fors proferenda, neque quicquam niſi in armis auxilij relictum, reputabunt. Cauſſam tam bonam, cordi DEO fore, & Rebuspublicis exemplum intelligentibus aut metuentibus, non immerito Regina ſperauit; paratumque interea paci animum, vt primum Dani jus tot nominibus debitum perſoluiſſent, fidemque innoxiæ impoſterum viciniæ feciſſent, retinuit. Spectant autem, quæ de tranſitu

Oreſuntico diſputantur, non ad Sueciam modo & Sueciæ ſubiectos, magnam maris Balthici partem amplectentes, & per longitudinem Gotheburgum vſque pertinentes, ſed etiam ad Regem Regnumque Poloniæ, cum Magno Ducatu Lituaniæ; ad Principatus, prouincias, vrbesque Boruſſiæ, Curoniæ, Pomeraniæ, Megapolis, ad Lubecam, quibus non eſt in occiduum mare, niſi per Oreſundam egreſſus; ad magnam partem Imperij Romani, præſertim ſuperioris Circuli Saxonici, & non paucos inferioris incolas, prouincias Cæſaris hæreditarias, Bohemiam, Sileſiam, Morauiam, & Polonis contributa; Magni Moſcouiæ Ducis ea, quæ Sueciam, Liuoniam, Lituaniam attingunt. Hæ enim omnes nationes non poſſunt veram exercere mercaturam, & ea quibus abundant exportare, aut quibus indigent, importare, niſi beneficio

ficio liberæ minimeq; impeditæ per Oreſundam nauigationis. Quod ſi maris occidui & mediterranei accolas conſideremus, multo minus illi mari Balthico, quam huius accolæ occiduo, carere poſſunt. Fœderati Belgij prouinciæ, mercatura potiſſimum nixæ, ſine permutatione mercium & imperturbato curſu ſubſiſtere nequeunt. Anglia & Scotia magnæ ſuæ felicitatis parte multarentur, ſi hæc libertas abeſſet. Gallia, Hiſpania, Luſitania, Jtalia, cum magna item parte Europæ reliquæ, tum Aſia & Africa, magis minusue, tale detrimentum ſentirent. Et quandoquidem Rex Daniæ Albi Glückſtadium & Crütſandam compedes iniecerat, commerciaque Hamburgenſia in ordinem coëgerat, atque nunc id agebat, vt ſub Filij Adminiſtratoris Bremenſis aut Comitis Oldenburgici nomine prætextuque Viſurgim ac Bremenſem negotia-

tionem & nauigationem ſuo arbitrio vindicaret; igitur nec prædictæ nationes, nec Jnferioris Saxoniæ & Weſtphaliæ Circuli, & Jnterioris Germaniæ Principatus, prouinciæ, ciuitates, apud maritima negotiantes, extra periculum ponebantur. Quid enim attineret, de mari libero diſputare, aut commercia jure gentium præſcribere, ſi alienis bonis in Oreſunda, ex quauis occaſione illudere liceret? Jnuitabantur ergo ad ſocianda conſilia & arma, quibuscunque ſubiectum ſeruitio mare, & taxatos alieno arbitrio totius orbis opes, aſſertum ire, vel neceſſitas, vel ratio erat. Atque huiusmodi fere fuerunt, quæ & tum literis euulgabantur, & ante ſecreto conſultata, Suecos compulerant, vt res repetitas nec redditas juſto neceſſarioque bello quærendas decernerent, conſiliisq; maxima taciturnitate diſſimulatis, facta incunctanter jungerent. Effece-

fecerant autem illæ ipſæ vexationes Oreſunticæ, vt Belgij Vniti Ordines, dum non minus quam Sueci periculum ſuo ſtatui imminens, ſi tantum perturbationis & violentiæ libertati nauigationis & commerciorum intenderetur, reputant & conqueruntur, Legatos Holmiam anno CIↃIↃCXL. mitterent extra ordinem, Guilielmum Boreel, Albertum Sonck, & Enæum ab Aylua, vt fœdus cum Rege Guſtauo Adolpho ante XXVI. annos initum, quod expirauerat, renouatum, præſentium rerum neceſſitatibus accommodaretur. Qui cum his paciſcerentur, nominati ſunt à Regina Axelius Oxenſtierna Cancellarius, Johannes Skytte, Claudius Flemmingius, Johannes Oxenſtierna, Senatoriæ dignationis viri. Sortita eſt finem ne- *1. Sept.*
gotiatio in has leges: vt eſſet fœ- 1640.
dus in annos XV. inter Reginam Regnumque Sueciæ & Ordines ac

E 5 Pro-

Prouincias Belgicas, ad aſſerendam ſecuritatem & libertatem nauigationis & commerciorum in utroque mari Balthico & Septentrionali, ad anguſtias vſque ſiue Canalem maris Anglo-Gallici, defendendis terris hominibusque, & conſeruandis dominijs, juribus, libertatibus, immunitatibus, pactis, & receptis conſuetudinibus tam terra quam mari. Si contingat alterutram partem quoad liberum vſum commerciorum & nauigationis, in mari Balthico & Septentrionali, contra jura gentium, receptam conſuetudinem, & parta priuilegia, turbari ac præter morem onerari & aggrauari; connitantur vtrinque Fœderati, ſi abſque armis res poſſit in integrum reſtitui, aut vbi hac via non ſuccedat, arma conſociata omnibus quæ tuto poterunt contrahi, viribus, terra marique, non prius deponant, quam parti læſæ ſatis-

factum,

factum, & commerciorum ac nauigationis libertas per iſta maria, antiquo mori, ex præſcripto juris gentium, pactorum ac receptarum conſuetudinum, fuerit reſtituta. Idem fiat, ſi re ſemel compoſita, is qui offendit, quocunque alio prætextu alterutram partem aggredi deſtinauerit. Quod ſi autem contingat, alterutrum fœderatorum, alijs de cauſſis bello inuolui cum alijs Regibus, Principibus, Rebuspublicis, tum alter, niſi ipſe domi eodem tempore infeſtetur, auxilium ſubmittat, cujus modus ſeorſim deſcriptus eſt: manentibus interim cum Fœderati hoſte commerciis, ſi bellum ex alia cauſſa, quam ob hoc fœdus extiterit: dummodo non juuentur hoſtes conſilio, ope, pecunia, commeatu, milite, nauibus, nautis, armis, puluere pyrio, aliisque bellicis rebus; neque tendant commercia ad vrbem aut munimenta à Fœderato obſeſ-

obſeſſa. qui etiam de imminentibus periculis, & hoſtium machinationibus ſedulo ſemper admonendus eſt. Toto fœderis tempore vtrique Fœderatorum liceat in alterius terris conſcribere, colligere, & in naues imponere milites, nautas; naues item emere, vel conducere, pulverem pyrium, arma omnis generis, & cætera, quæcunque ad bellum neceſſaria ſunt, comportare & exportare: naues item ſuas in portus alterius ſubducere, ibi hibernare, morari, illorumque immunitatibus ac priuilegijs frui, & quæ ab hoſtibus ſuis quisque interceperunt, in ijs absque ullo impedimento, ex more & lege loci, diſtrahere. quæ omnia hoſtibus, qui vel nunc ſunt, vel in poſterum erunt, non liceant. Fœdus hoc nihil deroget Reginæ & Regni Sueciæ prærogatiuæ, Regalibus, juribus, ac dominio maris Balthici, quo minus ijs libe-

re ac ſine contradictione, ſaluis tamen fœderis legibus, perfruatur. Firma ſint ciuibus vtriusque partis priuilegia, cum contractibus & ſtipulationibus, de immunitate vectigalium onerumue, vel olim conceſſa, vel deinde concedenda. Hæreditatis adeundæ facultas vtrobique ad præſcriptam formulam conſtituatur; & jus petentibus dicatur abſque ambagibus. Non præiudicet hoc fœdus, fœderi Suecorum cum Rege Galliæ & Principibus Germaniæ, aut Ordinum Belgicorum fœderi cum Regibus Galliæ & Magnæ Britanniæ ac Republicâ Veneta. Suſcepto ab alterutra parte bello, in quo alter Fœderatorum alteri vi huius fœderis ſuppetias laturus eſt, neutri liceat, altero inconſcio aut non conſentiente, paciſci cum hoſte vel inducias tractare inireque. Vtrique liceat Legatum aut Miniſtrum publicum, in alterius terris,

ris; quo loco libebit, conſtitue-
re. Addebatur; de recipiendis;
qui vellent accedere; aliis Prin-
cipibus & Rebuspublicis; tum de
confirmandis intra ſextum men-
ſem; quæ conuenerant. Acceſ-
10. *May.* 1641. ſitque; quo tempore dictum eſt;
robur fœderi: quod non omit-
tendum hoc loco fuit, quatenus
ad cauſſas belli Danici non leui
momento pertinet, & ſæpe in hi-
ſtoria attingetur. Rebus autem
à tergo relictis; cum Torſtenſo-
nius in Danos moueret, talem
habitum, vel prudentia vel for-
tuna dedit. Pomeraniam hoſti-
libus copijs paulo ante liberatam,
aduerſum ſubitas incurſiones,
præter ordinaria præſidia; cohors
equitum ductore Petro Andreæ
tuebatur. Negotio maritimo ad
litus Germanicum caput erat
Wiſmaria: ceteris quoque locis
& portubus ita firmatis, ne cum
Dano Cæſarei ſuas inde rationes
conferre poſſent. Albim oppor-
tune

tunc huic militiæ conciliabant Domicium, Boizenburgum, Bleckeda, Sueci militis receptacula. Jn Morauia Olomucium, Neuſtadium & Eulenberga, validis præſidijs tenebantur. Jn Sileſiacis munimentis, plurimum ſpei Glogouia dabat. Statum Weſtphaliæ vigili oculo ex Legatione Oſnabrugenſi Johannes Oxenſtierna moderabatur. & Rheno fœderata Galliæ arma multum leuamenti allatura Suedicæ expeditioni putabantur; ſubmiſſis domo cum ingenti apparatu nouis numeroſisque copijs, Vinarienſem exercitum firmaturis. Sed hanc ſpem fœda apud Dutlingam clades Gallorum, ſubito intercepit: perculsâ etiam metu Principe Caſſellanâ: cui cum victor exercitus hoſtium imminere videretur, Königsmarckio mandatum; vt petenti ſociæ Principi, ſi res poſceret, auxiliatum iret, tuendoque Viſurgi conſilia conferret.

Hunc

Hunc enim Torſtenſonius adiunctâ idoneâ delecti equitis peditisque manu in Hildesheimenſi agro conſtituerat, vt Cæſaris, Dani, Archiepiſcopi Bremenſis molimina obſeruaret, diſiiceret conquiſitionem militum in terris Luneburgicis & Brunſuicenſibus, ſpecularetur opportunitates & ſubſidia totius belli, & occurreret fortuitis, in quamcumque partem vocaretur. præcipua tamen cautio erat, ne longius digreſſus, intercepto itinere reuolare ad Torſtenſonium non poſſet, ſi fors Cæſarei contractis vndique viribus ingruerent. Atque illos quidem vt hoc facerent, vltro ratio belli hortabatur: niſi Croatæ qui explorandi cauſsâ Hauelbergam vſque proceſſerant, viarum aſperitatem & inopiam regionum queſti, deterruiſſent. ſupererat alterum per Marchiam Brandeburgicam iter: ſed excuſſo jam frumento, & in loca munita

nita comportato, nihilo commodius inania omnia reperturis. Jta Torſtenſonio vacuum fuit, res Holſatiæ, vti tempus monebat, componere: ſuccedentibus ſub manum non celeritate minore, quam facilitate, quæ deſtinata erant. Rendesburgum, aduentante Carolo Guſtauo Wrangelio, ſtatim imperata fecit. Bredebergam arcem Ranzouianam, quam Stora amnis alluit, Mortaignius (cui Pinneberga etiam ceſſit) 17. Dec. aſtu cepit, ne vno quidem ex ſuis deſiderato. Eodem die Jzehoa dedita eſt. At Chriſtianpriſiam nobile caſtellum, quod altero à Chilonio milliari Rex ædificator, ſecutus commoditatem ampliſſimi portus, excitauerat, ſuoque nomine celebrauerat, Torſtenſonius ipſe primo impetu expugnauit: ductis eo de nocte, qui illa ipſa veſpera Chilonium peruenerant, ſclopetarijs maioribus: quos non minus à mari cimbis impoſitos,

quam ab vtroque litore ſimul adoriri munimenta juſſit. Repugnarunt tormentis & fiſtulis præſidiarij: ſed proditi ſunt victoribus primum ſuâ paucitate, deinde aditu terreſtri parum præmunito. Jdque ſpeculatus erat ſummus caſtrorum metator, quem Torſtenſonius ante, veluti poſtulatis præfecti reſponſurum miſerat. Occiſis qui reſiſtebant, incolumitas præfecto Axelio Vropio conceſſa eſt. prædam laboris & virtutis præmium miles tulit. Arcem firmiſſimo præſidio, tum nouis operibus egregie permuniuit Torſtenſonius, manubiis Chilonienſibus plerisque in manum Erici Johannis Vlfſparrij huic negotio præfuturi, traditis. Statiuis per omnem Holſatiam in Jutiam pertinentibus recreatur exercitus, dum Chilonij cetera Jmperator ordinat. à quo Princeps Holſatiæ, quietem & immunitatem belli, centum millibus Joa-

chimi-

chimicorum nummorum, traditis etiam locis quibusdam munitis, & centuriâ militum, redemit: alia centuria in Fimbria inſula tendebat; tertiam Gottorpio futuram præſidio retinuit. Seruijt hæc pecunia, itemque illa, quæ ab Holſatiæ nobilibus exacta eſt, ſupplendis inſtruendisque cohortibus, belloque in poſterum firmando. cuius hæc initia octodecim intra dies feſtinato ſucceſſu finem anni occupauere. At Regem Daniæ nuntius occupatæ Holſatiæ Fridrichsburgi deprehendit: vbi feſtos dies natali Chriſti dicatos agere, euocatosque eodem liberos hilarius inuitare, atque filio natu maiori partem imperij tradere deſtinauerat. Commotus ergo non ſecus ac par erat inopino periculo, Hafniam è veſtigio aduolat; Senatorum Regni ac ciuium animos confirmat; armaque & vindictam ſummâ ope molitur: obiurgatis non

leuiter, qui vix tentandam oppreſſis ac circumuentis fortunam, quin potius remittendum reipublicæ vltimum caſum, prudentius quam fortius cenſuerant. Atque ſi vere rem æſtimare volumus, imparatam omnibus rebus Daniam, nihil æque ſuſtentauit, ac viuida generoſi Regis virtus & indomitus aduerſis animus. Exactâ jam ætate ſenex in omnia bellatoris acerrimi officia, periculo patriæ excitatus, apud proxima, apud remota, idem auctor actorque, conſilio, manu, patientiâ laborum & diſcriminum, toto hoc bello inſignem, defenſi, quatenus fata ſinebant, imperii gloriam reportauit. Jn Sialandiâ conquirendis terreſtribus & naualibus militibus, ſtrepente paſſim tympano nihil ad ſummam feſtinationem reliqui factum eſt: delectis apud Helſinoram è promiſcuâ confluentium multitudine, aptioribus; ceteris ad alios

con-

conquiſitores Hafniam remiſſis. Hæc officina inſtruendis armandisque copiis, & diſpenſando in alias regni partes bello. conductitiis cateruis ſociata agreſtium agmina: neque minus ciues domi ad munitiora vrbium, militiæ munera obire juſſi. Campidoctores præcipue, & præfecti armorum periti deerant. Jn Fioniam pars noui delectus miſſa eſt ad Andream Billium Regni Mareſcallum, Torſtenſonio illis in locis oppoſitum: alia in Scaniam deſtinabatur, vbi Ebbo Vlfeldius curare juſſus eſt, cui Rex filiam extra matrimonium genitam collocauerat. Jn ſubſidium maritimæ militiæ etiam piraticæ naues inſtructæ ſunt. quo delectus genere audaciſſimus quisque ſpem prædæ infamibus periculis emere, omnique ſe bellorum jure expertes facere gaudent. Ad inopiam pulueris nitrati ſubleuandam, perruptâ apud Hafniam gla-

cie, miſſus cum nauigio Gedanum Nicolaus Cochius, inde in Poloniam & præſertim Moſcouiam profecturus ferebatur, auxilijs impetrandis: quorum ſpe Dani diu vulgo ſua damna leuabant. Hic eſt ille Cochius inquiſitorum naualium princeps: cujus impotentia in nauigantes, popularium quoque judicio vapulauit. cum enim ad nuntium bellici tumultus, Helſinorâ Hafniam aſportare ſua tenderet, obſtitere ciues; patriæque calamitatem liberrimo conuitio ei tribuentes, non niſi mutatis poſtridie excubijs, & promtioribus quibusdam in cuſtodiam datis, componi potuêre. Et quamquam omnia ſic, vt ad juſtum bellum compararentur, multis tamen blandiebatur illa opinio, quâ Suecos, ſtatiua & prædam in Holſatiâ quæſiſſe, neque inſtituros propoſito bellandi, ſibi perſuaſerant. Rex ipſe ad famam impreſſionis à Torſten-

ſtenſonio factæ, Strömfeldio Suecorum miniſtro, Helſinoræ agenti, velut exploraturus nuntiari juſſerat: poſſe eum haud grauate dimitti, quandoquidem domum reuocetur; id enim ſe compertum habere. At cum ille reſpondiſſet, nihil ſibi tale domo mandatum, veniamque diſcedendi tum demum petiturum, ſi juberetur à Regina; Rex paulo poſt ipſum quidem Strömfeldium cum præfecto curandis literis nuntijsque, quem Sueci Helſinoræ ex pacto habent, in arcem deductos, & familiam appoſitâ ædibus cuſtodiâ, continuit: in Succiam autem nobilem puerum literas ferre juſſit. ijs mandabatur 24. Dec. Petro Wibe Danorum apud Suecos internuntio ordinario, vt Reginam de expeditione Torſtenſonii appellaret, atque ſi illa non defugeret auctoritatem, quamprimum Holmiâ dimitti peteret. 10. Ian. Reſponſum eſt epiſtolâ fuſiore; 1644.

1643.

quæ perſtricto Dani in attinendis literis nuntijsque feruore, cum querelas eius, rationibus ante latius expoſitis arguiſſet, ad extremum oſtendit; pactorum religionem atrocius, quam vt ſolitæ inter accolas diſcordiæ obtendi poſſent, violatam, armis vindicari; atque ne quid incolumitas patriæ detrimenti caperet, ſummopere prouideri oportere. Jnterea Rex de apparatu belli nihil remittere: neque domeſticis tantum viribus niti, ſed inter externa auxilia, Cæſaris præcipue opem reſpicere. Atque Cæſar quidem omnia amicitiæ officia, tali Danorum tempore, ſe impleuiſſe teſtatus eſt, cum alteris Regis
Scriptis literis reſponderet. nam primas
11. *Ian.* non redditas ſibi affirmabat. Ne-
44. que omiſerat ad primam belli famam vrbes maritimas, Lubecam, Hamburgum, Bremam, literis,
1. *Ian.* quas poſtea geminauit, Dano
30. *Dec.* conciliare, metuque increſcentis
43. poten-

potentiæ Suedicæ ad arma conſternare: quamquam parum ſucceſſuro conſilio. nam illis vrbibus præcipua ſecuritatis ratio eſt, bello vicinorum quieſcere, fortunæque non tam fidem tentare, quam præmia opperiri. Apud Hamburgenſes igitur, non minus à Suecis, quam à Danis conducebantur copiæ. Lubeca, quamuis aduerſi de Sueco rumores vulgi animos turbauerant, conquiſitione militum publice Danos prohibuit; delectus domeſtici neceſſitatem cauſſata. Vt enim neutrarum partium ſtudio ſpecioſius tutiusque operam darent illæ ciuitates, exercitum communibus impenſis velle ſui tuendi cauſſa comparare, ſimulabant. Principes Luneburgici & Comes Oldenburgicus, itidem fruſtra in Suecos ſtimulati ſunt: cum illos prudentiæ; hunc neceſſitatis, ſumma vtrimque ratio, armis abſtineret. Ceterum ſicut

27. Ian. 44.

in aulâ Cæſaris ad ſuppetias Dano ferendas vltro omnia literis, nuntijs, deliberationibus, feſtinata ſunt; ita conſilij de tot fortunæ diſtractioris articulis ſuſpenſi frúctus, non niſi ſero ematuruit, quemadmodum poſtea cognoſcetur. Jn apparatu Danico non poſtremum ſibi locum Fama vindicauit: quæ impenſiore ſtudio, quaquauerſum rebus & cauſſæ aliquid præſidij mutuata eſt. Domi ſpes variorum auxiliorum ampliſſimæ: foris, jura & innoxiæ gentis infortunia, apud aures hominum animosque repræſentabantur. A congreſſu Oſnabrugenſi reuocauerat quidem Rex Legationis principem; neque nulla opinio ſuberat, Cæſaris quoque Legatos diſceſſu ſuo abrupturos pacis Germanicæ commercia: ſed cum illi perſiſterent, proceſſuró in poſterum, ſine ſequeſtrium opera tractandæ cum Suecis pacis negotio, non tamen

Rex ſtatim abieciſſe curam nego-
tij tam fauorabilis videri voluit.
extant literæ quibus à Cæſare &
Principibus Septemuiris, non tan-
tum contendit, ne quid magno
illo legationum conuentu exclu-
ſâ cauſsâ Danicâ, cum Suecis
„tranſigeretur: ſed etiam veteris
„ſui conſilij formulam repetit: id
„agendum, vt exteris Regibus
„pacem Germaniæ morantibus,
„ipſum Imperij corpus ex pertur-
„batione priſtina, in gratiam
„cum ſuis membris rediret, ſan-
„citâ præſertim obliuione antea-
„ctorum, & Principe Caſſellanâ
„à fœdere Suedico Gallicoque
„reuocata. Verum huic nego-
tio explicando alia fatorum ſeri-
es cœpit procedere, dum Rex
omiſſo omni ampliore propoſito,
præſentius ſuis rebus conſulere
cogitur. Nam Torſtenſonius ce-
leritate ſingulari cœptum bellum,
nihilo cunctantius vrgebat: nul-
lumque Danis ſpatium dabat,
quo

quo gradum caperent, & inſulis egreſſi continentem obtinerent. Jn Jutiam ipſe impetus Holſaticæ expeditionis Duglaſſium tulerat, poſtquam apud Coldingam equites hoſtium conduci nuntiatum eſt. receperunt illi ſe tum quidem in Fioniam; ex qua paulo poſt miſſu Regis Andreas Billius, regreſſus, locum caſtris cepit, in litore anguſti freti, quod à Fionia Jutiam dirimit: Middelfurtanum vocant. Sed Torſten-
4. *Jan.* 1644. ſonius, incunte nouo anno, motis Chilonio caſtris, Jutiam ingreſſus, cum de munitione apud fretum & conductis à Tribuno Friderico Buchvvaldio ad tuendos fines, turmis, comperiſſet, raptim expeditam equeſtrem manum egit, & hoſtilem equitatum (mille quingenti erant) apud Coldingam nactus, ita cecidit, vt vix centum euaderent. laminarum ferrearum incommodum onus pugnantibus; & equorum

præ-

prægrandium moles fugientibus, fraudi fuit. Ab hoc certamine, ad caſtra nondum ſatis permunita prouectus victor, delectum peditem & viginti tormenta adhibuit. Triduo jam quatiebantur munimenta: cum Billius deſperatâ defenſione, tormenta, ſigna, præfectorumque militarium potiores in Fioniam ſecum traiicere cœpit. Quâ re animaduersâ, Torſtenſonius caſtra expugnare decreuit; ordinatisque ad impetum faciendum cohortibus, præmiſit æneatorem, qui obſeſſis, vt arma deponerent denuntiaret. Illi per tympanotribam emiſſum de conditionibus agere conati, iterum deditionem ſine exceptione facere jubentur: ſimulque inſtructa acies aggeri caſtrorum admouetur. Tum vero abiectis armis, exilientes operibus incolumitatem petebant. quatuor millia hominum & quingenti in poteſtatem venêre. de quibus con-

ducti-

ductitij mille, Suecorum cohortes ſuppleuerunt, vernacula multitudo, non ſine ludibrio domum remiſſa eſt. Dum hæc aguntur, relictæ in Holſatia copiæ, ductu Mortaignii ad Ditmarſos & paluſtria incolentes, quotquot Danicæ ditionis erant, penetrarunt; emunitis glacie itineribus, quæ remiſſiore cœlo inuia ſunt. cæſis qui reſiſtebant, ceteros terror imperata facere; ac tributum pendere adegit. Neque minus feliciter Optio Tribuni Guſtaui Hornii, copioſam agreſtium armatorum manum diſiecit, profligauitque. Jn extremam Jutiæ Borealis prouinciam Venſiliam, itidem beneficio hiemis ſinum Lymicum glacie adſtringentis, Tribunus Helmoldus Wrangelius inuectus, ſeptingentorum circiter ſtrage agreſtes manus arma ejurare coëgit. Perpurgatâ intra alterum menſem hoſtilibus copijs tota Jutiâ Holſatiaque

(niſi

(niſi quatenus Crempa & præcipue Gluckſtadium firmis Danorum præſidiis tenebantur) Torſtenſonius ita diſpoſuit ac communiuit hiberna; vt nec vim, ſi alicunde exoreretur, metuerent, & inſtaurando militi augendoque plurimum inſeruirent. Prætorium Haderslebiæ in Jutlandia meridionali conſtituit: vnde expeditum & facile in omnia regimen, ſiue reſpicere, ſiue proſpicere vſus eſſet: ad latus Fionia modico freto receſſerat, in quam initio ſtatim ex Holſatiâ repertis apud Chilonium lintribus, traiicere agitantem ducem, inclementia hiemis tardauit: neque mox excitos, & ad reſiſtendum omnia comparantes incolas adoriri tutum fuit. Subinde autem Regis præſentia, qui Othoniæ aliquantiſper ſubſtitit, inſtar munimenti fuit. Js ſuppleuit quæ ex Jutia euaſerant, copias nouis delectibus: excitauit ad omnes adi-

aditus, munitiones; vada ſudibus ferro præfixis concluſit: diſpoſuit tormenta; partitus eſt ſtationes; naues & pontones in freto Middelfurthano collocauit, è quibus ad duodeuicena & vicena muralia tormenta proſpectabant. Niborgi quoque parata ſtabant nauigia exceptura, ſi quid ſecius eueniret, pulſos, & in Sialandiam vectura. Jn his enim duabus inſulis Fortuna Daniæ pedem fixit, neque ullis hoſtium conſiliis, conatisque vel tum vel poſtea ceſſit; cum vi Suecâ tenerentur cetera, aut trepidarent. Ceterum quo intentiore curâ Rex inſulas muniebat, eò ſtudioſius id belli caput impetendum Torſtenſonius judicauit. Contractæ ea cauſſa vndique omnis generis naues, & ad opportuna portuum Jutiæ Holſatiæque diſpoſitæ: occaſiones, quantâ poterat fieri induſtriâ & ſolertiâ captatæ, vt ſi non invaderetur hoſtis apud interiora,

teriora, ancipiti ſaltem metu diſtractus, nihil quietum ſibi tutumq; perſentiſceret. Sed aduerſum hæc Dano non adeo difficile fuit, nauibus ſtationarijs obſidere freta; exploratorijs percurſare maria; directâ velut acie minari inuicem litoribus; dum juſtæ Suecorum claſſes expediri potuêre. Jnterea terreſtris militia etiam è Sueciâ ſe promouebat. primo anni menſe delectibus paſſim habitis exercitus cogebatur XIV. millium: quamuis non vltra VIII. millia ab initio præſto fuere, cum veteranus imperator Guſtauus Hornius apud Wernemoam inito copiarum numero, poſtridie ad limites, qui Sueciam à Danicâ ditione apud Markarydum diſterminant, cœpit procedere. Tanta autem taciturnitate etiam hic omnia ſunt adminiſtrata, vt Miniſtrum Daniæ ordinarium (Reſidentem vocant) Holmiæ agentem, ingenio ſagacem, ac omnia *Januar. 1644.* *8. Febr.*

G rima-

rimari peruigili induſtria ſolitum, & apparatus armorum & copiarum coactio falleret: itáque cum exercitu Jenecopiam ventum, & in hoſtiles terras proceſſum jam eſſet, antequam futurum bellum is animaduerteret. Fines, tum Noruegiam, tum Hallandiam, Bleckingiam, Scaniam, ſpectantes cuſtodijs muniebantur. Gotheburgum, Calmaria, Jenecopia, Wadſtena, Wexioa veluti promtuaria & horrea tam annonæ quam armorum deſignabantur. Adiutores Guſtauo Hornio attributi, præcipuo pedeſtris militiæ gradu Laurentius Kaggius; apud equites Johannes Wachtmeiſterus; tum ſupremus mandatorum curator (Commiſſarium Generalem appellant) Johannes Jeſperi Kruſius. Ceterum antequam arma admouerentur, præceſſerat, qui bellum ex hac parte indiceret, fecialis: quem nec Regis, nec procerum cuiusquam appellandi copiâ

piâ factâ per aliquot dies Helſinoræ cuſtoditum, remiſerunt, poſtquam Rex Daniæ ſcripto jam publicaſſet cauſſam non acceptarum literarum, miſſique caduceatoris veluti ludibrium incuſando, ſolitas querelas repetiſſet. 23. Febr. 13. Febr. Duæ autem erant viæ, quibus à limite Suedico cum exercitu in Scaniam poſſet perueniri. quarum ſolita Helſingborgum ducens, concædibus impeditior, & inundantibus aquis intutior, reſtituro præſertim apud Tranarpium vadum hoſte; altera facilius admiſſura videbatur Lundam verſus irrupturos; vel infra vel ſupra munitionem Wiſioënſem, quâ ſe Dani præcinxerant. Jtaque tormenta obſidionalia Jenecopiæ relicta (cum per anguſtias arduum eſſet tam graue agmen moliri, neque equi, qui ad manum erant, ſufficerent) magnopere poſtea deſiderabantur. Cum enim iter illud ingreſſis nuntiatum eſſet,

non deſperandam viam regiam, mutato conſilio Helſingborgum contenderunt: perruptis non infeliciter concædibus, & ruſticis qui ſe armati oſtentauerant, nullo negotio fugatis. Aquæ Tranarpiæ vadum hoſtili impeditum præſidio, declinatum eſt: ſuperiore paulum lòco apud Sundesloam per alueum ponte inſtratum transductis copijs: quarum ne conſpectum quidem ſuſtinuit ſtatio Danica, quæ in munimento
17. Febr. appoſito collocata erat. Helſingborgi, arcem præſidio, vrbem incolis, non tamen annonâ vacuam reperit Guſtauus Hornius. qui mox literis inde dimiſſis, profugos ad ſua quemque reuocauit, ac in fidem ſe recipere deditos confirmauit. paruerunt viciniores præfecturæ: ceteri ſyluarum latebris occultati vias latrocinijs infeſtabant. Vt primum enim Guſtauus Hornius, qui ex itinere diſiecerat agreſtes illas manus, pro-

progreſſus eſt Oreſundam vſque, coiuerunt à tergo, non tantum manipulus iſte perditorum hominum, quos quidam Benedictus Magni ferebatur coëgiſſe, vt fines Suedicos aſſultarent: ſed quidquid hominum Ebbo Vlfeldius, extractis etiam domo ſeruis, & adoleſcentibus, vndique excire potuit. Js conſederat primum apud Viſioam; vnde, cum putaret Suecos illac ituros, receſſerat à munimento Chriſtianſtadium verſus: atque tum ex illo præſidio, tum ceteris locis munitis ſubinde euocabat, quos cum ruſticis armatis, in Suecos immitteret, ſi qua manus ab exercitu digrederetur. Neque dubium habebatur, quin irrupiſſet in fines Sueticos, vnde jam tributa poſtulare, fruſtra quidem, ſed auſus erat; niſi Fredericus Stenbockius ſummâ vigilantiâ mandatam ſibi Weſtrogothiæ & vicini limitis defenſionem adminiſtraſſet: atque

vltro Hallandiam ingreſſus, exarmatis ſubiectisque ruſticis, magnam prouinciæ partem ſub oculis Warbergenſis arcis, pendendi tributi neceſſitate obligaſſet: denique irruptionem ſæpius molientes, aliquotiens adortus reieciſſet. At in viâ regiâ apud Fagerholtum præcipua ſedes, itinerum ſubſeſſoribus. Inde nuntij & præſidia literis perferendis addita intercipiebantur. inde Markary-
6. Mart. dum emiſſa manus prædatrix horrea & templum diripuit, quæque aſportari non poterant corrupit. præfectus, cui præcipue imminebant, euaſerat. Quare Guſtauus Hornius Klingſporio, quem cum octingentis equitibus & dimachis miſerat, tormentis Jeneccopiâ adferendis præſidio futurum, in mandatis dedit: vt in armis repertos agreſtes interficeret, quorundam domos igne exureret, in primores præſertim eorum, quos Landsmannos vôcant, inquire-
ret.

ret. Repertus tum cæſusque cum ſocijs receptator illius manus, quæ Markarydum ſpoliauerat, omniumque Suecis apud limites malorum auctor. puniti & alij latrocinijs crudeliter vſi. Neque tamen ille terror diutius in officio Fagerholtenſes tenuit, quam dum abſcederet Klingſporius. qui trecentis amplius militibus, ſuper priorem numerum auctus, tormenta quieto itinere, Lundam in prætorium deduxit. Hæc princeps quondam Scaniæ vrbs, quæ celebritatis antiquæ nil niſi rudera hodie diffuſo ambitu oſtentat, trecentis circiter domibus, & inchoato vallo, plurimisque circum piſcinis, veluti munitorum caſtrorum ſpeciem, & vſum Guſtauo Hornio præbuit: poſtquam Helſingburgo operibus & præſidiariâ trecentorum militum manu firmato, huc conceſſerat. Præcipui quidem conſilij erat, munitum aliquem locum ab hac

parte occupaſſe : vnde bello robur & receptus ſperaretur. Sed obſtitit hiberna tempeſtas, iniquâ ligone & dolabrâ nitentibus. neque impetu ac terrore tentari poterant munimenta, ad vndas pleraque & in oculis ſita Regis; ſubſidia promte & ſolatia, dum mari non arcetur, ſubmiſſuri. vt tamen in officio interea eſſet ager hoſtilis, firmiores nobilium domus, inprimis Erichsholmia, occupabantur : & armatorum hoſtium globi, immiſſis ſubinde in diſpoſitos aut circumuolitantes turmis, diſiiciebantur, Jam Helſingborgo egreſſi centum equites de cohorte Haraldi Stackij apud Anneloam inciderant in manum agreſtium, qui luſtrabantur. ij poſt tentatam fruſtra fugam, ſupplices domum remiſſi, & quietem agere juſſi ſunt, ademto vexillo. Apud pontem Getingenſem excubantes ducenti pleramque partem cæſi ſunt, profligatis cete-

ceteris. Hæc res prohibuit Vleſeldium Klingſporio imminere: cum præſertim animaduerteret Guſtauum Hornium id agere, vt educti Chriſtianſtadio milites, ſi longius irent, reditu intercluderentur. Ne tamen nihil ageret, per equites ac dimachas ſuos, à tributis Sueco pendendis agricolas reuocare, atque interceptis quibusdam Suecis, aditus ad caſtra eorum ferentes deſtruere conatus eſt. Jam in eo erant trecenti circiter, vt pontem illum Getingenſem milliari vno Lunda diſtantem reciderent: cum miſſus in eos Johannes Wachtmeiſterus ſummus vigilum præfectus ſtrenuâ plerorumque cæde (paucis enim fuga aut captiuitas vitam ſeruauit) compreſſit audaciam Vleſeldij: qui Horbyâ, vbi aditum tuebatur, cum reliquijs eductorum militum egreſſus eſt, vſque ad primum à Chriſtianſtadio lapidem. è Suecis, præfectus

 cohor-

cohortis equeſtris Güldencornettius cecidit. Poſtridie alia manus rebellantium ruſticorum domita. neq; melior eorum fortuna fuit, quos Laurentius Kaggius, poſtea in Sefuendaliam miſſus, profligauit. Excitus & ipſe Guſtauus Hornius, falſo rumore, quaſi Vlefeldius cum parte præſidij Chriſtianſtadienſis, & alia manu Malmogiam tenderet, ducem quidem Danum non reperit: collectos autem apud Suidaliam agreſtes, multis interfectis, diſiecit. Jta enim temperauit Martis ſui vices prudentiſſimus imperator, vt terrore pro telo, lenitate pro conſilio ſingulari vſus, arma deponentes, promtosque obſequio, libenter conſeruaret, militemque cædis auidum coërceret: pertinaces autem malè multaret. Securitati itinerum vt conſuleretur, exciſæ vtrinque ab regiâ viâ ſiluæ ad jactum ſclopi maioris, receptum latrocinijs ademerunt.

runt. Aduerſum fines Norvegiæ in Daliâ & Wermelandiâ opportunis locis, ſtationes ſtatim ab initio tumultuum diſpoſitæ ſunt. inprimis Gotheburgum Weſtrogothiæ caput Noruegis ſimul Hallandisq; terrori erat. Hanc vrbem veluti arcem tuendis finibus, in inſulâ Hiſingâ, cuius pars Dano ſubeſt, Rex Succiæ Carolus 1607. IX. extruxerat, commodo ad mare occiduum portu, & flumine Trollhätta, nauticis rebus, & mercaturæ opportunam; curaque ſucceſſorum & huius ipſius occaſione belli ad præcipuum decus ac robur progreſſam. Hîc, miles, annona, arma, non pro munimentis tantum & præſidiis, ſed ſi quam præterea belli partem huc fortuna admoliretur, in promtu habebantur. Hiſingani, qua Danicæ ditionis ſunt; tum Hallandorum proximi, tributa Gotheburgenſibus pendere non abnuebant: quamuis à ſuis eo nomine mul-

multarentur. Fuitque Danicis præfectis prorſus difficile, in Noruegia & apud hos limites arma & viros moliri. Quo longius abſunt ab imperij ſede, eo plus ſibi contumaciæ & rumoris vindicant. Nil ſibi cum Regis ſui offenſis, qui plures inimicos irritare non dubitaſſet, fremebant: nec deeſſe exempla ac conſilia à maioribus tradita, quieſcendi potius, quam cum vicinis pugnandi. Hunc animorum habitum, etiam fama auxit: quam arte præfectorum inſtitutam, vulgus auide arripuit, tantoque impetu, pacem Danis Suecisque duraturam, inanique belli nuntio tumultuatum hactenus, jactauit, vt ſatis conſtet, perticas in collibus diſponi ſolitas, ſuſtinendis ignibus, ſi quid ſubitum ſignificari oporteret, reuulſas, aliaque militiæ munia omiſſa eſſe. Ab hoc errore paulatim reuocatis, diſciplinam belli tradere, nouus

labor

labor erat. coëgit enim magnâ induſtriâ, quidquid agreſtium potuit excire in Noruegiâ, cui Principis loco præerat, Hannibal Seſtedius; atque vt animis conſternatis belloque auerſis primum mederetur, vetuit eos paueſcere Torſtenſonij in Jutiam progreſſu: fugatum à Cæſareo exercitu, in illo angulo mox periturum; Regemque cum exercitu Sueciam ingreſſurum, dictitans. interim ſe continerent, neque Succos irruptione tentatâ laceſſerent, donec auxilia amicorum & fœdere coniunctorum expedirentur, tutamque & facilem militiam redderent. Additi, qui arma tractare imperitos condocefacerent, ſubinde minis & iniurijs excepti ſunt. dilapsâ non paruâ ruſticorum manu, quæ ruri opus facere, alereque militem, non ſupplere, ſui muneris, cauſſabatur. Bahuſia communis arx Noruegicarum vrbium, Maſterlandiæ, ſeu

Mar-

Marſtrandiæ, Kunghelliæ, Vdde-vvalliæ, finibus Suedicis ex alta rupe imminet. Huc ſe ſuaque contulerunt pleriqne confugij cauſsâ: vnde inopia rerum neceſſariarum, & paulo poſt fames: nam & præfecti ſuo more, annonam carius autumno vendidiſſe dicebantur; vt per hyemem à Suecis ſua conuehentibus melius emerent, priuatoque compendio ſeruirent. Præſidio præerat Gabriel Siuertus, qui Suecos impune præternauigare lintribus ſinebat, donec diſſimulationem, quæ imparatis loco ſapientiæ fuit, neceſſitas accenſi acrius belli abſorpſit. Caſtra ad Vdde-vvalliam munierat Seſtedius: vnde dimiſſi ſubinde, qui fines Sueticos modo repentino incurſu, modo conſtituto veluti gradu, territarent. Tentatæ ſtationes, direptæ inuicem caſæ, non merentur memorari. Wermelandiam duo millia ſclopis maioribus

bus inſtructi ad Magnorabroam conati ſunt irrumpere. Sed Olaus Stackius, cum centuriam equitum non totam in tres turmas diuiſiſſet, velut ancipiti acie aggreſſurus ſimul & circuiturus hoſtem, hoc expeditæ ſollertiæ præmium tulit, vt hoſtis obiectu ſolis aduerſi, & nube pulueris bellici, quo minus paucitatem illam animaduerteret, præpeditus, vltro recedendum ſibi exiſtimaret. Prior & acrior, quamuis non felicior, Jacobi Vleſeldij impetus fuit: qui per Jemtiam penetrare in Helſingiam, Medelpadiam, Angermanniam, connitebatur. trepidatum igitur hic loci à ruſticis, non reuerti domum ad limites Jemtiæ auſis, niſi adiuncto milite & locis idoneis diſpoſito. Adfuitque paulo poſt à Suecis firmior manus, ductore Henrico Flemmingio: qui Jemtios ingreſſus, non ita procul à caſtris Vleſeldij ad Ruſſundam poſi-

12. Apr.

Januar. Februar.

poſitis, itidem vallo ſe communiuit. Proceſſum eſt vtrinque è munimentis caſtrorum, ſi pugnæ
10. *Mart.* caſus daretur. Sed Vlefeldius cum eminus animaduertiſſet, Flemmingij copias bene inſtructas, aciem diligenter formatam, duoque tormenta poſt cohortium centuris alis interiecta, dimicatione abſtinuit, contractisque ex proximo ſtationibus recedere cœpit: ita tamen vt hoſtem inſequentem ex vicis aliquotiens infeſtaret. Poſt leues velitationes & modica vtrinque damna, pretium huius expeditionis Jemtia fuit, ſummoto Vlefeldio, in Suecorum ditionem penitus redacta. Gotheburgenſes non publice tantum hoſti in vtramque partem imminebant, ſed priuatâ etiam audentia initiis belli præludebant, inter quæ tentamenta non omittendum eſt, Cornelij Nicolai perinſigne facinus. Is domo Amſtelodamenſis, nau-
ticis

ticis rebus à puero innutritus, dum in Hallandia ſuas res agit, nauem Danicam in anguſtijs freti Hallandici conſpexit; euocatisque Gotheburgo triginta fere opificibus ac nautis, & iſtam & aliam cepit. è quibus vnam quidem recuperauit hoſtis; altera congeſtis honeſtiorum opibus onuſta; in Elfsborgenſem arcem manubias intulit: Submiſerat enim Cornelio auxilium militum, præfectus Gotheburgenſis; aduerſus hoſtes, ex arce Warbergenſi, & agris vicinis magno numero concurſantes, hortatuque & promiſſis eorum; qui ſuas fortunas naui commiſerant; oppugnationem molientes. Et Martio quidem menſe, naues Danicæ, vt cetero mari, ita ante Gotheburgenſium oculos ſubinde velitabant. per Aprilem autem Rex ipſe Hafniâ egreſſus in mare occiduum, Gotheburgum obſidere cœpit. vndecim fuêre naues lon-

gæ, quæ Hollandica primo apluſtria oſtendêre: ſed cum intelli-
5. April. gi dolum animaduerterent, Danica ſigna reſumſêre, propiusque ſuccedentes non niſi jactu tormenti maioris ab arce diſiunctæ ſubſtitêre. Præcipuum huius expeditionis conſilium fuit, periculo vrbis primariæ, vbi clauſtra terræ marisque, finibus Suedicis prætendebantur, Guſtauum Hornium viſceribus Scaniæ inhærentem auellere. Expoſiti milites in Hiſingam Danicæ ditionis, equos quotquot ibi, aut apud interiores incolas reperêre, coactos, Bahuſiam deduxerunt: quo Rex etiam illâ ipsâ veſperâ iuit, rebusque Noruegicis ordinatis, cum appropinquare copias Seſtedij limiti Suedico, nauesque apud Kunghelliam collocatas medio Albi Gothico ſtare juſſiſſet, poſtridie obequitatâ Hiſingâ, cum manu tumultuariâ quam equis impoſuerat, ad claſſem redijt. Jnſequen-

quenti die rurſus egreſſus, proxima vrbi litora & opportunitates diligenter inſpexit; montemque Gotheburgenſi portui oppoſitum aſcendit: in quo cum diutius obuerſantem præfectus Gotheburgenſis videret, duo muralia tormenta in eminentem media vrbe tumulum deferri curauit, exoneratoque altero veſtigia Regis, vix ex eo loco digreſſi, tetigit. Attulerunt autem naues Danicæ magnas trabes & tigna: quæ ad extruenda inſularibus prope vrbem locis munimenta adhibebantur. Rates quoque longâ ſerie connexæ, & ſcapharum numerus, apud Kunghelliam apparabantur, tranſmittendo in Suecam ditionem militi, Gotheburgum terreſtri etiam obſidione clauſuro. Quam ob rem in Hallandia Zeſevvitzius expoſitas nuper in illo litore ab aduentante claſſe copias, cum ijs, quas Ebbo Vlfeldius è Scaniâ admoue-

Rāmberg.

rat, fines Weſtrogothicos aſſultare juſſit, & ad ſuggrediendum propius omnia prætentauit. Ad portum Gotheburgenſem corrumpendum, Rex naues Maſterlandiâ accitas deprimere, literisque ciuitatem à bello, velut iniuſte & inuitis plerisque Suecis ordinibus ſuſcepto reuocare, exaggerata periculi ſpecie, cœperat. Reſponſum eſt à præfecto Mannerskildio, ſicut boni ciuis fide, & auctoritate patriæ dignum erat: cauſſas belli juſtas ac neceſſarias publica ſcriptura declaratas, plures etiam in aliud tempus dilatas; neque ſpem ſuppetiarum intercidiſſe, non tam Ludouici Geerij, cui fruſtra ſeruatoris nomen DEO debitum accommodetur, aduentu nixam, quàm bonitate cauſſæ, & opibus Regijs aduerſus externam vim ſatis pollentibus. fidem bonorum ciuium nullo periculo commutabilem, corrumpendi portus & mercimo-

17. & 30. April.

nij

nij in perpetuum intercipiendi metu nequicquam tentari. Moles denique humanis opibus jactas, hominnm manibus reuelli poſſe. Neque minus interea Hornius, vt ante dictum eſt, ſubmiſſis copijs ducibusque, Regis conatibus intercedere parabat. ſede belli Scaniâ non exceſſurus ipſe niſi vltimo periculo Weſtrogothiæ euocaretur. Eo neceſſitatis ne veniretur, fortuna in tempore proſpexit. Subito enim nuntio reuocatus in Selandiam Danus, noctu ſilentio in naues recepit, quidquid fere militum in Hiſingam expoſuerat, aut in caſtris inſularibus collocauerat: materiem munimentorum partim auexit, partim incendit, relictis in illa feſtinatione præter annonam & nonnihil militum, impedimentis compluribus armisque. Et Regem quidem illâ ipsâ nocte, cimba, quæ nuntium attulerat, domum reportauit: *1. Maji.*

uit: poſtridie naues vela fecerunt vſque ad Huingam, qui extremus in freto anguſtiarum Gotheburgenſium ſcopulus eſt. hic aduerſo vento detentæ, quarto demum die curſum repetiuerunt. cum ijs digreſſæ ſunt Gotheburgo re infectâ etiam Noruegicæ naues, portui penitus corrumpendo deſtinatæ. Non omitti in obſidionis huius hiſtoria debet felix audacia nauis, quam à ſancti Matthei imagine nomen ſortitam, claſſis apud Hollandos conducta
15. April. Gotheburgum præmiſerat. Hæc præterito Huingæ ſcopulo, à duabus ſtationarijs Danorum nauibus impetita, cum in hoſtes lapſam ſe animaduerteret, ventum ferentem ſecuta, plenis velis per totam Danicam claſſem ad arcem penetrauit. Detonabant in eam non naualia tantum, ſed terreſtribus quoque munimentis impoſita tormenta, pilis & grandine infeſta, per integram horam.

ram. plus tamen intulit ipſa damni quam accepit. optione & nautarum vno cæſis, tribus vulneratis, mali ac cætera facile reparari potuêre: cum in Danicis nauibus præter vulneratos octodecim perierint. Ceterum comitata Matthæum minorum nauium vna, ex eo genere, cui à galea nomen, cum pertendere curſum non auderet, in altum reuerſa, promontorium apud Schagam ſuperare aduerſante vento non potuit: atque poſt tertium diem noctu, inobſeruato per Danicam claſſem tranſitu apud nauem ſociam ſtetit: adiuta illis ipſis, quas hoſtis ex omnibus nauibus accenderat, lucernis. Quod cum poſtero mane Rex cònſpiceret, incenſus irâ, quinque ſuorum ob excubias negligentius actas, ſuſpendio necauit. Hæc prima veluti ſpecimina erant claſſis Hollandicæ, cuius aduentantis fama poſtea Regem, ſicuti dictum eſt, coëgit re-

pentino abitu deſerere opus tanto molimine cœptum. Præcipua Danorum vis in nauibus erat, quibus vt Sueci non impares opponerent opes, tum in Sueciâ valida claſſis adornabatur, tum in
28. Dec. 1643. Hollandiam miſſus Ludouicus Geerius perfecerat, vt menſe Aprili triginta amplius naues tribus circiter millibus ſociorum naualium & militum inſtructæ apud Vliam ſtarent. Quamuis enim Danus nihil non ſuggerebat Fœderatis Belgarum Ordinibus, quo eos permoueret, vt ſuas potius, quam Suecorum partes, vel certe neutras tuerentur, ipſique Ordines occulta potius quam amica conſilia agitarent: moderandum tamen ſibi, non prohibendum Suecorum apparatum judicauerunt. Cum ergo Sueci peterent, vt ex fœdere ſociarent conſilia opesq; contra Danum, communesq; in cauſâ Oreſuntica ſpes exequerentur; reſponſum ab Ordinibus:

nibus: non obligari ſe ad ſocietatem armorum, niſi bello communibus conſilijs ſuſcepto. Suecis autem hoſtem imparatum oppreſſuris, nulla ratio permiſerat, enuntiando amicis, & diſpergendo in turbam ſecreto, opportunitates rerum gerendarum corrumpere. Quæ de nauigandi libertate, & aſſerendo mari diſſerebantur à Suecis, in ijs agnoſcebant vtique Ordines ſui cum Suecia fœderis propoſita & leges; ſed ita ſe tamen adhibebant initio, quaſi vel temporis cauſsâ, & in ſpeciem obtendi talia putarent, vel tantæ rei fructum gloriamque Suecis inuiderent. Aliter ergo Suecorum fortunâ vti ſe poſſe videbant, ſi res ſuas interim agerent, Danosque jam ingentia & arcana offerentes metu ſuſpenſos tenerent; vtrarumque autem partium arma veluti auctoritate ſuarum opum temperarent. Dani ab emendis bello neceſſarijs, &

conducendis militibus prohibiti ſunt: quæ Suecis indulta, ſed grauatim & impoſito modo; cum naues plures concedi non poſſe dictitarent Ordines: numeroſamq; ipſi claſſem veluti præſidio mercatorum nauibus ituram, appararent; Legatione etiam memorabili decretâ reconciliandis Regibus. Neutris læta ſpecies fuit, armata arbitria non obſcure captantium. Quocirca naues à Geerio conductæ, (quas Hollandi antequam ſua claſſis exiret, ægre dimiſſuri erant, niſi ſcenæ ſeruiendum animaduertiſſent) ſummopere feſtinabant. vrgente præſertim, & ad ſe euocante eas Torſtenſonio. Egreſſus prior portu Hollandico
3. *Maij.* Henricus Gorizemius vicariæ nauis præfectus, cum octodecim nauibus, aduerſoque vento in Albim actus Lieſterdiepam tamen venit, & apud Ripas præfectum totius claſſis Martinum Thyſſenium expectauit: qui mox
Præ-

Prætoriam cum XIV. nauibus, Goritzemio coniunxit; & cum Torſtenſonio congreſſus, octingentos ſclopetarios maiores, quibus Tribunus Lohauſius præerat, in claſſem recepit. cum enim legendi militis parca apud Hollandos copia eſſet, miſſusque eò cum pecuniâ Mortaignius, parum profeciſſet, firmauit ſuis militibus claſſem Torſtenſonius, juſſitque circuito Schagæ promontorio Alborgum præterire, nauesque quas hactenus conduxerat eó loco, Arhuſianis itidem à ſe comparatis adiungere. Quo facto, Arhuſium ipſe petere, & armata militibus, auctáque nauigijs claſſe, Fioniam inuadere, receptaculaque hoſtium conuellere deſtinauerat. Sed hoc conſilium, Regis Dani naues intercepêre. quarum nouem bellicæ, ex ijs, quæ Gotheburgum obſederant, in conſpectum ſe dederunt apud Schagam Hollandicis mare per- *15. Maij.*
cur-

9. Maij.

curſantibus, dum reliquæ ventum ad Lieſterdiepam expectant. Quæ & ipſæ poſtridie, in conſpectu habuerunt eximias illas vaſtorum corporum moles. ſtatim ergo præfectus claſſis Suedicæ in Hollandia conductæ Thyſſenius in eas iuit: quem vicaria nauis & quæ tertio militiæ naualis gradu cenſetur, ſecutæ ſunt. Jta tres naues modicæ cum ingentibus illis nouem ſtrenue pugnam per ſex horas continenter ſuſtinuerunt. Jamque receſſerat hoſtis, cum animaduertit, cunctari ceteras Hollandorum naues, & prætoriam deſtituere. denuo igitur in eam toto impetu rediit: quam tamen duæ ſociæ, jam circumdatam, nec parum læſam, fortiter eripuerunt, atque vt hoſtis iterum retro daret vela effecerunt. Cecidit in eo conflictu Tribunus Lohauſius, cum centurione vno, duobus ſigniferis, & triginta manipularibus. Jnteriectis aliquot

die-

diebus, cum rurſus primo XIII. ſubinde XVI. naues Danicæ conſpicerentur in mari, Hollandica illa claſſis in portu Lieſterdiepenſi ſubſiſtere ſtatuit. cui tutandæ Torſtenſonius duas munitiones excitauit in litore, centumque & quinquaginta equites ibi tendere juſſit. Sed cum videret vndecim Danicas naues obſidere portum, veritus ne morâ interpoſita plures accederent, pronuntiauit naualem pugnam: mandauitque ſuis, vt victores ad dextram verſi, naues Alborgi conductas, ſecum per fretum Balthicum educerent, claſſique è Suecia venienti in mari orientali occurrerent; victi autem aut longius abrepti in mare, Vliam repeterent, reparatisque damnis de circumeundo Schagæ promontorio nihilo minus cogitarent. Tormentorum igitur ictibus biduo toto certatum eſt. propius congredi volentes tempeſtas diſtinuit, ac denique dire-

24. Maji.

25. Maji.

diremit: tribus incendiariis nauibus claſſis huius à Ludouico Geerio conductæ in breuia impactis, malisque duarum aliarum confractis. Scapha prætoriæ ictu globi ferrei merſa eſt. Jnde, cum Vliam repetere placuiſſet, aquæ petendæ, reparandisq; armamentis & cibarijs ſupplendis, nec non curandis vulneratis; ingens nauticæ turbæ ſeditio exorta eſt. Plerique deſertis nauibus domum digreſſi, Amſtelodami, Hornæ, Enchuſæ in Ludouici Geerij ædes, & curatores, tum in dominos nauium multa prælicenter conabantur: donec ope magiſtratuum ſeditioſiſſimus quisque in vincula coniecti ſunt. Terruerat homines mercatorum potius nauigationibus, quam militiæ aſſuetos, terribilis belli naualis facies, & magnitudo nauium Danicarum, ad quas propius non impune ſuccederent Geerianæ. Jgitur aſpectu vxorum quæ obuiam

am proceſſerant redeuntibus ad Vliam, redintegrato horrore, circumuentos ſe à Geerio, & cladi obiectos, atrociter conquerebantur. quamquam in vtroque conflictu tredecim non amplius nautæ cæſi, plures debilitati artubus & vulnerati eſſent. Id quoque feſtinatio in apparanda claſſe illa vitij habuit, quod parum idonei nauarchi aſciti ſunt. è quibus aliquos Thyſſenius exauctorauit, ob flagitium declinatæ prioris pugnæ. Sed redibit in hoc bellum denuo claſſis, & ſuas partes non perfunctorie aget. Jnterea Torſtenſonij curas, quem in prætorio Hardersleb iæ reliquimus, exequemur. Js dum loca per Holſatiam & Jutiam maxime idonea præſidijs operibusque firmabat, nihil æque circumſpexit & anquiſiuit, quam vt viam & vires daret conſilio ſemel deliberato de occupandis Danicis inſulis. eamque ob rem præcipuo ſibi

vſui

vſui fore ſperauerat claſſem à Geerio conductam; tum, quæ in Sueciâ apparabatur: comparatis etiam operâ præfecti maritimi Blomij ſubſidijs nauium in Jutia & Germaniâ, nautisque diligenter conductis. Sed naues à Geerio conductas tempeſtas & ratio belli, ſic adhibuit hactenus, quemadmodum oſtendimus. Maior è Sueciâ claſſis, cui præerat Claudius Flemmingius, ineunte demum menſe Junio portu Daleroënſi egreſſa, quartum intra diem litus Germanicum appulit: vnde exploratum dimiſſæ naues duæ, Leo Smolandicus & Draco, cum tribus Danicis ex freto Oreſuntico venientibus, per horas octo acri certamine depugnarunt; repulſas tamen perſequi, cum & ipſæ armamentorum partem perdidiſſent, nequiuerunt. init poſthæc claſſis tota Chriſtianpriſiam,
17. Iun. vt Torſtenſonius accedere, & de
ſummâ

ſummâ rei cum Flemmingio poſſet conſultare. Congreſſi, cum naues tranſmittendo equiti idoneæ ad manum non eſſent, Fioniam tentare alienum judicarunt: Fimbriæque occupandæ conſilium inierunt, quæ copijs hoſtilibus congregandis ac ſub ſigna ordinandis ſedem præbebat. Juit vterque Ducum, receptis in claſſem de Torſtenſonij exercitu ducentis amplius equitibus, totidem peditibus, & centum dimachis. cum ſub veſperam ſoluiſſent, poſtero mane ad partem inſulæ borealem, quam poterat fieri proxime claſſem admouerunt. Defendebatur inſula à trecentis quinquaginta militibus mercede conductis; quibus addita erat ſeptingentorum manus, agreſtis turbæ. Hi quo minus præſidio eſſe poſſent reductibus valli & munitionibus mari oppoſitis, crebro tormentorum claſſicorum fulmine abſterrebantur: ſuccedentibus

24. *Iun.* 27. *Iun.* 28. *Iuni* 29. *Iun.*

 inte-

interim & in terram expoſitis, quas è claſſe in ſcaphas armatas impoſuerant, Torſtenſoniano pedite, & trecentis claſſiarijs ſclopos maiores ferentibus. Qui Danos munimentis eiectos, cæſis qui reſtiterant, perſecuti ſunt, donec cum ſuis equis dimachæ etiam & equites in terram euaſiſſent. Nam & his pars victoriæ debebatur; quam nox intercedens diſtulit in poſterum. tum enim fugientes conſecuti, interfecêre quotquot repugnare auſi ſunt: captis, & Suetico exercitui inter ſupplementa adjunctis ducentis militibus. Redactâ in ditionem Fimbriâ rebusque apud victos compoſitis, Flemmingio nunciatur, Regem Daniæ cum totâ claſſe aduentare. Ita referebant vectores Liburnicæ exploratoriæ, quam haud procul Monâ inſulâ interceperant quatuor Suecorum naues ad percurſandum pelagus emiſſæ. Jgitur Flemmingius vela ventis

1. Iul.

ventis dare, & prœlium parare ſuos juſſit; ſtatimque in conſpectu hoſtilem claſſem habuit: in qua nouem maiores, viginti proximæ magnitudinis, decem minores naues, præter cimbas & lintres numerabantur. in his etiam igniferæ fuerunt aliquæ. Euntibus in Suecam claſſem ventus apprime fauebat. cujus beneficium vt arte ſibi vindicaret Flemmingius, præter promontorium Petersdorpienſe litus legebat cum claſſe, quantum poſſet, donec in hoſtem inſequentem, circuitoque eodem promontorij flexu ad loca ventis inacceſſa deductum, conuerſæ naues turgidis velis inveherentur. Peracto, fulminantibus vtrimque machinis, primo conflictu, iterauit obliquo curſu pugnam Flemmingius, Prætoriæ Danorum infeſtius imminens: quam & cepiſſet, ſi nauarchi alij officium ſuum feciſſent. Quaſſata certe grauiter

tribus fere horis poſt principia ſubſtitit, reparandis damnis occupata. cumque animaduerteret Flemmingius, vacillare hoſtem, nec ſatis jam ſibi conſtare, dimiſsâ ad ſuas naues Liburnicâ mandauit, vt ſe per mediam claſſem hoſtium ſtrenue ſequerentur. Sed paucæ exemplum fortiſſimi ducis æmulari auſæ ſunt: pleræque obliquato curſu vt ante præterierunt. Quo factum eſt vt hoc tertio congreſſu Flemmingij nauis cum Vicariâ hoſtium, & tribus proximis conferto certamine, aliquot locis perforata, malisque & antennis, velis item ac funibus lacerata ſe reficere cogeretur; & hoſtilis acies interea reſtitui poſſet. Quarta vice in prœlium redeuntem hoſtis paulatim declinauit, & nox inhibuit. Accenſis ſubinde lucernis, longius à litore in altum prouecta claſſis Suedica, ſub mediam noctem ad locum prœlij redijt, poſteroque

mane

mane nullas hoſtium naues conſpexit. Ceciderunt hoc prœlio multi Danorum: in quibus Archithalaſſus Regni, Georgius Winde, genu conſauciatus, paucos intra dies obiit. Vulneratorum numerum auxerunt præfectus Prætoriæ Ericus Laurentij, Canutus Vlefeldius magiſter aulæ, & cum Hilario Vlefeldio proſtratus eodem ictu Rex ipſe, qui feſtucâ ligni in faciem incuſsâ, oculi alterius vſu in poſterum caruit. Sueci de gregarijs paucos; ex inſignioribus neminem deſiderarunt. Neque tamen mox portus tam fuit tutus Flemmingio, quam fuerat mare. Rece- 7. *Iul.* perat ſe cum claſſe ad Chriſtianpriſiam, vt, damnis prœlij reparatis, Torſtenſonij conſilijs aduerſus Danicas inſulas operam daret. nam & altera claſſis à Geerio conducta eodem loci expectabatur. Verum diſtracto inde in alia Torſtenſonio, Dani, qui hactenus

claſſem Flemmingij obſederant ſuis nauibus; neque propulſari vento defenſi, poterant, militem expoſitum opportuno contra Chriſtianpriſiam tumulo conſtituerunt, tormentorumque ictibus inde naues Flemmingij infeſtarunt. ita factum eſt vt antequam ſuccurri poſſet, Flemmingius, dum forte manus lauat, ictu machinæ per ſiniſtrum genu adacto, ſupremum diem obiret. Quantum ei Suecia debeat, pulcerrima Holmienſium ædificiorum & platearum diſpoſitio, tum fabrorum omnis generis inſtitutæ per prouincias, tabernæ, & inſtructa ſubinde luculentius res naualis, cuius peritiſſimus fuit, abunde teſtatur. Efficaciam & induſtriam ſingularem, acri & impauido ad offenſiones pro Republica animo, per præcipua domi militiæque miniſteria, patriæ approbauit: atque in ardua præſertim Regiæ Holmienſis præfectura, omnium ſucceſ-

forum

ſorum curas onerauit. Vltus eſt mortem viri tam egregij Torſtenſonius internecione Danorum, quos in terram Rex expoſuerat, ſicut paulo poſt memorabitur: claſſisque Suetica jam Carolo Guſtauo Wrangelio permiſſa, præfectisque & militibus aucta, poſtquam toto menſe Julio Danicis nauibus obſeſſa, exitioque fuiſſet proxima, ſecundo tandem vento feliciter euaſit. Juuit error præfecti nauibus Danicis Petri Galtij, qui cum vela ventis dare noſtros conſpiceret, ipſe quoque altum petijt, quaſi fortius in eos & commodius pugnaturus. quæ res capite ſtetit nobiliſſimo ſeni: cui multo ante tam triſte mortis genus Tycho Brahæus fatidicæ ſagacitatis mathematicus prædixiſſe ferebatur. Neque dubitauit fama excuſare virum, tanquam mandata per nuntios allata ſecutum; & mox ſuâ trepidatione proditum, cum omiſsâ defenſio- 30. *Iul.*

ne clementiam irati Regis imploraret. Coniunxi ſtatim, quæ ad primum nauticæ huius expeditionis curſum pertinent, reuerſâ paulo poſt in Sueciam claſſe, vt in hoſtem nec opinantem ſe referret inſtructior.

LIBER II.

Cæſareorum ex bello Danico & de eo conſilia. Tranſſyluani in Cæſarem arma. Torſtenſonij in res Germanicas curæ. Belli Bremenſis cauſſæ & initia. A Königsmarckio hic & alibi geſta. Incommoda, quæ à Danis Torſtenſoniani acceperunt. De diſciplina & gradibus munerum militarium ordinandis, Suecorum conſilia. Cæſaris auxilijs duce Gallaſſio aduentantibus obuiam it Torſtenſonius. Danorum clades prope Nymolam, Gallaſſio & Danis

fruſtra

fruſtra aliquotiens pugnandi copiam Torſtenſonius facit. Digredientem à Danis Gallaſsium, Torſtenſonius vrget, & apud Bemburgum concluſione memorabili obſidet: atque ita inuitus, ſed ratione belli dictitante, ad Germanica reuerſus, Königsmarckium & Helmodum VVrangelium Danico Bremenſique bello præficit. Guſtauo Hornio in Scania, Cronia deditur, & amplius munitur. Johannis VVachtmeiſteri & Friderici Stenbockÿ virtus. Guſtauus Hornius, in Bleckingiam; inde in Hallandiam transfert bellum. Vbi Laholmiam deditione accipit: rebusque ordinatis in Scaniam redit. Deliberat de ratione belli. caſtra ad Malmogiam admouet, ac permunit. Rex Daniæ Malmogiam tansfert copias: indeque egreſſus caſtra caſtris Hornianis opponit. Gu-

ſtauus Hornius mouet caſtra, Danosque inſequentes aliquando multat: & digreßis hoſtibus, hiberna ordinat. In VVeſtrogothia & ad fines Noruegicos acta. In Jemtia & vicinis prouincÿs. In Dalia, & VVermelandia, certamina cum hoſte. Claßis Suedicæ in Hollandia conductæ conatus, & ſucceſſus. cui maior claßis conjungitur. prælium nauale, & Danorum clades. Minor claſſis Suedica Gotheburgum curſum intendit: vnde in Hollandiam redire parans, ſeditione, mox tempeſtate conflictatur.

TOrſtenſonius autem, ſicut in expectatam primo, inde aduectam claſſem, partem curarum diſpertiuit: ita in cetera belli, vel in Germania relicti, vel in Daniam ſuſcepti, conſilia plu-
2. Febr. rimum intentus fuit. Cæſarei enim Duces translati ad Danos belli

belli occaſione ſtrenue vſuri, Paſſauij decreuerant, Suedicæ receptacula militiæ, per Morauiam, Sileſiam, Miſniam, Thuringiam, partitim occupare; infeſtare Pomeraniam; & confirmatis Torſtenſonij abſentiâ rebus, promiſſa Danis auxilia ſubmittere. Neque ſegniter conſultis facta jungebant: niſi quòd partem conſiliorum Ragotzius, tandem arma in Cæſarem auſus mouere, interuertit; molemque Suecorum humeris deſtinatam oppotune ſubleuauit. Jn Pomeraniam Duglaſſius à Torſtenſonio miſſus, poſtquam præſidia ſingula inſpexiſſet, ſtatumque prouinciæ adiutore vſus Lilienſtrômio accuratè exploraſſet, in Sileſiam iuit, trahens ſecum delectam ex præſidiarijs manum, cui Tribunus. Reichvvaldius quingentos equites junxit. nam & hunc Torſtenſonius ablegauerat, liberandis obſeſſis in Sileſia vrbibus: inprimis Glogouiæ,

uiæ, quæ ſex menſium annonâ, repulſo hoſte, tum inſtructa eſt. Pomeraniæ maritima, paulo poſt denuo inſpicere, & curare juſſus eſt Axelius Lilie Lipſiâ euocatus. Jn Marchiâ, Croſna & Francofurtum Oderanum, alendis numeroſis præſidijs, ob inopiam vaſtatæ regionis, parum ſufficiebant. Jgitur cum nihil æque fatigaret Suecos, ac pecuniarum ad tantas res vndique ſuſtinendas conquiſitio, cœptum eſt agi cum Septemuiro Electore Brandenburgico de permutandis certâ pecuniæ ſummâ iſtis caſtellis. Bremenſe bellum, quomodo innecti Danico cœperit, altius ordiendum eſt. Regis Daniæ Filius Fridericus, anno ſæculi huius XXI. Archiepiſcopatus Bremenſis Coadiutor, cum jure ſuccedendi, electus erat. ſed hoc jure, per pactionem patris, ſiue pacem Lubecenſem, octauo poſt anno cum
1629. Cæſare factam, exciderat. Cumque

que ſubinde Cæſarei, vi occupaſſent Archiepiſcopatum, omniaque priuilegia & inſtituta priſtini moris, non ſine terrore vicinorum & eadem ſacra colentium, ſuſtuliſſent: Rex Succiæ Guſtauus Adolphus, inter Germanici belli victorias, eiecit hoſtes, induxit præſidia, vindicatumque ſuis laboribus & impenſis Archiepiſcopatum, Auunculi ſui Johannis Friderici Adminiſtrationi libenter reliquit. Jllo fatis functo, ſtatim Rex Daniæ, & Filius Fridericus, apud Ordines Archiepiſcopatus, tum deinde apud Reginam Succiæ; Eiusque Legatos, ad reparandum jus amiſſum, ſummo connexi ſunt ſtudio. Neque Sueci denegare inſtituerant, quod petebatur: ſed præſentium rerum conditio, dilationem negotij, non lenibus momentis ad communia plurium Principum commoda pertinentibus, vltro ſuadebat. Quanquam autem, non

3. Sept. 1634.

indul-

indulgeri Suecorum petitioni hanc moram, & idonea tempora feſtinando præuerti durius videbatur: quoniam tamen Dux Fridericus vrgere Ordines Bremenſis Archiepiſcopatus non deſinebat, voti compos factus, & jam viam ingreſſus, occurrenti internuntio Suedico, conuentionem de re tota paulo poſt tractandam obtuliſſet,
21. Dec. 1634. Regina Sueciæ nolens diutius diſputationem extrahere, voluntati ac deſiderio Archiepiſcopi multa & magna de ſuis commodis tempore alieno & periculoſo condonauit, quæque Johannes Skyttius Legatus, & Laurentius Grubbius cum Jpſo & Ordinibus tranſegerant, rata habuit, ac ſuſceptam
8. Febr. 1634. dignationem eximijs amicitiæ ſignificationibus proſecuta eſt. Expectabatur ergo hoc tempore, vt memor ampliſſimi beneficij, quo reſtitutus erat à Regina Sueciæ in Archiepiſcopatum Fridericus,

cus, bello patris abſtineret; nec ſe Danicis Suedicisque controuerſijs, cum quibus ſcilicet nihil commune Archiepiſcopatus in Imperio Germanico poſitus habet, ſeſe immiſceret. Eoque nomine ſedulo monitus erat à Torſtenſonio. qui, cum comperiſſet, militum delectus haberi in Archiepiſcopatu Bremenſi, Königsmarckium & Gregerſonium, mandatorum curatorem ſiue Commiſſarium miſerat, vt exigerent à Capitulo Bremenſi Verdenſique ac Ordinibus, quæ ex pactione priori debebantur, & loca munita, ſecuritati Germanicæ militiæ & Euangelicorum Principum firmandæ, præſidijs occuparent. Verdâ inprimis milite inſeſsâ, Archiepiſcopus, & hanc rem, & poſtulata cetera ægre ferens, nobiles ad arma vocauit, & caſtigatis, qui jam paciſci cœperant, agreſtibus, Danica auxilia Glückſtadio petijt. Inter quæ & occiſi 17.
qui-

quidam & capti militum Suedicorum. Tum demum, integro pæne menſe poſt, datæ ad Torſtenſonium literæ, iniqua petere Suecos & hoſtilia facere, deque-
12. Febr. rebantur. Reſpondit Torſtenſonius: pactorum meminiſſet Archiepiſcopus, quæ liberum illis locis aditum Suecis tribuerent; neque conditiones tam tolerabiles, & neceſſitatem militaris diſpoſitionis aduerſus communes Principum Euangelicorum hoſtes, Viſurgi & Weſtphaliæ imminentes, tam inique interpretaretur, cum hactenus, quamuis neutras partes profeſſus, pecunijs & alijs rebus, eoſdem illos hoſtes ſubleuaſſet. nihil eſſe cauſſæ, cur hoſtilia indueret: plurimum, cum æqua & neceſſaria ſubminiſtraret, & amicis in poſterum Suecis vteretur. Quibus inſuper habitis, arma ſumma ope comparauit, Regi Daniæ auxilia ſubmiſit, & auctis ſubinde copijs Sue-

cos

cos nihil tale expectantes apud Verdam aggreſſus fudit, capto- m. Maſſ.
que munimento ad Alleram extructo, Languedeliam quoque Suedicis præſidijs inſeſſam expugnauit. Quin etiam, poſtquam aperte in cauſſam deſcendiſſet, imperiique militaris ſummam iis in locis ſuſcepiſſet, Cæſaris auxilia inſtantius efflagitauit, aduerſus Torſtenſonium ducturus, vt primum aduenissent. Königsmarckium, qui rebus inſpiciendis ac ordinandis, neque vt ad bellum, in has terras ante, vt dictum eſt, venerat, ſtatim regreſſum, Cæſareorum conata in Miſniam traxerant: vnde ad omnes hoſtium motus circumagere agmen inſtituit, lateque diffuſam locis Germanicam militiam temperauit; profligatis ex itinere quadringentis Croatis, quorum Dux Reckovvitzius tum cæſus, crebra Suecis damna dederat. Sed dum occupatiſſimas ali-

bi copias, quocumque res & tempus monebat, obuertit, audita Archiepiſcopi fruſtra admoniti arma, effecerunt; vt ad demandatas ſuæ curæ terras ſubito aduectus, vim vi repellere maturaret: atque vnum intra menſem partim conditionibus, partim terrore, populationibus, armis, pleraque ditionis Bremenſis & Verdenſis, præter munimenta, pacaret. Languedelia tamen, in manibus hoſtium manſit, cum ad relicta ſuperioribus Germaniæ locis incepta nunc quidem recurſandum eſſet expeditiſſimo duci, cui plurima hoc tempore vni incumbebant. Redibit autem ad hoc bellum conficiendum, ſuaque virtute & impetu, longi temporis opus, tandem in compendium mittet. Hæc dum alibi geruntur, Torſtenſoniani à Glückſtadienſibus præcipue aliquid incommodi paſſi ſunt. Primum vulnus in cohortem Tribuni

Dörſ-

Dörfflingij ex improuiſo oppreſſam deſtinatum, cum Jtzehoæ in ſtatiuis tenderet. captus, qui vices Tribuni gerebat; cum duobus præfectis centuriarum equeſtrium; & quinquaginta circiter gregarijs. reſtaurari tamen cohors potuit, recollectis mox, qui effugerant; ducentis amplius militibus. Jn Galbrechti quoque Tribuni quatuor centurias ſubito impetu ſe concitauit manus Glückſtadio egreſſa; ſexque admodum hominibus occiſis, captis quindecim; magnam equorum vim abſtulit: nulla in eo præfectorum culpâ; cum loca virgultis & paludibus inſidioſa; nullis excubijs ſatis cuſtodiri poſſent. At Jtzehoam iterum ſecuritas præſidij Suedici, equeſtri turmâ ſibi adiuncta non ſatis diligenter in explorando vtentis, prodidit hoſti. qui dolum crebris omnis æui ſucceſſibus nobilitatum machinatus, cum porta mane aperta

ta eſſet, plauſtrum lignis onera-tum præmiſit, cum fabris quaſi ad opus faciendum venientibus. ſequebatur agreſti habitu militum nonnihil. oppreſsâ igitur ſtatione excubitorum, plerique eo locî præſidium agitantes capti aut interfecti; nec niſi pauci equites & ſclopetarij maiores inter tumultum elapſi ſunt. Fœdius fuit Coldingenſe incommodum. Tendebant ibi quatuor Suecorum cohortes: è quibus delecti forte ad alia curanda dimiſſi erant; cum naues Danicæ, locis litoralibus diligenter imminentes, expoſuerunt in terram, idoneam manum. quæ præfectorum & manipularium ducentos, ſeptuaginta & quatuor cepit, triginta vulnerauit, ſexaginta ſeptem, & in his Tribunum Plettenbergium, cum Nicolao Petri vicario Tribuni occidit: quatuor item ſigna militaria in manubijs retulit. Interiecto biduo etiam moles Mid-

del-

delfurthana à quadraginta & o⁄ o militibus cůſtodita, in Dani poteſtatem venit, Mongomorij potiſſimum culpâ; qui cohorti Polonicæ vicariâ operâ præfectus, & tum excubare juſſus, ſuppetias in tempore ferre neglexerat. Miſſos ad recipiendum munimentum Mortaignium & Duglaſſium cum tormentis, hoſtis deſtrüctis operibus digreſſus effugerat. Jnter aduerſa ſtatiüorum Suedicorum, etiam Stalhanskij mors referenda eſt. vetus is miles, & ab infimo ordine ad ſupremam vigilum præfecturam, forti fideliqne induſtriâ prouectus, cum inter ipſas Reſurrectionis Chriſti ferias morbo deceſſiſſet, diſciplinæ militaris conſtituendæ conſilia, pridem Torſtenſonij animo agitata, maturari cœperunt. Cum enim Tribunus Tribuno aut par pari vix vnquam ſatis parere dignaretur, patefacta non raro hoſti occaſio, altiores militiæ gradus, non ſine

præfectus Jonas Simonis, cum ducentos amplius obſeſſores, & in his viginti præfectos occidiſſet, plures vulneraſſet, quinto die cuniculis eruto munimento, cum ſuis internecione occubuit. Parum quidem Gallaſſio cum Danis conueniebat, de conditionibus jungendarum virium & adminiſtrandæ militiæ; eaque res moræ nonnihil ac inuidiæ habuit. Stabat apud Chriſtianpriſiam, inuadendæ, ſi fors daret, Fioniæ, & tutandæ claſſi illuc ſubductæ intentus Torſtenſonius, cum de aduentu Cæſareorum edoctus, id agi cognouit, vt valida manus aduerſus paluſtria emiſſa interciperet iter, quo inter Stapelholmiam & Sleſuicum, cohortes Suedicæ in Jutiâ tendentes, ad exercitum commeare deberent. Jgitur conſtitutis apud claſſem, quæ tempus monebat, caſtra Sleſuicum mouit: indeque cum duobus millibus egreſſus ad

18. *Iul.* paluſtria, hoſti foſſis & vligine
19. *Iul.* defenſo nocere non potuit. Paulo poſt Cæſareorum manus de nocte Chilonium irrupit, duabusque fere horis obuia diripuit; cæſis viginti & vno è Suecis valetudine ibi detentis: illæſâ cum præſidio arce. Rex Daniæ autem expoſuerat è nauibus, vt ante cœpimus dicere, copias; quæ in tumulo arenaceo contra Chriſtianpriſiam caſtris communitæ claſſem Flemmingij tormentis infeſtabant; & ex tranſitu Nymolenſi, interfecerant optionem Tribuni dimacharum, Johannem Wilelmum, cum tribus alijs, qui explorando loco venerant. Acceſſit nuntius de caſu Flemmingij, exciuitque Torſtenſonium è prætorio Arnholdenſi, vt Chilonium peteret; relictoque ibi ad obſeruandos Cæſareos Goldſtenio, ipſe cum tribus cohortibus equitum & ducentis dimachis Chriſtianpriſiâ accitis, ex tranſi-

tu

tu Nymolenſi eijceret trecentos quinquaginta Danos. qui cum ſe ad ceteros munitione præcinctos recepiſſent, veritus Torſtenſonius, ne effugerent, Tribuno Sackio delectam trecentorum equitum manum attribuit, traiecturos alueum fluenti, apud Roſenfeldam, donec pons à fugientibus abruptus repararetur. Dani, cognito Torſtenſonij aduentu, egreſſi munitione ſuâ, ingruentem Sackium diſploſis ſclopis exceperunt. ita vt ipſe cum præfecto centuriæ equeſtris, & optione centurionis, itemque gregarijs nonnullis caderet. Sed abſumto veluti vnico impetu, continuâ ſtrage deleti ſunt Dani mille trecenti amplius, vt aduentantibus Nymola copijs nihil pæne laboris reſtaret. Fuerunt in his ſexcenti de cohorte prætoriâ Principis Chriſtiani Quinti; Quadringenti ex Lalandiâ & Falſtriâ conducti; trecenti claſſiarij. 28. *Iul.*

 Signa

Signa Sueci quatuor, tormenta muralia totidem, campeſtria duo ceperunt. Quo facto, Torſtenſonius in claſſe, cui jam loco Flemmingij Wrangelius præeſſe cœperat, pleraque conſtituit, & ad caſtra regreſſus eſt. Jn itinere Goldſtenius manum Cæſareorum jam biduo toto Suecos in ſyluis obſeruantium, aſſecutus, triginta ex poſteriori agmine cepit, alios interemit. Torſtenſonius deinde Stapelholmiam pro-
1. *Aug.* greſſus, cum ex paluſtribus illis locis multum ſibi incommodi creatum reputaſſet, munitum, qui eo ducit, aditum occupare ſtatuit; vectis plauſtro cimbis, vt pedites admoueri poſſent. Secuta eſt abunde induſtriam fortuna, eiecto hoſte pons naualis inceditur, quo Danus apud Fridrichſtadium Eidoram ſtrauerat; munitiones ope ciuium, militum, ruſticorum diſiiciuntur, ſoloque æquantur. Miſſa quæ tueretur
pon-

pontem de cohorte Aneſeldij Tribuni centuria, cum in antecurſores Torſtenſonij incidiſſet, pars cæſi, pars cum centurione & ſigno capti ſunt. Poſtridie cum allatum eſſet, Danos Gallaſſio ſuas coniunxiſſe copias, & promouere caſtra, Torſtenſonius conuerſo itinere apud Rensburgum conſedit, cum toto exercitu; 3. *Aug.* indeque Tribunum Hôckingium trecentos equites educere 4. *Aug.* juſſit, hoſtium turmis apud ſylueſtria latitantibus, ſcrutandis. Cæſus eſt & ipſe Hôckingius & vicarius eius cum dimidiâ militum parte. cumq; Gallaſſius urbe Chilonij vi, arce conditionibus receptâ, in Torſtenſonium iret, nil cunctatus ille tribus pontibus Eidoræ apud Rendesburgum impoſitis traiecit copias, atque ad Neomonaſterium inſtructa acie, æquis locis vltra meridiem Cæſareos expectauit. Sed Gallaſſius 9. *Aug.* comperto Torſtenſonij vltro ſe offe-

offerentis inſtituto, inhibuit agmen locisq; inacceſſis ad internata paludibus virgulta ſubſtitit. Igi-
10. Aug. tur Torſtenſonius Segebergam petijt; aſſumtoque, quod ibi tendebat præſidio, arcem incendio deleuit. Jnde Oldesloam, præmiſſis ſemper cum valido præſidio impedimentis, itum eſt: in-
11. Aug. ſequente jam Gallaſſio cum Danis, & in aduerſo caſtris Suedicis colle, ſpeciem pugnaturi præbente. quippe peditatu præſtabat, Suedicis militibus per claſſem, & in præſidia diſpertitis. Fecit co-
12. Aug. piam ſui Torſtenſonius quamuis iniquo loco. ibi tum ad ſolitas artes conuerſus Gallaſſius, ligone non gladio vti ſtatuit. Torſtenſonius comperto, abhorrere à pugnâ hoſtem, poſt leues velitationes, & innoxias vtrinque tormentorum diſploſiones, Raceburgum contendit, ibique donec annonam Lubecâ procuraret exercitui, ſubſtitit. Gallaſſius

Lau-

Lauenburgi ponte Albim transgreſſus, per Luneburgenſem agrum Bernburgum properauit: digreſſis in itinere, non ſine fremitu, & querelâ, Danicis copiis; quas Bardeuicum vſque traxerat. Quod ſi Torſtenſonij conſilium, de ponte apud Dömitzium ſtruendo, præfecti feſtinatio non corrupiſſet, futurum erat, vt paucas hoſtis ſeruaret incolumes copias. Nunc Boitzenburgi pons parandus fuit: per quem tradu- 1. Sept.
ctis copijs (quamuis equitatui pons Dömitzenſis reparatus, poſtquam hoſtili ſuperuentu ante ruptus erat, tranſitum dedit) Halberſtadium petijt Torſtenſonius; atque aſſumtis Königsmarckij copijs, è quibus paulo ante trecentos cum duobus Tribunis alijsque præfectis Comes Broius circumuenerat, in hoſtem nondum id verentem ſtrenue perrexit. ita peruentum eſt Bernburgum, vbi Gallaſſius caſtra in colle quodam

dam

dam munire cœperat. Quo comperto, Torſtenſonius; veritus ne Saxonia, Thuringia; Halberſtadienſis ager, hoſtium conatus ſuſtentarent; Principumque Brunſuicenſium & Luneburgicorum copiæ augere exercitum Cæſareum cogerentur, vtiliſſimum de præſentibus ſtatuit caſtra caſtris opponere. Tranſito igitur Salâ fluuio; ad arcem Bernburgi; citeriore ripâ ſitam, vnde vrbs in vlteriore inferius poſita deſpicitur, progreſſus, præſidium ducentorum militum impoſuit: & cum exercitu Münchneuburgum verſus deſcendit; tormentis in hoſtem tam deſtinato diſpoſitis; vt mutare caſtra is coactus; ſingulari diligentia, firmisque operibus ſe dehinc communiret. Ex hac concluſione, neque ad pabulandum; neque ad neceſſaria petenda impune vnquam egredi Gallaſſianis licuit: adeo diuiſis circum proxima oppida equeſtri-

17. Sept.

bus

bus turmis, nonnunquam & maiori manu emiſſa, omnia ſepſerat & infeſta fecerat Torſtenſonius. Hinc inopia, fames, hominumque & jumentorum mortes, poſt alterum fere menſem, euadendi conſilium & audaciam hoſti ſuppeditarunt. qui intempeſta nocte, ſilenti agmine, Staſfurtum, ac inde Magdeburgum cum reliquijs exercitus petijt. Juuit abſentia Torſtenſonij, & Königsmarckij: quorum ille cum magna parte equitatus aduerſus pabulatores hoſtium egreſſus erat: hic ad alia negotia diuerterat. capti tamen pabulatores cum pleroque præſidio, quod numeroſum additum erat: & poſtea equitatus, quod erat reliquum, cum Magdeburgo diſceſſiſſet, magna clade inter Juterbocum & Niemeccum fuſus, Enckefortius captus; Gallaſſius denuo Magdeburgi cum peditibus 1600. circiter, à Kônigsmarckianis & Haſſiacis copijs

11. Nov.

23. Nov.

pijs

pijs ita concluſus eſt, vt noua fame in dies attererentur, qui ſupererant. Jta præſtantiſſimus Cæſaris exercitus, tanta diminutione abſumptus eſt, quantam, citra decretorij prœlij diſcrimen, raro annales memorant. Ceterum inuitus ſane Danicâ ditione exceſſit Torſtenſonius, qui ſatis meminerat ſibi mandatum, vt potiores in Danicum bellum curas intenderet; res Germanicas in ſecundis haberet. itaque ſumma voti erat, Fioniam, aut, ſi caſus daretur, Selandiam inuadere, ac Guſtaui Hornij militiam Scanicam propius potentiusque subleuare; ſed cum totius exercitus vires aduentu Gallaſſij in vnum contractæ, non haberent in regione vaſtâ, & minus copioſâ, vbi diutius ſubſiſterent, hoſti autem ex paluſtribus neceſſaria largius ſuppeterent; non ſupererat aliud conſilium, quam præuertere hoſtem regredientem, ac fortaſſe

fortaſſe maritima ac Pomeraniam petiturum. Sic enim reſpondit, cum regreſſus eius in Germaniam reprehenderetur. Reuerſâ porro in Sueciam claſſe, non erat dubitabile, quin Rex Daniæ expoſitis è claſſe copijs, infeſtaturus eſſet Suecos, exercitui Cæſareo & Archiepiſcopo ab alterâ parte expoſitos. Quæ cum ita ſe haberent, præcipuum conſilij momentum in celeritate erat; vt corruptis & præceptis, quæ vſui eſſe poterant, inopia & fame attenuaretur hoſtis. Quæ ſpes prudentiſſimum Ducem non fruſtra habuit. Dum enim Danica ditione exceſſum, & ad interiora Germaniæ properatum eſt, ſicut diximus, equitatus Gallaſſiani numero valde deminuto, etiam perfugijs militum, neque Cæſariorum modo, ſed etiam Danicorum replebantur Lubeca & Hamburgum: vnde conquiſitoribus Suedicis facile fuit, non parum

ſupplementorum comparare. Bellum autem, diſcedens ex agro Danico Torſtenſonius, his fere præſidijs ad opportuna locorum firmauerat ac diſpoſuerat: Jutiam in officio continebant Vargardia; in Venſilia, Alborgum, Arhuſium, Ripæ, Hadersleb ia, munimentis ſingula ac præſidijs communita. Jn Holſatiâ Chriſtianpriſia, Trittouia, Pinneberga, Bredenberga, Sueticæ militiæ receptacula erant. Rensburgo detractum erat præſidium: quo non niſi numeroſo defendi poterat, cum vaſtatus circum ager neceſſaria non ſuppeditaret. Juſſus tamen poſtea recuperare locum Tribunus Helmoldus Wrangelius, vir per omnia ſtrenuus, vigil, efficax: quem cum delecta quinque millium manu Bleckedâ in Holſatiam & Jutiam remiſerat Torſtenſonius, conſeruaturum parta, & hoſtium vires opesque pro virili diſturbaturum

4. Sept.

tum. cum hoc conferre rationes militiæ, & mutuis ſubſidijs connectere Bremenſe Danicumque bellum, poſt aliquot menſes Königsmarckio nouis literis in *19. Ian.*
has partes curasque vocato, mandatum eſt. *1645.*
Dum hæc à Torſtenſonio hactenus adminiſtrantur, interea Guſtauus Hornius in Scaniâ Croniam promouit exerci- *29. Mart.*
tum, præmiſſo qui vrbem ſubito *1644.*
occuparet, atque adeo ab igne conſeruaret, quem immiſſuri videbantur Dani, ſi aduentum noſtrorum præſenſiſſent. Poſtridie vbi ipſe adfuit, acceſſus adornari ad arcem, & ſuggeſtus tormentarii excitari, atque ſubinde, cum tormentis diſploſis fruſtra deditio poſtulata eſſet, multiplicari cœperunt. Quaſſatis ergo globorum muralium jactu operibus, etiam rates jungebat, latiſſimamque foſſam ponte ſternere parabat Hornius, cum extrema metuens præfectus caſtelli Henricus Huit-

feldius de deditione agere cœpit. conceſſæ ſunt ſarcinæ & impedimenta, permiſſumque vt explicatis vexillis, more militari exiret præſidium; relictis in arce quæ ſecuritatis cauſsâ eo aſportata ac depoſita erant, cum omni inſtrumento apparatuque militari, & annonâ valde copioſâ. Receptum tum ſunt duo tormenta minora, quæ Suecis Rex Daniæ Calmarniâ interceptâ eripuerat. Muniendæ vrbi mille pedites adhibiti cum Laurentio Kaggio, qui vrgeret opus. Præterquam enim quod portum nobilem, recipiendisque ac tutandis maioribus nauibus commodum habebat, multis militiæ vſibus in poſterum ſeruiit. Peractâ munitione, mille iſti pedites, adiunctâ delectorum equitum manu, Johanni Wachtmeiſtero attributi. qui Vſtadium verſus progreſſus tributariam fecit regionem, opportunas Nobilium domos præ-

7. April.

1611.

præſidijs firmauit, cecîdit pabulatores hoſtium, nuntiorum & viarum ſecuritati inuigilauit, litoralem tractūm cuſtodiuit, in expectatam tum è Sueciâ claſſem intentus, nauesque Danicas acceſſu prohibens. Fridericum Stenbockium limiti Suedico tuendo deditum apud Longaridam in nomarchia Väsboënſi, Ebbo Vlfeldius, ad omnes exitus occurrens continuit, & in ſtatiuis non obſedit modo, ſed oppugnare tentauit, tormenta quædam, & promiſcui generis manum, cum præſidio Halmſtadienſi trahens. cumque pontem Niſſæ impoſitum recidiſſet Stenbockius, alio loco molientes aditum hoſtes, quatuor horarum pugnâ repulit: cognitoque poſtridie, Ebbonem à finibus receſſiſſe, inopiæ ſubleuandæ & reficiendo militi, non habuit propiorem, quo tuto ire poſſet, locum, Gotheburgo. huc deduxit partem ſua-

rum copiarum, relictis ceteris in Marchiâ & Kindiâ, vbi hoſtili incurſione quotidie limites inquietabantur. Jpſe Guſtauus Hornius in Bleckingiam verſus, vt tributa detrectantes ſubigeret, cum Horbyam perueniſſet, reliquit ibi Cruſium & Sperlingium: aſſumtisque dimachis & cohorte Haraldi Stackij caput regionis Chriſtianſtadium petere cœpit: vnde egreſſa præſidiariorum manus, ruſticis apud pagum Trennam collectis ſe coniunxerat. Sed illa quidem aduentu Hornij diffugit, ruſticis ſub cultro relictis. Subſtitit prope vrbem Hornius, ſtationemque ſub ipſis munimentis conſtituit: excurrentesque denuo & incendium in ſuburbana ferentes Chriſtianſtadienſes, cæde viginti & octo hominum, præter captos & vulneratos, caſtigauit. Comperto deinde, Ebbonem Vlfeldium Chriſtianſtadio cum parte præſidij in Hallan-

diam

diam digreſſum eſſe, eodem transferre bellum agitauit: cum præſertim de obſidione, Gotheburgo, aut irruptione Weſtrogothiæ imminente admonitus eſſet. Inſpectâ igitur de viâ munitione Wiſioënſi, quia amplior erat, quam vt modico præſidio itinerum ſecuritati poſſet attemperari, vado Lagam tranſiit, paulo ſupra Laholmiam, profligatis cæſisque, qui arcere parabant, centum amplius ſtationarijs. Halmſtadio quoque emiſſus præfectus turmæ equeſtris Jacobus Grubbius, quamquam tentatis fruſtra excubijs Hornianis, effuſo curſu refugeret, paucos tamen, nec niſi armis abiectis, partim & equis relictis, incolumes intra munimenta reduxit. magna pars in via concisa; Juarus Krabbius cum equitibus nonnullis captus eſt: nemine de Suecis deſiderato aut vulnerato. Sincklerus cum quingentis quibus præerat, ab Ebbo-

ne Vlfeldio digreſſus, cum in propinquis Laholmiæ vicis ſubſtitiſſet; aduentu Hornij in ſe euntis, deprehenſus, in arce receptum habuit: quæ præſidio centum & quinquaginta militum tenebatur. cumque oneri ſe magis, quam vſui fore animaduerteret, aliaque in loca deſtinatas ſuas copias reputaret, regredi Chriſtianſtadium, obſeruante intentius Hornio; nequicquam nitebatur. Sita eſt arx Laholmiæ in petrâ, quam Laga amnis, vnde loco nomen, circumfluit. propugnacula quinque quadrato lapide valide nixa, ſuſtinent octo vlnarum murum, ſuperimpoſita munitione humo conſtructâ. præſidium Sinckleriano milite præter deſtinata, numeroſius erat.
1. *Maij.* Guſtauus Hornius poſtquam egreſſos munimentis quinquaginta amplius præſidiarios cæde & captiuitate multaſſet, acceſſus facere, ponteque Lagam cœpit jungere;
9. *Maij.*

gere; accitis Croniâ & Jenecopiâ machinis muralibus & mortarijs. quæ cum aduenisſent, & ex ſuggeſtibus præparatis diſploſa eſſent, deditionis poſtulandæ tubicen ad obſeſſos ablegatus, non admiſſus eſt. itaque jactis ignibus ſaxisque intra munimenta, cum foris propugnacula etiam quaterentur arcique propinquaretur operibus; ac perfoſſo aggere, quo in foſſas caſtelli aqua redigebatur, ponte temporario inſterneretur alueus, emiſſus eſt Sincklerus, qui paciſceretur. Dedita eſt arx ijsdem pæne legibus, quas Cronia receperat; præfecto Biorno Vlfeldio cum ſuis Halmſtadium; Sincklero Chriſtianſtadium, proſequente præſidio, dimiſſis. ita munitiſſimo loco, metu magis quam neceſſitate dedito, intra paucos dies potitus eſt Hornius, cum omni apparatu bellico & annona omnis generis abundantiſſimâ. Eminebant in præmijs 13. *Maij.*

victoriæ tres machinæ æneæ, Cal-
1611. mariæ quondam à Danis abductæ,
& glorioſo titulo inſcriptæ: qui
in cæteris quoq; Croniæ antea, &
poſtea alibi receptis, viſebatur:
„Chriſtianus IV. D. G. Daniæ
„& Noruegiæ Rex manu militari
„tormentum hoc extorſit in vici-
„niam fugato Carolo IX. Rege
„Suecorum capta Calmaria arce
„veterum Gothorum. 3. Aug. CIƆ-
IƆCXI. His poſtea decorá & Regiâ
„modeſtia inciſum eſt: Chriſtinam
„Sueciæ Reginam hæc tormenta,
„illo nauali prœlio, aut illa arce
„captâ, recepiſſe. Dum Lahol-
miæ ſubſiſtit Hornius, vrbem-
que & arcem nouâ munitione fir-
mat, dimiſſæ frequenter manus,
tranſito Niſſæ fluuio tributa ab
Hallandis exigebant; pars etiam
Ebbonis Vlfeldij turmas obſerua-
bant. Sed is quidem cum Halm-
ſtadio Warbergam euolaſſet, ce-
lerique motu in omnia diſcurre-
ret, non repertus; de Halmſta-
dien-

dienſibus autem egreſſis quidam cæſi, quidam capti ſunt. Jnitio menſis Junij Hornius ipſe Laholmiâ progreſſus, ſecundum ripas Niſſæ Arloſam contendit, locum dimidio fere milliari Halmſtadio diſtantem; ponteque ibi confecto, miſit, qui Friderico Stenbockio pridem euocato obuiam irent, tutumque à globis hoſtilibus iter aduentanti præſtarent. At illum defecti viribus equi, tum deinde nuntiati è Noruegia hoſtium apparatus, in Weſtrogothiâ attinuere. Hornianæ autem turmæ, ſexcenta amplius iumenta pro mœnibus Halmſtadij, nequicquam prohibentibus præſidiarijs abducta, in caſtra retulerunt. Simul Ebbonem Warbergâ, vbi dimachas reliquit, cum ceteris nauali itinere ad alia digreſſum eſſe, compertum eſt. Halmſtadij ſitum & omnia obſidentibus prona, aut ardua, ipſe imperator inſpexit, ſi in poſterum 1. Iun.

rum occaſio huc vocaret. Nunc enim cognito claſſis Suedicæ majoris egreſſu, è Daleroënſi portu, potioribus conſilijs vacaturus Laholmiam redijt, præfectoque præſidiarijs & arci Benedicto Lilienhöckio, qui centuriam de cohorte Ribbingij moderabatur, in Scaniam belli ſedem reuocauit. Propulſando è finibus Suedicis Hallandico bello, munitio apud Malaclefam, & alia contra tranſitum Niſſæ equeſtri præſidio inſtructæ ſunt: præfectoque Gotheburgenſi mandatum, vt in diſtrictu Marckiæ idonea apud loca idem faceret. Lagam tueri cum ſuis equitibus Johannes Petri Gyllenſchvvertius Laholmiæ relictus jubebatur. eidem ſecuritas viarum nuntiorumque inter exercitum & limites commendata: excitatis in hunc finem etiam munimentis, tum ad diuortium viarum è Scaniâ & Hallandiâ concurrentium, tum alijs opportunis

tunis locis. His ferè præſidijs, adhibitâ etiam ruſticorum operâ, defendi ab incurſione hoſticâ fines videbantur, cum Halmſtadij quinquaginta tantum equites; Warbergæ, præter dimachas ab Ebbone Vlfeldio relictos, nulli eſſent. Jnter has curas Strömfeldius apud Halmſtadium à Suecis, Petrum Wibe inuicem reddentibus, receptus eſt. *1. Iun.* Ordinarios vtriusque Regni internuntios, illum Helſinoræ, hunc Holmiæ, ex pacto ſolenni degere ſolitos in loco retulimus. Orto bello, cum Danus dimitti poſtulaſſet, Suecus idem facere juſſus, impetrauit veniam; loco permutationis, quem dixi; tempore, initijs Martij conſtituto. verum accedente propius exercitu Suedico, moras cœperunt nectere Dani, locumque alium optarunt, donec poſt tertium menſem pridem placita fidem accepêre. Mercatorum, qui ex vtraque parte attinebantur, per-

permutationem, Petrus Wibe ad ſuos redux, procurandam ſuſcepit. Ceterum cognitis ex Strömfeldio, quæ tempori opportuna, ordinatisque, ſicut oſtenſum eſt, rebus, diſceſſum eſt Laholmiâ die Junij menſis duodecimâ, & poſt diem tertium Croniam peruentum. Deliberauit ibi cum Laurentio Kaggio, de ratione belli Guſtauus Hornius: placuitque conſilium domo ſubmiſſum de omittenda expeditione Selandica, ob ancipites animos Ordinum Belgicorum, fœdera Suedica detrectantium, numeroſasque armantium copias. quod ſi omnino caſus daretur, audendi aliquid in validiores hoſtis inſulas, ſolidioris incepti videbatur, poſſeſſionem Scaniæ interea confirmare, omniaque á tergo munita relinquere. Ceterum huic ſpei Malmogia obſtabat: qua inſulares Regis vires tuto & facili commercio in Scaniam, & con-

tinen-

tinentem Succiæ obuerium tranſmittebantur. Hanc ergo continere, atque, vt primum cetera juſti apparatus diſpoſitio prouenirct, oppugnare, ratio militiæ monebat. Quæ poſtquam ad hunc modum conſultata ſunt, relictis Croniæ ægrotis & Tribuno Ribbingio, qui cum duabus cohortibus, vrbis arcisque, & nouæ munitionis curam ageret, Malmogiæ appropinquatum eſt. 18. *Iun.*
prætorio Scracflingæ ſub oculis vrbis conſtituto, copiæ circum proximos vicos pagosque diſtributæ ſunt. Aduentanti Hornio in conſpectu fuerunt ſtationes hoſtium equeſtres, ſatis longe ab vrbe progreſſæ. in quas cum turmæ minores mitterentur; vt collibus detracti hoſtes, prætergredientium Succorum vires nequirent ſpeculari, ſubmiſſo ex vrbe toto equitatu præſidiario (quingenti fuêre, præter dimachas) firmari cœperunt, Juit igitur cum
cen-

centuriâ cuſtodum corporis Regiorum, cui præerat, Comes Carolus Leuenhauptius; & Tribunus Stackius delectam manum agens. Sed loci conditio ea erat, vt è Suecis non poſſent pugnare niſi ducenti: iique tormentis hoſtium & ſclopetarijs majoribus, eminus infeſtantibus expoſiti. Is tamen fuit impetus Caroli Comitis acriter dimicantis, vt prævalidus hoſtis cæde & vulneribus ad portas vſque, vrbis repelleretur. vnde converſus, quaſi repetere pugnam animus eſſet, cum Stackium in ſe videret ire, intra præſidia ſuorum tormentorum & fiſtularum ſubſtitit. è Suecis duodecim admodum cæſi vel vulnerati ſunt. in quibus Johannis Wachtmeiſteri, qui illo ipſo die perfectis feliciter alibi mandatis operibus, apud pontem Onsvvallenſem ſuas proficiſcenti exercitui copias adiunxerat, femur globo perſtrictum eſt, incertum an

negli-

negligentia, nonneminis è ſuis emiſſo. quamquam non defuit apud hoſtem, qui ſuum id facinus jactaret, librato longius tubo in fortiſſimum ducem, tum explorandi cauſsâ obequitantem, deſtinatum. Sita eſt Malmogiæ vrbs & arx in planitie, ad mare, quod ab vna parte munimenti vicem præſtat; alia pars paludibus protegitur. ibi murum validiſſimum foſſa eximiæ latitudinis prætexit: hic vallo admodum firmo loci ſecuritas nititur. neque habent in proximo, quo tegantur obſidentes. præſidium ſupra tria hominum millia auctum erat: ſatis reputante Dano, Malmogiâ occupatâ nihil ſibi tutum aut firmum. Hoc ipſo enim præcipue cognitum eſt bello, quod ante contra eſſe pleriſque videbatur: Daniam non tam clauſtris Oreſunticis, quam Malmogiæ mœnibus ſuam ſecuritatem debere. Ad obſidendam hanc vrbem

opus erat, & apparatu militari inſtructiore; & ſupplementis copiarum. quas imminui oportebat præſidijs paſſim imponendis, tum præſtandæ ſecuritati itinerum, & coërcendis Chriſtianſtadienſium excurſionibus, excubijsque aduerſus Malmogienſes præſidiarios ſatis confirmandis. tum autem non niſi claſſico nauium auxilio prouideri poterat, ne à mari copijs Malmogia ſubſidijsque firmaretur, & obſidentium caſtra, quæ per litoris longitudinem porrigi oportebat, Danicis nauibus infeſterentur. Sed Flemmingij claſſem alibi, ſicut oſtenſum eſt, diſtrictam, nullis nuntijs reperire, aut huc deuertere licuit: cum in eo omne conſilij robur collocaret Guſtauus Horriius, ſi naues noſtræ ad Saltholmiam ancoras jacerent, alueumque freti inter Hafniam & Malmogiam obtinerent, eademque operâ coërcerent pontones Danicos, quorum

maior

maior apud Amagriam, alterè regione apud Saltholmiam, ingentibus arborum truncis conſtructi, aſſeribusq; validis interius exteriusq; veſtiti, militum tormentorumque præſidio mari Oreſuntico præſidebant. Sed & ſupplementa militum è Germanicis ac Liuonicis copijs fruſtra expetita, obſidionis quidem propoſito, non tamen ſtatiuorum apud hanc vrbem retinendorum conſilio, Hornium demouebant. Hinc præſidia, hinc agri, hinc conſilia hoſtium cuſtodiri & animaduerti poterant. annonæ quoque vel ſubuehendæ vel colligendæ, tum connectendis belli totius partibus, non alius opportunior locus. nec dubium habebatur, quin digreſsâ domum, ingruente autumno, Suedicâ claſſe, in continentis hujus oram totas vires expoſiturus hoſtis eſſet. Accedebat ſubinde alia cauſſa, cur in ijsdem ſtatiuis permaneretur. claſſis

enim minorum nauium, quæ Calmariâ annonam & milites apportauerat, Vſtadij ſtabat. hæc quia maioribus nauibus tantopere apud hæc loca expetitis vſui futura ſperabatur, præſidio militari defendenda fuit ab hoſtilibus nauibus, diligenter in hanc prædam intentis. Miſſa igitur duo tormenta muralia, cum alijs, quæ illas ipſas Liburnicas noſtras armauerant, & in ponte Vſtadienſi conſtituta ſunt. Jta repulſæ nonnullisque ictibus perforatæ ſunt nouem Danicæ naues, milite inſtructæ; quæ Suedica præferentes apluſtria, cum accedere propius auſæ eſſent, dolo anim-
28. *Iul.* aduerſo Trelleborgum conceſſerunt: antequam ſubmiſſa è caſtris Hornianis auxilia aduentaſſent. Comperto deinde claſſis maioris in Sueciam regreſſu, iſtæ quoque naues Calmariam remiſſæ ſunt: infeſtatæ in viâ à dua-
15. *Aug.* bus longis Danorum nauibus apud

apud Sommershagam excubantibus. Scapharum vna hominibus vacua in litus acta confracta eſt: duabus Liburnicis captis, quæ à Struthione vulgo nominantur. vnus in ijs nauta, ne in hoſtium veniret poteſtatem, in mare ſe præcipitauit. Velitationes & excurſiones apud hæc ſtatiua crebræ, nec magni momenti. Halmſtadienſes quoque & Laholmienſes mutuis incurſionibus damna dederunt & acceperunt. Sed Malmogienſe præſidium intra munimenta ſe continere cœpit; poſtquam nouum transferendi in Scaniam belli conſilium, inter initia ſummo ſtudio celari Rex Daniæ præcepit. Js enim cum ab expeditione nauali Hafniam rediſſet, cunctatus eſt primum, marine repeteret auſpicia ſui Martis, an in continentem Scaniæ vires ac ſedem armorum transferret. Abierat pelago Suedica claſſis, neque re-

uerſura hoc anno putabatur. itaque inter ſimulatos nauium reficiendarum apparatus, prætulit terreſtrem militiam, Auguſtoque menſe in finem inclinante, nauibus Malmogiam paulatim transportauit copias, conductis ex Fionia & Selandia, ductu Andreæ Billij, ſex millibus circiter pugnatorum, qui cum præſidiarijs & nouis ſupplementorum acceſſionibus, in exercitum idoneum excreſcebant. Guſtauus Hornius animaduerſo hoſtium propoſito, contraxerat Vſtadio & aliunde copias, munitis tamen & diſpoſitis locis præſidijsque, ſicut vſus & ratio tuendi, quæ parta erant, monebat. Jmpedimenta quoque & ægri, Croniam dimittebantur, ſi forte de mutandis caſtris agitandum eſſet. Egreſ-
4. Sept. ſus primum Andreas Billius, cum parte equitatus Danici, Hornianos nequidquam pertrahere ad locum inſidiarum conatus eſt: occul-

occultatis apud colles peditibus. neque poſtridie melius ſucceſſit conſilium, quando totum equitatum eduxit. quippe vetus bellandi imperator Suecus, conſultum minime putabat, ignotis hoſtium viribus temere ſe offerre. Rex ipſe poſtquam venit Malmogiam, inſecutâ ſtatim nocte equites pleroſque & quatuor peditum millia vrbe eduxit, primoque mane templum petijt, in colle, quem Guſtauus Hornius, non niſi tormenti jactu caſtris ſuis diſtantem, præſidio & munitione firmauerat. cum pluuia his conatibus interceſſiſſet, totis viribus itum eſt in tumulos, qui vrbem & caſtra Horniana interiacebant. ibi caſtra Danus communiuit, excitatisque ſuggeſtibus tormentarijs, ſtatiua Suecorum ignitis etiam globis quatere cœpit; maximo primum ac irrito impetu, qui ſubinde remiſit. Sueci parcius, nec fruſtra tamen machinas ſuas

5. Sept.

10. Sept.

librabant. Dum in aduerſis caſtris ſubſiſtitur, comperit hoſtis
14. Sept. paruam manum ab Hornio miſſam, quæ ex arce Toncropiâ annonam ibi depoſitam apportaret. His intercipiendis accurrit ſubito cum trecentis quinquaginta equitibus & quinquaginta dimachis vicarius Tribuni Anefeldius: quem Johannes Wachtmeiſterus apud pontem Onſuallenſem nactus, centum interfecit, triginta amplius cepit, Anefeldio ipſo vulnerato. Jnteriectis aliquot diebus tumultuaria manus militum & agreſtium, eandem arcem, in quâ curabat Nicolaus Stephani, obſederunt. repulſi mox non ſine clade, ab Laholmienſibus, & Engleholmienſibus præſidiarijs, reliquias quoque eorum qui euaſerant, profligauit Baurmeiſterus, qui Croniâ accurrerat. idem qui celeres inde copias Erichsholmiam rapuit, ruſticosque & Chriſtianſtadienſes obſeſſores, cen-
tum

ſum hominum cæde multauit. Jnter ſupplementa è Sueciâ ſubmiſſa, Stalhanskij centurias Baurmeiſterus adduxerat: ſtrenuâ mox opera in coërcendo hoſte occupatus. nam aduentu Regis Principisque, ab impoſito nuper jugo paſſim reſiliebant Dani, ſyluarumque latebris abditi, latrocinijs omnia infeſtabant, neque pacta jam tributa, niſi deprehenſi ſubactique denuo, pendebant. Jn caſtra autem Danica promte & libenter conuehebantur copiæ, Malmogiâ etiam ſufficiente quibus opus erat. Adiumento inſuper fuere, Halmſtadienſe & Chriſtianſtadienſe præſidium, quibus auctus exercitus ita ſe confirmauerat, vt è collibus ſuis facilius noſtros infeſtaret, quam inuicem damnum metueret. Jgitur cum & morbi in caſtris Suedicis in dies magis vulgarentur, nec ſpes vlla vel è mari vel à litore Jutlandico leuandi oneris ſuperef-

pereſſet, Guſtauus Hornius mouere caſtra conſtituit, ſi forte in plana deduci poſſet hoſtis. Poſtquam hæc ſententia animo ſedit, præmiſsâ lixarum turbâ, ægrisque, & omni grauiore inſtrumento, incenſis etiam à tergo caſtris, compoſito ad iter & prælium agmine, Oppagram, vici-
29. Sept. num Lundæ locum, itum eſt. Superandi bis fuerunt in hoc itinere pontes, Quitzlenſis & Onſuallenſis, diſtracto agmine, ac ſingulis prope quaſi filatim incedentibus. neque tamen in occaſionem ſuam id vertere auſus hoſtis, cum eminus obſeruaſſet caſtra Suecorum, editioribus verſus mare locis è regione conſedit, deductoque quotidie in planitiem caſtris aduerſis interiectam equitatu, imaginem præ ſe tulit prœlium conſerere cupientis. quod non detrectabant Sueci, equeſtri robore præſtantes, cum peditatu inferiores eſſent. verum
vltra

vltra velitationes & leuia certaminis tentamenta, non proceſſum eſt, dum in his locis caſtra habentur: tranſiitque October menſis citra conatus grauiores: niſi quod Danos motis caſtris munimenta Suecorum prætergreſſos, inſecutus cum parte copiarum Guſtauus Hornius, quadringentos circiter interfecit, nec paucos, & in eis præfectos nonnullos cepit, ſignis duobus relatis. in quibus fuit labarum, trium Coronarum inſignia præferens. notarunt enim quibus curæ eſt, omina caſusque rerum obſeruare, depugnaſſe illo conflictu duas equitum Suedicorum & Danicorum centurias, quibus vtrimque pictura vexilli tres Coronæ, notum, & inter hæc regna olim controuerſum inſigne. Ea militaribus gaudijs materies, cum coronas Danicas Suedicis ſuccubuiſſe, vulgo iocullariter iactarent. Periiſſet eo impetu totus hoſtium pedi-

peditatus, niſi pagum quo ſe receperat, continua ſepimentorum agreſtium ſeries, Hornianis equitibus inacceſſum præſtitiſſet. Reuerſus in caſtra Hornius, cum poſtridie totas vi-
18. Sept. res exercitus promoueret, hoſti maturandi agminis cauſſam præbuit. qui Helſingborgum vſque progreſſus, poſtquam aliquot ibi diebus ſubſtitiſſet, nocturno itinere præter Croniam contendit Käſlingam. Regem apud Refboram piſcatoria ſcapha tranſportauit in alterum continentem. Inde copiarum quod roboris erat, Malmogiâ Sialandiam repetijt. neque omiſerunt Sueci carpere agmen recedentium: è quibus centum & quinquaginta præfectus Laholmiæ Petrus Ribbingius concidit, viuis etiam compluribus in ditionem redactis. Hiberna Guſtauus Hornius apud Vſtadium conſtituit. eoque Englehol-
2. Nov. miâ progreſſus Nouembri pæne
medió,

medio, reliquum anni tempus refouendo militi, ædificandis operibus militiæ deſtinatis, & conſilijs in poſterum ordinandis impendit. Jn Hallandia apud Aſcbroam Fridericus Stenbockius cum ſuis turmis ſtabat, quibus acceſſerat Tribuni Wrangelij cohors aliaque manus. Sed hoſtis ruſticorum rebellantium numero, itemque præſidiarijs Halmſtadienſibus & Noruegicis ſubſidijs auctus, coëgit eum repetito aliquoties conflictu ad Birckedorpienſem in Marckiâ aditum ſe recipere. 28. Sept. ibi poſtea finibus tuendis inuigilauit Burcardus Nicolai, optio Tribuni ſex centurijs peditum, & equitibus Erici Vglanij præfectus. Stenbockius alio vocatus, in Weſtrogothiam redire, copijsque, quas Wrangelius Laholmiam deduxerat, receptis, limitibus propugnandis vacare, denuo jubetur. cum enim digreſſu Stenbockij, præfecti militum negli-

gligentius curarent, neque excubiæ qua decebat diligentiâ agerentur, Warbergâ excurrit manus trecentorum, perruptisque finibus pecora abegit, Stenbockij prædium exuſſit, prædamque feſtino regreſſu domum retulit. Jnteriora Weſtrogothiæ, ſibique propriora, Noruegicæ copiæ nunquam non territabant: reiectæq; à Ladosâ veteri vbi munitionem excitatam Sueci tuebantur, ſubito in alteram partem verſæ Wänersborgum petiuerunt. Situm eſt id oppidum ad lacum cuius nomen gerit, ex ruinis veteris Brettæ extructum; & tum in ciineres redactum: cum feſtinatâ
19. *Iun.* deditione per ignauiam præfecti Suedici, ne tentaſſet quidem defenſionem, adfuturis mox auxilijs, quæ Carolus Siggonis Roſenduuius &. Olaus Stackius adducebant. Reddidit poſtea vicem hoſtibus Olaus Stackius, immiſſis, qui Vddeualliæ oppidum
&

& caſtra appoſita incendio vaſtarent. præſidiarii comperto Suecorum aduentu profugi, in recedentes demum irrita arma expediuerunt. Statim autem à Wänersborgo capto pontem in Albi ſcaphis conſtruxerant Dani apud Bahuſiam, & ſubinde tranſitum ad valetudinarium Gotheburgenſe tentauerant: ſed à Gotheburgenſibus reiecti, centum occiſis, nec paucis vulneratis, pontem & rates in manibus Suecorum reliquerunt. At Jemtia, cui, digreſſo Henrico Flemmirgio, Johannes Strickius præfectus erat, excutere jugum cœpit. tumultum primo excitante præfecto centuriæ Chriſtophoro Eraſmi, qui promptæ apud hoſtes audaciæ habebatur. accurrit mox è montanis Noruegiæ promiſcua turba Jemtiorum perfidiam adiutura. His cum placeret iam numerus ſuus, capto munimento, cui præerat Olaus Suenonis, etiam

etiam præfectum prouinciæ Strickium in præcipua munitione Frœſoënſi concluſerunt: atq; tertio demum menſe, cum præſidium morbis maximam partem diminutum eſſet, ad deditionem compulerunt. Nam præfectus vigilum Laurentius Petri, qui contractam ex Helſingiâ manum, auxilio ducebat, fruſtra præualidum hoſtem apud aditum Gilboſundæ aggreſſus, Gimnam receſſit. & abruptis paſſim pontibus, communitisque locis, quâ pergendum erat, ne munitio quidem apud interiora excitari poterat: cum agreſtes non niſi apud limites adhiberi poſſent, de mille autem armatis, ſexcenti tantum milites præſto eſſent: itaque optimum factu viſum, vt munitionem limiti Borgſioënſi impoſitam in Medelpadiâ, Laurentius Petri, aliam apud Karbolam Helſingiæ prætentam, quam ruſtici defendendam ſuſceperant, Matthias Fran-

Franckius in Helſingiâ turmæ præfectus,ſua curâ complecteretur. diſpoſitaſ etiam alijs locis regionum, quas dixi, & Angermanniæ, ſtationes: ne Jemtiâ recuperatâ hoſtis ditionem Suecorum illac turbaret. Eodem fere tempore in Daliâ, Dani à Noruegiâ multa conabantur, ex munitionibus contra hanc prouinciam poſitis præſertim ad Magnorabroam. Sed promte ad omnia occurrit exſomnis ſtrenuitas Olai Stackij, nunc pugnâ, nunc immiſſis Noruegiæ invicem globis, hoſtem vlti. illud ipſum Daliæ oppoſitum munimentum Magnorabroënſe, cum minore alio, immiſſa per inuia ſyluarum ac paludum manu equeſtri, ductoribus Guſtauo Stackio & Juaro Baggio, oppreſſit, ſoloque æquauit, ſeptuaginta quinque militibus interfectis, quatuordecim captis, præter præfectos, & tormenta, militaremque apparatum.

enim minorum nauium, quæ Calmarniâ annonam & milites apportauerat, Vſtadij ſtabat. hæc quia maioribus nauibus tantopere apud hæc loca expetitis vſui futura ſperabatur, præſidio militari defendenda fuit ab hoſtilibus nauibus, diligenter in hanc prædam intentis. Miſſa igitur duo tormenta muralia, cum alijs, quæ illas ipſas Liburnicas noſtras armauerant, & in ponte Vſtadienſi conſtituta ſunt. Jta repulſæ nonnullisque ictibus perforatæ ſunt nouem Danicæ naues, milite inſtructæ; quæ Suedica præferentes apluſtria, cum accedere propius auſæ eſſent, dolo anim-
28. *Iul.* aduerſo Trelleborgum conceſſerunt: antequam ſubmiſſa è caſtris Hornianis auxilia aduentaſſent. Comperto deinde claſſis maioris in Sueciam regreſſu, iſtæ quoque naues Calmariam remiſſæ ſunt: infeſtatæ in viâ à dua-
15. *Aug.* bus longis Danorum nauibus apud

apud Sommershagam excubantibus. Scapharum vna hominibus vacua in litus acta confracta eſt: duabus Liburnicis captis, quæ à Struthione vulgo nominantur. vnus in ijs nauta, ne in hoſtium veniret poteſtatem, in mare ſe præcipitauit. Velitationes & excurſiones apud hæc ſtatiua crebræ, nec magni momenti. Halmſtadienſes quoque & Laholmienſes mutuis incurſionibus damna dederunt & acceperunt. Sed Malmogienſe præſidium intra munimenta ſe continere cœpit; poſtquam nouum transferendi in Scaniam belli conſilium, inter initia ſummo ſtudio celari Rex Daniæ præcepit. Js enim cum ab expeditione nauali Hafniam rediſſet, cunctatus eſt primum, marine repeteret auſpicia ſui Martis, an in continentem Scaniæ vires ac ſedem armorum transferret. Abierat pelago Suedica claſſis, neque reuerſu-

uerſura hoc anno putabatur. itaque inter ſimulatos nauium reficiendarum apparatus, * prætulit terreſtrem militiam, Auguſtoque menſe in finem inclinante, nauibus Malmogiam paulatim transportauit copias, conductis ex Fionia & Selandia, ductu Andreæ Billij, ſex millibus circiter pugnatorum, qui cum præſidiarijs & nouis ſupplementorum acceſſionibus, in exercitum idoneum excreſcebant. Guſtauus Hornius animaduerſo hoſtium propoſito, contraxerat Vſtadio & aliunde copias, munitis tamen & diſpoſitis locis præſidijsque, ſicut vſus & ratio tuendi, quæ parta erant, monebat. Jmpedimenta quoque & ægri, Croniam dimittebantur, ſi forte de mutandis caſtris agitandum eſſet. Egreſſus primum Andreas Billius, cum parte equitatus Danici, Hornianos nequidquam pertrahere ad locum inſidiarum conatus eſt: occul-

4. Sept.

occultatis apud colles peditibus. neque poſtridie melius ſucceſſit conſilium, quando totum equitatum eduxit. 5. Sept. quippe vetus bellandi imperator Suecus, conſultum minime putabat, ignotis hoſtium viribus temere ſe offerre. Rex ipſe poſtquam venit Malmogiam, inſecutâ ſtatim nocte equites pleroſque & quatuor peditum millia vrbe eduxit, primoque mane templum petijt, in colle, quem Guſtauus Hornius, non niſi tormenti jactu caſtris ſuis diſtantem, præſidio & munitione firmauerat. cum pluuia his conatibus interceſſiſſet, totis viribus itum eſt in tumulos, qui vrbem & caſtra Horniana interiacebant. 10. Sept. ibi caſtra Danus communiuit, excitatisque ſuggeſtibus tormentarijs, ſtatiua Suecorum ignitis etiam globis quatere cœpit; maximo primum ac irrito impetu, qui ſubinde remiſit. Sueci parcius, nec fruſtra tamen machinas ſuas

librabant. Dum in aduerſis caſtris ſubſiſtitur, comperit hoſtis
14. Sept. paruam manum ab Hornio miſſam, quæ ex arce Toncropiâ annonam ibi depoſitam apportaret. His intercipiendis accurrit ſubito cum trecentis quinquaginta equitibus & quinquaginta dimachis vicarius Tribuni Anefeldius: quem Johannes Wachtmeiſterus apud pontem Onſuallenſem nactus, centum interfecit, triginta amplius cepit, Anefeldio ipſo vulnerato. Jnteriectis aliquot diebus tumultuaria manus militum & agreſtium, eandem arcem, in quâ curabat Nicolaus Stephani, obſederunt. repulſi mox non ſine clade, ab Laholmienſibus, & Engleholmienſibus præſidiarijs, reliquias quoque eorum qui euaſerant, profligauit Baurmeiſterus, qui Croniâ accurrerat. idem qui celeres inde copias Erichsholmiam rapuit, ruſticosque & Chriſtianſtadienſes obſeſſores, centum

ſum hominum cæde multauit. Jnter ſupplementa è Succiâ ſubmiſſa, Stalhanskij centurias Baurmeiſterus adduxerat: ſtrenuâ mox opera in coërcendo hoſte occupatus. nam aduentu Regis Principisque, ab impoſito nuper jugo paſſim reſiliebant Dani, ſyluarumque latebris abditi, latrocinijs omnia infeſtabant, neque pacta jam tributa, niſi deprehenſi ſubactique denuo, pendebant. Jn caſtra autem Danica promte & libenter conuehebantur copiæ, Malmogiâ etiam ſufficiente quibus opus erat. Adiumento inſuper fuere, Halmſtadienſe & Chriſtianſtadienſe præſidium, quibus auctus exercitus ita ſe confirmauerat, vt è collibus ſuis facilius noſtros infeſtaret, quam inuicem damnum metueret. Jgitur cum & morbi in caſtris Suedicis in dies magis vulgarentur, nec ſpes vlla vel è mari vel à litore Jutlandico leuandi oneris ſu-

vltra velitationes & leuia certaminis tentamenta, non proceſſum eſt, dum in his locis caſtra habentur: tranſiitque October menſis citra conatus grauiores: niſi quod Danos motis caſtris munimenta Suecorum prætergreſſos, inſecutus cum parte copiarum Guſtauus Hornius, quadringentos circiter interfecit, nec paucos, & in eis præfectos nonnullos cepit, ſignis duobus relatis, in quibus fuit labarum, trium Coronarum inſignia præferens. notarunt enim quibus curæ eſt, omina caſusque rerum obſeruare, depugnaſſe illo conflictu duas equitum Suedicorum & Danicorum centurias, quibus vtrimque pictura vexilli tres Coronæ, notum, & inter hæc regna olim controuerſum inſigne. Ea militaribus gaudijs materies, cum coronas Danicas Suedicis ſuccubuiſſe, vulgo iocular iactarent. Periiſſet eo impetu totus hoſtium pedi-

peditatus, niſi pagum quo ſe receperat, continua ſepimentorum agreſtium ſeries, Hornianis equitibus inacceſſum præſtitiſſet. Reuerſus in caſtra Hornius, cum poſtridie totas vi-
18. Sept. res exercitus promoueret, hoſti maturandi agminis cauſſam præbuit. qui Helſingborgum vſque progreſſus, poſtquam aliquot ibi diebus ſubſtitiſſet, nocturno itinere præter Croniam contendit Käſlingam. Regem apud Refboram piſcatoria ſcapha tranſportauit in alterum continentem. Inde copiarum quod roboris erat, Malmogiâ Sialandiam repetijt. neque omiſerunt Sueci carpere agmen recedentium: è quibus centum & quinquaginta præfectus Laholmiæ Petrus Ribbingius concidit, viuis etiam compluribus in ditionem redactis. Hiberna Guſtauus Hornius apud Vſtadium conſtituit. eoque Englehol-
2. Nov. miâ progreſſus Nouembri pæne medio,

medio, reliquum anni tempus refouendo militi, ædificandis operibus militiæ deſtinatis, & conſilijs in poſterum ordinandis impendit. Jn Hallandia apud Aſebroam Fridericus Stenbockius cum ſuis turmis ſtabat, quibus acceſſerat Tribuni Wrangelij cohors aliaque manus. Sed hoſtis ruſticorum rebellantium numero, itemque præſidiarijs Halmſtadienſibus & Noruegicis ſubſidijs auctus, coëgit eum repetito aliquoties conflictu ad Birckedorpienſem in Marckiâ aditum ſe recipere. 28. Sept. ibi poſtea finibus tuendis inuigilauit Burcardus Nicolai, optio Tribuni ſex centurijs peditum, & equitibus Erici Vglanij præfectus. Stenbockius alio vocatus, in Weſtrogothiam redire, copijsque, quas Wrangelius Laholmiam deduxerat, receptis, limitibus propugnandis vacare, denuo jubetur. cum enim digreſſu Stenbockij, præfecti militum negli-

gligentius curarent, neque excubiæ qua decebat diligentiâ agerentur, Warbergâ excurrit manus trecentorum, perruptisque finibus pecora abegit, Stenbockij prædium exuſſit, prædamque feſtino regreſſu domum retulit. Jnteriora Weſtrogothiæ, ſibique propriora, Noruegicæ copiæ nunquam non territabant: reiectæq; à Ladosâ veteri vbi munitionem excitatam Sueci tuebantur, ſubito in alteram partem verſæ Wänersborgum petiuerunt. Situm eſt id oppidum ad lacum cuius nomen gerit, ex ruinis veteris Brettæ extructum; & tum in ci-
19. *Iun.* neres redactum: cum feſtinatâ deditione per ignauiam præfecti Suedici, ne tentaſſet quidem defenſionem, adfuturis mox auxilijs, quæ Carolus Siggonis Roſenduuius & Olaus Stackius adducebant. Reddidit poſtea vicem hoſtibus Olaus Stackius, immiſſis, qui Vddeualliæ oppidum &

& caſtra appoſita incendio vaſtarent. præſidiarii comperto Suecorum aduentu profugi, in recedentes demum irrita arma expediuerunt. Statim autem à Wänersborgo capto pontem in Albi ſcaphis conſtruxerant Dani apud Bahuſiam, & ſubinde tranſitum ad valetudinarium Gotheburgenſe tentauerant: ſed à Gotheburgenſibus reiecti centum occiſis, nec paucis vulneratis, pontem & rates in manibus Suecorum reliquerunt. At Jemtia, cui, digreſſo Henrico Flemmirgio, Johannes Strickius præfectus erat, excutere jugum cœpit. tumultum primo excitante præfecto centuriæ Chriſtophoro Eraſmi, qui promptæ apud hoſtes audaciæ habebatur. accurrit mox è montanis Noruegiæ promiſcua turba Jemtiorum perfidiam adiutura. His cum placeret iam numerus ſuus, capto munimento, cui præerat Olaus Suenonis,

etiam

etiam præfectum prouinciæ Strickium in præcipua munitione Frœſoënſi concluſerunt: atq; tertio demum menſe, cum præſidium morbis maximam partem diminutum eſſet, ad deditionem compulerunt. Nam præfectus vigilum Laurentius Petri, qui contractam ex Helſingiâ manum, auxilio ducebat, fruſtra præualidum hoſtem apud aditum Gilbóſundæ aggreſſus, Gimnam receſſit. & abruptis paſſim pontibus, communitisque locis, quâ pergendum erat, ne munitio quidem apud interiora excitari poterat: cum agreſtes non niſi apud limites adhiberi poſſent, de mille autem armatis, ſexcenti tantum milites præſto eſſent: itaque optimum factu viſum, vt munitionem limiti Borgſioënſi impoſitam in Medelpadiâ, Laurentius Petri, aliam apud Karbolam Helſingiæ prætentam, quam ruſtici defendendam ſuſceperant, Matthias

Fran-

Franckius in Helſingiâ turmæ præfectus, ſua curâ complecteretur. diſpoſitas etiam alijs locis regionum, quas dixi, & Angermanniæ, ſtationes: ne Jemtiâ recuperatâ hoſtis ditionem Suecorum illac turbaret. Eodem fere tempore in Daliâ, Dani à Noruegiâ multa conabantur, ex munitionibus contra hanc prouinciam poſitis præſertim ad Magnorabroam. Sed promte ad omnia occurrit exſomnis ſtrenuitas Olai Stackij, nunc pugnâ, nunc immiſſis Noruegiæ invicem globis, hoſtem vlti. illud ipſum Daliæ oppoſitum munimentum Magnorabroënſe, cum minore alio, immiſſa per inuia ſyluarum ac paludum manu equeſtri, ductoribus Guſtauo Stackio & Juaro Baggio, oppreſſit, ſoloque æquauit, ſeptuaginta quinque militibus interfectis, quatuordecim captis, præter præfectos, & tormenta, militaremque apparatum.

quæ omnia incruentâ prorſus victoria in poteſtatem venerunt. Verum poſtquam vis non ſucceſſit, Daliam arte attentauit hoſtis, diſperſis & per occultos nuntios inſinuatis ſchedulis, quæ tributum offerentibus amicitiam, detrectantibus vltima denuntiabant. Quo ne caperetur dolo incautum vulgus, propere accurrit ex Wermelandiâ Olaus Stackius, omniaque, ſicuti res & tempus monebat, diſponit. Sed mox infelici nuntio reuocatur. Jngruentes
18. Nov. enim ex Noruegiâ Dani, munimentum, cui à paludibus nomen,
Moraſſtanz. præcipuum Wermelandiæ propugnaculum, cum omni inſtrumento militari ceperant, abductis in captiuitatem, qui præerat Petro Bondeſonio & alijs. Satis conſtat teneri potuiſſe opera, ſi ſtrenue pugnatum fuiſſet. Sed ruſtici præſidium vna cum militibus agitantes, abiectis armis fidem & virtutem projecerunt. Præfecti

tamen

tamen potior culpa, neque vllis coloribus excuſanda fuit. Hinc ſingulis prope diebus certatum apud limites Wermelandiæ aduerſum irruptiones hoſtium: donec cunctis viribus ingruentes, poſt diei totius pugnam, in qua plures aduerſariæ partis ceciderunt, non potuerunt ſuſtinere Sueci, ſed paululum recedere coacti ſunt: & ſubinde hoſtem, qui copias ſuas ab hoc ſucceſſu in Marckiam borealem promouerat, apud idonea loca coërcuerunt. Apud Gotheburgum Danicæ naues non deſinebant inſidiari temporibus. ex ijs quinque fugauit claſſis Geeriana, compoſitis turbis nauticis, mari reddita. eademque operâ recepit ſociam nauem Matthæum, tertio jam menſe in illo portu à Danis concluſam. Aucta ergo duabus eximijs nauibus (nam apud Alborgum quoque vnam Danorum interceperat) curſum

22. Dec.

2. Aug.

curſum intendere ad portum Chilonienſem parat. Eo enim pridem juſſerat ire Torſtenſonius, vt Danorum claſſis Flemmingi-um tum obſidens media inter duas Suedicas deprehenderetur. Sed maior quidem claſſis, cui Flemmingius ab initio præerat, jam euaſerat. Minor autem, à Geerio conducta, primo per fretum Oreſunticum, inter mutuas tormentorum diſploſiones: mox,
10. *Aug.* cum duces maritimi itineris Saltholmiæ circumeundæ deeſſent, inter duos pontones illos Danicos, fulminibus Martijs horribiliter ſæuientes, innoxio ſed audaci, & qui arcana Balthici freti tentaret, an euulgaret, tranſitu euecta eſt: indeque cum decem nauibus Danicis congreſſa, pæne à triginta amplius alijs, ad Monam inſulam ſtantibus, circumuenta eſſet. Quærebatur claſſis maior vario per mare diſcurſu, donec è Suecia repetendam conſtitit. Carolus

rolus enim Guſtauus Wrangelius, nondum expleto menſe altero, poſtquam è concluſione Chiloníenſi domum reduxerat claſſem, portu Daleroënſi denuo profectus Calmarniam tenuit; Geerianasque naues annonæ ſufficiendæ, *28. Sept.* alijsque rebus apparandis illuc appulſas aſſumſit. hinc Bornholmiam, *6. Octobr.* porro Monam itum eſt *7. Octobr.* reperiendi hoſtis cauſſa, quem cum inter Wiſmariam & Femeram ſtare allatum eſſet, Wiſmarienſi ex portu tres naues, cum incendiaria vnâ præfectus claſſis Suedicæ aſciuit: compertoque inter Langelandiam & Lalandiam infra Femeram inſulam ſtare *9. Octobr.* claſſem hoſtium, die tertio, vt primum ventus non repugnauit, *11. Octob.* in conſpectu habuit ſedecim naues longas & vnam à Galeæ vocabulo nomen ſortitam. Ne *12. Octob.* confereretur illo die prœlium, orta tempeſtas interceſſit, totoque etiam poſtero die tenuit, tu-

endis nauibus potius, quam inſtruendâ acie occupatos. Inſequente nocte tranquillitas mari redijt, atque ſic proximus dies in certamen placuit. Sublatis itaque ancoris, Danicæ naues primum recedere cœperunt; aſcituræ, quas tempeſtas paulum diſtraxerat. Sed cum propinquare Suecos cernerent, conuerſæ ſunt tormentis primo illo congreſſu grauiter vtrimque detonantibus, cumque maiores nauium, ventum captarent, minores ad vada declinarent, illæ quidem ad ſtatariam pugnam compulſæ ſunt; hæ in minorum nauium claſſem, quæ Martinum Thyſſenium præfectum habuit, inciderunt. quæ captis quatuor, ceteras effuſè fugientes perſecuta, quatuor vadis impegit; ac, elapſis tamen ſcapharum beneficio hominibus, detraxit vnam prope litus conſecutus Delphinus, incendiaria nauis, exuſſit. Tres in breuibus obhæ-

rentes, tormenta & ſclopi maiores è litore, ne abriperentur, aut incendio delerentur, propugnarunt. duæ nuntium cladis Hafniam retulerunt. E tribus maioribus Prætoria præfectum totius claſſis Proſmundum vexit, qui ſtatim cæſus, nec agnitus à Suecis, in mare proiectus eſt. In eâ; quæ proximo gradu fuit, cum ignem concepiſſet; præfectus Grabouius, eminentia proræ amplexus, indeque ſaltu demiſſus ſeruari potuit. Vicaria capta Stanislaum Jaſmundum tradidit. Ita venerunt in poteſtatem decem egregiæ, inſignibusque tormentis inſtructæ naues, cum præfectis plurimis, gregarijs autem mille circiter. Jnter captos Cornificius quidam Vlfeldius, cui tormenti pilâ cruș ablatum, tertio poſt die deceſſit. Prœlium non pro magnitudine victoriæ atrox fuit. Danicæ enim naues, ſi illas excipias, quæ ſtatario cer-

temine conflixerunt, fugâ inconſultâ partim in breuia ſe concitarunt, cum ſeruari poſſent; partim ne auſæ quidem ſunt, quamquam infirmioribus nauibus reſiſtere. Quo factum eſt, vt ex minoribus nauibus vna, duas Danicas caperet: & quam Thyſſenius aſſequi velificatione non poterat, emiſsâ actuariâ ſuâ naue, adortus ſtatim ſine vllo certamine occuparet, quamuis viginti & octo tormentis metallicis armatam. Cauſſa pauoris & infortunij apud Danos, vel quod excubandi potius, quam pugnandi propoſito in ancoris ſtantes, duplici Suecâ claſſe, & inopino præſertim alterius regreſſu, deprehendebantur: vel quod, euocatis ad terreſtrem militiam copijs, ne nautici quidem roboris tantum relictum erat quantum nauibus tormentisque tractandis debebatur. cuius rei inuidiam inter primores Daniæ viros nonnemini im-

impoſitam conſtat. Cæſorum & vulneratorum in vtraque Suedica claſſe numerus, exceſſit ſexaginta: in quibus optiones nonnulli. In Hollandia conductam nauem vnam, cui à nigro ſerpente nomen, Danica trium Leonum ſignum & nomen gerens, depreſſit; conſeruatis tamen omnibus vectoribus. Armamenta nauium læſa, negotio non magno refici potuêre. Jd ſaltem infeliciter cecidit, quod cum huius rei gratiâ poſt prœlium in portum Chilonienſem iretur, multæ naues ex vtraque claſſe, ad vadoſa loca ſubſtiterunt, indeque decreſcentibus aquis, non niſi poſt decimum quartum diem, licet onere leuarentur, auelli potuêre. Acceſſit annonæ defectus, & morbi inter nauticos vulgati; tum annus in hiemem præceps, aliæque cauſſæ, quibus fructus victoriæ naualis citra deſtinata ſtetit. Hoc enim tempus videbatur inuadendæ ali-

cuius inſulæ, aut freti Oreſuntici occupandi, diſtrahendique, ex Scaniâ Regis Daniæ. Sed interuerſis ſicuti dictum eſt, his conſilijs, naues captæ in portum Wiſmarienſem deducendæ, majores duæ in Sueciam dimittendæ erant. cumque ne ſic quidem omni propoſito priori ſibi temperaturus Wrangelius Hafniâ tenus proceſſiſſet cum ſuâ claſſe, leuatum jam onere Guſtauum Hornium, egreſſo è Scania Rege, pontones quoque Danorum reductos intra præſidia & naues exarmatas comperit: atque adeo Wiſmariam hiematum reuertit. Hunc virum, præter vſum rei militaris, & indolem excelſam, ſingularibus ſtimulis excitat & gubernat Fortuna Reipublicæ, ad meditandas & conficiendas res poſteris admirationi futuras. Manu, conſilio, induſtria peræque promtus, quicquid munerum operumque ſuſcepit, tractando illuſtrat.

Ad

Ad ſummas dignitates per meritorum ingentium gradus aſcendenti, non aliena tantum exempla incitamento, ſed ſua decori & adiumento fuerunt. Vix præfectus erat tantæ claſſi, cum rudimentum noui imperij, victoria fuit, quam raritate inſignem, fructu vberrimam, nemo dubitauit. Jbit hoc fato in gloriam omnis æui Caroli Guſtaui Wrangelij nomen, vt ſucceſſor ſummis viris datus, omnium ipſe ſucceſſorum virtutem prouocare nil cunctetur. Claſſem minorem in Hollandia conductam Thyſſenius, Anckerhelmij nomine in poſterum noſcendus, poſtquam inter alia præmia fortis fideliſque operæ, etiam equeſtri dignitate à Regina donatus eſt, à Chilonienſi portu in Belgium reducere parabat: expoſitis militibus, annonæ leuandæ, quos Carolus Guſtauus Wrangelius ſtatim in Jutiam, ad Tribunum Helmoldum Wrangelium

lium transmiſit. Sed cum Thyſſenius in itinere comperiſſet, ad Chriſtianiam in Noruegia complures naues ſtare, quas ſaxis oneratas portui Gotheburgenſi corrumpendo Rex deſtinaret, ijsque veluti præſidio additas octo naues Danicas, præfecto Ouâ Gieddio portum Gotheburgenſem, & in eo tres Geerianas naues obſidere; curſum huc direxit, ſuperuenturus incautis. Sed Dani pridie moniti Maſterlandiam petierant. Satis autem apparebat, digreſsâ claſſe illa in Hollandiâ conducta, rediturum ad perficienda deſtinata hoſtem. in quem quia deficiente paulatim annonâ & repugnante anni ſidere nihil tentari potuit, conſtituit Anckerhelmius octo maiores ſuarum nauium, cum tribus Geerianis, hactenus obſeſſis in portu Gotheburgenſi relinquere, præfuturo Henrico Gorizemio, qui proximum ab Anckerhelmio in

hac

hac claſſe gradum obtinebat. Diſturbauit hoc inceptum rebellio claſſiariorum, qui in quatuor menſes conductam ſuam operam, nunc vltra ſeptimum attineri queſti, negabant ſe alterius ductu, quam Anckerhelmij vſuros. Js igitur re cum præfecto Gotheburgenſi conſultata, receptis in claſſem quadringentis militibus, quibus Tribunus Gordonus præerat, omnino adoriri naues Danicas nouem (nam acceſſerat vna,) apud Maſterlandiam ſtantes, decreuit; peracto negotio cum tota claſſe patriam repetiturus. Reflabant odioſius venti; nec maritimi itineris duces ad manum erant. hoſtis quoque re comperta vires & conſilia ad reſiſtendum ſtrenue comparauit. quare depulſus eo propoſito Anckerhelmius, multo labore impendioque (nam ſtipendium menſtruum auctum, & in bimeſtre tempus prænumeratum eſt)

qua;

quatuor naues ad manendum induxit, cum tribus Geerianis hoſti opponendas: ceteras domum contendentes ventus aduerſus primo detinuit, deinde vltra Schagam tempeſtas adorta, omnes
2. Dec. diſtraxit, laxatis vteri compagibus, confractis malis, velis antennisque; nautis quoque male multatis, vehementer periclitantes. Paulatim Schagæ, hinc Gotheburgi recollectæ ſunt, vbi tres ad nauigandum penitus ineptæ, hibernare cogebantur, ſocijs quos vehebant in alias reparatas diſtributis.

LIBER III.

Pacis tentamenta. cui reconciliandæ Rex Galliæ & Fœderati Belgij Ordines ſuam operam offerunt. Legatus Gallicus in Daniam primo, inde in Sueciam proficiſcitur. Belgij duplex lega-

legatio. Decernitur congreſſus apud limites Regnorum Brômſebroënſes. Regina Sueciæ in tutelam ſuam peruenit, & regnum ſuſcipit. Status Sueciæ per excurſum deſcribitur. Helmoldi VVrangelij virtus & celeritas in Jutia & Holſatia. Riparum expugnatio, & Mortaignÿ cædes interponitur. Königsmarckius ad Bremenſe bellum reuerſus, capto ex itinere Hornburgo, Stadam, Buxtehudam, Bremeruerdam, Otterbergam, Rodenburgum, omnemque Bremenſem ac Verdenſem Archipiſcopi agrum in poteſtatem redigit: & ad Germanicum bellum regreditur. Helmoldus VVrangelius, Rensburgum obſidet. Guſtaui Hornÿ conſilia. Suecorum pugnæ, victoriæ, & damna, in Dalia, VVermelandia, VVeſtro-Gothia: cui tuendæ Laurentius

Kaggius

Kaggius præponitur. Guſtauus Hornius claſſem è Suecia maiorem expectat: quæ ductu Erici Rynningij ſerius venit, & cum altera, cui Carolus Guſtauus VVrangelius præerat, coniungitur. Inſidiæ in claſſem VVrangelij detectæ. à qua Bornholmia occupatur. Tertia claſſis, in Belgio conducta, redit ad Gothcburgenſem portum liberandum, quem Danica claſſis obſederat. Guſtauus Hornius ad Malmogiam iterum copias admouet. Claſſis Hollandica ductore Corn. VVittenij, ambigue ſe gerit. Hannibalis Seſtedij effuſas è Noruegia in VVeſtro-Gothiam copias, Laurentius Kaggius reiicit; & in Norvegiam perſecutus, Bahuſiæ arcem obſidet. donec hoſtilia omitti jubentur, pacis interuentu. Hiſtoria pacificationis in vnum conducitur. congreſſus partium & ſeque-

ſequeſtrium, apud Brômſebroam. Proponitur à Suecis tractanda nauigandi & commercandi libertas atque immunitas, ſcripto comprehenſa. Dani, primum nihil quod ad rem pertineret, poſtea iterato Suecorum ſcripto, acerbe reſpondent, Regique ſuo jus irrefragabile in Oreſunda arrogant. Ea lis intempeſtiue mota pæne omnem negotiationem pacis diſcuſſit; donec poſt multas moras, quæ ab initio propoſita erant, diſquiruntur, & componuntur. Interſeritur Ducis Holſatiæ legatio ad Commiſſarios Suedicos: Johannis Skyttij mors. Torſtenſonij Jancouienſis victoria. Proceditur ad negotiationem ſecuritatis: inter quam, Belgici Legati depoſita tandem ſequeſtrium perſona partibus Suecorum accedunt. quibus Dani pactionem ſeorſum offerunt.

ſrunt. cum pæne ad exitum ſpectarent graues de ſecuritate & compenſatione diſputationes, Archiepiſcopi Bremenſis cauſſa negotium faceſſit, & ad peculiarem negotiationem denique remittitur. Induciæ fiunt; dum pacta perſcribuntur: quorum ſumma refertur. Traduntur inuicem pacta, repetito ſollemni congreſſu Brömſebroënſi. Dimiſſis Legatis Hanſeaticis, Suecos inter & Belgas fœdus renouatur. Cancellarij Oxenſtiernæ reditus in patriam. Implentur, quæ convenerant.

CVm ad hunc modum pari vtrinque ſtudio bellum gereretur, non defuerunt, qui conſilia & ſpem pacis Regnis his vicinis, & variâ neceſſitudine junctis commendarent. Et Sueci quidem initio ſtatim belli, non minus ſe paci, quam armis para-

tos declarauerant, ſi cauſſæ belli exſcinderentur. indeque Senatores Daniæ literis Othoniâ ad Senatum Succiæ ſcriptis mentionem habendi apud limites congreſſus iniecerant: non detrectantibus Suecis, ſi ſeriô ſecum agi, litesque de nauium ſuarum immunitate, ac libertate nullo jure motas omitti cernerent. Præualuit deinde armorum cura: donec Rex Galliarum & Ordines Belgici ſuam in reconcilianda inter diſſidentes pace operam, miſſis extra ordinem legatis, offerrent. A Galliâ hoc muneris impoſitum eſt Caſparo Coignetio Thuillerio, pluribus jam legationibus prudenter & feliciter functo. Js Hafniam profectus Regem ſatis alienum à conſilijs pacis reperit. Jactas etiam voces conſtat, quibus Gallicum nomen fœdere Suecis junctum, dirimendis litibus non ſatis æquum putaretur. Sed mitigato meliori-

9. Febr.

2. Mart.

bus conſilijs Regis animo, valuit auctoritas Legationis, quantum ad tentandas pactiones attinet. In eo fruſtrà fuit Legatus, quod Regem tum aduerſus claſſem Flemmingij velut in decretorium certamen, conſtitutis domi rebus, exire parantem, grauibus conſilijs dehortatus eſt: ne ſeque & rempublicam in caſum daret, intermoriturâ, ſi quid ſecius accideret, omni ſpe pacis. Rex enim claſſe ſuâ ſatis confiſus, nec Selandiam, in qua præcipuum ſpei habebat reliquum, aliter defendi poſſe cauſſatus, exiuit, ſicuti ante oſtenſum eſt. E Daniâ in Sueciam venit, Thuillerius, Holmiæ exceptus à duobus Regni Senatoribus die menſis Julij
26. Iul. viceſimâ quartâ: admiſſusque apud Reginam, in hanc ſententiam verba fecit: Regem Galliæ & Reginam Matrem, pro ſingulari in rem Suecam ſtudio affectuque plurimum dolere, ex quo
com

compertum ſit, duo vicina Regna, quæ hactenus in communi Europæ perturbatione quietem agitauerint, nunc non ſine intertrimento pacis publicæ à tot gentibus deſideratæ, inter ſe bello collidi. ſe itaque juſſum omnes pacis reſtituendæ vias indagare, nullo Galliæ lucro, niſi quod Suecorum incrementis ob rationes publicas priuatasque faueret: idque hac ipsâ reconciliandæ gratiæ induſtriâ teſtatum cuperet. Eadem literis ad Reginam Sueciæ & Cancellarium Regni ſcriptis continebantur. Reſponſum: gratam Regis amici ſolicitudinem de concordiâ Septentrionis. Suecos quanquam immaniter laceſſitos, & ineuitabili neceſſitate in bellum pertractos, in gratiam tanti ſequeſtris non recuſare pactionem, niſi Regi Daniæ diuerſa placeant. Ageret Legatus, quæ in rem eſſent: & cum Guſtauo Hornio, circa hoc ne-

gotium mandatis inſtruendo, conficeret præuias conſultationes. Ita in Daniam rediit Thuillerius; remanentibus Holmiæ Belgicis Legatis, qui pridie antequam Gallicus vrbem Holmiam ingreſſus erat, Gotheburgo aduenerant. Ordines enim Belgici eo animorum habitu, quem ſtilo ante ſignauimus, tres in Sueciam Legatos Jacobum Wittenium, Andream Bickerum, Cornelium Staueniſſium: itemque tres in Daniam deſtinauerant: Gerhardum Schaepium, Albertum Sonchium, Joachimum Andreæ: cum his exibat claſſis viginti & nouem nauium bellicarum, cui præerat Wittenius Wittenij, quaſi præſidio futura trecentis viginti & octo mercatorijs. Stetit primo in freto Oreſuntico, ſed negantibus Danis, ferri poſſe inſolitum numerum nauium bellicarum tali loco, egreſſæ ſunt in mare occiduum ceteræ, ſex tantum, vbi

coe-

cœperant conſiſtere, remanentibus. Etiam apud Gotheburgum Danorum inſolentiam perpeſſæ ſunt naues, quæ Legatos vehebant, claſſe illuc aduectæ. præter moras obiectas, inquiſitum eſt, ſi inter comites illorum Flemmingij filius peregre redux lateret. Holmiæ non alia fuit eorum oratio, quam Legati Gallici. additæ Ordinum literæ & Principis Arauſionenſis. Thuillerius ex Daniâ regreſſus, in caſtra Guſtaui Hornij venit, quinto die Octobris, Regemque Daniæ, Juſtino Hoegio & Detleuo Reuentlouio poteſtatem dediſſe retulit agendi de iis, quæ ad auſpicandam tranſactionem præmolienda erant. Agentibus ergo inter Hornium & Danicos illos Cancellarios, Legatis Gallico Hollandicisque tribus in Daniam deſtinatis, conuenit: vt quatuor vtroque ex Regno Senatores plena paciſcendi poteſtate inſtructi inter Calmar- 27. Iul. 29. Octob.

niam & Chriſtianopolim apud Brömſcbroam, qui vulgo limes Sueciæ Daniæque habetur, decimâ quartâ Decembris die congrederentur, ſecuritasque liberrima, loco, perſonis, negotijs vltro citroque expediendis præſtaretur. Hæc ſecuritas, quâ circumcirca locus congreſſus muniebatur, à duobus milliaribus, poſtea ad ſex milliaria ampliata eſt, tempusque menſe vno pro-
20. & 29. Decembr. latum; ſubinde octauo Februarij die definitum eſt. Nam Regina Sueciæ ſuſcipiendo imperio,
8. Decemb. quod impubi eius ætate hactenus præcipui proceres adminiſtrarunt, occupata, eorum præſentia opus habuit, qui litibus componendis Legati erant lecti: nec tantam feſtinationem ætas Legatorum & tempus anni, aliaque eiuſcemodi ferebant. Res hortari videtur ipſa, vt, quæ Regni apud Suecos ſuſcipiendi habendique leges, qui mores, quæ inſtitu-

ſtituta, vſque ad hoc temporis obtinuerint, paucis repetam. Sueciæ ab ultima vetuſtate Reges, pro amplitudine & diuerſitate nationum plures, ſed, ex quo certior memoria Arctoi orbis prodi cœpit, vnus præfuere. Loco libertatis erat, non naſci, ſed eligi imperaturos. populi nomine & votis, adhibito delectorum procerum conſilio, in prato Moraenghio, conſtitutus ſuper ſaxum (Moraſtenium vocant, cuius fragmenta inſcriptis literis antiquis viſuntur,) nouus Rex magna confluentium frequentia deſtinabatur ac ſalutabatur: donec Vpſaliæ impoſitâ coronâ, quod ſolennitatis reliquum erat, celebratum eſt. Præcipuum electionis conſilium & robur, in eo, vt inſignes virtute, indigenæ, & regia, ſi pote, ſtirpe geniti ad faſtigium tantæ maieſtatis proucherentur. Sed inter gentes, ingenio acres, armis ſtrenuas, ani-

mo generoſas, multa potuerunt euenire, quibus in diuerſum tracta ſtudia, rem omnis æui experientia arduam, difficiliorem indies redegerunt. Dici non poteſt, quantum mali in rempublicam inuexerit diſcors, & factionibus, contentionibus, tumultibus inquieta electio: Imprimis poſtquam nullis aut imbellibus jam remedijs, ſæculo ſeſquialtero damna damnis, pericula periculis continuabantur. Inter quæ illuxit fauſtum populis ſidus, Guſtaui Primi ſingularis & vere regia indoles, recreandæ ex longis calamitatibus & erigendæ ab interitu patriæ genita, DEIque propitia in rem Suecam conſilia toto vitæ regnique tempore luculente confeſſa. Eius Regis merita, depulſa præſertim à ceruicibus publicis ſæviſſima Chriſtierni tyrannis, & ordinata ex perturbatione immani reſpublica, admonuerunt Suecos, vt ſuæ ſecuritati

ritati rectius conſulerent, & antiquato electionis periculoſæ ritu, legem ſucceſſionis, juxta lineam agnationis naturali ordine ſeruandam & ſupplendam, Orebroënſibus primum comitijs, ſubinde Arhoſienſibus pleniſſimè ſanctiſſiméq; conſtituerent. Unio Hæreditaria ipſis vocatur, qua Regnum Sueciæ translatum eſt in familiam Guſtaui eiusque poſteros, ita, vt deficiente vno, ſubiret in locum alius ex Regia ſtirpe, à linea ad lineam, ut quisque proximus eſſet. Jnſtaurata denuo hæc Lex, Comitijs Norcopienſibus, 1604.
22. *Mart.*
Carolo IX. Regi, Guſtaui Primi filio tertio, Eiusque poſteris accommodata eſt. Cumque procedente tempore non ſatis vulgo quidam intelligerent, quæ jus hæreditarium fœminarum ad regnum & ſucceſſionem ſpectant, repetita & confirmata eſt, in Comitijs Holmienſibus. In hanc 1627.
ſententiam; vt Guſtaui Adolphi 24. *Dec.*
filia

filia Chriſtina, ſi abſque legitima prole maſcula Is decederet, patrio in ſolio collocaretur. Hic eſt Guſtauus Adolphus, cui merito cognomen Magni, non popularium tantum conſenſus decreuit, ſed omnium judicia nationum affirmant. Regnum accepit à patre Carolo IX. ſibi relictum, ipſo belli Danici tumultu flagrante. Ex quo, cum ſe, vti tempora patiebantur apud ex nec opinato oppreſſos, expediviſſet, ea deinde victor geſſit in Polonis, Boruſſis, Livonis, Moſcis, quæ Heroicos ſpiritus, prudentiam exquiſitam, fortitudinem miraculo proximam abunde demonſtrarent. Sed maioris tamen operis reſtabat moles in bellicoſiſſima terrarum Germania. Quo in ſtatu tum fuerint, qui DEO & Reipublicæ viuere, vt diuina & humana lex poſtulabat, vetabantur, non eſt huius loci ordiri. Conuerſa eſt ſubito fortuna, ſuccubuerunt

buerunt; Regi maximo, firmiſſimi exercitus, peritiſſimi Duces, validiſſimæ opes. Reſpirabat in Germania libertas, & religio; reique Suedicæ ſecuritas & gloria indies augebantur: cum in ipſo ætatis vigore ac tantorum ſucceſſuum curſu Lützenſi acie fortiſſime dimicans occumbit Guſtauus Adolphus, ſuisque 1632. 5. Nov. partibus magnam ſane victoriam, ſed deſiderium longe majus relinquit. Tum ergo à metu luctuque ad curam Reipublicæ non ſine fatali quadam virtute mentes verſæ, domi forisque operam ſedulo & feliciter nauant, ne quid de contextu conſiliorum operumque diuinitus ſuſceptorum diſſolveretur. Succeſſio Chriſtinæ 1633. optimi Regis filiæ, iterum ab vniuerſis Sueciæ Ordinibus firmatur: Tutores impubi eius ætati, & Regno adminiſtratores dantur, Viri ſummis meritis toto orbe illuſtriſſimi, Regio & Regni nomine,

mine, vt vocant Senatores ac præcipuis dignationibus impoſiti, Gabriel Guſtaui Oxenſtierna, Drocetus; Jacobus Gardius, Marſchus, ſeu ſupremus militæ præfectus, Carolus Gyldenhielmius, Ammiralius, ſeu ſupremus claſſium & rei naualis moderator; Axelius Oxenſtierna, Cancellarius, Gabriel Benedicti Oxenſtierna, Theſaurarius. Quinque ſublimia in Regno munera vocantur; quibus qui præſunt, quotiens per abſentiam, aut valetudinem, aut mortem Regis, Filij aut Filiæ, cui ſucceſſio debetur, ætas, tutela; Regnum adminiſtratione opus habet; Tutores, & Regni plena cum poteſtate adminiſtratores conſtituuntur. Ne quid ergo Reſpublica tam periculoſo tempore detrimenti caperet, certa regiminis forma propoſita, & vniuerſorum Regni Ordinum de-
1634. creto approbata eſt. Guſtaui
29. *Iul.* Adolphi Regis memoria valuit,
vt

vt facile omnibus placeret, quod tanti auctoris ingenio auxilioque tribuebatur. Et ſane fatendum eſt, tam præclaras regendæ Reipubl. rationes, & olim in Suecia inſtitutas, & tum perſcriptas eſſe, vt non parum felicitatis & gloriæ Sueco nomini ab hac origine natum partumque exiſtimari debeat. Juris Regij prima & ſumma ratio, Regno auctoritatem, negotijs vim ac ſpiritum conciliat. Rex autem non per ambitioſa certamina quæſitus, ſed ſaluberrima lege ſucceſſionis, vt ante demonſtratum eſt, auito ſolio impoſitus, Religioni ex puris verbi diuini fontibus hauſtæ, ac ſymbolis Eccleſiæ Catholicæ, vt & Auguſtanæ Confeſſionis formula comprehenſæ, & ipſe ſtudet, nec aliter ſacra in vniuerſo Regno fieri patitur. nulla ibi factionum ex diuerſis ritibus nomina, nullæ lites. cærimoniæ templorum ad maieſtatem diuini cul-

tus

tus & ardorem pietatis bene compoſitæ ſpectantur. Conſilium Regi interius, & quaſi cotidianum viri genere ac meritis publicis eminentes, numero, qui videtur rebus ac temporibus convenire, Senatores Regis & Regni appellantur. hos ſuo arbitratu Rex aſſumit, & ad proximum ſuæ maieſtati faſtigium admovet. Viginti quinque his temporibus erant; in quibus etiam ſupremorum quinque munerum honores ante nominati, recenſentur. Conſilij amplioris inſtar habent, Comitia, quæ Rex, quotiens vſus eſt, indicit: coëuntibus quatuor Regni Ordinibus, ex Nobilitate quidem, Comites, Barones, Equites, alijque Sueciæ ac Finlandiæ Nobiles; ex Clericorum Ordine Epiſcopi & Superintendentes Sueciæ ac Finniæ, cum duobus cuiusque Capituli Collegis, & paſtore vno ex binis quibusque diſtrictibus; ex Ciuibus Conſu-

Conſulum vnus, cum Senatore aut viro primario cuiusque ciuitatis; ex Ruſticis, unus de quouis diſtrictu Sueciæ ac Finnlandiæ, congregantur: accedentibus etiam cuiusque prouinciæ Tribuno militari, cum ſuo legato, & qui tertio loco curat, itemque centurione & præfecto de quauis cohorte prouinciali. Vbi Rex propoſuit conſultanda, in ſuo quisque ordo ſenaculo deliberat. dicuntur libere ſententiæ, ac tandem perſcriptæ recitantur. Jnterea Regis & Regni Senatores, ciuili admodum temperamento inter Regem & Ordines poſiti, conſuluntur, & conſulunt, atque ita moderantur negotia, ut exire poſſit decretum Comitiorum, Legis authoritatem apud omnes habiturum. Audiuntur etiam in Comitiis deſideria Ordinum, magno libertatis ciuium quorumcunque argumento. Eſt & in ſubitis arctioris conuentus

 uſus,

uſus, qui Ordinum tamen authoritatem habeat. Cæterum negotiorum ſimul & officiorum ac magiſtratuum varietati diſtinguendæ, ordinandæque, quinque Collegia deſtinantur. Juſtitiæ primum eſt, quo, pro amplitudine imperij, quatuor Tribunalia Regia, Holmienſe, Jenecopienſe, in Suecia; Aboenſe, in Finlandia; Dorpatenſe, in Liuonia continentur. præſidet ſingulis Senator Regni, & Holmiæ quidem Drocetus; conſidentibus ex nobilium ac ciuium ordine delectis. nec detrectare cuiquam horum Judiciorum auctoritatem fas eſt. niſi quod ad vltimum Regis examen & recognitionem reuocari cauſſa poteſt. Jnferioris ordinis Judices, paſſim conſtituti, his quatuor judicijs Regijs rationem quotannis reddunt ſuæ jurisdictionis: ſecundum Collegium, cui Militaris Conſilij nomen, Præſide Regni Marſcho, quic-

quicquid ad copias equitum, peditum, delectus, arma, munimenta, tormenta, ſtructuras operum, omnem denique bellicum apparatum per vniuerſum Regnum, ſubjectasque ei prouincias attinet, ſuâ curâ & diſpoſitione complectitur, & jurisdictione militari gaudet. Tertio Collegio, Naves & omnis copia naualis, cuius magnam rationem haberi par eſt, præſide Ammiralio Regni, committuntur. Quarto Collegio Cancellarius Regni præponitur: ad quod referuntur, quicquid eſt hominum rerumque, ad tractanda conficiendaque negotia publica ſpectantium; tum ſigillorum & monumentorum, omnisque ſcripturæ ciuilis cura. Quintum Collegium Fiſco & Ærario ſtudet, præſidente Theſaurario Regni; in reditibus colligendis, augendis, inſumendis; in fide publica conſeruanda, in ſubſidijs regno parandis. Accedunt

dunt & alia munerum publicorum genera, quæ rebus ſingulis ordine ac ſtrenuè tractandis inſeruiunt; tum præſertim prouinciarum regimen, Caſtellanis & Toparchis partita curarum & miniſteriorum deſcriptione permiſſum. Militiæ admirabilis eſt diſpoſitio: cui vix quicquam in Europa de hoc genere comparaueris. Jta opus eſt in ea gente, cui è manibus arma deponere raro licet. Hinc Ruſſi, nunquam bona fide quieti, pacis fœdera & jurisiurandi religionem ex quauis occaſione conculcant: illinc Poloni ipſum Sueciæ ſceptrum iniquiſſima contentione affectantes, bellum totiens renouant. Accedit ſitus, Danico Noruegicoque limiti vel obuerſus, vel immixtus: cum præſertim antiqui Sueciæ fines in medio freto Oreſuntico deſcripti, poſtquam in citeriora redacti ſunt, multis controuerſijs occaſionem dederint: neque

fere

fere diuturnum ab infeſta vicinia otium contigerit. Sumenda & pro alijs arma. nonne enim magni Germaniæ Principes, ſanguine, affinitate, religione Regibus Sueciæ junguntur? Quibus rebus efficitur, vt pax & ſecuritas neque ſperari, neque conſeruari poſſit, niſi bellicæ virtutis præſidio ſtudioſiſſime omnia muniantur. Armorum officinæ, omnisque inſtrumenti & apparatus militaris copia, vnde non Suecia tantum, ſed exteri etiam populi inſtrui poſſunt. Domi legiones peditum viginti, totidem Tribunis parentes; per Sueciæ & Finlandiæ prouincias, quarum & nomina participant, diſtributæ, accurate ſupplentur. & in pace ad munia militiæ exercentur. Equitum ſingulis prædia attributa ſunt, vnde & ipſi & equus aluntur. ita octo firmiſſima equitatus Suedici & Finnici agmina, quæ hodie non alia, quam pedites appellatione

Regiment.

Regiment.

latione ſolent numerari, ampliſſimis regionum terrarumque ſpacijs commode ſubſiſtunt, & ad ſubita belli præſto ſunt. Magna illis armorum equorumque cura, &, vt militariter ornati conſpiciantur, quotiens recenſionis & probationis cauſſa coeunt, ambitio. Delectus frequens, nouandis ſupplendisque viribus habetur; quo octo aut decem ruſtici, vnum idoneum militem præſtant: ſedecim autem vel viginti eorum, qui nobilibus ſubiecti ſunt, aut prædia privilegio munita colunt, idem faciunt. Jta lectis & tonſura capillorum ſignatis centuriones diſciplinam armorum tradunt, ruſtici pagani victum, & in expeditionem euntibus, viaticum commeatumque ſubminiſtrant. Vrbium munus eſt, nautas ſuppeditare. Fidem, conſtantiam, laborum tolerantiam, robur, Sueci militis, ne longius eatur, poſtrema bella,

la neminem ſinunt ignorare. Quot & quanti Duces ex Guſtaui præſertim Magni diſciplina prodierint, iſta potiſſimum tempora docuerunt, quibus orbatam tanto Rege & Patre Chriſtinam, priſtina virtus & felicitas adeo non deſtituit, vt perpetuis victorijs, inclytum nomen adepta, incomparabilis Reginæ gloriâ cenſeretur, antequam pubertatem attigiſſet. Magna ergo fuit eius diei ſpecies & lætitia, cum expleto ætatis anno octauo decimo, ipſo die Natali, in fine Comitiorum Holmienſium, Regni admi- 1644.
niſtrationem ex manu tutorum, 8. *Dec.*
quos ſupra commemoraui, ſolenni ritu ſuſciperet. Collocatam in Regio ſolio Reginam reuerenter adierunt, qui hactenus Reipublicæ præfuerant, cum cæteris Senatoribus; & voce Cancellarij, vt imperij regendi onus, legitima jam ætate ſubiret, rogarunt; depoſita vicaria digni-

tate, obſequia ſua profeſſi, & præclare in poſterum ominati. Reſpondit Regina decore & apposite; & ſubinde per Cancellarium Ordinibus gratias egit, qui nunquam hactenus obſequio aut forti fidelique opera Reipublicæ defuiſſent; vtque in poſterum quoque, ſicut bonos ciues decet, ſe adhiberent, de ſuo in omnes & ſingulos ſtudio benigne pollicita, admonuit. Admiſſi mox ad oſculum Regiæ manus libandum, gratulationes & vota, magno animorum motu, profudere. Non poterant ſegniter affici, qui veriſſimam tot regum ſtirpem, auitas animi dotes, generoſa oris dignitate vltro confeſſam, intuebantur. Oculorum acies, paterni vigoris æmula, humanitatem eximiam grauitate rectiſſima temperabat, eloquentia prompta, nec vulgaris, hæreditarium & ipſa bonum. Indoles vero, quam vix capere fas eſt, nedum laudare,

magni-

magnitudo animi, conſilium, celeritas cogitationum, judicandi de quibusuis rebus ſollertia, prouidendi dexteritas, omnis ætatis ac memoriæ clariſſimis exemplis comparanda. Aſſiduitate laboris, ſexum; cupidine benefaciendi, ſæculum ſuperauit. Regijs occupationibus non laxamentum, ſed præſidium litteras adhibuit: tantum Græcæ Latinæque eruditionis, nec vulgarem in modum, indies cumulans, quantum ne animo quidem concipere poſſunt, qui non niſi fama tradente accipiunt. Gallica lingua libenter & eleganter vtebatur: cui poſtea Jtalica acceſſit. Parum ſomno tribuebat temporis, remiſſionum parca, deliciarum in victu fugitans. Quicquid in aliena prudentia pulcrum æſtimabat, partem ſtatim redigebat ſuæ. maximis publicisque rebus in illo ætatis flore abunde ſufficiens. Juſtitiæ amorem cal-

 lido

lido æquitatis moderamine gubernare, arrogantes arguere, modeſtos attollere, peritos rerum, arcanis ſapientiæ; elegantes, gratiarum ingenio imbuere; deprehendere obſcuros; dictorum venuſtate ſeria jocosque honeſtare, paucos principum æque dixeris calluiſſe. Hæc igitur erit deinceps aula, in qua omnis Regiæ maieſtatis ſpecimen viſetur; hic quod mirentur exteri; hic quod reuereantur amentque ciues habebunt: Eminebitque nomen Chriſtinæ, in apice & faſtigio laudum Suedicarum, donec vlla rerum memoria durabit. Sed redeundum eſt ad hiſtoriæ ordinem, & in alterum continentem tranſgrediendum: vbi autumnum, & hiemem totam, id eſt, huius anni finem, & ſequentis
1644. initium, ſtrenua vtriusque par-
1645. tis militia inſigniuit. Helmoldus enim Wrangelius à Torſtenſonio, vt prædiximus, cum dele-

ctis

ctis copijs in Holſatiam Jutiamque remiſſus, arcem Pinnebergenſem à Danis obſeſſam liberauit, cæſis obſidentibus, præter paucos, qui nando vitam ſeruauerunt. Hinc Chilonium progreſſus, eodem quo venerat die arcem deditione cepit, gregarijs hoſtilis præſidij in ſupplementa diſtributis, præfectis Chriſtianpriſiæ aſſeruatis. Quo etiam deduci juſſit, quotquot captâ munitione Neoſtadienſi, quæ vltra tres horas vix reſtitit, in ditionem venerant. Jnteruenerat his operibus inſignis illa victoria naualis: poſt quam præfectus claſſi Carolus Guſtauus Wrangelius Femeram recipere ab hoſte conſtituit, euocato ad ſe eo nomine Helmoldo Wrangelio, & in agro Oldenburgico ſtare juſſo, ſi præſidium Femerenſe Lubecam forte conaretur euadere. Sed hoſtis ſub ipſum impreſſionis adornatæ tempus ſubito in Lalandiam profugit.

3. Sept. 1644.

10. Sept.

6. Octob.

13. Octob.

fugit.

fugit. Helmoldus autem auctus jam illis peditibus, quos ex Anckerhelmianâ claſſe in terram expoſitos ante memorauimus, in Jutiam contendit, arcemque Ha-
13. *Nov.* derslebiæ quarto, poſtquam obſederat die, recepit, præfectis in cuſtodiâ retentis, gregarijs inter ſupplementa immixtis, ruſticis ad ſua dimiſſis. Sub id tempus cum deſerto bello Scanico, in Fioniam, militum quod roboris erat, Rex deduxiſſet, Archiepiſcopus autem è paluſtribus numeroſam manum coegiſſet, ſatis intellexit Helmoldus in ſe conflari illam tempeſtatem: Randerſumi, caſtra cito & valide communiuit, duorumque annona menſium inſtruxit. A tergo autem Ripis præſidium impoſuit, loco ad commercia belli connectenda præcipue opportuno. Miſſus eo Mortaignius junior, optio Tribuni, retulerat, locum intra menſem non totum permuniri poſſe,

poſſe, ſibique curam eius rei poſcerat. Nactus eſt tempus pæne alterum tantum, neque parum muniendo profecit. Sed hoſtis totis viribus ingruens, quamuis fortiſſime reſiſtentem, tertiâ oppugnatione ſuperauit. cæſi ſunt ad vnum omnes præſidiarij cum præfectis: Mortaignio promiſſa incolumitas nec ſeruata eſt. Quia enim quingentis amplius capitibus & Tribuni Steinbergij nece ſtetit hæc victoria, Archiepiſcopus ira concitatus, adductum virum eximie ſtrenuum interfecit. Non dubitauerat autem hoſtis, Helmoldum Wrangelium periculo Riparum, extra præſidia, quibus ſe immunitierat, elici poſſe. itaque cum Archiepiſcopus Ripas peteret, Andreas Billius apud Coldingam, cum quatuor millibus ſubſtitit: caſtra Wrangelij, ſi is ad liberandos obſeſſos ſe effudiſſet, petiturus, ac in medio deprehenſum reditu inter-

terclusurus. Et eduxerat caſtris mille quingentos equites Wrangelius, nouemque milliaria progreſſus erat, cum animaduerſo hoſtium conſilio, relegit viam atque apud munimenta ſua diligentius omnia conſtituit. hinc aſſumto omni fere equitatu, denuo ad liberandas Ripas contendentem fama cladis à propoſito auertit. Hoſtem vero à victoria anceps deliberatio tenuit. Helmoldum enim in caſtris ſuis oppugnandum Archiepiſcopus cenſuit: alia Andreæ Billio ſententia: qui præceptis locorum opportunitatibus & communitis ſtrenue vſurum, fruſtra peti diſſeruit; atque, poſtquam non valere ſui conſilij rationem intellexit, equites ſuos ab exercitu, in quo militum vndecim amplius millia numerabantur, ſegregatos, in Fioniam reduxit, vnde venerat, poſtquam Rex Daniæ continentem Scaniæ reliquit.

Archiepiſcopum autem ſupremi vigilum præfecti Bauerus & Alefeldius in paluſtria ſecuti ſunt; maturato feſtinantius itinere, poſtquam Helmoldus diſcordia hoſtium in ſuam occaſionem vſurus aduentare dicebatur. Atque is quidem expeditas cohortes maximis itineribus per Holſatiam omnem Altenauiam vſque rapuit, comparatâque Hamburgo annonâ, Königsmarckium ad Bremenſe bellum reuerſum ſubleuare, detinendo apud paluſtria hoſte inſtituit. Reſpondit prolixe fortuna deſtinatis, vnumque intra menſem longi operis victorias cumulauit: initium & occaſionem ſuæ cladi præbentibus hoſtibus. Bauerus enim & Alefeldius veluti ſecuros oppreſſuri Wrangelianos, delectâ cum manu accurrerant, repulſique ab equitibus ſtationarijs attraxerunt Wrangelium Elmeshorniam. vbi capta impetu munitio- *5. Febr.*

nitione, certatum cum hoſte, qui trecentis amplius cæſis captisue, ad proximum munimentum effuſiſſima fugâ ſe recepit: Bauerus relicto equo brachijs tenus immerſus aquis euaſerat. E noſtris ſignifer cum paucis gregarijs interfecti captique. Contractis deinde hoſtilibus apud munimentum, quod oſtendi, copijs, Helmoldus in Jutiam ſe redire ſimulauit. Hinc ſecuritas apud hoſtem, agreſtium nuntijs nimis facile acquieſcentem; & mox diuiſio copiarum, cui Helmoldus imminebat, ſtatim enim reuolauit ad munimentum, in quo

14. *Febr.* Kranck-Schantze. ducentos tantum reliquerat hoſtis. ijs, cum viderent acceſſus fieri, tormentis vallum quati, foſſamque ab alterâ parte ponte tranſiri, parum fuit ad reſiſtendum animi, deſerto fuga vallo, adituq; tam opportuno, etiam delectam trecentorum manum ſubſidio miſſam eodem metu impleuerunt,

uerunt, vt ad munimentum medio interiectum loco feſtinarent. Sed centum qui tendebant ibi præſidiarij, compertâ clade & fugâ ſuorum, itidem pedibus ſalutem quæſituri, auxerunt infortunium & dedecus partium. nam de ſexcentis iſtis plerique omnes cæſi, aut capti ſunt: gregarijs in ſupplementa diſtributis; præfectis cuſtodia aſſeruatis. Recepti eo dic multi è noſtris, qui Coldingæ & Itzchoæ in ditionem hoſtium venerant. Superuenit Bauerus cum ſeptem peditum ſignis: non tam auxiliator quam fugæ ſocius, quã vix ſeruatus eſſet, niſi loca foſſis conciſa, & obiectu aggerum equis imperuia noſtros attinuiſſent. Poſtridie iterum ſimulato itinere Chilonium petere cœpit Helmoldus: ſed conuerſus ſubito, Steinbergenſem proximam Crempæ munitionem, & in ea centum præſidiarios, cum præfecto cepit, nonnullos occi- 15. Febr.

dit. Eodem dolo, cum progredi videretur, denuo regreſſus arcem Haſelouiam beneficio frigoris adortus intra tertium diem occupauit; cum qua centum milites & præfecti complures in poteſtatem venêre. Ad hunc fere modum, dum it reditque Wrangelius, hoſtemque illuc circumagit, vbi terrorem excitauit, atque aliâ minatur, aliâ irrumpit, ſine iacturâ ac periculo, omnem paluſtrem ditionem, haud dubium huius continentis robur, excepta Crempâ & Gluckſtadio, veluti vna manu occupauit, & incendio vaſtauit. Non minimam huius rei culpam in Bauerum conferebant, qui externæ virtutis invidiâ commoti, tanquam Comiti Penzio valde diſcordem, & propterea defendendis terris, quarum communi ope curam agere debebant, inefficacem criminabantur. Reliquias peditum & equitum apud Stapelholmen-
ſem

ſem munitionem Nicolaus Alefeldius conſtituerat: quas tamen paulo poſt, concludi ab Helmoldo metuens, trepidâ fugâ in Fioniam traiecit. Ipſam munitionem Stapelholmenſem & antea Brunsbuttelenſem idem pauor hoſtium prodidit. Non diſpar fortunæ impetus Bremenſem Archiepiſcopatum Kônigsmarckij armis obruit. Torſtenſonius enim in Saxonia atterendis Cæſareis feliciter occupatus, ad Danicum bellum conficiendum redire, quamquam expetitus & iuſſus, non potuit. nemo ducum erat, qui perſuaderi ſibi pateretur, vt ſubiret molem belli Germanici, cuius contextas publicæ ſalutis dignitatiſque momentis rationes rumpere, anceps & arduum videbatur. Igitur conſultatis exactè cum Carolo Guſtauo Wrangelio & Königsmarckio rebus, illum quidem Wiſmariam; hunc nouis ampliſque mandatis tum

ad alia curanda, tum in Danicum bellum dimiſit: vel auxilio futurum ſi translatis è Fionia & aliunde hoſtilibus copiis vrgeretur Helmoldus, vel Archiepiſcopi Bremenſis opes, ſicut priore anno cœperat, profligaturum. Is devia caſtellum Hornburgenſe, deditione occupauit. Inde in agrum Bremenſem infuſus, Altelandiam terreſtri aditu peti ſimulauit: quo cum ruſtici ad munitiones confluerent, ille milites nauibus impoſitos ad aggerem Albis admouet, à quo ruſtici digreſſi erant. quo conſcenſo reliqui ruſtici abiectis armis profugiunt, milites cæduntur, aut capiuntur. occupato pari felicitate agro Kedingenſi, quo ſe receperant milites ex munitione Hornburgenſi profugi, Königsmarckius ad Stadam vrbem Archiepiſcopi primariam ſubita impreſſione ſubigendam animuma diecit. In ſuburbio contra terram Kedingenſem

ſito

ſito (Haſchuenſhetam vulgo vocant) omne robur loco propugnando aut oppugnando. Expectato igitur tempore, quo Zvvinga defluit, poſtquam ſatis præſidii reliquiſſet in munitione ad aggerem amnis Zvvingæ non procul eo loco, vbi in Albin influit, excitata, Königsmarckius cum peditum cohortibus, quæ ad manum erant, ab utraq; parte aggeris juxta Zvvingam cœpit verſus vrbem procedere, cuius aduentu oppidani mature animaduerſo ; tormentis fiſtulisque maioribus non ſegniter attonuerunt propinquantes. Foſſam quoque defluxu ſtato depletam, & vado tranſiri facilem, recluſis cataractis ita inundarunt, vt brachiis & collo tenus milites eluctari vndis cogerentur. Non deterriti tamen, ſuburbium à centum militibus magnoque ciuium & agreſtium numero defenſum primo impetu ceperunt, multis etiam primariis viris cæſis captis- 13. Febr.

que reliquis obtentu noctis in vr-
bem receptis. E Königsmarckia-
nis deſiderati, præfectus centu-
riæ qui agmen duxit; optio vnus,
gregarii octo: vulnerati pauci.
Inter hunc tumultum portis ſub-
urbij recluſis, duo mortaria ad-
ducta, & in ſuggeſtu conſtituta,
incendia in vrbem ſpargere cœ-
perunt: quæ tamen induſtria ci-
uium fere ſuppreſſit. Sueci quo-
que incenſas ante ab irrumpenti-
bus proximas portæ domos ſum-
14. Febr. mis laboribus reſtinxere: operi-
busque & acceſſibus muniendis
totam noctem exegere. Ortâ luce
oſtenſum oppidanis, quo eſſent
in periculo, ſi placeret vltima ex-
pectare: Affluentibus vndis vr-
bem impetu adoriendam, interea
autem globis ignitis maliſque
Punicis incendendam. Ita dedi-
tur vrbs, præſidiumque dimittitur
Gluckſtadium, exceptâ centuriâ
cuſtodum corporis Archiepiſcopi,
cuius præfecti potiores cæſi ca-
ptiue

ptive erant : hæc cum vexillo retinetur. Exemplum Stadæ Boxtehuda ſequitur. Diutius vim ſuſtinuit Bremeruerda, munitiſſima arx, quæ & ipſa tamen, in ditionem, poſt Martii menſis principium, venit. Inde Otterberga, & mox Rodenburgum ſine exceptione deduntur, alterumque intra menſem omnis Archiepiſcopi ditio in Bremenſi ac Verdenſi agro tenetur. Præſidiis igitur ordinatis, ſuppletis cohortibus, numerato ſtipendio, Königsmarckius ſex millium amplius exercitum, in Germanicam militiam, reuocante præſertim fœderatâ Principe Caſſellanâ, reducit, Helmoldo autem Wrangelio bis mille armatos ſubſidio mittit. Is à ſuperioribus ſucceſſibus Rensburgum obſedit, copiis & milite valde firmatum; eaque in obſidione ad finem vſque belli perſtitit: cum nec veterani damno militis excidium vrbis penſandum 18. Febr. m. Mai.

ducerct : nec otioſus vni loco aſſideret, ſed ex illis ipſis caſtris, nullo non genere impreſſionis hoſtem exerceret ac multaret. Satis autem proſpere in his partibus res gerebatur, niſi quod
10. Aug. Bremeruerda aſtu Eggerici (vice Tribuni is cohorti præerat) in-
1646. tercepta eſt : quem inſequente
5. April. anno, hoſtilia reſumentem, Kônigsmarckius multo oppugnationis labore expellet. Guſtauus Hornius in hibernis Scaniæ conſilia belli in poſterum adminiſtrandi librat: latrocinia, turbas, excurſiones hoſtiles coërcet : valetudinem ſuorum ac inopiam vario prouiſu ſubleuat : in prouincias Suecorum Noruegiam ſpectantes, & hieme valde exercitâ inquietas ſubſidia deſtinat. Ad Daliam enim Wermelandiam & Weſtrogothiam defendendam, præter Gotheburgenſe præſidium, quod caput bello ad Noruegicum limitem dediſſe oſtendimus, pridem

dem Gabriel Gabrielis Oxenſternius &Johannes Wrangelius Tribuni iuerant, ſubmiſſus poſtea Haraldus Stackius & ſupremus vigilum præfectus Guſtauus Otto Stenbockius ſtrenuam fidelemq; operam nauauerunt. Exactus Daliâ & Wermelandia hoſtis, nil præter munimentum à paludibus dictum retinuerat, id ergo obſeſſum, & poſtea inſidiis fruſtra tentatum, cum quinque è noſtris caderent, ſedecim vulnerarentur; denique inopino acceſſu Guſtaui Ottonis Stenbockii, ſine ſtrepitu, deditione receptum eſt. Inde ſtatim ad hoſtilia præſidia & munitionem Magnabroënſem itum: cuius de præſidiariis profugientibus, triginta cæſi. Neque plus animi fuit iis, qui opus Magnorenſe tueri debebant. audito tumultu fugam arripientes, incenderunt prætentam ſibi ab aliquo interuallo, mox & ſuam munitionem. Sequitur eodem pauore

10. Mart.

24. Mai.

validum in Noruegiæ finibus caſtellum Miſcogenſe : quod cum vicinâ beneque munita domo annonaria Torgenſi, tantâ feſtinatione fugientium combuſtum eſt, vt eodem igne ægri triginta circiter conflagrarent. Ita quinque munitionibus hoſtium, vno terroris impetu captis, hoſtis apud inuia ſui limitis & inacceſſa ſubſtitit. Plus laboris fuit apud munitiones, quas Sueci Hallandiæ & Noruegiæ ad Albim Gothicum oppoſuerant. Ex Hallandiâ digreſſu Tribuni Wrangelii, mille hominum manus irrupit aduerſus Möllendalenſem munitionem : quam longe minori numero Mannerskildius Gotheburgo aduectus, & qui ibi tendebat Burcardus Nicolai reiecerunt. Paulo poſt iterum ſimulauit impreſſionem hoſtis : ſed interea alibi ſerio munimentum Scarsdalenſe adortus, ignauiâ præfecti Suedici, nullo negotio cepit, receptiſque dua-

duabus nauibus, aſcendit, ac veterem Lodoſam tormentis infeſtare cœpit: repulſus ſubinde à Tribuno Wrangelio: qui, cum non potuiſſet ſtatim in Wermelandiam penetrare, hic locorum ſubſtiterat, paucisque ante diebus irruptione in Noruegiam facta, munitionem Hiertrumenſem ceperat, & ſexaginta de præſidiarijs occiderat. At à Wänersborgo tertiâ vice fruſtra oppugnato Henricus Bielkius Tribunus Danorum plurimis amiſſis vulneratisque, receſſit. Hallandicam manum, quæ in Suenliungam Kindiæ ſe infuderat, prædarique cœperat, fama aduenturi Haraldi Stackii retro auertit: ſicut & aliam hoſtilem procellam, quæ ex Noruegia ſe in fines Weſtro Gothicos concitauerat, munitionemq; Tôslandenſem ſeptimâ oppugnatione deuicerat. cruentam hanc victoriam Danis fecit, ſingulare præfecti Scho-

22. Iani.

6. Febr.

18. Febr.

man-

manni facinus: qui poſt interfectum non paruum oppugnantis turbæ numerum, cum videret teneri non poſſe locum, inceñſo puluere bellico, ſe, ac hoſtium, ſuorumque plures cremauit. Hæc res effecit, vt Mannerskildius rem pridem agitatam agreſtiumque precibus omiſſam properaret, atque excifis ſoloque æquatis munitionibus plerisq; apud ſuperiora Albis Noruegiæ obiectis, Wänersborgenſem tantum itemque Laerienſem, cum eâ quæ valetudinario Gotheburgenſi appoſita erat, validioribus præſidiis firmaret. Nam tot operibus obtinendis non ſufficiebant militum copiæ, imminutâ præſertim pertinacibus morbis, maxima parte Gotheburgenſis præſidii. Igitur cum poſt hæc augeret in Noruegiâ vires Danus, multaque conaretur, Laurentio Kaggio ſupplementis ordinandis & delectibus exigendis occupato, mandatum,

vt

vt Weſtrogothiæ tuendæ imperatoriâ prouiſione inuigilaret. Is dum periculum Weſtrogothiæ patiebatur, mille amplius militum de ſupplementis ad Guſtauum Hornium miſit. Habuerat ſtatiua Uſtadii Guſtauus Hornius, vnde in Bleckingiam appetente Maio menſe mouere exercitum ſtatuit, vt ex hoſtico victus deinceps ſuppeteret. Tranſitâ igitur apud Ahuſium Helgonis aquâ, coërcendi eminus Chriſtianſtadji rationes diſpoſuit, ac Sperlingio ibi relicto commendauit, compulſisque in ſyluarum latebras centurijs Bleckingicis, quæ apud anguſtias reſtiterant, Selsborgenſem arcem ſudibus ac propugnaculis muniuit, tuendo portui & annonæ aſſeruandæ. omnes hinc ad Malmogiam obtinendam cogitationes, quanquam diſſimulanter conuerſæ, Verum huius conſilii robur vnicum in claſſe Sueticâ reponebatur; quam duobus amplius

plius menſibus ſolicite & fruſtra expectauit Hornius. Nam claſſis illa quam in tria contubernia diuiſam, ſex & triginta nauibus, nautas ter mille trecentos amplius, milites bis mille ducentos ſexaginta vehentem Ericus Ryningius è Sueciâ educere parabat, è portu egredi aduerſantibus ventis, vix altero menſe potuit, egresſaque per quindecim dies tempeſtatibus & ventis varie jactata, quinto demum Julii die ad Bornholmiam ancoras jecit, claſſique Caroli Guſtaui Wrangelii ſe coniunxit. Hæc erat altera Suecorum claſſis, quam Wiſmariæ comparauit Wrangelius, acceptis tamen domo trecentis nautis, quorum alibi tunc magna penuria erat. Immiſſus qui incendium in hanc claſſem ferret, proditor, Wiſmarię deprehenſus affirmauit: mille nummis imperialibus ſe emtum Lubecæ, â viro ignoto, è duabus, quas haberet, ciſtis, va-
rio

rio fomite & automatario ad ignem excitandum opere inſtructis, alteram prætoriæ trium leonum nomen habenti, alteram Draconi inferre debuiſſe. nominauit conſcios Lubecæ & adiutores; qui cum inficiarentur, nihil in poſterum ſciri potuit. Facinoris ſuſcepti pœnam Johannes Greffius (ita enim vocabatur) Pomeranus, atrocem ſuſtinuit, flammis pendens vſtulatus & lenta nece interemtus. Egreſſus autem portu Viſmarienſi Wrangelius, cum claſſem maiorem vento præpeditam cunctari cerneret, ne nihil ageretur, Bornholmiam acceſſit, Nexoamque vrbem tormentis territans, illic loci expoſuit milites: quibus conſpectis profugere incolæ, munitionibus per oram litoris præcincti. oppido direpto duo agreſtium ſigna in ditionem venerunt, cum ſeptem machinis bellicis, in quibus quinque Erici Sueccorum Regis opus,

Glr. Ma.

9. Iun.

opus, domum miſſæ ſunt. conuocati literis ad imperata facienda incolæ, nil detrectarunt. Obſtabat tamen fidæ poſſeſſioni huius inſulæ arx Hammerſhuſia, cui Holgerus Roſencranzius præerat. Huc quoque aduecta claſ-
16. Iun. ſis, breui oppugnatione deditionem extorſit. E noſtris non niſi tres cæſi, ſeptem vulnerati ſunt. præſidii cauſſâ impoſiti centum milites, quorum partem dimidiam Guſtauus Hornius petenti Wrangelio ſubmiſerat. Dum apud
29. Iun. Sandvvicum ſubſiſtitur, grauiſſima tempeſtas claſſem Wrangelianam diſtraxit, læſis & in breuia actis pluribus nauibus; Fortunâ vetere, quæ vocabatur, miſere confractâ, hominibus tamen con-
5. Iul. ſeruatis. Tandem Ericus Ryningius, vt memoratum eſt, claſſem maiorem infra Erdholmiam occurrenti Wrangelio coniunxit: ac de mandatis Regijs cum eo conſultauit. Tria erant,

quæ

quæ moliri jubebantur! Si poſſent claſſem Danicam in ſtatione Hafnienſi ignibus præſertim infeſtare; inſulas maris Balthici adoriri; & Malmogiam maritimâ etiam obſidione premere. Sed conſumpta ferè annonâ, Rynningius opus habebat, è Germanicis portubus cibaria repetere. acceſſit altera moræ cauſſa, dum freti Danici conditio exactius inquiritur. Conſtitit ergo inter Dragoram & Saltholmiam breuia multa eſſe, maioribus nauibus inacceſſa: pontonibus quoque Danicis & demerſis nauibus præpeditum iter. Eandem ob cauſſam Oreſundam quoque jam non niſi ſingulis nauibus tranſiri poſſe, neque notum ſatis nautis alueum. Ita ingreſſum & egreſſum æque periculoſum. Hæc omnia penitius explorauit Rynningius, & ad Guſtauum Hornium perſcripſit; dum claſſem prope Dragoram in ſtatione colloca-

tam habet. Hornius licet videret, ſpem illam, quam in claſſe habebat, minui, motis tamen caſtris ad Malmogiam accedere ſtatuit, vel promtior ad nocendum hoſti, ſi bellum maneret; vel ijs locis ſtaturus, ſi pax conueniret, vnde ex hoſtico ali poſſet, donec pactiones implerentur. Relictis ergo Ahuſij & Selsborgi præſidiis, centurias Danorum Bleckingicas, quæ aſſumtis agreſtibus apud idonea locorum pedem firmare cœperant, Comiti Guſtauo Leuenhauptio ſupremo vigilum præfecto, debellandas tradidit. Is ad Möram communitas in templo duas centurias na-
25. Iul. ctus, gregarios interfecit, præfectos cepit, primoque inde milliari, tertiam quoque incruento prorſus certamine profligauit. Quibus ad hunc modum à tergo peractis Guſtauus Hornius caſtra
31. Iul. mouet, & Johannem Wachtmeiſterum cum parte equitatus ad

Waer-

Waerpingam conſtituit. exercitum reliquum apud Manstorpium, non procul à Malmogiâ ſtare juſſit. ipſe Scanoram cum parte copiarum progreſſus in colloquium cum Rynningio & Wrangelio venit. Negantibus illis, fretum inter Malmogiam & Saltholmiam claſſe inſideri poſſe, hactenus tamen ſibi profuturas naues ratus, ne caſtra in ripis ponenda è mari infeſtarentur, obſidere Malmogiam decreuit. Jam acceſſus facere moliebatur, cum pacis compoſitæ nuntio ab armis reuocatur. Inter celeberrimos Sueciæ duces, Guſtaui illius Hornii nomen jam olim eminebat: poſtquam Guſtauo Adolpho Regi tum aliâs, tum in Polonos bellanti, virtutis militaris indolem, illuſtribus documentis approbauerat. Quem in Germanorum poſtea expeditionem ſecutus, res multas & magnas imperatorio prouiſu geſſit uſque ad illud tem- 7. Aug.

 pus,

pus, quo infelix apud Nordlingam prœlium, ex medio gloriæ curſu, in longam octo annorum captiuitatem abſtraxit virum, cuius in conſilio & operâ, plurimum ſpei Patria repoſitum habebat. Cautis & deliberatis agendi rationibus plurimum ſemper delectatus eſt: Fortunam ſequi non laceſſere, certus. Profunde cogitare; accurate mandare; ſtrenue agere; ſeu natura illi, ſeu conſuetudo eſt. Senatoria dignitas, & quicquid honorum in familiam generoſiſſimam intulit, meritorum amplitudine longe lateque illuſtratur. Hinc auctoritas, grauitate attenti moris non parum adiuta; & caritas popularium, ciuilis animi moderatione potenter inſtigata viſu juxta & auditu venerabilem faciunt. Ceterum, vulgatis inducijs, claſſis Rynningij aſſumtâ pleraq; Wrangeliana, Sueciam; Wrangelius cum reliquis nauibus Wiſmariam

repe-

repetiit: poſtquam à clade Danis inferendâ cœlo ventisque vis illa naualis prohibita eſſet. neque enim præter interceptam ſubinde aliquam nauem Danicam, ad dignum tanto apparatu certamen res deduci potuit. Tertia quoque Anckerhelmio commiſſa claſſis, quæ ex Belgio reparatis viribus Gotheburgum redierat, diu expectabunda ſuas rationes à maioribus illis apparatibus ſuſpendit: neque aliud conari potuit, quam vt percurſaret dimiſſis nauibus maria, intercederet ſubuectionibus vndecunque tentatis in Noruegiam, & præſertim Gotheburgenſem portum tueretur. Quippe Rex Danus viginti ſex bellicas naues, & quadraginta minores, præfecto Ouâ Gieddio illuc miſerat, exitumque obſepſerat, donec caſtigatâ naufragio claſſe, merſaque prætoria Sophiâ, 21. *Mai* cum quâ quindecim nautæ perierunt, ceteris hominibus conſer-

uatis, Calſſundam itum, indeque in Oreſundam properato reditu peruentum eſt. Curam iniecerat Regi Daniæ fama non tantum Rynningianæ & Wrangelianæ claſſis aduentantis, ſed etiam Hollandorum apparatus: qui quadraginta & octo naues bellicas, mercatorijs trecentis denuo præſidium addiderant, præfecto Wittenio Cornelio Wittenij. Is, ambiguum ſe per hæc tempora geſſit, Suecis amicitiam oſtentando, neque Danis vltra ſuſpiciones iniectas quidquam nocendo. Scripſerat Wittenio Vicarius præfecti claſſis Danicæ, propediem ſe exiturum cum nauibus Danicis, nullo claſſis Belgicæ incommodo, cui omnia amica cuperet. Reſpondit Wittenius: Se claſſem Danicam cum parte nauium ſuarum ſecuturum, & quo curſum dirigeret, obſeruaturum eſſe. Idque jam fecerat, cum egreſſas in mare orientale duas

duas naues Danicas, ſtatim duæ Hollandicæ inſequentes, obſeruarent. Neque tamen Suecis itidem aliqua ſubinde interrogantibus, niſi ambigue reſponſum eſt. quamuis fœderati Ordines ſuos legatos depoſita ſequeſtrium perſonâ, inter ipſam pactionem Brömſebroënſem, Suecorum partibus accedere juſſerant. Quieuit ergo Danica claſſis in ſtatione Hafnienſi, vſque ad finem belli. Anckerhelmij naues apud Gotheburgum tamen retinebat metus à Noruegicis Maſterlandiæ nauibus, ſemper illi portui imminentibus. denique quatuor in Albim emiſſæ, vt Gluckſtadio omnia arctiora facerent, interuentu pacis reuocantur. Dimiſerat & ante Regina, vt primum ſpes pacis certior affulſit, literas, quibus præcepit ſuis ducibus, ne tam de proferendis ad vlteriora armis, quam de conſeruando rerum præſentium ſtatu ſoliciti eſſent. *2. Iul.*

ſed interrupit tacitam illam quietem Martis Suedici, Hannibal Seſtedius, effuſis è Noruegia in fines Weſtrogothiæ nouem armatorum millibus. Stabat tum Salenstorpij in diſtrictu Scaraborgenſi, Laurentius Kaggius, vnde & hoſtilia ad Albim Gothicum molimina ex Noruegis obſeruare poterat; & Hallandiam, cuius limiti Haraldum Stackium oppoſuerat. Iuit ergo ex vna parte ipſe, ex altera Stackium immiſit in hoſtem, qui loco quamuis opportuno ad Leryenſia munimenta conſtitutus, poſt breue certamen ceſſit, fugaque pontem à ſe factum tranſcurſauit ac in Hiſingâ ſe præcinxit. irriſui ſimul & probro fuit tanto impetu ſuſcepta irruptio, quâ non modo nihil memorabile geſtum, ſed inaudito ſæuitiæ exemplo Noſocomium Gotheburgenſe exuſtum eſt, octodecim circiter hominibus ſenibus, debilibus, cœcis, mente

mente captis, immaniter occiſis. Concitatus ergo juſto dolore Laurentius Kaggius traiecit copias in Hiſingam, ſtatimque Bahuſiam petere cœpit. cumque præueniſſet hoſtis, opportunosque ſibi tumulos occupaſſet, quatuor eum collibus deturbauit, effecitque vt noctis beneficio Albim traijceret, cum omnibus copijs. Quo poſtridie animaduerſo, Bahuſiæ appropinquauit Kaggius, occupatoque qui arci ſubjectus eſt colle, per ſclopetarios maiores infeſtauit vrbem, arcem, & appoſitas naues duas, tormentis & præſidio firmatas. Sed hæ quidem fugâ litus aduerſum petebant, auctis etiam in interiora Noruegiæ profugorum ciuium compluribus. Auertendo dedecori Seſtedius numeroſam manum juſſit traiecto Albi Kaggium ſubmouere. pugnatum eſt acriter: tyronibus quoque raro exemplo rem vtrimque ſtrenuè ge-

6. Aug.

7. Aug.

rentibus: coactusque tormentis, collem deſerere Kaggius, caſtra reiecto hoſte ſtatim reparauit, machiniſque & pontonibus aduerſus quantamcunque vim præmuniuit. Ceciderunt illo die & priore Leryenſi pugnâ, Danorum quingenti circiter; è Suecis triginta & ſeptem cæſi, octoginta & quatuor vulnerati ſunt. Æger animi Seſtedius etiam conuitijs ſuorum exceptus eſt: exprobrantium inconſultam expeditionem, quam diſſuaſerant, atque iuſſa eius detrectantium. Tanta enim multitudo, vltro laceſſitum hoſtem, non multo plus duobus millibus trahentem non ſuſtinuerat: admiſſumque in Noruegiam qui eiicere auderet, non reperiebatur. Dimiſſæ paſſim manus cum vndique irruptionem minarentur, nihil aliud quam diſtrahebant copias Kaggii, diſponentis ſtationes per totum Hiſingæ ambitum; & præſidia in finibus ordi-

ordinantis. Munitionem quoque vallo, ſudibus & altâ foſsâ præcinctam, quam Scſtedius apud lapideum illum pontem Albi deuertendo inſtratum, excitauerat, nullo ſuorum vulnere noctu occupauit: Bahuſiæ vrbem igne abſumpſit, & ad arcem expugnandam omnia comparauit. Sed Dani primo de pace literis ſuorum edocti, inducias petierunt: inter quas etiam Kaggio domo mandatum, vt arma cohiberet. Dum enim terrâ marique armis res geritur, pacis reſtituendæ vias magno ſtudio indagant; quibus ea legatio, ſicuti ante cœpimus memorare, obuenerat. Tempore ſcilicet pridem deſtinato conuenere Senatores Regnorum: à Sueciâ, Cancellarius Imperij Axelius Oxenſtierna, Johannes Skyttius, Matthias Soopius, Thuro Bielckius: è Daniâ Cornificius Ulfeldius, cui proxima à Rege auctoritas, Chriſtianus Thomæ, 8. *Febr.*

Chri-

Chriſtophorus Urne, Georgius Seefeldius. Sueci Calmariâ Söderacram conceſſerunt, locum hoſpitio legationis deſtinatum: Danos Chriſtianopolis excepit, vbi & Thuillerius nomine Gallico ſequeſter futurus manſit. Belgicorum Ordinum duplex Legatio, altera, quæ in Daniam miſſa erat, Chriſtianopoli ſubſtitit, altera Soderacræ cum Suecis fuit; è quâ ſolus ab initio adfuit Wittenius: nam Bickerus & Staueniſſius, collegæ, Holmiâ domum regreſſi, Suecorum poſtulatis de communi cauſſa & fœdere apud Ordines tractandis, operam dabant. Poſt ſalutationes literis nuntiisque factas, Legatus Gallicus, antequam congrederentur, cum Suecis egit de modo & conſuetudine tractandæ pacis, atque ex ſententiâ Danorum ſcripturam & ſequeſtrium operam colloquiis prætulit: in quibus ad aſperiora verba poſſet deue-

deueniri. in vtrumque ſe promtos Sueci reſponderunt: ſiue priſco more colloqui partes ſatius eſſet; ſiue ſequeſtribus tali labore ſuum munus metiri placeret. Petierunt etiam Danorum nomine ſequeſtres: nè quis ad congreſſum admitteretur, præter nominatim delegatos. Negauit Cancellarius hoc ſuſcepto negotio conuenire: ſe enim non aliter tractaturos, quam vt totum orbem conſcium optent. Inſpectis ergo ab vtraque parte literis, quibus paciſcendi publica auctoritas Senatoribus congreſſuris permittebatur, ventum eſt ad locum præuiâ ſuperioris anni tranſactione deſtinatum. Brömſebroæ â pontibus nomen habet, qui vtrimque collem aquis circumfluum annectunt limiti Suetico Danicoque. indicio eius rei lapis fungitur in medio conſtitutus. Hîc Guſtauus Primus Sueciæ, & Chriſtiernus III. Daniæ, Reges quondam col- 1541.

locu-

locuti erant. Poſtquam tuba ſignum dedit, Senatores Suedici Danicique è tentoriis ante vtrumque pontem collocatis progreſſi, in medio colle, ſequeſtribus ad lapidem, quem dixi, conſiſtentibus, ſibi inuicem occurrunt, junctisque dextris, Cancellarius Regni Suedici in hanc ſententiam orditur: Reginam Sueciæ tum amori pacis inſito, tum ſtudio Chriſtianiſſimi Regis & Fœderatorum Ordinum dediſſe vt per legatos bellum componere, & amicitiam inſtaurare cuperet, poſtquam Daniæ Regi idem placere cognouiſſet. Inſpectis ergo probatisque literis, quibus veniſſent inſtructi, nihil ſupereſſe, quam vt bene precati negotio, animum operamque diligentem promitterent, ac in vicem ſperarent. Eodem nomine, propoſito, ſpe, ſe quoque & Collegas veniſſe retulit Cornificius Vlfeldius; porrectisque iterum dextris

tris diſceſſum eſt; pòſtquam Legati Hollandici Suecos in tentorio appellaſſent, Ordinumque rationem haberi inter paciſcendum, quantam ad commerciorum libertatem attinet, poſtulaſſent, literasque Ordinum, quibus Legationis auctoritas continebatur, tradidiſſent. Eas ad Reginam ſe miſſuros, reſponderunt Sueci; neque quicquam omiſſuros, quo minus fœderis cum Ordinibus, & communis circa rerum commercia commodi memores viderentur, ſi modo & ipſi ſuam opem conferrent. Addebatur; ſperari reſponſum Ordinum, à duobus Holmiâ domum regreſſis collegis impetrandum, ſicùt fœderis ratio non parum in hac cauſſa Suecis Ordines obligantis, tum tranſmiſſa præterito autumno Reginæ poſtulata deſiderarent. Valetudo Thuillerii diſtulit initium tractandi negotij in diem Februarij tertium decimum. quo

cum veniſſet ad Suecos, poſt prandium interrogatus, an Danorum nomine aliquid proponendum ſuſcepiſſet, reſpondit: ſe propterea appellaſſe Danos, qui præter meritum & opinionem ſe bello petitos ſuccumbere Suecis, ex vtraque parte regni ademtas prouincias obtinentibus, dicant: inde ergo principium tractandæ rei expectandum. Ad quæ Cancellarius cauſas belli pridem ſcripto vulgatas eatenus repetiit, ut Oreſunticas acerbitates, ſalua regni incolumitate diutius tolerari nequiuiſſe, oſtenderet; & quando ita placeret Sequeſtribus, promouendæ pacis gratia libellum traderet, quo certis deſcripta partibus nauigandi & commercandi libertas poſtulabatur: declarata ſequentem in modum totius rei æquitate. Regibus „ Sueciæ & ciuibus inde ab anti- „ quo libera facultas fuit, com- „ mercandi, nauigandi atque
trans-

„ eundi ex Mari Balthico Ocea-
„ num atque vice verſa, per freta
„ Danicis Inſulis ac prouinciis
„ interfuſa, ſine ullo vectigali,
„ onere, mora, impedimento.
„ Hæc libertas à Deo mundi diſ-
„ poſitore fundata, naturæ inſu-
„ per & gentium jure nixa, cum
„ aliis quidem nationibus (quo
„ jure quaue iniuria, non diſqui-
„ ritur) per Reges Danorum cœ-
„ piſſet circumſcribi, intra certos
„ limites reſtringi, atque paula-
„ tim vectigalibus impoſitis one-
„ rari; Regibus tamen ciuibuſ-
„ que Sueciæ ſemper manſit inte-
„ gra, & peculiaribus pactis re-
„ ſeruata; Ac licet internatis ex
„ leui occaſione turbis; inter cæ-
„ teras lites, quibus à tempore
„ fœderis Setinenſis hæc regna
„ contigit agitari, non poſtre-
„ mum habuerit locum iſta de
„ vectigalibus imponendis contro-
„ uerſia, libera tamen nauigandi
„ tranſeundique facultas cum ve-

S ctiga-

„ ctigalium immunitate, nun-
„ quam non veteri juri atque
„ conſuetudini fuit reſtituta.
„ Quare neque nunc aliter
„ declarari oportet atque expli-
„ cari, ſi quid obſcuri in pactis
„ repertum perturbationi cuidam
„ occaſionem dederit, quam vt
„ nauigationi & negotiationibus
„ inuiolabilis conſtet in poſterum
„ ſua immunitas, ſicuti jus na-
„ turæ & gentium, tum amicitia
„ utriusque regni poſtulat. Ab
„ anno demum 1631. ſpecie retor-
„ ſionis, nauigationum & com-
„ merciorum curſus in Albi: &
„ in Pomeranis, poſita triremi ad
„ inſulam Ruden, onerari cœpit
„ atque impediri. Quibus præli-
„ batis, cum tempus fauere vi-
„ deretur inter diſcordias Europæi
„ orbis maiora concupiſcentibus,
„ RexDaniæ id agendum ſibi puta-
„ uit, vt auctas mirum in mo-
„ dum per vectigalis Oreſuntici
„ amplificationem opes, ab an-
no

„ no præſertim 1637. nouis ſub-
„ inde artibus ac inuentis, creſ-
„ cerent, & ad opprimendos con-
„ tradicentes, ac tuendum illud
„ per iniuriam aliorum arrogatum
„ jus, uti nunc vocant, ſupe-
„ rioritatis, aduerſus ipſos, qui
„ vectigalia conferrent, abunde
„ valerent. Preſſit hæc indigni-
„ tas reliquas gentes uniuerſas,
„ dum in Regno Daniæ haud
„ quidem negotiantes, neque
„ ulla alia re, ſi uſum aëris &
„ aquæ excipias, fruentes, tot mo-
„ leſtiis tamen ac oneribus, incer-
„ tum ubi & quando modum
„ habituris, citra juris & amici-
„ tiæ reſpectum, mandatu Regis
„ conſtringebantur. Reginam
„ vero & ciues Sueciæ, non gen-
„ tium modo jus, ſed pacta quo-
„ que Regnorum, & perpetua
„ conſuetudo, nunquam niſi
„ bello, aut per iniuriam inter-
„ rupta, pauloque poſt reſtituta,
„ tuebantur. Igitur Rex Daniæ,

„ cum videret, aucta in ceteras „ gentes vectigalia, parum con„ uenire cum immunitate Sue„ dica pactis conformi, aliquid „ ex his eſſe faciendum ſibi judi„ cauit, vel vt commercia Sue„ dica ad inuidiam uſque creſcere „ pateretur; vel vt reſtituta po„ pulis priſtina libertate, conſi„ lium rebus ſuis augendis fir„ mandiſque, ſine ullo ciuium „ onere tam pulchre accommo„ datum omitteret, vel vt vecti„ galia non ſine diminutione re„ dituum Danicorum, tempera„ ret; vel denique, quando cum „ dolore & moleſtia eſſent con„ iuncta reliqua, vt Suecis ſuam „ immunitatem eriperet & acci„ deret. Hoc rurſus directo iti„ nere facere non poterat: niſi „ ab omnibus pacis violatæ pa„ ctorumq; non ſeruatorum incu„ ſari vellet. Itaque obliqua via „ huc itum eſt, vt per ſpeciem „ peregrinarum mercium ſub no-

mine

„ mine Suedico latentium, na-
„ ues detentæ, quæſtionibus, li-
„ tibus, & confiſcatione vexa-
„ rentur, aut ſero, nec niſi poſt
„ alias, quæ tardius venerant, di-
„ mitterentur, mercium præcipua
„ interdicto coercerentur: atque
„ vbi hæc inſtituto nondum ſa-
„ tis faciebant; nec Regina, qui-
„ que eius nomine rem tracta-
„ bant publicam; minutioribus
„ hiſce aculeis mouebatur, ad
„ illam atrocem omnibusque no-
„ tam Suecos tranſeuntes & com-
„ mercantes exagitandi acerbita-
„ tem, anno 1643. ex improuiſo
„ deſcenderetur, nihilque inter-
„ mitteretur, quod ad negotia-
„ tiones Suecorum & nauigatio-
„ nes interuertendas excogitari
„ poterat. Tanta autem vehe-
„ mentia, tanto ardore agebantur
„ omnia, vt nulla prorſus ratio
„ haberetur juris, amicitiæ, fi-
„ dei & pactorum: quæ in alie-
„ num ſenſum trahi, &, vbi

 quid

„ quid obſcuritatis repertum eſſet,
„ aliena interpretatione in præiu-
„ dicium libertatis atque immu-
„ nitatis Suedicæ explicari ſummæ
„ artis, ſummique ingenij habe-
batur. Hiſque enumeratis ad-
debatur; ſi de pace atque amici-
„ tia redintegranda agi oporteat
„ cum ſpe ſucceſſus, ante omnia
„ ſummi iſtius juris, quod Rex
„ Daniæ ſibi vindicet, titulo ab-
„ ſiſtendum, & remedia iis, quæ
„ verbis expreſſa modo ſint,
„ quærenda eſſe. Id quo facilius
fieret, in certos deſcripta arti-
culos, quæ huc ſpectarent, vt
ante diximus, etiam Latino ſer-
mone Sequeſtribus tradita ſunt,
vt examinarent, & cum Da-
nicis Legatis pertractarent; iis-
que ſtatim denuntiarent verbis
Reginæ Sueciæ, niſi minimum
tranſitus per Oreſunticum &
Balthicum fretum maneat li-
ber, ſecurus, extra controuer-
ſiam poſitus, incircumſcriptus,
de

de pace agi non poſſe. Cum Sequeſtres ſtatim perlegiſſent libellum, Thuillerius ſe ſatis conieciſſe ait, hoc iri poſtulatum; neque dubitare, quin Dani Sueciæ incolis conceſſuri eſſent, quod peteretur: de illis autem diſquiri poſſe, qui in clientela Suecorum eſſent. Wittenius Hollandicus Legatus laudabat Reginam Sueciæ, pro omnibus loquentem: cunctas enim nationes grauiter tuliſſe, Danorum in Oreſunda vexationes. Cui Thuillerius: Gallos quoque ſæpe eo nomine offenſos, iniurias tamen, quatenus tanti non viderentur, vt bello vindicari oporteret, toleraſſe. Referebat hac occaſione Cancellarius Oxenſtierna, ſe in congreſſu apud fines anno 1624. inſtituto, ſuaſiſſe ſerio Danicis, qui aderant, legatis, vt omitterent ea, quæ tum in Oreſuntico freto aduerſum alias nationes cœptabant; adjectis diſertis verbis: ſi aliquan-

„ do eadem aduerſus nos Suecos „ conari in animum inducatis, „ futurum eſt, vt nullo modo „ toleremus. Die Februarij octauo Decimo, redierunt cum Thuillerio, etiam ij Legati Hollandici, qui apud Danos ſubſiſtebant; aſcitoque Wittenio, tradiderunt Suecis reſponſum Danorum, addentes: ſe animaduertiſſe in eo aliqua parum ad pacem facientia, ſperare tamen, conſecuturos ea Suecos, quibus pax conueniret. Legati Suedici animaduerterunt, in ſcriptura Danica nihil aliud, quam in dubium vocari Suecorum jus belli in occupata, cumque iis damni reſtitutionem poſtulari. Subinde refutari cauſſas belli, & incuſari iniuriam, ſibi, vt putarent, factam; ad Suecorum autem poſtulata hoc tantum reſponderi, „ pugnare ea cum jure Regis Daniæ in freto Oreſuntico. Quantum ergo utriuſque partis rationes

nes diſtarent, oſtenderunt Sequeſtribus: qui magnopere ſuadebant, omitti de cauſſis belli alias declaratis diſputationem; qua tempus inutiliter tereretur, & animi exacerbarentur. Poſſe rectius ad cætera reſponderi. Huic conſilio obſecuti Sueci, Sequeſtribus, qui die viceſimo Februarij, omnes præter Wittenium, qui vxorem defunctam lugebat, aderant, reddiderunt ſcriptum, quo, ſeruata in aliud tempus confutatione rationum Danicarum aduerſus jus belli Reginæ, ne illam quidem diſputationem de cauſſis & modo ſuſcepti belli, ingredi ſe velle teſtabantur. Quantum ad jus in freto Oreſuntico jactatum attinet, Reginam parum curare, an omnino eſſet, & quid eſſet; nihilque aliud quærere ſibi ſuisque, quam tranſeundi ac tranſportandi libertatem. quæ niſi obtineatur, nullam viam aut ſpem pacis ſupereſſe. Id vt di-

ſerte Danis renuntiarent, & reſponſum impetrarent, quale deceret, Sequeſtres rogabantur. Quibus illi cognitis, intulerunt hunc ſermonem vt putarent, ſatisfieri poſſe Reginæ, quatenus abſtineretur diſceptatione juris, quod in freto Oreſuntico Dani ſibi tribuunt: ſed fore omnino, vt repoſcerent ſuas terras & arces, quas Sueci occupaſſent. Reſponſum eſt: nondum veniſſe tempus de ea re agendi, cauſſam belli ante omnia tollendam, quo facto aliis tractandis locum dari; Reuecti poſt prandium Chriſtianopolim Sequeſtres viceſimo quinto Februarij die redierunt Soderacram, vultuque parum læto, non afferre ſe reſponſum, aiebant, quale vel ſibi vel Suecorum Legatis gratum eſſe poſſet; prorſusque credere, ſcriptis nihil agi, præterquam vt res intricetur. rogare ergo, vt liceret ſibi retinere

Da-

„ Danorum libellum , atque vt
„ alius negotium tractandi modus
eligeretur. Negabant Sueci, reſponderi poſſe, niſi lecto ſcripto; quod ſi non ſatisfaceret expectationi ſuæ, forte tamen conſideratu dignum eſſe; cumque non dubitaſſent Dani Sequeſtribus tradere; nec ipſos quin ederent, cunctari debere. At illi, quanquam bene de Suecorum moderatione ſperarent, commotionem tamen aliquam animorum paci parum vtilem metuere ſe dicebant; itaque disſuaſiſſe Danis ſerio; qui nihil mutari poſſe, cum præſertim Sueci typis omnia vulgent, cauſati ſint. Ad ea Cancellarius, non eſſe quod vereantur
„ cellarius, non eſſe quod vere-
„ antur Sueci publicationem
„ eorum, quæ dicuntur aut fi-
„ unt, ſi præſertim regna in diſſi-
„ dio maneant. ipſam ſcripti Da-
„ nici lectionem oſtenſuram,
„ quid ſperandum aut deſperan-
„ dum ſit. de cætero ſatis ſe animis
ſuis

„ ſuis imperaturos. Tum Legatus Gallicus chartam Danicorum Legatorum nominibus ſubſcriptam exhibuit. Legerunt Sueci coram Sequeſtribus, non leuiter commoti ludibriis verbo„rum, quæ cumulabantur, & „ præſertim jure Regis Daniæ Ore„ ſundico (quod ſuperioritatis vo„ cant) in tantum exaggerato, vt „ in eius poteſtate arbitrioque „ omnis per fretum nauigatio & „ negotiatio reponeretur. quæ „ res ſicut Suecos hoc bello im„ plicuerat, ita niſi remoto tali „ obſtaculo, inutilem ſibi pacem, „ cum ſeruitute ac interitu patriæ „ coniunctam, intelligebant. Petierunt ergo diem ad deliberandum, antequam reſponderent. Ardua imprimis res viſa. ſilentio enim præterire motam litem, periculoſum videbatur, tum ob eos, qui de re tota parum edocti, verba potius, quam negotium ipſum ſpectarent; tum ob Danos, qui

non

non poſſe reſponderi, opinaturi eſſent. Refutatione autem ſuſcepta contentionem apparebat incipi, indignum Legatorum munere; propoſitoque & more honeſtiorum nationum. Non obſcurum erat, Danis adhuc, vt antea, decretum, Sueciæ ciuibus vel interuertere omnem per Oreſunticum fretum negotiationem, vel vectigal extorquere, nam & Sequeſtribus teſtati erant, „ ſi Sueci ea, quam peterent, im„ munitate potirentur, omnia „ penes ipſos rerum commercia „ fore. Id ne fieret, cum præcipua ſibi ope annitendum Dani exiſtimarent, fierique non poſſe animaduerterent, quin inter Pacis tractandæ vias, de illa immunitat agendum eſſet præcidere tali reſponſo rem ſuis conſiliis tantopere alienam voluiſſe, viſi ſunt. Præcipuus interim hic erat ſcopulus, ad quem concordia & quies horum regnorum naufra-

gium

gium fecerat. niſi hoc ſuperato neque ſperari, neque haberi pax poterat. Si enim ad bonas conditiones & pacem, nihil armis & manifeſta juris ratione proficeretur, quid in ſilentio & precibus ſpei? Temporis ergo redimendi, ac ut legatis totiens itandi & reitandi labor adimeretur, miſſi ad Sequeſtres Suanto Banerius cum Secretario Iſraële Iſraëlis, qui poſt id tempus, equeſtrem dignitatem ſuo merito nactus Lagerfeldius appellatus eſt, oſtenſuri: „ Suecorum Legatos, tum regio „ mandato, tum ſuopte deſide„ rio pacem optare: verum cum „ videant, Danos præter omnem „ rationem, iniurias Suecis illa„ tas obtentu juris in Oreſunda „ ſupremi pertendere, tantum eſſe „ ſententiarum diſſidium, vt de „ ſucceſſu negotij plane cogan„ tur deſperare. Sequeſtrium ar„ bitrio relinqui, ulteriusne ope„ ram ſuam à ſe deberi, aut con-
ſilium

„ ſilium rei perficiendæ reperiri
„ poſſe exiſtiment, an & ipſi ni-
„ hil videant, quo progredian-
„ tur: vt quamprimum Com-
„ miſſariis, vel ad continuan-
„ dam pacis negotiationem ani-
„ mum addant, vel omnem ſpem
„ ac laborem ſimul & ſemel adi-
„ mant. Hoc animorum habitu
valde in ancipiti hærere nego-
tium cœpit. pluraque belli man-
ſuri, quam pacis coituræ ani-
maduerti indicia poterant. Se-
queſtres internuntiis Suedicis re-
ſponderunt: non minus ſibi quam
„ Suecorum Commiſſariis diſpli-
„ cuiſſe ſcriptum Danicum, cum
„ ſatis intelligerent, nihil hac ra-
„ tione profici, inuitosque ſe tra-
„ didiſſe; antea etiam ſuaſiſſe Da-
„ nis, vt mutarent. ſed, ſicuti à
„ Suecis impetrari non potuerit,
„ vt in manibus ſequeſtrium re-
„ linqueretur, ita nec à Danis
„ aliud reſponſum eſſe, quam
„ ſe pati non poſſe, vt Regis ſui
ac

„ ac Patriæ ſummum jus (ſupe-
„ rioritas appellatur) in dubium
„ vocetur. poſtquam deinde à
„ Suecis regreſſi eſſent ſedulo ſe
„ oſtendiſſe Danis indignationem
„ Suecorum, & in quo erratum eſ-
„ ſet, addito conſilio: cum ni-
„ hil hoc pacto effici conſtaret,
„ omiſſis mutuis ſcriptis, Seque-
„ ſtres ſiue Mediatores accipere à
„ Partibus conditiones & nego-
„ tiationem tentare debere. Pla-
„ cuiſſe id Danis, ſeque poſtridie
„ venturos, & amplius de re tota
„ acturos. Venerunt, ſicuti pro-
27. Febr. miſerant, Thuillerius, Schae-
pius, Sonckius, iteratisque,
„ quæ memorata ſunt, perſuaſiſſe
„ ſe Danis, retulerunt, vt de tranſ-
„ itu libero ante omnia diſcepta-
„ retur: darent igitur Sueci Me-
„ diatoribus, quæ ſuper iſta lite
„ tractari cuperent. Tum Can-
cellarius Oxenſtiern ade ſcripto
Danico orſus, quod nec in for-
ma, nec in contextu probari po-
terat,

„ terat, etiamſi verba tranſmitte-
„ re voluiſſent, rem tamen iſtam
„ ſine juſta indignatione præteriri
„ nequiuiſſe, ajebat. itaque, niſi
„ dignitatis Sequeſtrium, & unde
„ miſſi erant, rationem haben-
„ dam duxiſſent, non fuiſſe, quod
„ vel unam noctem intercedere
„ paterentur, quo minus remiſ-
„ ſo, quale merebatur libellus
„ Danorum, reſponſo, com-
„ mercia pacis abrumperentur.
„ de jure regali, quod Rex Da-
„ niæ in freto Oreſuntico ſibi tri-
„ buat, ſi non aliunde, certe
„ ex iis, quæ non minus Suecis,
„ quam aliis nationibus, præter
„ jus & æquum, jam ab aliquot
„ annis intentata ſunt, cauſam-
„ que bello præbuerunt, abunde
„ conſtitiſſe: nunquam tamen vel
„ ante audiſſe, vel nunc futurum
„ putaſſe, vt tam clare à Danicis
„ Commiſſariis id diceretur, ſcri-
„ bereturue, quo jus illud, vt
„ ipſis placet, in tantum aduer-

T ſus

„ ſus tranſeuntes & nauigantes
„ extenderetur, in quantum Rex
„ in ſuis terris prouinciisque in
„ ciues ſuos, vel quiuis etiam
„ Princeps ac Reſpublica in ſub-
„ ditos ſibi populos, aut peregri-
„ nos quidem, ſed in ſuis terris ac
„ portubus negotiantes, poſſint.
„ hoc ſi verum ſit, negari non
„ poſſe, quin Sueci bellum in-
„ iuſte ſuſceperint, pacta viola-
„ uerint, neque contradicendi
„ cauſam habeant, ſi quæ preci-
„ bus impetrari non poſſint. Li-
„ berum etiam hoc pacto Danis
„ relinqui, claudere Oreſundam
„ omnibus, peculiare pactum non
„ allegantibus, inſtituere in ter-
„ ris ſuis emporia atque ſtapu-
„ las, atque negotiationem inter
„ ortiuas & occiduas partes eo
„ loco conſtituere, ac pro arbi-
„ trio moderari; omnes natio-
„ nes vectigales facere: vectigalia,
„ ut lubet, augere & minuere,
„ modo directa, modo obliqua
via,

„ via. Quæ omnia profecto, non „ ad Suecos tantum, ſed ad „ omnes nationes, præſertim „ autem maris Balthici & ſeptentrionalis accolas, & prouincias Belgicas pertinere. Igitur „ cum Dani in tantum hoc jus „ pertendere connitantur, adeo „ ſibi rem videri difficilem, vt „ ad vlteriorem tractatum deſcendere, absque nouis mandatis, domo petendis, nequeant. „ alias non improbare ſe Mediatorum conſilium de omittendis „ ſcriptis ad contentionem facile „ flectentibus, ſi res integra eſſet. inter colloquendum Mediatores oſtendebant, nequaquam à ſe probari jus Danis affectatum; alienum tamen putare, ſi directa via id impugnaretur, nouaque ea lis confereretur. Referebant etiam, Danos, cum, in quo verterentur ſtatu res ipſorum, demonſtraretur, reſpondiſſe; non ignarum ſibi quod diceretur, ſed

ſi opprimi debeant, vi ſe malle id fieri, quam eo modo, quo poſſent judicari ſponte ſuum ſtatum prodidiſſe. Suadebant ergo Sequeſtres, vt præcipuum negotium de tranſeundi libertate & vectigalis immunitate, ad eum modum, quem Sueci deſiderarent, tractaretur: nam Regi Daniæ nihil futurum grauius, quam ſi jus, quod affectaret, in litem mitteretur. At Commiſſarij Suecorum, omitti potuiſſe hanc diſceptationem antea ajebant, quam Dani ſuum jus in tantum exaggeraſſent. nunc fieri neutiquam id poſſe. neque enim videre ſe, quomodo negotium pacis nunc tractari queat, absque impugnatione affectati juris, & nouis mandatis. inſpectis tamen denuo mandatis, quæ haberent, conſideraturos ſe, ſi liceat per ea conſilio Sequeſtrium auſcultare, & tum, quæ de tranſitu poſtulanda eſſent, perendie conſignata

tra-

tradituros eſſe. Digreſſis Chriſtianopolim Sequeſtribus, Commiſſarios Suecorum iterum anceps deliberatio tenuit: cum & plurimum mirarentur, rem nunquam diſertis verbis tam aperte jactatam, ſed utraque ex parte prudenter declinatam, de jure Oreſuntico, nunc à Danis tempore maxime alieno, tam importuno inculcari; & conſilio Mediatorum non obtemperare, ſuo pudori arduum exiſtimarent. Petita deinde & accepta prolatæ conſultationis veniâ, tertio Martij die, *3. Martii.* per Guſtauum Bielcke & Iſraëlem Iſraëlis Lagerfeldium ſignificarunt Mediatoribus: Reginæ Regnoq; „ Sueciæ, tum aliis nationibus, „ intolerabile eſſe omnino illud „ jus, quod Dani in tranſeuntes „ ſibi vindicant. igitur, ſi tranſ„ mitteretur ſilentio hæc res, ve„ luti abdicato jure ſuo nihil ha„ bituros Suecos, niſi quod Rex „ Daniæ, quaſi per beneficium

„ indulgeret. ita ſecuritate ipſis
„ omni adempta, fieri poſſe, vt
„ ex leui cauſſa ad eundem im-
„ pingatur lapidem; dilato ſcili-
„ cet non ſublato bello. Demonſtrabatur etiam Sequeſtribus, Reginæ conſilium immobile; quæ bellum profectò continuare, quam talem ſeruire ſeruitutem mallet. Thuillerius, his cognitis, deplorabat nouam controuerſiam; neque ſe videre ſpem pacis reliquam, aiebat: deliberaturum ſe tamen & ſententiam ſuam Suecis oſtenſurum eſſe. Legati Hollandici, proniores huic cauſſæ, nullo modo tolerandum jus à Danis affectatum, omnique Reipublicæ aduerſum, jam olim à Cæſare Carolo & Philippo II. Rege Hiſpaniarum, tum à Fœderatis Belgij Ordinibus hactenus oppugnatum, declarabant: futurum enim, niſi nunc infringatur, vt in meliore Danorum fortuna minus impetrari queat. Eadem poſtea in Col-

legæ Wittenij hoſpitio repetentes, Suecis confirmarunt: contradici prorſus oportere, ſeque ex fœdere cum Suecis ad aperiendum fretum Oreſunticum conaturos, reditum Collegarum Bickeri & Staueniſſii è Patria deſiderare, vt & noua mandata, quibus cum Suecis facere juberentur. cum ſubinde Suecorum Commiſſariis, via inter Soederacram & Chriſtianopolim mediâ, Kappetorpij, Sequeſtres occurriſſent, Thuillerius retulit: Danos, poſtquam *5. Martii.*
„ cognouiſſent, quo loco negotium eſſet, reſpondiſſe; quandoquidem nihil Sueci in medium attuliſſent, & bello tamen cauſſam dediſſe putarentur vexationes Oreſunticæ, inde æquum eſſe incipi negotiationem pacis, ſi diſquireretur, utrum cum Suecis in freto juxta formulam pactorum, an per injurias, actum ſit. Interrogabat ergo, an placeret, hanc ratio-

tionem tractandi negotii admittere ? Deplorabant Suecorum Commiſſarij tergiuerſationem Danorum, cum Sequeſtrium illuſione conjunctam; quippe vim
„ Suecis in Oreſunda factam pu-
„ blicè noſci, nullaque diſputa-
„ tione tolli poſſe; pactorum,
„ quæ ſanctè à Suecis habita, vio-
„ lata à Danis eſſent, auctorita-
„ tem parum tempeſtiue nunc ja-
„ ctari, multo minus inde pacem
„ incipi poſſe: cum præſertim Da-
„ norum actiones cum pactis col-
„ latæ ſatis oſtendant, nihil mi-
„ nus ipſis quam pactorum re-
„ ligionem cordi fuiſſe. Omiſſo igitur hoc conſilio, Sequeſtres petebant, duo poſtrema ſcripta aboleri, retentis prioribus, quod Sueci nimirum initio propoſuerant, ac Dani tum reſponderant. Sueci motam à Danis poſtremo ſcripto controuerſiam, indefinitam tranſmitti non poſse, teſtabantur: ne Dani ſilentium pro-

con-

conſenſu & juris optimi jactura interpretentur. Tum Hollandici Legati, vltro faſſi, jus Danis affectatum, cum præjudicio omnium Regum & Rerumpublicarum commerciis ac tranſitu utentium conjunctum, omnino circumſcribi oportere, rogabant tamen vt conſignarentur aliqua, redimendi temporis ergo, de quibus Sequeſtres tractare poſſent. Excerpta ſunt ergo ex priore ſcripto aliqua, & Sequeſtribus tradita: non ſubſcriptis tamen Commiſſariorum nominibus. Interjectis aliquot diebus reuecti ad Suecos Sequeſtres, ſe, perlectis, quæ tradita erant, primum caput, affectato juri Danico oppoſitum repoſuiſſe ad tempus dicebant, ejuſque rei veniam haud grauatè concedi ſibi poſtulabant: cum non ad Suecos magis, quam ad Regem Galliæ & Ordines Fœderati Belgij illa res pertineat, in qua Sequeſtrium officio rite defungi, *10. Martij*

parum ipſis integrum foret. Re-
„ ſponſum à Suecis, ſibi quoque
„ in animo fuiſſe, declinare illam
„ de jure Regis Daniæ controuer-
„ ſiam, verum quia à Danis tam
„ inſolenter mota, tam vehementer
„ exaggerata ſit, cum maximo
„ præjudicio aduerſum omnes
„ Reges, Reſpublicas, Urbes ne-
„ gotiatione utentes, committere
„ ſe non poſse, quin vel tollatur,
„ vel minimum determinetur.
Neque negabant Sequeſtres, ac-
cidendum eſse jus illud Danicum
& circumſcribendum: ſed præter-
quam quod à principio ſtatim
hanc litem mouere non potue-
runt, ſicut antea oſtenſum eſt,
conſultius etiam putabant, in
contextu negotij, ex occaſione &
aliis rebus jam compoſitis, iſtud
fieri. In quo Sueci, etiamſi nullam
pacis ſpem affulgere putarent,
Sequeſtribus concedere ſtatue-
runt. Interrogati porro Seque-
ſtres de articulis, quibus liber
tran-

tranſitus poſtulabatur, indefinite omnibus Suedicis mercibus, per fretum Oreſunticum importandis aut exportandis, quantum ad Sueciam, Finlandiam, Eſthoniam, Liuoniam, Ingriam, Pomeraniam, Megapolim attinet, retulerunt, Danos diſcrimen mercium conſtituere, quarum aliæ libertate immunis tranſitus ſemper gaviſæ, aliæ ex imperrato peculiari conſenſu transuectæ eſsent: cujus generis nominabantur externi potus, & quæ ad militarem apparatum ſpectarent. deinde non negari à Danis, Sueciam cum Finlandia ex pacto immunes; ſed oſtendi, non eandem rationem eſſe reliquarum prouinciarum, quibus pacta nihil largiuntur: cum earum nonnullæ poſterius occuaptæ, quędam per inducias, aut clientelas annexæ ſint. Sueci, cum præmiſiſſent non eandem rationem eſſe liberi tranſitus per Oreſundam; & vectigalium immunitatis, quam iſta regna reciprocant, expoſuerunt

ube-

uberius, quæ ad peregrinos potus attinent: de iis non alia exceptione in pactis caueri, quam vt regno inuectorum & venditorum nomine, id vectigalis pendatur, quod ciues & incolæ regni ſolent pendere. Tranſitum autem in freto Oreſuntico vi pactorum & veteris uſu conſuetudinis immunem
1643. fuiſſe; donec ante biennium Dani per eiuſmodi callidas interpretationes, aliaque hoſtilia cœpta pacem turbaſſent, & quod jure debebatur, precarium facere conſtituiſſent. Idem circa merces militares & apparatum bellicum eueniſſe, demonſtrabatur. Nam priſtinis temporibus nihil mercium bellicarum regno exportatum; ſed potius neceſſaria literis ſaluum præſtantibus tranſitum, ad Suecos ſingillatim conducta ſunt: Donec Rex Carolus IX. opificia & quas vocant, manufacturas inſtituit, neque tamen propter turbas Regni confirmare potuit. Gu- [illegible] ſtauus

[illegible]

ſtauus poſtea Adolphus Magnus eo rem perduxit, vt quæ olim foris pretio comparabantur, eorum magnus modus Sueciâ venum exportari poſſet. Quoniam autem per Oreſundam raro emittebantur inſtrumenta militaria, priores Reges operæpretium ſe facturos haud exiſtimauerunt, ſi de ea re controuerſiam mouerent potius, quam per literas facultatem tranſducendi poſtularent. Regina quoque, cum jam vt merces cœpiſſent exportari arma & bellici apparatus, patiebatur ſane, Regis Daniæ veniam & literas expeti. Sed moto ſemel bello, recuperanda libertas, juſque à DEO & natura conceſſum, obtinendum videbatur. Quantum ad prouincias attinet, quas Dani volebant excipi, Eſthonia octogeſimum jam ultra annum ſub Suecorum ditione acquieuerat: Liuonia jure belli tenebatur, eodem ſeruanda, donec aliter cum Polonis

con-

conueniret. Ingriam non minus corpori Regni Suedici inſertam, quam Uplandiam, haberi fas erat. Pomeranos & Megapolitanos eo magis ſibi tuendos credebant Sueci, quo conſtaret certius, nullam eos ob aliam cauſsam hactenus vexari, quam quia Suedicis opibus protegerentur. Flexerunt hinc ſermonem Sequeſtres ad id, quo inquiri in naues merceſque Sueticas, ullamque iis moram obiici, omnino nolebant Sueci; exiſtimaruntque poſse rationem excogitari, qua nationes ſaltem aliæ ſub Suecorum nomine & apluſtribus, tranſitus immunitatem potiri vetarentur. Quibus occurrerunt Sueci: ſe nec inuidere cæteris nationibus liberum transitum; nec propter eas onerari velle. Inſtanti tamen Thuillerio ſpes facta, congreſsu proximo, re interim conſultata, de remedio actum iri. Conſiderata ſunt illo die & alia, quæ minus habitura

tura difficultatis videbantur, ſi de reliquis conueniſset. Paulo ante venerat Chriſtianopolim legatus Ducis Holſatiæ Gottorpio, Claudius Qvvale, unde miſſis ad Suecorum Commiſsarios literis Principis, fide muneris ſui facta, admitti poſtulauit. Auditus, querelam inſtituit de moleſtiis & incommodis, quibus dux Holſatiæ propter impreſſionem, à Torſtenſonio factam, inuolutus eſſet; Inde remedium petiit, præſertim autem, ut liberaretur tributo 60000. imperialium nummorum, quos Helmoldus Wrangelius flagitabat: cum Torſtenſonius perſolutis, quæ ante exacta erant, plenam in poſterum immunitatem, conſignatis literis promiſerit. De cetero, commendabat Principis ſui commoda, utque in negotiatione pacis eorum ratio amice haberetur, expetebat. Denique Sangershuſam deſiderabat Duci Holſatiæ reſtitui, pignoris

loco ab Electore *Saxone* olim traditam, interceptis bello jam per aliquot annos cum ſorte uſuris. Reſponderunt *Sueci*: nihil quidem ſibi de his rebus mandatum; quia tamen haud ignota eſsent, de quibus Legatus egerat, non celaturos ſe animi ſui ſententiam. Et belli quidem *Suecis* extorti cauſſas minime in obſcuro eſse; quod autem inde ad Principem amicum, cuius terræ hoſtilibus permixtæ ſunt, aliqua incommoda peruenerint; vicino imputari debere: cum ſatis conſtet, bella non ita geri poſse, quin corripiant circumpoſita, & cum noxiis innocentes inuoluant. Quæ de remedio & tributo allata ſint, ad Reginam referri fas eſse. In pacis negotio nihil omiſsum iri, quod ad commoda Principis pertineret. *Sangershuſam* armis non Holſatiæ Duci, ſed Electori *Saxoni* ademptam jure belli obtineri, ideoque manente bello à Regina

repeti

repeti non poſſe, ſed aut ſolutionem nominum, quam deſideraret Princeps, ab Electore flagitandam, aut finem belli expectandum. Quod ſupereſt, Reginam Sueciæ, Principi Conſanguineo omnia fauſta & amica cupere. Hæc ſe in vicem conſilij reſpondiſſe, addebant; relaturos ad Reginam omnia: cum præſertim Chriſtianopoli ſubſiſtere, atque negotij exitum opperiri Legatus conſtituiſſet. At ille, gratijs actis, cum literas ad Reginam inſuper dediſſet, pranſus cum Commiſſarijs, Chriſtianopolin redijt. Non tamen deſtitit poſtea vrgere negotium, & exhibita pactione Torſtenſonij, Chilonij perſcripta, contendere, vt Cancellarius interea, dum Reginæ literæ expectantur, Helmoldum Wrangelium de remittendis tributis moneret. Gratificatus eſt hactenus Legato Cancellarius, vt Helmoldo ſub finem Martij ſignificaret, 3. *Iunij.* 1644.

parcendum eſſe Principis amici terris rebusque, quantum ratio belli & militum conſeruatio pateretur. hæc enim cautio, quamuis Legato omittenda videretur, abeſſe non poterat. Sed redeundum eſt ad labores Sequeſtrium; qui cum Danis iſta fere egerunt: vini ac peregrini potus immunitatem concedebant Dani. inſtrumentis militaribus petendum literis tranſitum, minime denegandum, quotiens opus eſſet, ajebant: laudantes pactum anni 1624. Monentibus autem Mediatoribus, fruſtra ad pacta prouocari inter arma; neque minus inſtrumenta belli & apparatum militarem genus mercis eſſe, quam reliqua quibus immunitas debetur; non ademerunt denique omnem ſpem conſequendi, quod peteretur. De prouinciis acrius diſputatum; Danis ita interpretantibus deſideria Suecorum, quaſi in ſuas terras ciuesque omnia

pertrahere commercia, Regno autem Daniæ exitiabile hinc detrimentum moliri, agitarent. Circa Pomeranos & Megapolitanos inprimis dubitatum: quos Sueci impenſius ſibi tuendos judicabant, ſuis hactenus præſidiis defenſos; ſuo patrocinio ex fœdere Guſtaui Magni cum Ducibus earum terrarum icto, commendatos; & propterea diminutione priſtinæ immunitatis, à Danis mulctatos. Ex omnibus tamen difficillimum tractatu videbatur, quod Dani inſtantiſſime flagitabant, de Certificationibus, quas vocant, effecturis ſcilicet, ne ſub nomine Suedico totus orbis libero frueretur immunique tranſitu. Rogabantur ergo Sueci, vt reſponderent, quod referri poſſet Danis, ſemper conquerentibus: „Sequeſtres multa quidem ab il„lis poſtulare, nullam autem in„uicem gratificari gratiam. Cancellarius Oxenſtierna, poſtquam

diligentiæ Mediatorum gratias egiſſet, & de Commiſſarijs Danicis, in re facili moras nectentibus, atque adeo ſpem majora componendi pæne adimentibus, conqueſtus eſſet, declarauit iterum: quomodo circa peregrinos potus formula pactorum per alienam interpretationem eluſa, neque moris conſueti ratio habita eſſet. quod ſubinde jactetur, propter tributa in Suecia exigi ſolita vectigal vinis Suedicis in Oreſunda ante biennium impoſitum, id vltro refelli literis Danorum ad Senatores Regni Suedici exaratis; quæ Mediatoribus ſuggerebantur. Armis & inſtrumento militari, vt & prouincijs, eadem poſtulari, quæ ab initio. At in diſtinguendis mercibus Suedicis ab aliarum nationum bonis, nullum ſuppetere conſilium, quo non perturbentur commercia, nouisque tricis mate-

ries

„ries præbeatur, vnde expediri
„haud minus ægre olim, quam
„nunc liceat. cumq; non agnoſci
„queat vllum Regis Daniæ jus,
„exigendi à tranſeuntibus vecti-
„gal, itaque vnici loco reme-
„dij fore aduerſum metus futuri
„temporis, ſi traditam à majori-
„bus ditionem æqui bonique
„conſulat, neque ampliora con-
cupiſcat. Quo in loco non deſine-
bant Sequeſtres deſiderare, ne
alij Suecis quantum ad immu-
nem tranſitum, æquarentur. Mo-
nuitque Thuillerius, æquitati con-
ſentaneum eſſe, ne Sueci, ſi ſuis
prouincijs omnibus, quod pete-
batur, impetrarent, pro alienis
tantopere niterentur. eo maius
incrementum hinc vtique com-
mercijs Suedicis promitti, quo
magis immunitate cæteros ante-
ſtarent. Jd ſicut non abnuebat
Cancellarius, ita non inuidere
ſe aliis, præſertim amicis & fœ-
deratis eandem fortunam, teſta-

 batur,

batur. Conuerſusque ad Legatos Hollandicos, videtis, inquit, „quæ nobis offerantur: quod ſi „noſtris tantum commodis ſtudere animus eſſet, queri non „poſſetis, vos præteritos eſſe. ſed „optamus, vos eadem libertate „potiri: niſi ſeruitus iſthæc potius vobis cordi eſt. Tunc illi non continuerunt ſe, quin erumperent in verba ſtudio partium imbuta: præſertim Wittenius. Jnterrogauit ergo, non ſine ſtomacho Thuillerius: an hoc eſſet „Sequeſtrium partes implere? Jn hoc congreſſu, cum iterum jus Danicum in Oreſunda affectatum attingeretur, Sequeſtres, commodius à ſe tempus expectari oſtenderunt; cum hactenus illuc perueniri non potuerit, ſatisque animaduerterint, Regem Daniæ malle bello confligari, & vel vltima experiri, quam illo jure cedere; Jbi tum Suecorum Commiſſarij citra ambages teſtati non

non poſſe indefinitam prætermitti hanc litem, ſibi quoque nunc potius quam aliâs, ſi armis agi placeat, bellum eligendum, oſtenderunt. Digreſſis reliquis, Thuillerius cum Suecorum Commiſſarijs Sœderacram pernoctatum venit, quo paulo ante perlata erant noua è Suecia mandata, de impugnando jure Regis Daniæ; Quibus perlectis Cancellarius poſtridie apud Legatum Gallicum antequam diſcederet, grauiſſima oratione queſtus, Danorum animum à pace alienum, & ſcripti virulenti acerbitatem, tali negotio, talibus viris indignam: cum cauſſas belli neceſſarij breuiter perſtrinxiſſet, incommoda Danis hactenus illata, cum magnificis eorum verbis de jure Oreſuntico contulit: & quam non deceret præſcribere leges, flagitare reſtitutionem amiſſorum, ante compoſitam litem primariam, demonſtrauit, neque afferri iſta ja- *14. Mart.*

ctanter; ſed vt conſiderarent tandem Dani, quo loco res ipſorum ſitæ eſſent, ſimúlque meminiſſent, quomodo antehac in negotiatione pacis apud limites re-
1613. gnorum inſtituta Suecos tractaſſent, quibus vix nomen reſtitutionis licebat vſurpare, donec præcipuam litem (quamuis bonis rationibus nixam, ipſis largirentur. Suecos ab initio hujus negotiationis ſatis habuiſſe, ſi ſuis tantum ciuibus caueretur: poſtquam autem tam ſuperbe litem de ſupremo jure mouere cœperint Dani, nullam niſi eo ſublato ſecuritatem Suecis relinqui. Qua occaſione ingreſſus in ſermonem, ſuper illa ſecuritate conſtituenda, qua fundari pacem oporteret, injecta mentione de freto Oreſuntico partiendo; memorauit deinde domo ſubmiſſa mandata, quibus contradicere Danico iſti juri juberentur: atque ſi porro abnuant Dani, ſimpliciter atque di-

ſer-

ſertis verbis reſpondere, Calmariam abituros Commiſſarios, denunciauit. Perturbatus valde his verbis Thuillerius, interpoſita mora, poſtridie ſe cum reliquis Mediatoribus Kappetorpij occurſurum Suecis, vt amplius conſultaretur, promiſit. Quod cum factum eſſet, die Martij quinto decimo Thuillerius repetito ſermone Suedicorum Commiſſariorum, difficultates, quibus obſepta eſſet abdicatio juris Danici, quippe cum ſummo Regis dedecore conjuncta exaggerauit, atque vt in alium ſaltem locum differretur ea quæſtio, contendit. quod ſi enim in fatis ſit, negotiationem pacis abrumpi, tolerabilius fore, ſi in articulo ſecuritatis id accideret. „Dicebatur contra: Quandoquidem declinatam Suecis quæſtionem Dani vltro mouiſſent, „dum poſtulatis eorum nihil aliud quam Regis ſui jus oppo- „nunt, abſque quo conuulſo ni-

„hil ſpei Suecis ſupereſſe. me-
„lius profecto in hac cauſſa pacis
„commercia abrumpi, vbi totus
„orbis cum Regina ſentiat aduer-
„ſus Danos in præjudicium
„omnium nationum poſtulan-
„tes, quod non debetur. Non abſtitit tamen Thuillerius, quin peteret, quod cœperat: atque inter multos ſermones, poſtquam non mirari ſe dixiſſet, quod Regina cautionem non verbis, ſed rebus nixam, quia pacta non valuiſſent, deſideraret, de Oreſundæ partitione &Helſingburgo retinendo quædam dubitanter jecit. Vno ore denique Sequeſtres, ne dubitarent Sueci, diſputationem de immuni tranſitu, agitari cœptam, præferre alijs rebus, rogitabant. Suecorum Commiſſarij, cum ad deliberandum, quod factu optimum eſſet, receſſiſſent, magnopere à ſe cottidiana quodammodo Reginæ mandata in re tam ardua deſiderari debere,

anim-

animaduertebant. Quoniam autem omnino Mediatoribus gratificandum eſſe videbatur; ſimul etiam Fœderatorum Ordinum ſententia atq; de ſucceſſibus Torſtenſonij certiora propediem expectabantur; neque occaſio deinceps abeſſe poterat aduerſum illud jus Oreſunticum diſputandi, ſi ſpes pacis intercidiſſet; itaque reſponſum eſt in hanc ſententiam: „decretum ſane Suecorum Commiſſarijs fuiſſe, nullam amplius negotiationem pacis admittere, antequam Rex Daniæ, juri, quod jactaretur renuntiaſſet, neque ſatis apparere, quomodo excuſari apud Reginam mutatus ordo queat: inſtantibus tamen Sequeſtribus hactenus obſecundari, vt dilato jure Oreſuntico in articulum ſecuritatis, interea de libero immunique tranſitu pertractetur. prorſus enim reſeruatam intelligi debere illam quæſtionem, ſi prius

„prius conſtiterit, quid Dani re-
„ſarciendis damnis offerre decre-
„uerint. Jta tum diſceſſum eſt. Hoc ipſo autem die Johannes Skyttius è Legatione Suedicâ ſenio potius quam notabili morbo inde à primo apud Brömſebroam congreſſu languens, fato functus eſt. quem virum ſua induſtria, doctrinarum ſtudijs non parum adiuta, Regis Guſtaui Adolphi Magni fauori apprimè commendauerat, & ad Senatoriam dignitatem, quæ præcipui decoris eſt, prouexerat. Legatus bis in Angliam iuit; magnamque muneris præclarè obiti laudem retulit. multa præterea in Regno & magna negotia fidei ipſius & prudentiæ commiſſa ſunt. in quorum tractatu gloriam nominis ſui vel impleuit ſemper vel adauxit. Jn Academia Vbſalienſi, cuj Cancellarius, ſiue ſummorum priuilegiorum cuſtos & conſeruator datus erat, illuſtre monumentum ſuæ liberalitatis

indulgente Rege, extare voluit, Profeſſorem præter Regios, Eloquentiæ & Ciuilis prudentiæ, Skyttiano nomine & ſtipendio in perpetuum gauiſurum. Jn locum tanti viri ſubmiſſus poſtea domo eſt Thuro Sparrius: Sequeſtribus etiam deſiderantibus, expleri numerum, aut nouas Reginæ literas impetrari, quibus trium Commiſſariorum negotiationi, eadem quæ antea quator Legatorum Collegio inerat, auctoritas conſtitueretur. Ceterum Sequeſtres, diſceptatis diligenter, quæ cum Danorum Commiſſarijs tractanda ſuſceperant, ad Suecos reuerſi, de ſingulis ad propoſitum caput controuerſiæ ſpectantibus, quid impetrari poſſet, oſtenderunt. Finlandiæ, Jngriæ, Eſthoniæ ciuibus concedebatur plena immunitas, ſi Danis reciprocum jus illis in locis decerneretur. Jd alienum exiſtimabant Sueci, qui ciuium ſuorum immunitatem, *19. & 22. Martij.*
non

non pactis tantum (quanquam & illa in hoc negotio nil niſi jus gentium declararent) ſed inprimis naturæ & gentium jure fundabant. Pro Liuonia quoque jure belli & pactione induciarum poſſeſſa, & deinceps citra arbitrium aliorum poſſidenda, quæ poſtularentur, non beneficij, ſed juris eiuſdem nomine præſcribi, confirmabant. Nec minus Pomeranis & Megapolitanis, Wiſmariæ inprimis, (de Roſtochienſibus enim nullus ſermo erat) gentium jure vindicabatur, quod Dani pactis peculiaribus metiri malebant. Illa enim pacta ſuam vim amiſerant, ex quo Dani ante aliquot annos, eos vexare, ac pro hoſtibus habere cœperant, interdicto in Oreſunda & mari Balthico negotiationis vſu, captis etiam per naues ſtationarias, illorum mercibus nauigijsque. cuius generis multa acciderant, antequam Sueci &

Dani hoc bello implicarentur: vt cauſſa eius acerbitatis non poſſet in aliam rem conferri, quàm quod Pomerania & Megapolis præſidijs Suedicis protegerentur. id quod ex ipſis Danorum literis reſponſisque docebatur. priuilegia, quæ offerebantur, cum Hanſeaticis Ciuitatibus communia, ante bellum poterant locum habere: nunc alia rerum facies erat. De illis autem, quæ Pomerani & Megapolitani in Dania & Noruegia poſſent ſibi vindicare, ſicut non contendendum ſibi Sueci exiſtimabant, quin ad pactorum formulam exigerentur, ita, quæ natura & fas gentium, non minus ijs quàm alijs tribueret, nolebant dimittere. Et meruerat egregia fides, quam per bella Germanica Pomerani Suecis approbauerant, vt ipſorum deſideria ſubleuarentur: aderatque miſſus eo nomine à Pomerania Paſcouius; qui anno

demum

demum cIↄIↄcxxxvIII poſt obitum Ducis, jura Pomeranorum in dubium vocata, & quæ ex eo tempore propter Suecorum amicitiam paſſi ſunt, commemorabat, atque Commiſſariorum patrocinio hanc cauſſam ſummopere commendabat. Bellica inſtrumenta in genere mercium exportandarum comprehendi patiebantur Dani: ſi modo iis, quæ importarentur in mare Balthicum, venia à Rege peteretur. Non tulerunt Sueci, reſeruari hoc pacto Danis jus, quod in merces bellicas ſibi arrogauerant. Circa diſtinguendas aliqua literarum nauticarum ſignificatione merces Suedicas & peregrinas, hæſitatum eſt: cum Sueci ſatis equidem non præuiderent modo, ſed prædicerent, quantum mercatores pro ſuo quæſtu aduerſus commoda Regis Daniæ annixuri eſſent, ſi in poſterum non mitius cum peregrinis in Oreſunda,

quam

quàm hactenus factum erat, ageretur. Jd tamen periculum, vt ſuo juri paterentur fraudi eſſe, induci non poterant ex tempore; ſed deliberaturos ſe, ſi qua excogitari poſſent, profitebantur. Hæc duobus congreſſibus acta, ſpem paciſcendi de tranſitu Oreſuntico haud paulo minus dubitabilem reddiderunt. Quippe Torſtenſonij victoria Jancouienſis, tum Königsmarckij & Helmoldi Wrangelij ſucceſſus in agro Bremenſi Holſatiaque, de quibus antea dictum, haud parua fuerunt Danis & Thuillerio incitamenta, vt hoc ipſo menſe Martio tota lis 26. *Mart.*
de nauibus mercibusque componeretur. cum præſertim è Belgio etiam nuntiaretur, Ordines de jungendis cum Sueciæ Regina armis agitare, Hollandis ac Weſtfriſijs decernentibus. Conuenit ergo, ſicuti formula pactionis late per ſingula exhibet; omnibus Sueciæ, Finlandiæ, Jn-

griæ, Eſthoniæ, Liuoniæ ciuibus, magiſtris nauium, exercitoribus, nautis, itemque mercibus, nullo genere excepto, etiam armis & bellicis inſtrumentis, liberum per maria Oreſunticum & Balthicum tranſitum, cum immunitate vectigalis, more antiquo in poſterum ſartum tectum eſſe conſeruandum; abrogatâ omni detentione, inquiſitione, aut quacunque moleſtia. Atque ne deinceps è literis naualibus, quas Certificationes appellant, controuerſia reſurgeret, certa formula pactis inſerta eſt, qua tum Suedicis mercibus onuſtæ naues, tum quæ partim Suedicas partim alienas portarent inſtrui deberent. Deſcriptum etiam, quid in occurſu mutuo aut apud caſtella Oreſuntica, & Nyborgi à nauibus exigendum; ſicuti &, quid in copijs militaribus per fretum Oreſunticum nauigantibus tenendum ſit. Albis Gothicus ad fines

fines Noruegiæ & Weſtrogothiæ, repurgato alueo, priſtinam libertatem recepit. vectigal Rudenſe ſublatum; nec minus Glückſtadienſe, quantum ad Succos attinet, omiſſum. Jmmunitas mercantium, quam in Suecia Dani & Noruegi, in Dania & Noruegia Succi antiquitus habebant, ſaluo jure immunitatis Suedicæ in Oreſunda, abrogata eſt, ne litium materies ſubinde exiſteret. Pomeranis, & Wiſmariæ reſtitutum jus antiquum, pactione Othonienſi deſcriptum. Ut ha- 1560.
ctenus proficeret negotiatio pacis, victoria Jancouienſis, vt ante cœpimus dicere, haud parum profuit. Non omittenda igitur videtur quædam eius rei commemoratio. Torſtenſonius vbi animaduertit, Cæſareos in Bohemia, quo ſe etiam exiles reliquiæ concluſionis Bernburgenſis & Magdeburgenſis, quæ maximæ inſtar cladis fuit, receperant, vires,

& bellum reſtaurare; illuc ſibi quoque ſine morâ contendendum exiſtimauit. Nam ſi impediri non liceret coitiones hoſtilium copiarum, Ragozio tamen animum addi, Gallorum deſiderio de communibus propoſitis morem geri, tum translatis in Cæſaris patrimonium armis, conſilia pacificationis Oſnabrugenſis maturari, Pomeranis denique & Megapolitanis ditionibus ſecuritatem præſtari, cernebat. Et hoſtis quidem ad reparandam fortunam, nihil ſibi ad ſummam induſtriam & feſtinationem reliqui fecerat. Hazfeldius, qui ſummæ rerum præeſſet, lectus; Gœzius ex Hungaria accitus; Werdanus cum Bauaricis copijs adeſſe juſſus. his, vt in Torſtenſonium irent, & poſtquam vltro ipſum aduentare cognitum eſt, prœlio confligerent, mandatum. Præſtabant numero equitatus: peditatu Torſtenſonio pares. qui pugnam ſibi minime detrectandam

ratus

ratus, itinere varie commutato, locum & tempus dimicandi aptum, quaſi aduerſus inſequentes quæſiuit. ſed dum hoſtes eodem conſilio vtuntur, moram aliquam neceſſe fuit interuenire: donec die feſto memoriæ S. Matthiæ dicato, apud Jancouiam, locis propter colles & ſyluas maxime inæqualibus, adeoque varios caſus recipientibus, toto die acerrime concurſum eſt. Jngenti denique clade proſtratis hoſtibus, occiſo Gözio, Hazfeldio & magnis ducibus alijs captis, tormentis cum omni inſtrumento caſtrenſi in ditionem redactis, (nam impedimenta ante certamen in locum tutiorem translata erant) victoribus Auſtria patuit, magnorumque ad ſummam belli conſiliorum & profectuum occaſio nata eſt. Sicut non leuibus indicijs fateri poſſunt, preſſus ſeruitute Danubius, tentata Jmperij clauſtra, terror ad portas Viennæ pro- 24. Febr.

prolatus. Jn poſtrema hac de ſeptem majoribus, ab initio Suedicorum in Germania armorum pugnatis pugnis, Cæſareis inter multos rectores incertum regimen, & dum plures imperare cupiunt, artes ducis defuere. parum certe aut nihil arbitrio Hazfeldij, cui ob inſignem militarem famam, ceteri parere juſſi erant, actum eſt. At apud Suecos Torſtenſonius, maximis quibusque omnis æui ducibus comparandus, prouiſu, diſpoſitione, omnique imperatoria virtute in tantum illo die inualuit, vt promptiora omnia ſucceſſori tradere potuerit, ſi tum miſſionem impetraſſet. Cum enim crebra valetudine debilitatus, pæne defectum robur artuum, ſola firmitudine animi ſuſtineret, ſæpe in alium transferri impoſitam ſuis humeris molem petijt: ſed tunc iterum in annum ſequentem dilatus eſt. Videbat Suecia, quantum huius viri ope pro-

profeciſſet: qui à puero bellis primum Liuonicis innutritus, Guſtauum Adolphum Magnum, magiſtrum per omnia clariſſimæ indolis, & ſubinde teſtem habuit; ſi teſtimonium potius, quam diuinatio dici debet, quando ducis perfecti munia hunc è paucis obiturum, prædixerat. Cuius rei fidem non attinet per cetera militarium officiorum operumque decora affirmare, ſi tempus illud agitemus, quo domi jam quodammodo ad quietem valetudini curandæ neceſſariam compoſitus, illuſtriſſimo duci Banerio ſucceſſor expetitus eſt. Ejecta erant paſſim locis opportunis, præſertim per Saxoniam, Suecorum præſidia: Sileſiâ amiſsâ, ne Görlicium quidem in Luſatia, ſingularis Wanckii in propugnando virtus tenuerat: Guelferbyti obſidio, & mox fœderatorum vires, ſolutæ: apud exercitum duces diſſidio, milites querelis, hoſtilibus inſidiis op-

nue adminiſtrata ſunt, tum Archi-Dux Leopoldus Guilhelmus delectus eſt, qui auctoritatem aulæ & dignationem Cæſaris ad exercitum ferret. cuius ductu poſt res vtrinque fortiter geſtas, ventum eſt ad fatales Lipſiæ campos, & cruentum illum nomini Germanico diem, quo Torſtenſo- 1642.
nius, nobiliſſimum Cæſaris exercitum, non ſine magno labore atque diſcrimine profligauit; omnique præda cum ducentis circiter ſignis potitus, ea deinde geſſit, quæ alijs locis retulimus. Expedita vero in conſilijs capiendis dexteritas, in exequendis diſpoſitio, erat. Jngenijs quæ magnarum rerum adminiſtrationi adhiberet, eligendis & conciliandis, ſine vlla nationis aut conditionis æmulatione, candore beneuolentiſſimo ſtudebat; ſatis gnarus, fruſtra ſalubriter ſummam rerum deſtinari, niſi proſpectum fuerit, ne partes labent. Militi-

bus & præfectis, carum juxta & venerandum eius nomen facile obtinuit, vt quamuis ardua, non ſine profundo tamen conſilio aggreſſum, nunquam ægre ſequerentur; quinimo teſtimonium eius certarent mereri, haud dubio compendij aut honoris vel ſtatim in caſtris repræſentando, vel ſi maius operæ pretium eſſet, apud Reginam impetrando, præmio. Comitas aderat & humanitas, & moris etiam aulici elegantia, qualis in ijs laudari ſolet, quorum omne in ciuili cultu ſtudium verſatur. Expleto imperij militaris ſummi quinquennio, in quod fortuna publica multas magnasque rerum vices contulit, domi Senatorium decus, aliaque honorum & munerum, inſignibus itidem meritis illuſtrauit: vt merito omnem memoriæ & nomini eius honorem habere debeant, qui vel intelligunt, quousque virtus ſumma progredi

poſſit,

poſſit, vel, quæ publicæ in Suecia rei momenta & incrementa, quibus temporum articulis conſerantur, æſtimant. Verum, vt ad negotiationem pacis reuertamur, confectis de nauigatione & tranſitu, quæ dixi, longe major reſtabat moles in ſecuritate paci conſtituenda, & cautione de non amplius turbando formanda. Hic duriſſimus totius negotij nodus erat: Jgitur res non vnas moras traxit. cum præſertim Hollandiæ quoque Legati noua domo mandata expectarent: & Mediatores poſtulatis Suecicis parum fauerent. Abſque hoc autem ſi eſſet, fruſtra de ceteris conueniri, exemplis priorum temporum Succi demonſtratum
„ibant. Quid enim aliud nunc
„conceſſiſſe Danos, quam liber-
„tatem commerciorum, tot pa-
„ctionibus jam olim debitam?
„Tranſactioni Stetinenſi anno 1541.
„CIↃIↃLXX. firmatæ, ſucceſſiſſe 1613.
 com- 1624.

„complures alias, quarum ta-
„men ſemper conuulſa à Danis
„authoritas ſit. Jgitur Reginam,
„tot maiorum ſuorum pericu-
„lis admonitam, ſecuritati
„ſuæ merito conſultum cupe-
„re. Merces Suedicas magnam
„partem in Danorum nauibus
„verſari, vnoque veluti ictu præ-
„cidi poſſe, quando à menſe
„Maio in Septembrem, exigui
„ſcilicet temporis ſpatio, omnes
„naues Suedicæ quaſi turmatim
„per fretum Oreſunticum tranſ-
„eunt. exempla in propinquo
„eſſe, non aliena modo, de
„vexationibus Anglorum & Sco-
„torum, Hanſeaticarum ciuita-
„tum, Hollandorum, aliorum-
1623. „que, ſed domeſtica; Quando
1643. „& Rex Guſtauus Adolphus Ma-
„gnus, & Regina Chriſtina in-
„dignis modis tractari cœperint.
„Neminem utique hominem
„Suecum pacem ſuadere poſſe
„charta & atramento nixam, ſi
pignus

„ pignus ſecuritatis idoneum ab-
„ eſſet. Hæc cum Sequeſtribus non iniqua denique viderentur, cœpta eſt manus admoueri negotio, 29. *Mart.*
poſt trimeſtre tempus exitum vix habituro. Proponebatur primo reſtitutio Jutiæ, excepta Venſilia inter ſinum Liuonicum & mare; vt in vicem Rex Daniæ, conſtituto in poſterum vtriusque regni limite, in medio freto Oreſuntico, Scaniam, Hallandiam, Bleckingiam, Suecis jure perpetuo poſſidendas, cederet. Addebantur & alia ſtabiliendæ nauigationis & pacis. Quæ cum accepiſſent Sequeſtres, antequam Danos appellarent, de Holſatia & Bre- 31. *Mart.*
menſi ditione reſtituendis interrogare cœperunt. Reſponſum,
„ quamuis ſufficeret Jutia, Hol-
„ ſatiam tamen, ſi pax conueni-
„ ret, excepto Pinnebergenſi Co-
„ mitatu, addi poſſe. Bremen-
„ ſis agri aliam rationem eſſe: in-
„ debitum Regi Daniæ patrimo-

„nium Eccleſiaſticum, Regem
„Guſtauum Magnum ab hoſti-
„bus recepiſſe & auunculo ſuo
„tradidiſſe: in quo ſe poſtea Regis
„Daniæ Filius eo modo colloca-
„uit, qui non eſt ignotus. re-
„cuperatum nouiſſime armis
„Suedicis, non contineri ſuis
„mandatis. Nec latere Regem
„Daniæ, quid ipſe circa id genus
„jura filiorum ſuorum anno
„CIↃIↃCXXIX ſtatuerit. Sequeſtri-
bus nimis duras ſibi videri has
conditiones; affirmantibus, vt
ante omnia ex Danis cognoſce-
rent, quid in fidem ſecuritatis of-
ferretur, permiſſum eſt. Inter-
jectis aliquot diebus, cum redijſ-
ſent Sequeſtres, Thuillerius actor
8. *April.* & interpres ceterorum expoſuit:
„Non ſemel Danis hactenus in-
„dicatum, quod re non verbis
„literisque ſibi caueri vellent
„Sueci; iſtos exiſtimaſſe, ſibi
„potius cautione ſatisfacien-
„dum: donec perſpecto, nul-
lam

„Iam pacis ſpem absque cautio-
„ne ſupereſſe, oſtendi ſibi pete-
„rent, quid cautionis nomine
„poſtularetur. Suadebant ergo
Sequeſtres, vt de rigore conditionum, antequam ad Danos perferrentur, aliquid remittere Sueci vellent. Jlli, re deliberata, quàm non inique huic propoſito inſiſterent, iterum teſtati, Sequeſtribus denuo negotium, ſi tentare placeret, quantum effici poſſet, commendarunt. Non erant autem valde proni Sequeſtres ad promouendam tantam Suedicarum opum accenſionem:
„Itaque jam ante regeſſerant; Re-
„gis Daniæ ſtatum talibus poſtu-
„latis tentari, quæ nec absque
„Ordinum Danicorum conſen-
„ſu poſſent concedi: verſari ad-
„huc in manibus Danorum, quæ
„peterentur, non niſi armis adi-
„piſcenda; bellum denique præ-
„optandum videri paci, his con-
„ditionibus redimendæ. At Sue-

ci redituros ad ingenium Danos rati, vt primum occaſio, cui ſtudioſius quam antea inſidiaturi eſſent, offerretur; animum inducere non poterant, quin ſecuritatem ſui ſtatus firmioribus præſidijs firmandam exiſtimarent. Hic erat animorum habitus, cum ad Suecos reuerſi Sequeſtres retulerunt; Danos poſtquam ob oculos illis ponebatur, quantum periclitarentur, vltro faſſos eſſe, Suecorum armis ſe ſuccumbere; ſed iniqua poſtulari, reſpondiſſe; præſertim quantum ad terras jure perpetuo cedendas: neque enim vel Regis arbitrio id relictum, vel ab Ordinibus expectandum; ſe certe nunquam aſſenſuros pactioni, tantum in rem Danicam detrimenti illaturæ: ſufficere Suecis debere; ſi impenſæ belli rependantur, & hypotheca interim conſtituatur. neque plura ſe in ſimili fortuna Suecorum,
cum

„cum præcipuas aliquot arces
„eorum in manibus haberent, 1613.
exegiſſe; His adijcebant Seque-
ſtres ſuum conſilium: non re-
„pudianda, quæ offerrentur; ſic
„enim pacem firmari non atra-
„mento & charta, ſed Danorum
„impotentia, ex immunitate ve-
„ctigalium oritura; cum non
„dubitetur, fore, vt exemplum
„tale intelligant aliæ nationes
„& ſequantur. Suecorum Com-
miſſarij, quam diuerſa compara-
rentur, oſtendebant. Anno
enim huius ſeculi tertio decimo
paucas Suecorum arces obtine-
bant Dani. nunc de integro Regis
Daniæ ſtatu reſtituendo ageba-
tur. Ordinum Regni conſenſus
non minus Suecis in re tanta, quã
Danis, neceſſarius erat. Exem-
pla ceſſionis perpetuæ longe al-
tiori repetita principio affereban-
tur. Gothlandia, Oſilia, Jem-
tia, Hallandia, Scania, Bleckin-
gia, Suedicæ quondam ditionis,
ceſ-

ceſſione profecto ad Danos peruenerant. Sicut non fruſtra hæc dici Sequeſtres animaduertebant, ita prioris ſui conſilij rationem commendare non deſinebant: donec Sueci, conſultandi cauſſa paulum digreſſi, mox reſpon-„derunt: Se, quamuis ſatis eſſet „conſilij in mandatis accurate „obſequendis, Reginæ tamen „ſententiam, in re tam ardua re-„quiſituros; æquum autem eſſe, „vt & Danorum Commiſſarij Re-„gem ſuum interea conſulant, „ne hærendum eſſet, ſi Regina „conſilio Sequeſtrium non ob-„temperaret. Tempus quarto decimo die finitum longiores moras traxit, ſicut paulo poſt trademus. Sed & hæc dilatio negotij non minimam partem Legatis Hollandicis debebatur: qui noua domo mandata, de communi cauſſa cum Suecis tuenda, deſiderari à ſe, ſignificauerant. Miſſus ſtatim Holmiam Secretarius

rius Jſraël Jſraëlis, qui Lagerfeldius deinceps erit, ob valetudinem Reginæ, non niſi poſt initium Maij remitti potuit. 12. April. Erat hæc res plena ancipitis conſultationis. Quid ſi enim Dani obfirmato animo circumſpicerent externa auxilia, placatisque nonnullis nationibus offerrent inſulas quaſdam, aut jura ſua in portubus quibusdam, loco pignoris pro pecuniæ ſummis ingentibus; inſtaurandique belli conſilijs fortius operam darent? An tum ſpes magna & certa Suecis, Daniam cito opprimendi, manuque armata conſequendi cautionem, qualis expetitur? Jam totius perturbatio Europæ, jam vicinorum æmulatio, & oculi maligni, tum incerti bellorum euentus, qui hominum ingenia animosq; nimis mobiliter ſæpe transferunt, multum conſiderationis merebantur. Ex diuerſo: an hoſti inſtrumenta vltionis concedenda? an pacis imago

tanquam pro Junone nubes, amplectenda? & ad eundem totiens lapidem impingendum; ſi præſertim temporis ad firmandam ſecuritatem Regni Suedici opportunitas, vix alias reditura, quaſi è manibus dimittatur? Jmpenſæ autem belli, quâ litis æſtimatione taxandæ? quo pignore, quo tempore, quo ſolutionis genere definiendæ? tum, ſi quæ loca fundandæ ſecuritati obtineri aut permutari poſſint, quæ quibus præferenda, quæ potius ſperanda, cis aut vltra Oreſundam, vel in Jutiâ vel in Holſatiâ? Hæc atque talia, quamuis prouidentiſſimo conſilio jam pridem meditata erant ac deliberata: in ipſo tamen articulo ardui tractatus non poterant non diuerſas cogitationes, dubitationes, moras afferre. Domi quoque danda erat opera, vt ciuium Suecorum animi, adhibitis in conſilium primoribus, ac ſenioribus Ordinum, ex proximo inprimis, in omnem

omnem euentum præpararentur. Adeo nihil ſolidæ ſpei de exitu hujus negotiationis apparebat. Jnterea Cancellarius Oxenſtierna, poſtquam dimiſſus eſt ad Reginam Secretarius, Legatum Gallicum literis Söderacræ datis ſubmonuit de poſtulatorum æquitate, litium cum Danis conditione, Danicorum promiſſorum fide; præſertim autem de illa deſcriminis mole, quam Suecia ob communem cum Gallis cauſſam ſuſtinebat, quamque nouis periculis augeri non erat conſentaneum. Rogauit ſubinde, vt auctoritate ſui Regis & ſua vteretur, in perſuadendo Danis, quod jus & æquum poſtulat; ſi Regina judicauerit, ſine ceſſione perpetua certarum terrarum neque ſuæ ſecuritati, neque rei æquitati ſatisfieri, atque adeo conſilio ſemel capto inſtiterit. Tum enim, niſi his impetratis, nullam negotiationem ſupereſſe, ſed in tempora

pora magis idonea rem totam differri, prædicebat. Reſpondit Thuillerius, curæ ſibi negotium eſſe: miſſumque jam à Commiſſarijs ad Regem, qui requireret, quæ ad conficienda omnia pertinerent. Calmarniam conceſſerant Suecorum Commiſſarij, congreſſuque Sequeſtrium abſtinebant, niſi quod Legati Hollandici familiarius ad eos inuiſere non omiſerunt. E quibus Gerhardo Scaepio Conſuli Amſter-
11. April. damenſi & Joachimo Andreæ aſſeuerabant Sueci, nullam ſecuritatem ſibi aut Belgis, circa moderamen vectigalis, oſtendi, quicquid de immuni tranſitu promittatur, niſi alterum littus freti Oreſuntici Danis adimatur. Jllis valde probabantur, quæ ad metum futuri temporis ſpectabant; alterum illud, de litore Oreſuntico, per modum negotiationis & tractatus obtineri poſſe, non videbatur. Sueci in vicem

cem demonſtrabant: Reginam certe dulcibus verbis induci non poſſe, vt poſſeſſa, vltro reſtitueret. neque minus ægre huc deſcenſum iri, quam à Danis ad altera illa conſilia. Jllata hinc mentione propoſiti Fœderatorum Ordinum, ſi pax non conueniret, Legati ſe habere literas Ordinum, profeſſi ſunt, quibus voto Reginæ & priſtini fœderis formulæ ſatisfactum iretur; paululum tamen adhuc differri negotium expetentes. Ea mora ne nimia eſſet, vtque mandata ſufficientia domo impetrarentur, Sueci contendebant. Jactæ interim ab Hollandis ſignificationes ſimultatum aduerſus Danos, Corneficium Vlfeldium, Legationis Danicæ principem, permouerunt, vt, cum amicis ne an cum inimicis ſibi res eſſet, coram paulo acrius requirendum judicaret. Et Legatis quidem Hollandicis nuntius domo ſubmiſſus noua con-

3. *Maij.* ſilia attulerat. Wittenius igitur cum Collegis Söderacræ collocutus, à Regijs Suecorum Commiſſarijs audiri poſtulauit. Oratio „eius talis fuit : Fœderati Ordi-„nes, poſtquam Sereniſſimæ „Reginæ conſilium, ſuperiore „anno Holmiæ propoſitum, af-„ferentibus Bickero & Staueniſ-„ſio ea cauſſa domum regreſſis, „cognouerunt, non omittendum „putarunt, quin ex fœdere decer-„nerent ſua arma & conſilia cum „veſtris conjungere, omnemque „pacis negotiationem vobiſcum „ſociare. Jd vt vobis ſignifice-„mus, depoſitaq; Sequeſtrium per-„ſona ad veſtras accedamus par-„tes, in mandatis habemus. Da-„nis autem juſſi ſumus dicere: „quandoquidem non ignotum „ipſis eſſet, quemadmodum Or-„dinum Belgij jura, pacta, fœ-„dera, imminui ſæpe ac turbari „cœperint; igitur Ordines, qui-„bus cum Regina & Regno Sue-

corum

„ eorum amicitia eſt ac ſocietas,
„ non poſſe non poſtulare, vt
„ æque Regno Sueciæ ac ſibi de
„ injurijs ſatisfiat; ſperarique,
„ animum Danorum à re tam
„ æqua non alienum. Conduxe-
„ runt porro Ordines quinque
„ millia virorum; inſtruendis
„ nauta ac milite quinquaginta
„ nauibus bellicis, quæ, ſi non
„ æque ipſis ac Reginæ ſatisfaci-
„ ant Dani, Oreſunticum fretum
„ ingrediantur, atque, ſi ita res
„ ferat, cum veſtris conjungant
„ vires, ad extorquendam Regi
„ Daniæ nauigationis & com-
„ merciorum libertatem. Vecti-
„ gal autem in Oreſunda exigi
„ ſolitum, domi de nauibus mer-
„ catorijs ceperunt Ordines, Regi-
„ que Daniæ denuntiarunt: ne à
„ ſuis ciuibus vectigal exigeret,
„ ſed conſignatis tantum naui-
„ bus ac mercibus immunem
„ tranſitum concederet, donec
„ de modo vectigalis ſoluendi in

„negotiatione pacis conuenerit.
„Id ſi abnuat Rex Daniæ, præfe-
„ctus claſſis noſtræ præſidio eſſe
„nauibus tranſeuntibus juſſus eſt.
„ſicuti autem fore ſperamus, vt
„omnino impetretis, quæ de
„tranſitus libertate, & vectigali-
„um immunitate petitis: ita
„communem nobiſcum cauſſam
„vos acturos, omniaque conjun-
„ctâ operâ, vel diſceptaturos,
„vel decreturos eſſe, nulli dubi-
„tamus. Atque hæc ſunt, quæ
„domo mandata accepimus.
Quibus Commiſſarij Suedici
„cognitis reſponderunt: Jampri-
„dem expectari Ordinum Fœde-
„ratorum ſententiam à Suecis,
„ad coniungenda vtriusque po-
„puli commoda abunde pronis,
„neque quicquam factu melius
„apparere, quam vt depoſita
„quamprimum Sequeſtrium per-
„ſona, ſuam cauſſam cum Re-
„ginæ propoſitis conjungant Or-
„dines. qua de re vt amplius
aga-

„ agatur, idoneis ſe mandatis in-
„ ſtructos eſſe. Ante omnia igi-
„ tur inſpiciendam utrinque man-
„ datorum formulam, vnde de
„ tota negotij tractandi ratione
„ conſtare poſſet, ſi forte vel Sue-
„ corum vel Belgarum cauſſa
„ continuandum bellum, & Rex
„ Daniæ ad ſatisfaciendum vtris-
„ que vi adigendus eſſet. Jmmine-
„ re Succorum non commercijs
„ modo, ſed ſtatui periculum in-
„ gens, vel manente bello vel
„ finito. Eapropter accuratius
„ omnia ponderari debere, ne
„ quid in conditionibus, niſi quod
„ æqui bonique rationem habe-
ret, admittatur. Multis verbis vl-
tro citroque habitis, cum anim-
aduerti denique poſſet, nondum
ſatis deliberatum Belgis ac con-
ſtitutum, quomodo rem tractari
oporteret, Söderacram ad Colle-
gas, quaſi conſultatum, iuit Wit-
tenius. Succis ad Reginam ſe
audita relaturos affirmantibus.

Adierunt poſthæc aliquotiens Wittenius cum Collegis Danorum Commiſſarios, (qui & inuicem ad colloquium venerant,) atque in hanc ſententiam egerunt: Fœderatos Belgij Ordines, cum animaduerterent, in eo eſſe, vt bellum Suecos inter Danosque componatur, magnopere ad ſe pertinere inoffenſum ac imperturbatũ commerciorum in Oreſunda curſum judicaſſe; eoque ſibi iniunxiſſe, vt libertatis Ordinum, communi gentium jure, & pactis Spirenſibus munitæ, rationem haberi poſtularent. Repudiarunt iſta Dani, neq; eo tamen minus, Regem ſuum non abhorrere à peculiari, cum Ordinibus tranſactione, de certo vectigalis modo conſtituendo oſtenderunt. Hinc de tollendis prorſus inquiſitionibus nauium ſermo inferri cœpit, ſicut & de certa taxatione omnium per Oreſundam tranſmitti ſolita-

litarum mercium; Danis rem amplius deliberandam ſuſcipientibus, Commemorauit hæc reuerſus ad Suecos Wittenius, iteratis, quæ ante dixerat: quando nimirum res communi ope mutuisque auxilijs in conditionum armorumque tractatu in poſterum tuenda eſſet, igitur non alia ab Suecis, quam quæ à coniunctiſſimis ſocijs expectantur, officia
„ſperari. Ad quæ Succi; quam
„pronum gerat ad communican-
„da conſilia & arma animum
„Regina noſtra, non modo ſub
„primum Legationis veſtræ ad-
„uentum, Holmiæ, ſed hic quo-
„que abunde hactenus perſpexi-
„ſtis, quin & de ſocianda vobis-
„cum negotiatione mandata &
„inſtrumentum procurationis, in
„promptu habemus. Commu-
„nis nos cauſſa ſociat, ne com-
„mercia perturbentur, non
„commiſſuros vos tamen, ſpera-
„mus, vt ſeponi velitis, ſi quid

„alterius litis, vt in contentione „fieri ſolet, ſubnatum fuerit. „omnia igitur ſedulo decet prætractari. E varijs ſermonibus patuit, deeſſe Legatis mandatorum in hac re formulam, & inſtrumentum procuratorium; non inficiante Wittenio, literis ſe publicis peculiaribus, fidem & poteſtatem agendi cum Danis, munientibus defici, niſi quod exhibere, quæcunque in mandatis accepiſſet, nihil vereretur. Inter„rogauit ſubinde, an in poſte„rum partium nomine negotia„tioni intereſſe, communesque „ſpes communi opera promoue„re deberent? Reſponſum eſt: „nihil amplius Suecos arcani „habere, præter ea negotia, quæ „communicata ſint cum ipſis, „tum in commercijs, tum in re„liquis rebus. ſecuritatem nunc „potiſſimum quæri. non recu„ſare ſe, quo minus alteri alteris in
10 *Maij.* „negotiatione præſto eſſent. Biduo

poſt

poſt, cum omnes Legati Hollandici Sœderacræ ad Suecos inuiſerent, eademque de conſilio Ordinum, quæ Wittenius, referrent; accura•e ijs demonſtratum eſt quid Holmiæ actum, quibus cum Reginæ reſponſis, Bickerus & Staueniſſius domum remiſſi fuerint. promiſiſſe eos, ſub finem Februarij, noua mandata & procuratorium, de ſociandâ cum Suecis operâ, ſe allaturos eſſe: Simul his, exhibuerunt Sueci inſtrumentum procurationis, atque vt inuicem Legati Ordinum oſtenderent ſuum, flagitarunt. Hic iterum fateri eos oportuit; nihil ſe præter mandata, de quibus dictum, accepiſſe. ea tamen eiusmodi eſſe dixerunt, vt ſperari abunde queat, Suecis, quantum ad commercia ſatisfactum iri. Juſſos ſe pari paſſu incedere in negotiatione, primum juris atque compoſitionis via: qua ſi depellerentur, alio pacto rem

„aggrediendam. At nos non „dubitabamus, inquiunt Sueci, „vos idonea inſtructos poteſtate, „acceſſiſſe ad tractanda nobiscum, quæ ratio fœderis, atque „capti ſemel conſilij, denique „tempus ipſum, ſi præſertim pax „non conuenerit poſtulat. Neq; „adeo nunc aliter exiſtimare ſuſtinemus, quam fore, vt primo „quoque tempore plena facultate negotiandi in hac re muniatur veſtra Legatio. Et fœdus „quidem, quod nobiscum vobis „eſt, commerciorum præcipue „libertatem ſpectare; non negamus: ſed poſtquam ad arma „deuentum eſt, abeſſe non poterat; quin aliæ etiam lites accederent, quarum compoſitione Reginæ opus eſt, non ſine „magno vtique diſcrimine ſumtuque gerenti bellum, cuius „fructum Ordinibus Belgicis „amicitia & fœdere junctis nequaquam inuidet. Interrogati de-

deinde Legati Hollandici, Sequeſtrium ne, an partium nomine in poſterum cenſeri vellent; interpoſitâ morâ, cum Thuillerium in officio reconciliandæ pacis ſolum reliquiſſent, biduo poſt, partes profeſſi ſunt, atque vale Danis dicto ſe propediem Sœderacram venturos, promiſerunt. 13. Maij.
„Adiectum eſt: procurationis inſtrumentum domo impetratum iri: cum hactenus exiſtimaſſent, mandata Ordinum ſufficere, & apparatum claſſis, maius profecto chartâ & literis argumentum haberi oportere. Probarunt Sueci conſilium; atque in communi cauſsâ tanto maius Fœderatorum Ordinum verſari commodum demonſtrarunt, quanto certius ſit, omnem Reipublicæ illius ſtatum commerciorum & negotiationum, inprimis per Oreſundam, profectu fundari. Cum poſt hæc Legati Ordinum, Danorum Commiſſa-

miſſarijs ſignificarent, ſe ex fœdere, quod cum Suecis pro commerciorum libertate Ordines percuſſerant, juſſos tranſire in partes, ſociatâque operâ commune negotium exequi, Dani, vt ſeorſum paciſcerentur, eos cohortati, omnino impetrari poſſe, quæ ſatisfacerent ipſis, oſtenderunt. Legati & fœdere ſe & mandatis peculiaribus, quo minus oblata admitterent, prohiberi teſtati, diſ-
14. *Maij.* ceſſerunt Chriſtianopoli, atque apud limites regni Brömſebroenſes, ſi quid vellent Dani, reſponderi poſſe, declararunt: depoſitoque Sequeſtrium munere, ſuſceptas Suecorum partes denuo per Thuillerium denuntiari curantes. Reliquerant autem Chri-
16. *Maij.* ſtianopoli Secretarium, per quem Dani pronum ad peculiares pactiones animum iterum profeſſi, deinde Nobilem ex ſuis familiaribus ablegânt, & à Legatis Ordinum, vt Chriſtianopolim reuerſi

uerſi negotiationẽ ſuæ controuerſiæ reſumere velint, contendunt. Sumto ad deliberandum ſpatio, quanquam commodius videri poterat Belgicis rationibus, apud Brömſebroam tractari negotium, inſtantibus tamen Danis, qui præiudicium ex eo loco metuebant, hactenus conceſſerunt, vt Scaepius & Andreæ Chriſtianopolim proficiſcerentur, auditum, quæ offerrentur, neque decreturi quicquam, vt aiebant, absque Suecis. 26. Maj. Reuerſi ad Suecos de negotio ſuo in hunc modum diſſeruerunt: 30. Maj.
„Poſtquam ſcripto comprehenſa, quæ in mandatis habebamus ab initio Danorum Commiſſarijs tradidimus, neque aliud illi, quam formulam vectigalis, ſicut nunc apud Oreſuntica clauſtra exigitur, remiſerunt; viſum eſt nobis, conſignare illum vectigalis modum, quo in poſterum Ordinibus defungi animus eſſet. Qua

re

„re Dani cognita, ſtatim nos
„Chriſtianopolim inuitarunt or-
„diendæ negotiationi. Jbi de
„præcipuo vectigali, comparatis
„vtrinque rationibus ita conve-
„niri potuit, vt quarta pars eius,
„quod anno cIↃIↃCXXX apud
„Oreſundam poſtulatum eſt, in
„poſterum penderetur. De no-
„uis autem exactionum inuentis,
„quæ ample cumulata nolebat
„remittere Rex Daniæ, acrius
„diſceptatum eſt; cum abrogari
„poſtularemus,quæ nec moris an-
„tiqui, nec pactorum. Spirenſium
„auctoritate niterentur, jurique
„noſtro etiam de cætero aduer-
„ſarentur. Eleuabant illi pacto-
„rum nomen, atque eo deſcen-
„debant denique, vt dicerent: ſi
„tam iniqua peterentur, ſuaſu-
„ros potius ſe Regi ſuo, vt por-
„tus pateretur intercidere, nul-
„la dolia, nullos ignes, neque
„quicquam eius generis, quod
„ad dirigendum nauium curſum
per-

„pertinet, idoneis locis conſti-
„tueret; multo minus nauigatio-
„nes defenderet, ſaluasq; præſta-
„ret. Reſpondimus: viderent ipſi
„quid ſibi faciendum judicarent;
„nobis niſi iſtis rebus ſublatis, nul-
„lam agendi facultatem relin-
„qui, quibus & illud præcepe-
„rint Ordines, vt inſpectiones
„omnes & impedimenta com-
„merciorum cetera, non tolera-
„bili moleſtia nauigantium ha-
„ctenus vſurpata, amoueri pete-
„remus. Aſpernati hoc, tan-
„quam inique expetitum Dani,
„ad molliora ſubinde flexerunt,
„vt dicerent; tolli poſſe omnem
„reliquam vexationem, excepta
„inquiſitione fraudis inſignioris,
„non refractis tamen literis ci-
„ſtisque exercenda. Hæc cum
„aliquotiens agitata eſſent, ad
„alia progreſſi, vt certus Norvve-
„gici vectigalis modus definiretur,
„poſtulauimus: Negantibus Da-
„nis, aliud negotium moueri

poſſe,

„poſſe, antequam controuerſia
„de vectigali Oreſuntico in expe-
„dito eſſet. At nos mandatis
„noſtris hoc quoque contineri
„affirmauimus. Reſponſum eſt:
„non eſſe ſpem nullam tranſi-
„gendi de ceteris vectigalibus:
„ſed, quantum ad portus Nor-
„vvegicos attinet, Regi Daniæ
„non ferenda cuiusquam homi-
„num arbitria. Atque hic ſub-
„ſtitimus, ac diſceſſimus. Sue-
corum Commiſſarij, gratijs
actis pro communicato ſecum
negotio, cum mutuum factu-
ros ſe oſtendiſſent, ſatis anim-
„aduerti poſſe inquiebant, quod
„cauſſa eorum vtut difficilis, ex-
„plicatus non adeo difficiles eſſet
„habitura, quando dimiſſis Spi-
„renſibus pactis & jure gentium,
„de certo vectigalis modo diſce-
„ptare cœpiſſent. Et ſane, ſi
quis ſpectaret Hollandorum
mandata, omnemq; negotiandi
rationem, non difficulter intel-
ligi

ligi poterat, ſuis commodis ſtudere Ordines, periculi mole in Suecorum humeros devoluta. Itaque declinabantur hactenus ab ijs arctioris cum Suecis commercij conditiones; quas illi ſæpius deliberandas ſuggerebant. Verum pars conſilij fuit, indulgere moribus amicorum; iisque comiter ac familiariter vti; quibus Dani ſummâ ope, vt ſuas rationes à Suecis ſeiungerent; perſuaſum ibant. Cum illis iterum in colloquio fuerant Legati Hollandici; modumque vectigalis Oreſuntici exæquari juri incolarum Regni Daniæ contenderant: vnde ad formulam vectigalis perſcribendam, de qua ante, delapſi; Noruegica quoque vectigalia, ſi moderatius exigerentur, non plane detrectauerant. Tum vero Danis omnium nouorum vectigalium & vexationum in Noruegia abolitionem pollicentibus, modumque vectigalis ad

conſuetudinem anni cIↃIↃCXX-VIII referentibus, addita lege, ne citra conſenſum Ordinum intenderetur; facile apparuit, exitum ad compoſitionem reperiri poſſe. Actum etiam eſt de fœdere Suedico, cum Dani interrogarent, an ita interpretari illud liceret, vt ſeorſum paciſcerentur Fœderati Belgij Ordines. Negabant Legati, aliam interpretationem formulæ fœderis & mandatis ſuis conuenire, quam quæ conſummari pactionem, niſi Reginæ Sueciæ haud minus ac Ordinibus in commerciorum jure ſatisfactum eſſet, vetabat. Quo tempore iſta retulerunt Suecorum Commiſſarijs Legati Ordinum, domo ſe accepiſſe noua mandata cum inſtrumento procurationis, de ineundo arctiori & perfecto fœdere cum Suecis, expoſuerunt. Gratum id habuerunt Sueci, ſi amicitia, quæ jam tum à fœdere pleno parum diſtaret, ex vſu vtriuſque

8. Iunij.

que

que partis amplificata liberalius explicaretur. Jd quod poſtea, confecto negotio Danico, peculiari pactione tractatum eſt. Nunc autem nomine Ordinum obhæreſcere compoſitionem cœptam ægre ferentium; ſolicite monebantur Sueci, ne ſecuritatem ſui ſtatus, in alijs potius rebus quærerent; quàm in Danorum infirmitate, ſuis victorijs, & fœdere cum Ordinibus. Quæ cum verbis ad perſuadendum apprime factis Legati Ordinum inculcarent; non diſſimulabant Sueci, victorias Suedicas alijs potius quàm victoribus in quæſtu eſſe: Belgicum fœdus parum hactenus ipſis profuiſſe, cum ſero omnia in Belgio decernantur; & incertum ſit, an fœdus hoc magis in poſterum, quàm hactenus Danus ſit reueriturus: præcipue, ſi reſtitutus in priſtinum ſtatum ab impotentia conualuerit. Rogabantur ergo Ordines, quorum voluntas

alias præcipuum tranſigendi argumentum Reginæ erat futurum, ne omitti cuperent, quæ ad Sueciæ ſecuritatem, qua & ipſorum ſecuritas magnam partem niteretur, vnice pertinerent. His cohortationibus effectum eſt, vt communi ope ad tranſigendum Legati Ordinum conniterentur, neque à Suecorum partibus ſe abſtrahi, aut ſuam ſeparatim cauſſam componi paterentur. Redierat interea Holmia Seretarius Jſraël Jſraëlis Lagerfeldius cum mandatis
7. Maij. ab aula ſummiſſis. Quæ cum accepiſſent Commiſſarij Suecorum, apud Thuillerium in hanc „ſententiam locuti ſunt: Reginam Sueciæ per ſe paci valde „pronam, Amicis præterea ſuis „& fœdere junctis etiam atque „etiam obſequi cupere, ſi vlla „poſſet honeſta tutaque Lege qui„es reparari. Verum enim vero, „regni ſalutem fundari imper„turbata minimeque grauata liber-

„bertate commerciorum; quibus nulla vtique ſecuritas excogitari poſſit ſtabilis ac perpetua, dum Rex Daniæ vtriusque litoris Oreſuntici ita ſe Dominum ferat, vt in manu habeat facultatem aperiendi claudendique illum canalem, quem ad vſum commerciorum, atque ortiui occiduique maris coniunctionem DEVS & natura fecit. Commerciis niti tanquam fundamento plerasque reſpublicas; id Galliæ, id Belgij exemplis non longe petendis conſtare; quæ Sueci ex interuallo quidem, ſed tamen ſequantur. Bellum itaque paci tam intutæ præferendum, ſi aliter conueniri nequeat. Thuillerius, hæc eiusmodi eſſe cauſſatus, vt conditionibus acquiri nequeant, interrogaturum ſe prius ex Danis confirmauit, ſi qua alia ratione ſatisfacere Suecis pararent: vt nolentibus aliam legem admit-

 tere

tere denique aperiretur Reginæ
propoſitum. Reuerſus ad Sue-
„cos retulit; Danos de periculo
„in quo verſarentur, & de ſer-
„uandis jactura rebus monitos,
„tandem in hunc ſermonem in-
13. Maij. „greſſos eſſe, vt Jemtiam expetitis
„à Regina prouincijs ampliorem
„opportuno apud fines Sueciæ
„ſitu, forte cedi poſſe dicerent.
„Addidit: non quidem ſe puta-
„re, ita Reginæ ſatisfactum; ſed
„rem tamen non indignam com-
„memoratu in medium afferre
voluiſſe. Extenuarunt Sueci
Jemtiam, ſcopulis & paludibus
plenam, in qua nihil quic-
quam momenti ad ſecuritatem
commerciorum, quæ ciuibus
Suedicis ſerio ac omni ope paran-
da eſſet. Pacem Reginæ cordi
eſſe, ſed firmam, neque in bel-
lum difficilius tempore minus
opportuno deſituram. arma Sue-
cis extorta, hactenus DEO curæ,
quæ ſi pace commutari velint

Dani,

Dani, ſatisfaciendum eſſe, ſicut petebatur. Ad quæ Thuillerius iterum, ſtudio mitigandi conditiones, exquirere cœpit: liceretne Danis ſuggerere locum quendam magni momenti, prouinciam vnam alteramue, vel Oſiliam, jure perpetuo à Suecis poſſidendam; tum ad ſecuritatem commerciorum, vrbem aliquam commodo ſitu aut portum apud Oreſunticum fretum, vt in annos viginti aut circiter concederetur. At Suecorum Commiſſarij, multum laudandam Thuillerij induſtriam, quicunque euentus hanc negotiationem maneat, profeſſi, differendum ſibi reſponſum, ob difficultatem rei cum mandatis ſuis parum conuenientis, judicarunt. Jn hoc colloquio, Thuillerius graui oratione Suecorum animos tentare aggreſſus, cum libenter quidem hactenus ad concordiam componendam ſe conniti, niſi Regina ſecretas ha-

beret cauſas Daniam opprimendi, teſtatus eſſet, pacem ex mandato & ſententia ſui Regis ſuadere cœpit, tanquam exigentibus ita rationibus fœderis, quod Gallia cum Suecis haberet, & cum Belgij Ordinibus: quorum conſilium nullo modo probabat, quando præter Gallici fœderis leges, deſerto communi negotio Suecorum partibus in hoc bello acceſſiſſent. Atque in his exaudiri, non vt Sequeſter, ſed vt Legatus Gallicus cupiebat. „Rurſum Sueci: Reginam in „hunc diem pro communibus „commodis, ſedulo, neque pœ„nitendo ſucceſſu, operam ſu„mere; ſed non poſſe interea „domeſticam ſecuritatem obliui„oni tradere, nullis ſecretis ratio„nibus, ſed Danorum iniurijs ad „arma ventum; quæ vt pace „permutentur, nihilo minus „optari. Hollandos non incu„ſari poſſe ob ſociatam cum Sue-

cis

„ cis cauſſam, quorum cunctatio-
„ ni vel ideo indulſiſſe Reginam,
„ ne deeſſet ipſis occaſio tentandi
„ vias pacis; quæ res poſtquam
„ ſucceſſu hactenus caruerit, de-
„ creuiſſe eos, quod ab initio ſta-
„ tim ex fœdere tenebantur facere,
„ vt ſociata opera vel negotiatio-
„ ni pacis vel tractationi armorum
inuigilaretur. His ita non mol-
li vtrimque ſtudio diſputatis, di-
latum illo die reſponſum Thuil-
lerio apud locum congreſſus po-
ſtea redditum eſt: quo ſignifica-
batur; dignam quidem prædica- 16. Maj.
tione Legati diligentiam, qua pro
„ pace conniteretur; ſed ob loci
„ ſitum, & perpetuam commer-
„ ciorum libertatem, & Dano-
„ rum cupiditatem ac conſuetu-
„ dinem, aliter Suecorum ſecu-
„ ritati proſpici non poſſe, quàm
„ illo ipſo termino, quo DEVS
„ & natura has terras diſcreuit, id
„ eſt, Oreſuntico freto. Licet
„ enim nondum obtineantur

„omnia armis quæ petuntur, ta-
„lia tamen poſſideri, quibus iſta
„permutari non abſurdum ſit;
„neque nullam de euentu & oc-
„cupandis alijs munimentis ſpem
„eſſe. Si Rex Daniæ nolit reſti-
„tui in ſuum ſtatum, vel ipſo ju-
„dice non obſcurum manere,
„Suecos in tali eius tempore ob-
„tuliſſe conditiones, vnde de
„Chriſtiano & vicinitatis memo-
„re animo poſſet judicium fieri.
Demonſtrabatur etiam Thuille-
rio in tabella curſus nauigationis
per Oreſundam, cum periculis,
quæ Smolandiæ & Weſtro-Go-
thiæ à Scania, Hallandia, Ble-
ckingia imminerent. Verum il-
le, ſicut fatebatur melius ſecuritati
Sueciæ conſuli non poſſe, quam
diuiſione freti, ita ſpem nullam
oſtendebat ſupereſſe conditioni-
bus rem tantam obtinendi. Quæ
enim tum Danis ſecuritas? ita-
que, ſi Rex Daniæ Holmiæ cap-
tiuus teneretur, nunquam puta-
bat

bat Ordines Regni Danici talibus poſtulatis aſſenſuros eſſe. At Sueci, qui dicerent, nunquam excuſaturos poſteros conſilia eorum, qui conceſſa diuinitus fortuna pro ſecuritate patriæ lentius vterentur; rogabant Thuillerium, ne dubitaret diſertis verbis poſtulata ſua Danis ediſſerere, reſponſumque citra ambages efflagitare. Quod cum ſe facturum recepiſſet, reuerſus poſt aliquot dies commemorauit: inter- 20. Maj.
„rogatos Danos, an de poſtula-
„tis Suecorum aliquid cognouiſ-
„ſent, è Belgio ſibi tranſmiſſa,
„oſtendiſſe; ſeque armis malle
„(ſi ita in fatis ſit) quam condi-
„tionibus, exui illis prouinciis,
declaraſſe. Vnde manifeſtum fieri, aiebat, ſatisfacturos Sueciæ Danos, niſi dimidium regni expoſtuletur. Succi ſua pericula, vt ante, deſcribentes, cum nihil proficerent; quia Thuillerius obniteretur, re dilata poſt tertium 23. Maj.
diem

diem, in priore ſententia de partienda freti Oreſuntici ditione perſtiterunt. Hinc cœpit & à Danis mora interponi, dum Thuillerius nihil aliud retulit primo, quam Danos, ne nimia poſtula-
27 *Maij.* rentur, rogare; deinde autem, eos Jemtiæ addere Oſiliam ſigni-
2 *Junij.* ficauit, Scaniæ comparandam, & arce munita nobilem. Frigidius agere ſolito Legatus videbatur, Jtaque accurate repetita ſunt Suedicæ cauſſæ momenta: „potuiſſe „forſitan verbis ſecuros reddi „Suecos ante arma ſumta, ſicut „contigerat anno huius ſæculi „viceſimo quarto; ſed tentata „belli alea, non eadem æſtima„tione negotium metiendum. „Fruſtra Danorum infirmitatem „afferri, cum exemplis ſuperio„ris æui ſatis conſtet, quam cito „exhauſta Chriſtiani II. & Fride„rici I. tempore Dania conualu„erit. Jemtiam & Oſiliam et„iamſi Gothia adderetur, non ſa-
tisfa-

„tisfacere Suecis „ nequaquam „dimidium regni, ſed ilam tantum partem petentibus, quam „DEVS & Natura Sueciæ Regno „coniunctam eſse voluerit. Plu„ra ſæpe & maiora in eiusmodi „rebus conceſsa eſse. ab nullo „hoſte plus periculi, quàm à Da„nis, ſi vetera liceret repetere memoriâ, imminere. Thuillerius iterum congreſsus cum Suecis, Jemtiæ ac Oſiliæ, Halmſtadium addi retulit :- atque cum Sueci oſtenderent, deſtinatum fuiſse Danis, ſtatim rumpere pacis fœdera anno cIↃIↃCXXIV icta, niſi in bellum cum Cæſare incidiſſent, militesque aduerſus Sueciam conſcriptos illuc vertere coacti eſsent, ille inſtantius efflagitando effecit, vt ſcripto traderentur tres conditiones: è quibus niſi vnam Dani eligerent, omnia armis agi oporteret. Vel enim reſeruata Hallandiâ, Scaniam & Bleckingiam jure perpetuo Suecis 7. Iun.

cis Dani cederent, conſtituto regnorum limite in medio freto Oreſuntico, Scaniam inter & Selandiam: vel Hallandiam & Bleckingiam proprie dictam, tum Bahuſium & quæ ſunt eius ditionis in Noruegia, vna cum Jemtia, pro Holſatia, Jutia, & Scania reſtituendis, traderent: vel Hallandiam, Bleckingiam, Jemtiam cum inſulis, Gothlandiâ & Oſiliâ, in manus Suecorum con-
12. *Junij.* ſignarent. Thuillerius ad Suecos reuectus, ſcriptum quidem non exhibuiſſe ſe Danis, ſed mentem ſcripti expoſuiſſe, aſſeuerauit. Jlli primam conditionem, propter clauſtra freti Oreſuntici, & prædia nobilium familiarum, repudiauerant. Alteram iniquiorem priore cenſebant: Hallandiam & Bleckingiam præcipua aduerſus Suecos regni ſui munimenta, quibus demtis nihil terra marique ſatis tutum, extollentes: Bahuſium autem dimidiam regni Nor-

uegici

uegici partem æſtimantes. Tertia quoq; reiectâ, in ijs quæ ante obtulerant hoc mutabant, vt loco Halmſtadij Warbergam cum portu & territorio, vel Gothlandiam nominarent. Verum Sueci leuia ſibi offerri reputantes, fruſtra ſe in Germania bellare, aiebant, ſi ſeruitutem Danicam domi ſeruiendum eſſet. Non parum conſternatus ea re Thuillerius, nihil ſupereſſe, reſpondit, quàm vt Danis plane referret, atque, ſi profici nihil poſſet, propediem Suecis valediceret. Quo magis autem periculum erat, ne commercia pacis hoc rerum articulo dirimerentur, eo ſolicitius de integro conandum ſibi duxit, regreſſusque rogauit Suecos accuratiſſimis verbis: ne abruptam cuperent negotiationem, non ſine 16. Iunij. ingenti regnorum incommodo, redituro etiam ad ſe quodam dedecore imperfecti operis. Se omni ope huc adegiſſe Danos, vt præ-

præter Jemtiam Oſiliamque, inſuper Gothlandiam, perpetuæ compenſationis nomine; Halmſtadium autem & Laholmiam, cautionis & ſecuritatis loco offerrent. neque hic ſubſtitiſſe; ſed & illud petiuiſſe, vt Hallandia tota ſecuritatis ergo, vt hypotheca, in annos viginti & quinque, aut circiter, Suecis permitteretur. quo & hoc imptraretur, ſe nihil laboris intermiſſurum; ſi poteſtatem eius rei Sueci facerent, ſibique in huncmodum ſatisfieri paterentur. Ponebantur ob oculos Hallandiæ ſitus, verſus mare occiduum; & vtilitas, Weſtrogothiæ & parti Smolandiæ obuia; commodi portus commerciorum ſecuritati in Oreſuntico & Balthico mari muniendæ. Jemtia & Oſilia, quantum Liuoniæ tuendæ conducerent, demonſtrabatur. Gothlandia maris Balthici domina, ditioni cis Oreſundam firmandæ, prædicabatur.

Ble-

Bleckingiam , quam omitti totam querebantur Sueci , extenuabat Thuillerius : illis contra demonſtrantibus , quantum in ea momenti eſſet, quippe quæ Smolandiam tanquam brachio amplecteretur ac apud mare Balthicum diſtingueret. Hypotheca temporariam ſecuritatem , cuſtodiam difficilem , & expleto tempore noui belli materiam portendere videbatur. Cui rationi vt occurreret Thuillerius, clauſulam „ hypothecæ addendam, quæ per„ petuitati reſponderet, ſuggeſſit: „ ne recipere fas eſſet Danis , ex„ pleto tempore , quod pignoris „ nomine traditum eſſet, niſi tum „ aliter ſecuritati Sueciæ cauerent. Regis denique ſui auctoritate muniuit obteſtationem , ne Sueco-rum Commiſſarij , poſtridie ſaltem per internuntium reſpondere cunctarentur. Fecerunt illi, quod expetebatur , miſſoque Secretario permiſerunt Legato Gallico , ſi 17. *Iunij.*

vellet cum Danis in hanc ſententiam agere, vt cetera quidem ante nominata, cum Hallandia jure perpetuo Suecis reſignarentur, de Bleckingia autem quædam, Chriſtianſtadio ſcilicet propiora, Danis reſeruarentur: ſi quidem Regina ſuper hoc negotio conſulta annuerit. aliter enim Com-
19. *Junij.* miſſarios nolle obligari. Non deſtitit tamen ſubinde Thuillerius Suecos argumentis & precibus fatigare, vt Hallandiam conditione ea, quam deſignauerat, acciperent, perpetuo haud dubie in eorum poteſtate futuram. ita vt ſatis appareret, hoc negotiationis interprete & actore, non poſſe vltra procedi: cum præſertim Hollandi quoque jactitarent, adeptos eſſe Suecos, quæ obtineri poſſe, nemo crediđiſſet. Sumto igitur deliberandi ſpatio, Suecorum Commiſſarij poſtularunt, aut Hallandiam jure perpetuo, aut Hallandiam cum Bleckingiæ parte

parte finibus Suedicis proximâ, ſub ea pignoris conditione, de qua dictum. Commercia quippe perpetua eſſe, neque parum incommodi habere temporarium iſtud regimen, oſtendebant: inprimis vbi ratio adminiſtrandi prouincias in tantum diſcrepet; & in Dania quidem ad Oeconomiam, apud Suecos ad militiam referatur. Alterutrum ex his ſi nunc impetrari, quæque antea agitata ſunt, componi queant, nullam tranſactioni conſummandæ moram intercedere. Nam vt termini mandatorum, quæ ſtricti juris eſſe perhibentur, migrentur, nullo modo expectandum. Sin aliam interponi contingat cauſſam, quo minus ad exitum res deducatur, tempore ſibi & nouis à Regina mandatis opus eſſe. Thuillerius maturando negotio valde intentus, Commiſſarios tanquam Reipublicæ ſuæ participes, nulla mora indigere, ad abſoluendam 21. *Iun.*

negotiationem, contendebat; DEVMque & conſcientiam teſtabatur, ſua quidem operâ nihil poſſe vltra profici. Nec ſuſcepit, quamuis rogarent Sueci, perferenda ad Danos, quæ reſponſa erant. Tum Suecorum Commiſſarij, ad Reginam omnia ſe ſcripturos ſignificarunt: cumque deſperarent, plura conditionibus parari poſſe, interim literis conſignata miſerunt ad Thuillerium, quæ de nauigationis & commer-
24. *Iunij.* ciorum libertate diſceptata pridem fuerant. Quæ occaſio fuit, iterandæ diſputationis, de qui-
29. *Iunij.* & 3. *Iulij.* busdam capitibus: donec Thuillerius literis poſtulauit, vt Commiſſarij vtriusque partis apud limitem Brömſebroënſem congrederentur. Jbi, commeante inter partes vltro citroque Thuillerio de ſingulis actum: videbaturque
8. & 9. *Iulij.* res ad exitum ſpectare in reliquis; de Bleckingia autem Hallandiæ jungenda, proferendoque ad an-
nos

nos quinquaginta aut ſexaginta hypothecæ tempore, Thuillerius iterum appellare Danos rogatus, inuicem petijt, vt pactorum formulam in literas referrent Sueci; Danis idem facturis. Ea cum mitteretur ad Thuillerium, ſtatim Danis tradita, eorumque inſtrumentum ad Suecos remiſſum eſt. Requiſiuit Secretarius Suedicæ legationis, qui huius rei cauſſa Chriſtianopolim venerat, quid ſentiret Thuillerius de Hollandorum petitione, qui apud Suecos (ſicut & ad Danos fecerant) Sequeſtrium elogio inſigniri in pactionis inſtrumento deſiderauerunt: quamuis partibus mixti, reconciliandæ pacis muneri publice, vt dictum eſt, renuntiaſſent. Tum vero Thuillerius, minime commiſſuros ſperabat Suecos, vt Regis ſui dignitas diminueretur, parte honoris in Hollandos deuoluta, cum labores ipſe hactenus ſolus toleraſſet.

12. Iulij.

18. Iulij.

Satis eſſe illis debere, inquiens, quod ſub felicibus Suecorum armis conditiones opimas acquiſiuerint, ac citra omne periculum, ſumtu quàm minimo tantos fructus decerpſerint. Jteratis, apud Brömſebroam, partium congreſ- 19. & 21 Iulij. ſibus, Succos parum reſpondere inſtrumentum Danicum promiſſis per Sequeſtrem factis, conquerentes, Thuillerius comiter appellans, fateor, inquit, formu-
„lâ inſtrumenti Danici plus qua-
„dringentas controuerſias conti-
„neri: ſequemur omnino ve-
„ſtram ſcripturam; &, quod mea
„voce promiſerunt Dani, vti-
„que ſeruabunt. Jn eius deinde gratiam, Bleckingiâ, quam nullo pacto Dani dimittebant, præteritâ, etiam conditionem hypothecæ Hallandiæ appoſitam, vt commiſſa cenſeretur perpetuæq; poſſeſſioni mancipata, ſi promiſſis Dani non ſteriſſent, remiſerunt. cum prius ſubmonuiſſent, quam

non

non fuiſſet abſurdum, ſi exemplo pactionis anni cIɔIɔcxIII voluiſſent vti, qua continebatur; ſi vel obulus abeſſet ſumma pecuniæ Danis pendenda, Elffsborgum commiſſum haberi oportere. A Danis viciſſim conceſſum eſt, vt Herrendalia citra montes Noruegicos Jemtiæ contribueretur. De finibus Hallandiæ etiam dubitatum: Suecis ad veteres terminos prouinciam reuocantibus. Qui comprehendi hac pactione deberent, nominati Dux Holſatiæ, Comes Oldenburgicus, cum Ciuitatibus Hanſeaticis. Nam Pomeranorum cauſſa, cui præter Danos, Hollandorum etiam & Hanſeaticorum æmulatio imminebat, fido Suecorum patrocinio, poſt multam diſputationem, in Othonienſium pactorum jus reſtituta eſt. Quibus compoſitis (nam Regina Commiſſarios de voluntate ſua certiores interea reddiderat) cum *21. Iulij.*

& Sueci nouum pactionis inſtrumentum confeciſſent, & à Danis itidem pactionis formula cum literis ceſſionis, & hypothecæ, exhiberetur, vt inſpecta vtrinque omnia auctoritatem plena tandem conuentione nanciſcerentur; non parum negotij faceſſere, & tantum non pactioni intercedere cœpit cauſſa Archiepiſcopi Bremenſis. Mentionem eius rei jam ptidem fecerat Legatus Gallicus, & poſtea ſæpius ſummo ſtudio cupiebat, pactione hac frui reſtitutum ſuæ ditioni Archiepiſcopum, Regis Daniæ Filium; cum diceret: pa-„tris cauſſa bello petitum, quan-„do pacem optabat, non poſſe re-„linqui in periculo, ſalua reli-„gione & fide. Fruſtra exem-„plum Lubecenſis pactionis af-„ferri, vbi Rex abdicauerit jura „Filiorum; tum enim recepiſſe „eum prouincias, nunc amitte-„re. Nouum haud dubie bellum

immi-

„imminere, ſi Rex militum co-„pias exauctoratas Filio traderet; „aliquid auſuro certe, aut Cæſa-„reis partibus acceſſuro. Quod „ſi belli Germanici ratio diuerſum „ſuadeat, poſſe munimenta & „arces, Stadam, Buxtehudam, „Otterbergam retineri interim, „reſtituta cetera ditione Archie-piſcopali. Dani quoque, ſe bello malle inuolui, regno denique excedere, quàm negligere hoc negotium, acerrime profeſſi, Thuillerium perpulerant, vt Regis Chriſtianiſſimi nomine, inſtantiſſime Suecos vrgeret. Id quod etiam Hollandici Legati ſedulo agebant. Sed quid agerent Suecorum Commiſſarij in cauſſa, quæ nec mandatis ipſorum continebatur, ſcriptis ſcilicet ante occupatam à Königsmarckio ditionem Bremenſis Archiepiſcopi; neque ſuaderi Reginæ probabili conſilio poterat? Non geſſerat ſe medium in hoc bello, ſed ab

initio ſtatim Patrem, qua poterat ope, inprimis conductis militum catervis ſubmittendis juuerat: partibus ſubinde aperte mixtus, ſummique ducis munere functus. Qui ad hunc modum ſe hactenus adhibuiſset, qui ad Archiepiſcopatum ratione Suecis parum probata peruenisſet; eius conditionem meliorem reddere, quàm eſt vllius in Germania Principis, vt nemini ſcilicet obſtrictus ageret, durum videbatur. Jam prouincias armis partas & præ ceteris Suecorum ſecuritati aduerſus vicinos inimicos idoneas, flagrante adhuc bello Germanico, dimittere, quo cum periculo conjunctum erat? Itane fructus harum regionum, ceu oſtenſa fortis fidelisque operæ præmia, ducibus bene meritis, bene defendendo parta merituris, eripi ſubito, æquum diceres? Hæc atque talia, aures Suecorum, flagitationibus totiens iteratis occludebant:

bant: vt nihil aliud poſſent, quam ad Reginæ arbitrium, aut pacis Germanicæ negotiationem, rem totam reiicere. Miſſus jam erat Holmiam Nicolaus Brorſonius Rhulamb, qui Reginam conſuleret: quum Thuillerius nouam petitio- *1. Aug.* nem orſus, poſtulauit, vt induciјs factis, negotium Bremenſe peculiari tractatu tranſigeretur; integra ſeruata Reginæ facultate vel probandi vel euertendi, quæ acta eſsent. At Sueci, qui vide- *2. Aug.* rent, parum cum armorum ſuorum curſu conuenire inducias, aliud conſilium ſubminiſtrare cœperunt: ſi confecta interim pace Danicâ, Thuillerius Bremenſem cauſſam poſthæc apud Reginam ageret, ac forte eo rem deduceret, vt beneficij nomine à Regina Archiepiſcopatum Princeps recipere poſſet. aliter quidem, quam iſta conditione, quomodo impetrari queat, ſe non videre aiebant: haud defuturam de ce-

tero

tero ipſi ſuam operam, ſignificantes. Thuillerius tentatis nequicquam, quæ profutura ſperauerat cauſſæ Bremenſi, æger animi, ac mœſtus, cum de via ad Hollandorum Legatos inuiſeret, oleum ſibi ac operam periiſſe, affirmauit.
4. Aug. Denique congreſſis apud Brömſebroam partibus, acturum ſe cum Danis profeſſus, vt Legatio ad Reginam mitteretur, beneficij nomine Archiepiſcopatum Principi impetratura; Cancellarium Oxenſtiernam ſpondere voluit, ſucceſſum negotio non defuturum. Reſpondit Cancellarius operam ſe polliceri ſuam
7. Aug. poſſe, ſpondere non poſſe. Jta, cum denuo congreſſus partium celebraretur, hactenus conuentum eſt, vt Archiepiſcopatus Bremenſis, & Epiſcopatus Verdenſis, quorum reſtitutio hactenus tanto molimine efflagitata erat, ad Reginæ arbitrium & peculiarem negotiationem differrentur, ipſo Archie-

chiepiſcopo cum familia & patrimonio pacis huius beneficio interim gaudentibus. Nam quæ de neutris partibus, itemque de inſtrumentis chartarum, ac bonis mouentibus, Thuillerius poſtea conſignauerat, admitti non potuerunt. Quo facto, iterum Thuillerius inducias petijt. Jd quamuis Sueci ante non opinarentur fieri oportere, quàm pactis ſubſcripſiſſent partes, habere ſe tamen literas Regias ad Guſtauum Hornium terreſtribus copijs, & Ericum Rynningium claſſi præfectum de omittendo bello, oſtendebant, ſi Thuillerius fidem ſuam interponere paratus eſſet, de ſeruandis à Dano, quæ conuenerant. Jlle, poſtquam animaduertit, Suecos non inuitos id agere, vt fundendo ſanguine parceretur, Secretarium Jſraëlem Jſraëlis Lagerfeldium ſequi ſe juſſit, accepturum à Danis fidem. Appellatis ea de re in tentorio Danis,

egreſ-

egreſſus interrogauit Secretarium; an contenti eſſent Suecorum Commiſſarij, ſi de pertractatis fides daretur? Quod cum affirmaſſet, introductum, poſt ſalutationem, Cornificius Vlefeldius Gallice ſic affatus eſt: Poſtquam „res eo deducta eſt, vt Suecorum „Commiſſarij, interpoſita fide „noſtra, inducias armorum ve-„lint admittere; itaque Regis „noſtri nomine pollicemur, fi-„demque ijs damus per æternam „noſtrarum animarum ſalutem, „nihil ex ijs, quæ inter nos opera „Sequeſtris tranſacta ſunt, vio-latum iri. Simul his, dextram Thuillerio, & poſtea Secretario obtulit. Tum è veſtigio Ducibus, vt hoſtilia fieri deſinerent literis ſignificatum, inſtrumentaque pactionis confecta ſunt; quibus, præter ea, quæ de nauigationum & commerciorum libertate ac immunitate ante compoſita diximus, in hunc modum decretum

eſt:

eſt: Reginam Sueciæ reddere Dano caſtella, vrbes, prouincias, cuncta denique hactenus armis occupata in Jutiâ; Scaniâ, Bleckingiâ, Bornholmiâ, Holſatiâ, Sleſuico, Ditmarſiâ, Stormariâ; nominatim Chriſtianpriſiam, Pinnebergam, cum munitione Neoſtadienſi, Helſingborgum, Landscronam, Engelholmiam, Selfsborgum, Hammershuſiam domosque nobilium munitas. Pro his locis impenſisque belli redimendis, Rex Daniæ perpetuo jure poſſidendas tradidit iſtas prouincias: Jemtiam cum Herredaliâ, citra Noruegiæ montes; Gothlandiam inſulam cum arce vrbeque Wisbyenſi, Oſiliam cum Arensburgo. Pignoris autem loco, & ad faciendam fidem ſeruatum iri, quæ conuenere, Danus totam Hallandiam, cum agris, vrbibus, arcibus, adeoque Halmſtadium, Laholmiam, Warbergam, Falckenbergam, Kongsbaiam

baiam, Suecis permiſit, ſuoque jure ceſſit in triginta annos, quibus expletis, vel idem pignus, vel æque probatum Suecis relinquetur. Tradendis in manum Suecorum Halmſtadio & Warbergæ dictus eſt dies ſextus decimus Septembris: quo eodem, Cronia & Helſingborgum Danis reddenda; Exercitusque Suecorum intra vigeſimum tertium Septembris intra fines Sueticos reducendus. Statim à traditis Halmſtadio & Warbergâ, Guſtauus Hornius mandabit ducibus & præfectis in Jutiâ Holſatiaque, vt copias inde deducant, cuſtoditis tamen munimentis & caſtellis, vſque ad Octobris menſis diem vltimum, quo reſtitui debent Danis Chriſtianpriſia, Pinneberga cum munitione Neoſtadienſi, & quidquid in Holſatiâ tenetur præſidijs, itemque Bornholmia & Hammershuſium. Jdem dies in manum Suecorum tradet Jemtiam
cum

cum Herrediâ, Oſiliam cum Arensburgo; Gothlandiam cum Wisbya. Cetera quæ his pactionibus continentur vſitatam in componendis litibus armisque deponendis formulam ſequuntur. Comprehendebantur autem pactione, Dux Holſatiæ Fridericus, qui miſſo vt diximus, ad Suecos Legato id petierat; & Comites Oldenburgici Gyntherus & Chriſtianus: tum Civitates Hanſeaticæ, quæ per legatos operam ſuam in concordiâ inſtaurandâ, repudiante Dano, obtulerant; inſuper Gedanenſis Reſpublica. Archiepiſcopi Bremenſis cauſſam ad Reginæ arbitrium & peculiarem pactionem ſepoſitam paulo ante memorauimus. Advenerat dies, qua inſtrumenta pactionis, cum literis reliquis, alteri alteris traderent; totique huic negotiationi exoptatum finem imponerent: quum præſto fuit Thuillerius apud tentorium Suecorum, & interrogauit, ipſiusne Sequeſtris an Secretariorum operâ commutari inter partes, quæ conuenerant, cuperent? Suecorum Commiſſarij, quanquam olim Secretarij id muneris obiuerant, Thuillerium tamen, cujus opera totum negotium confectum erat, vt hoc quoque prioribus curis adderet, non dubitabant rogare. Acceptum itaque Suecorum inſtrumentum, cum reliquis chartis, equo ad Da- 5. Aug.

 norum

norum tentorium vectus tradidit; atque eorum ſcripturam paulo poſt ad Suecos retulit. in qua erant aliqua animaduerſione digna, ſuper quibus emendandis Iſr. él Iſraëlis Lagerfeldius ad Danos commeauit. Thuillerio interim petenti nomine Danorum, exercitum Suedicum Holſatia Jutiaque abduci ante diem Septembris trigeſimum, facile conceſſum eſt, quod pactis jam continebatur. ſicut & illud, vt integrum eſſet Regi Daniæ, nauem Sophiam apud Gotheburgum freto demerſam vel totam, vel partibus extrahere. In vicem promittebatur Suecis vſus portus Bokullenſis apud Bleckingiam, exportando ferro, ligno, aliiſque rebus. Compoſitis ergo, quæ negotium morari videbantur, Suecorum Commiſſarii inuocato Diuino Numine, cum Thuillerio vt Hoſpiti, primum in ſubſcribendo locum obtuliſſent, ſua nomina appoſuerunt. Inde ad Danos equo prouectus ſubſcriptis & ibi ſuo nomine, deſcendit ad locum inter duos pontes medium apud Bromſebroam. Statim miſſus ab vtraque parte Secretarius adfuere cum inſtrumento pactorum, & conuentorum exemplis. Thuillerius ſuſceptum dextra manu Suedicum inſtrumentum tranſtulit in læuam, & deinde dextram, qua & inſtrumentum Danicum acceperat, decuſſatim læuæ impoſuit;

poſuit, atque illâ quidem Secretario Suedico Iſraëli Iſraëlis ſcriptum Danicum, hac autem Secretario Danico Kragio Suedicum exemplum porrexit: depoſitoque Sequeſtris munere, apud Suecos, nunc ſe vt Fœderatum venire, profeſſus eſt. Tum ſigno vtrimque tubis dato, Commiſſarij, & cum Suecis Thuillerius, ex tentorijs progreſſi eundem apud locum ſibi inuicem occurrerunt; priorque Vlfeldius Pro-Rex Daniæ non porrecta dextera, in hunc modum orſus eſt; Poſt-
„ quam Divino auſpicio pacem inter Da-
„ nos Suecosque ex diſcordia contigit in-
„ ſtaurari, non poſſumus non laudibus
„ vehere Regem Chriſtianiſſimum & Re-
„ ginam Galliæ, quorum non modo ſin-
„ gulare in hoc negotio ſtudium Legatus
„ Thuillerius ſignificauit, ſed omnem in
„ reconcilianda inter diſſidentes concor-
„ dia diligentiam adhibuit. Cuius rei
„ memor Rex noſter, Regibus quidem
„ ſua ſtudia, Legato beneuolentiam ſem-
„ per conſeruabit. De pactis conuentis,
„ quippe quæ ſcripto comprehenſa ſunt,
„ nihil attinet repetere. Illud vnum con-
„ firmamus: quæ hic conuenêre, ea Rex
„ Regnumque Daniæ rata habebit, ſerva-
„ bitq;. Neq; dubitamus Suecos idem fa-
„ cturos. audiuimus enim, pacis ſtudioſum
„ eſſe Reginæ animum, quem DEVS illi

„ ſeruet. Vos quoq; ad eundem finem no-
„ biſcum ſedulo connitemini. Et quando-
„ quidem Rex Noſter Reginæ nondum
„ potuit gratulari ſuſceptam feliciter im-
„ perij adminiſtrationem, itaque nunc ex
„ animo precatur, vt Diuini nominis glo-
„ riam ſpectet regimen eius, multaque
„ meritorum celebritate illuſtretur. Hæc
„ in fidem amicitiæ dicta volumus accipi,
„ DEOque veſtram incolumitatem com-
„ mendantes, paratum ad officia animum
„ vobis pollicemur. Reſpondit Cancel-
larius Oxenſtierna, DEOque pacis in-
„ ſtauratori gratijs actis, Regis & Reginæ
„ Galliæ ſtudium erga Septentrionis regna
„ ſingulare; tum dexteritatem, ſollerti-
„ am, induſtriam Legati Thuillerij im-
penſe prædicauit: præclare factum à Danis
autumans, quod omiſſa de diſſidiorum
cauſſis oratione, amicitia & officijs in po-
ſterum certandum ſtatuerent. futurum
enim vt Sueci minime vinci ſe ea in re
patiantur, confirmauit. denique inuicem
bene precatus, pacem æternam ad poſteros
perennare exoptauit. Porrectis deinde
dextris, ac perſalutatis comitibus, poſt fa-
miliaria & amica colloquia, reuerſi ad ſua
quisque tabernacula, læto agmine inter
gratulationes & vota, pacis firmatæ nun-
tios ad exercitus & prouincias dimiſerunt.
Eodem die etiam Hollandici Legati ſuam
con-

controuerſiam de nauigationibus Oreſunticis & Noruegicis cum Danis compoſuerant. Poſtridie quædam conuenta, ſed formula pactionis non comprehenſa, cœperunt perfici. Dani enim emendationem ſcripturæ primario inſtrumento adjunctæ, vt & literas de portu Bokullenſi, polliciti erant. Igitur Thuillerius attulit Suecis, & correctum exemplar prioris ſcripti & literas Cornificij Vlfeldij nomine ſignatas, quibus Bleckingiæ præfecti jubebantur, liberum Suecis præſtare è portu Bokullenſi ferri facti infectique nec non lignorũ exportationem. qua de re vt pleniori auctoritate Suecis proſpiceretur, deinde poſtulatum eſt. Suecorum interea Commiſſarij ſubſignatas ſuis nominibus literas remittebant, quibus eleuandæ è fundo freti Gotheburgenſis nauis Sophiæ facultas Danis concedebatur. Quibus peractis valedixit Suecis Thuillerius, maximam & prudentiæ & induſtriæ laudem apud omnes conſecutus, quando interpres & actor totius negotij etiam cum collegas Sequeſtres haberet, poſtea ſolus, nihil omiſit, quod temperandis permouendisque animis excogitari poteſt. Dimiſſi ſunt poſt hæc Legati Ducis Holſatiæ & Hanſeaticarum Civitatum, cum literis. Et ab Hanſeatico quidem corpore aderant Johannes Marquardus, Albertus Backenius, 14. Aug.

 Hie-

Hieronymus Friſenius, Iohannes Hauclandius, quibus, teſtimonium fidelitatis ac induſtriè obitæ legationis Sueci exhibuerunt, eademque opera
„ declararunt: Reginæ & ſibi, tum alias tum in
„ hac negotiatione pacis nihil antiquius fuiſſe,
„ quàm vt commerciis & nauigationi imperturbata libertas conſtaret, pactisque horum Regnorum Hanſeatici gauderent. id ſi minus,
„ quam optabant, ſucceſſiſſet, non Reginæ, quæ
„ aliorum commoda ſuis æquauit, ſed iniquitati
„ temporum ac ſeiunctioni conſiliorum tribui
„ oportere; quando non potuit reperiri, qui in
„ communi cauſſa, pericula cum Suecis & conſilia communicare, commodum ſibi duceret,
„ quo factum eſſe, vt aliorum cauſſam agentibus,
„ haud raro exprobraretur, quidni contenti eſſent,
„ ſi Reginæ ſatisfieret? Hamburgenſibus ſeorſum in eandem fere ſententiam ſcriptum. Legati autem Suecorum, conficiendo fœdere Belgico, de quo totiens hactenus mentio illata, dehinc occupabantur. In quo negotio, primum, fœdus quin-

1640. quennio ante Holmiæ ictum, de integro repetitum atque confirmatum eſt: deinde, ad pacta, quæ Bromſebroæ, & Chriſtianopoli cum Suecis & Fœderatis Belgij Ordinibus Dani nunc fecerant, ita accommodabatur; vt alteri fœderatorum alteris, ſi quid à Danis daretur damni, aut violarentur, quæ conuenerant, auxilio eſſe tenerentur, ad eum modum, qui priori fœdere perſcriptus erat: denique tempus fœderis ab hoc die, in quadraginta annos inſequentes porrectum eſt. ad-

[illegible]. Aug. 1645. iectis ſcilicet triginta annis, illis decem, qui de quindecim ab initio conſtitutis ſupererant. Quibus peractis, antequam ipſi domum proficiſcerentur Suedici Legati, Secretarium certis mandatis inſtructum præmiſerunt. Tertio Septembris die ipſe Cancellarius Axelius Oxenſtierna Holmiam rediit, multo gratulantium atque gaudenti-

um

um ſtudio exceptus. quantum enim pro ſalute, dignitate, & incrementis patriæ, hac quoque legatione conniſus eſſet Vir attollendæ reipublicæ natus factusque, in omnium oculis animisque erat. Reginæ inprimis cordi fuit, in memoriam redire maximorum meritorum, quibus Heros ille, ex quo ab alijs propoſitis ſingulari fato ad rempublicam vocatus, ſub auo quidem paterno, Carolo IX. Rege, Senatoriæ dignationis decus juuenta ætate meruerat, ab incomparabili parente Guſtauo Adolpho Magno Cancellarij munus, ſecretorum omnium arbiter ac particeps, acceperat; ſummisque conſilijs & operibus, nunquam non deſiderato obſequio, opera, prudentia reſponderat. Belli pacisque negotijs, indiuiduum comitem, Rex auguſtiſſimus habuerat. Poſt fata tanti victoris, dici non poteſt, quantam in Germania rerum molem ſuſtinuerit, quas difficultates profligauerit, quæ fortunæ publicæ intertrimenta explicauerit. Vnum dixiſſe, ſatis erit. non alibi forte magis arduum eſt rem gerere publicam, quàm in Germania; neque vllo tempore Germania intractabilior fuit, quàm, cum veriſſimam profundæ felicisque ſapientiæ laudem foris domique adeptus eſt Cancellarius. Quæ tum Regina ſollenni procerum congreſſu facunde commemorans, Comitis dignationem & titulos, tam ſplendide de re Sueca merito, contulit: multum ſibi multum patriæ de magno felicitatis publicæ adminiſtro gratulata. Cui cum gratias ageret ille, non aliam ſepulcro ſuo inſcriptionem, quàm hoc Regium judicium ac teſtimonium, optauit. Remiſſus mox ad limites Secretarius cum pactis Regia manu firmatis, & literis Hallandiæ reſtitutionem, ſi conditio impleta eſſet pollicentibus, in via Turoni Sparrio ſe adiunxit. Ita enim conuenerat, vt Senator Regni cum Secretario, ab vtraque parte, die Septembris tertio decimo permutarent literas

teras pactionis. Eo die mane à Dania Nicolaus Trollius, cum Secretario Kragio occurrerunt Suecis apud Markarydum inter Kôôphultum & Oxnehultum; quo loco ante aliquot annos Petrum Sparrium ad nuptias Principis miſſum Dani exceperant. Cum ergo Sueci, quas dixi literas, & in vicem Dani ſuas, de ratis habendis, quæ conuenerant, de ceſſis jure perpetuo, de conſtituta hypotheca, alteri alteris tradidiſſent, illi quidem Kôôphultum, hi autem Oxnehultum digreſſi, ad inſpiciendam ſcripturam, horâ tertia poſt meridiem, denuo congreſſi, emendatis quæ reperta erant, poſt ſalurationes & vota, ad ſuos redierunt. Laholmiam & Halmſtadium cum cetera Hallandia Guſtauus Hornius ſacramento Reginæ adegit: Warbergam cum ditione ſubiecta Laurentius Kaggius. qui Weſtro-Gothiam hactenus, vt demonſtratum eſt, defenderat, & in Noruegos militiam tranſtulerat, & in ipſo limine nobilis victoriæ ſtabat, cum nuntius pacis impetum eius frenauit. Aegrum plerumque ex vulneribus olim acceptis corpus toto hoc tempore inuſitato animi robore ad munia belli indurauerat. magnam apud Germanos militarem famam inprimis defenſa diu aduerſus immanes hoſtium inſultus & inaudita molimina, Ratisbona, viro circumdedit.
1634. domi Senatorium locum & alia virtutis præmia conſecutus, inter clara Regni nomina ſplendet. Ceterum perfecta Danica pace, locisque, quo tempore conuenerat, traditis & receptis, ſpatium deinde Suecis fuit difficillimum pacis Germanicæ negotium, intentiore cura inter armorum felicium ſucceſſus, elaborandi.

FINIS.

A01 147664

L 120.